

SVENSKA LANDTMÄTARE

1628—1900

BIOGRAFISK FÖRTECKNING

AF

VIKTOR EKSTRAND

UMEÅ & UPPSALA 1896—1903

SVENSKA LANDTMÄTARE

P. H. VIDMARK

K. O. VIDMARK

T. A. G. ESSÉN

J. E. NYSTRÖM

A. F. HELANDER

K. G. G. GUSTAFSSON

O. E. ÖDMAN

A. M. T. CEDERGREN

V. VIRGIN

N. F. HAMNQVIST

J. G. KLEIN

E. J. SCHÜTZ

P. G. HOGNER

A. S. LINDAHL

R. V. ESSÉN

F. LITTMARCK

N. F. LIEDBECK

J. P. LJUNGSTRÖM

L. P. ÅGREN

I. H. T. RUBENIUS

SVENSKA LANDTMÄTARE

1628—1900

BIOGRAFISK FÖRTECKNING

AF

VIKTOR EKSTRAND

Sjette hæftet

GENERALLANDTMÄTERIKONTORET. TILLÄGG. REGISTER.

HÄRNÖSANDS BIBLIOTEK
LÄROVERKSSIBLIOTEKET

STOCKHOLM
C. E. FRITZES K. HOFBOKHANDEL
(I DISTRIBUTION)

UPPSALA 1903
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-E.

Inledning.

Sedan Gustaf II Adolf under polska kriget funnit nödvändigheten af tyska landtmätare i arméns tjänst, synes han strax därefter kommit på idén att låta Anders Bure, som nyss utgifvit sin ypperliga karta öfver Norden, upplära några landtmätare i Sverige, att dels uppmäta socknarne och landskapen geografiskt, dels geometriskt hvarje bys ägor. Landtmäteriet började sålunda 1628 med sex stycken landtmätare, som att börja med uppbyro lönen i Stockholm, men 1633 utplanterades på landsstaterna och arbetade i sina respektive län på samma gång deras antal ökades. En landtmätare på hvarje län blef dock snart för litet, hvarför utom denne, som sedan kallades ordinarie landtmätare och erhöll lönen innan hans arbeten granskats, år 1684 beslöts tillsättandet af extra ordinarie landtmätare, hvilkas lön ej utbetalades förr än de befunnits hafva gjort skäl för den genom insända kartor. Härifrån böra skiljas extraordinarie eller extra landtmätare, hvilka ej hade någon lön och vanligen endast arbetade för enskilda personers räkning. Vid åtskilliga kommissioner, såsom i Ingermanland 1675, Livland 1681, Pommern 1691, allmänningsskommissionerna i åtskilliga provinser 1694—99, samt i Skåne 1670 och 1696, förordnades extraordinarie landtmätare med lön, hvilka äfven kallades kommissionens landtmätare, men kommissionslandtmätare med kungliga fullnakter tillsattes egentligen först när Faggot 1757 igångsatt storskiftet. Faggot förordnade äfven extraordinarie kommissionslandtmätare, hvilka fingo verkställa enskildas förrättningar på k. befallningshafvandes förordnande, men detta förbjöds genom 1766 års landtmäteriförordning. År 1802 skedde den förändring, att de ordinarie landtmätarne på hvarje län fingo titeln förste landtmätare, samt en del extra ordinarie blefvo andre och tredje landtmätare. Kommissionslandtmätarne skulle alldeles borttagas, men det var endast deras lön som försvann, ty man fann snart nödvändigheten

att åter tillsätta sådana. Tredje landtmätare, som i Sverige endast tillsattes i fyra län, afskaffades 1827 och andre landtmätare 1870. Landtmätare utan lön men med tillstånd att arbeta på eget ansvar kallades en tid för vice landtmätare, sedan från 1808 extra landtmätare och från 1827 med nuvarande titeln vice kommissionslandtmätare, men hafva i det följande för öfverskådlighetens skull satts under sistnämnda namn. Auskultanter kallades före 1827 för ämnesvenner och, ifall de hade vidsträcktare förordnande, substituter. Vikarier kallades redan 1807 de landtmätare, som verkställde förrättningar, på hvilka en annan erhållit förordnande, och ännu i dag förordnas auskultanter att vikariera för landtmätare, som afgått eller äro tjänstlediga. Landtmäterielever kallades förr lärlingar.

Den vanliga gången för befordringarne inom landtmäteristaten är nuförtiden följande. Efter studentexamen på reallinien antages man till landtmäterielever hos en viss landtmätare och arbetar som sådan i minst två år innan landtmäterioxamen får afläggas, som sker vid generallandtmäterikontoret efter undervisning därstädes under vinterhalfåret. Omedelbart efter examen konstitueras eleven till auskultant och förordnas att som medhjälpare biträda den landtmätare han önskar. Som medhjälpare (auskultant) får han verkställa mätningar, arealuträkningar, kartritning o. d. på egen hand men på principalens ansvar, och efter tre år kan han erhålla s. k. vidsträcktare förordnande, hvarigenom han får verkställa minde förrättningar helt och hållet. Innan man förordnas till vice kommissionslandtmätare måste man hafva arbetat som medhjälpare i minst fem år, men oftast sker befordran först efter 7—10 år. Som vice kommissionslandtmätare får man mottaga k. befallningshafvandes förordnande på hvilka förrättningar som helst, och är skillnaden mellan dem och kommissionslandtmätare, hvartill man kan befordras efter ytterligare två års tjänstgöring, endast att de senare få begagna medhjälpare. Vanligen åtgår 15—20 år från det eleven antagits, till dess han erhåller kunglig fullmakt som kommissionslandtmätare, och då har han numera ingen lön utan endast den inkomst han kan skaffa sig genom arbete åt enskilda som anlita honom, men däremot har han en ganska besvärlig redovisningsskyldighet, samt måste gratis till statsverket öfverlämna ett extra exemplar af alla de kartor och beskrifningar han upprättar öfver laga skiften. Förste landtmätarne en på hvarje län, hvilka vårda de i provinskontoren förvarade konceptkartorna, äro de enda som hafva lön.

Förteckning för åren 1628—1903 på antalet landtmäteri-auskultanter, som årligen utexaminerats och sedan tjänstgjort *i* i Sverige och *u* utom Sverige: samt antalet på eget ansvar arbetande landtmätare vid hvarje års slut *I* i Sverige och *U* utom Sverige.

År	<i>I</i>	<i>U</i>	År	<i>i</i>	<i>u</i>	<i>I</i>	<i>U</i>	År	<i>i</i>	<i>u</i>	<i>I</i>	<i>U</i>	År	<i>i</i>	<i>u</i>	<i>I</i>	<i>U</i>
1628	6	0	1671	—	—	20	3	1714	0	0	42	3	1757	38	11	95	46
1629	6	0	1672	—	—	19	4	1715	2	1	41	2	1758	21	11	98	46
1630	7	0	1673	—	—	19	4	1716	0	0	40	3	1759	15	9	113	69
1631	7	0	1674	—	—	20	5	1717	0	0	38	3	1760	25	6	114	68
1632	6	0	1675	—	—	20	7	1718	4	0	37	3	1761	15	10	115	70
1633	10	1	1676	—	—	18	7	1719	0	0	38	2	1762	23	11	116	70
1634	12	2	1677	—	—	17	8	1720	0	0	40	3	1763	22	6	116	71
1635	10	2	1678	—	—	15	9	1721	6	1	39	3	1764	14	9	117	69
1636	10	2	1679	—	—	16	8	1722	1	0	40	4	1765	9	9	118	69
1637	11	2	1680	—	—	17	7	1723	1	0	38	5	1766	6	16	117	71
1638	11	2	1681	—	—	21	41	1724	2	0	41	5	1767	4	1	117	70
1639	12	2	1682	—	—	23	39	1725	1	1	40	6	1768	6	1	112	70
1640	16	3	1683	—	—	22	39	1726	2	0	39	6	1769	2	4	115	70
1641	17	3	1684	—	—	23	39	1727	1	0	39	8	1770	3	2	113	71
1642	19	3	1685	—	—	23	30	1728	1	1	40	8	1771	3	7	115	71
1643	21	7	1686	1	1	25	26	1729	2	0	41	8	1772	7	7	114	70
1644	20	7	1687	2	0	29	25	1730	1	0	41	7	1773	6	3	113	72
1645	20	8	1688	2	0	32	26	1731	2	0	42	7	1774	4	8	117	72
1646	20	7	1689	8	2	36	27	1732	4	1	40	7	1775	6	7	117	73
1647	20	8	1690	1	1	37	27	1733	1	0	41	7	1776	1	5	115	92
1648	18	8	1691	19	11	40	37	1734	5	0	42	8	1777	15	9	117	93
1649	18	8	1692	4	1	47	38	1735	4	1	43	8	1778	6	8	112	99
1650	18	8	1693	10	3	51	35	1736	4	1	43	7	1779	9	12	112	102
1651	17	7	1694	5	2	54	36	1737	0	0	43	9	1780	6	20	115	102
1652	17	7	1695	15	3	60	35	1738	4	3	41	9	1781	16	22	131	99
1653	17	6	1696	11	3	69	33	1739	3	1	42	11	1782	12	19	139	109
1654	16	6	1697	5	0	72	31	1740	5	0	45	12	1783	10	13	148	116
1655	16	6	1698	3	1	75	32	1741	2	1	46	12	1784	18	9	156	114
1656	15	6	1699	3	4	75	32	1742	6	5	45	10	1785	18	14	160	115
1657	16	5	1700	1	1	69	25	1743	5	7	44	7	1786	14	9	160	115
1658	17	5	1701	1	3	67	23	1744	1	2	50	10	1787	20	7	170	110
1659	17	5	1702	3	1	65	23	1745	3	0	50	12	1788	30	15	170	113
1660	17	5	1703	5	0	65	20	1746	2	2	48	13	1789	14	2	172	108
1661	17	5	1704	1	0	65	21	1747	7	4	47	14	1790	13	1	181	108
1662	17	5	1705	0	0	60	20	1748	2	4	46	32	1791	16	1	201	104
1663	17	5	1706	0	1	58	17	1749	3	4	47	32	1792	15	3	185	103
1664	18	4	1707	2	1	55	16	1750	4	2	46	33	1793	15	8	209	103
1665	16	4	1708	0	1	54	14	1751	1	2	46	33	1794	19	4	230	121
1666	16	4	1709	0	0	51	15	1752	3	1	48	32	1795	12	3	230	117
1667	15	4	1710	0	0	40	11	1753	6	2	49	32	1796	13	8	250	147
1668	17	4	1711	1	0	46	8	1754	6	2	53	30	1797	16	4	251	143
1669	17	4	1712	3	0	43	7	1755	10	5	52	32	1798	20	8	245	140
1670	24	3	1713	2	0	43	2	1756	13	2	52	34	1799	18	4	244	135

År	<i>i</i>	<i>u</i>	<i>I</i>	<i>U</i>	År	<i>i</i>	<i>I</i>	År	<i>i</i>	<i>I</i>	År	<i>i</i>	<i>I</i>	År	<i>i</i>	<i>I</i>			
1800	14	9	243	129	1818	13	303	1836	23	373	1854	13	462	1872	1	393	1890	13	243
1801	19	13	247	128	1819	8	300	1837	31	376	1855	30	473	1873	5	388	1891	8	246
1802	11	9	251	135	1820	19	301	1838	24	378	1856	13	484	1874	0	389	1892	26	242
1803	23	3	254	128	1821	19	311	1839	30	385	1857	9	477	1875	2	385	1893	25	240
1804	16	10	267	123	1822	31	306	1840	24	391	1858	4	478	1876	2	375	1894	15	225
1805	34	12	263	117	1823	40	305	1841	34	402	1859	13	486	1877	15	372	1895	11	220
1806	25	8	265	130	1824	21	305	1842	37	409	1860	7	488	1878	6	358	1896	8	211
1807	9	6	273	113	1825	22	307	1843	29	421	1861	22	500	1879	11	355	1897	6	206
1808	22	0	274	110	1826	21	313	1844	27	425	1862	25	492	1880	12	349	1898	10	209
1809	10	0	279	1	1827	30	309	1845	24	430	1863	24	482	1881	18	324	1899	7	210
1810	14	3	292	1	1828	9	308	1846	24	433	1864	28	475	1882	11	310	1900	13	210
1811	21	2	294	1	1829	17	316	1847	26	446	1865	22	463	1883	12	301	1901	10	221
1812	11	—	296	1	1830	16	327	1848	32	439	1866	12	454	1884	10	301	1902	14	217
1813	13	—	306	1	1831	12	333	1849	25	439	1867	15	445	1885	10	291	1903	14	
1814	9	—	309	—	1832	13	346	1850	29	457	1868	7	429	1886	14	275			
1815	10	—	304	—	1833	14	365	1851	33	462	1869	7	416	1887	9	271			
1816	13	—	310	—	1834	25	368	1852	24	456	1870	2	405	1888	7	256			
1817	14	—	307	—	1835	16	371	1853	28	447	1871	1	390	1889	10	245			

I antalet hvarje år utexaminerade auskultanter har medräknats dem, som befriats från landtmäterexamen, såsom fortifikationsofficerare, filosofie magistrar m. fl. men ändock konstituerats till auskultanter. Däremot hafva landtbruksingenjörerna ej medtagits, hvilka väl aflagt landtmäteri-examen, men ej kunnat konstitueras till auskultanter, då de vanligen ej varit landtmäterielever i mera än ett år (ibland Svenska landtmätare äro ett tiotal dylika examinerade utslutna, emedan de ännu ej befordrats till landtbruksingenjörer). Ätminstone de två första åren 1628—29 lärde Bure själf upp landtmätarne, sedan föreskrefs 2 April 1634 att landtmätarne skulle examinera de nykomna, hvarmed naturligen endast menades i afseende på den praktiska färdigheten. Den examen i det teoretiska, som ännu i dag försiggår vid kontoret, föreskrefs 28 Maj 1687, hvilken bestämmelse hade retroaktiv verkan, så att alla de gamla landtmätarne skulle resa upp till Stockholm och undergå examen. Till att börja med var det dock få, som sålunda examinerades, nämligen två hvarje af åren 1686—88, men 5 Mars sistnämnda år befallde k. mt direktören att skaffa kapabla landtmätare bland de studerande vid universiteten i Uppsala, Åbo, Lund och Pernau, hvarför år 1689 examinerades tio stycken, två år 1690, samt 1691 ett ovanligt stort antal nämligen trettio, hvaribland dock den Pommerska kommissionens landtmätare. Sedan minskas de examinerades antal betydligt, så att de efter 1696 ej öfverstiga tio och, till följd af den nöd som Karl XII:s krig framkallat, ej uppnå detta tal förr än 1742, då finnarne började examineras. Antalet håller sig dock lågt ända till 1755 och 1756 med femton hvardera året och slutligen 1757, då storskiftet började och 49 examinerades, det högsta maximum som någonsin uppnåtts. Sedan höll sig antalet examinerade uppe till och med år

1766. hvarpå det åter blir lågt. Den vågrörelse, som antalet på eget ansvar arbetande landtmätare beskrifver, är kontinuerlig, då åter de utexaminerades antal varierar mera hoppvis. När det är godt om arbete söka sig många in vid staten, men ofta är arbetet i det närmaste slut innan de hunnit få fullmakt, hvarför en kris snart inträder, då få vilja inträda på banan. Storskiftena, äfven de i Finland, kommo i flor på 1780-talet, hvarför antalet examinerade då stiger till maximum 45 år 1788, hvarpå följer en vågdal till enskiftet, då maximum är för år 1805 med 46. Med finnarnes afgang 1809 minskas antalet årligen examinerade, till dess det år 1823 åter går upp till 40, hvilket antal sedan aldrig uppnåtts. Genom k. kungörelsen 28 Sept. 1848 gjordes studentexamen obligatorisk för landtmäterielever, men genom 1864 års landtmäteri-instruktion tilläts äfven de, som genomgått tekniska skolor, inkomma på staten, genom hvilken senare åtgärd dock ej skedde någon större tillströmning, till följd af den varning som Falkman 27 Juni 1866 utfärdade för unga män att blifva landtmätare. Sedan, då laga skiftena i södra Sverige började att aftaga, minskas ock antalet examinerade, till dess på 1890-talet laga skiftena i Norrland med sina stora arealer kommo i stället. Hela antalet utexaminerade t. o. m. år 1900 utgör på tabellen 3019 (hvaraf 507 utländska), och då hela antalet i boken upptagna landtmätare utgör 3186, får skillnaden sökas dels bland dem som blefvo landtmätare före examens införande 1687, dels bland stadsingenjörer, landtbruksingenjörer m. fl., hvilka ej till auskultanter utexaminerats. För endast ett ringa fåtal saknas uppgift om examensår.

På eget ansvar arbetande äro alla landtmätare med undantag af dels auskultanter, hvilka arbeta på principalens ansvar, dels förr ett flertal vice landtmätare, hvilka ej själfva fingo förordnande på förrättningar. Först komma de inom Sverige tjänstgörande. År 1628 antogos 6 stycken, hvilket antal år 1633, då de erhöilo fullmakter i hvar sitt höfdingedöme, ökades till 10. Med undantag för år 1670, då antalet tack vare skånska kommissionen steg till 24, höll det sig sedan mellan 10 och 20, till dess Karl XI fann nödvändigt att antaga många landtmätare för indelningsverket, så att 1683 antogs en chef och 1684 började tillsättas extra ordinarie landtmätare. Från 1680-talet stiger därför antalet oafbrutet till 75 stycken år 1699, men med slaget vid Narva 1700 börjar dekadansens tid, så att minimum 37 inträder vid Karl XII:s död 1718. De flesta lönerna åt de extraordinarie landtmätarne hade då indragits, och år 1723 minskades de återstående löner till hälften. Antalet höll sig därför efter 1718 lågt, omkring 40 och 50, till dess k. m:t 1757 beviljade lön åt 60 kommissionslandtmätare för storskiftets påbörjande i Sverige, hvilket år siffran stiger med ett häftigt hopp från 52 till 95. Den håller sig sedan omkring 100 till 1780-talet, då storskiftena pågingo allmänna och kommissionslandtmätarnes lön fördubblats. Därefter kan man säga, att siffran varit i tämligen kontinuerligt stigande ända till 1861, då antalet 500 på eget ansvar arbetande landtmätare, det högsta maximum som någonsin nåtts, visar att laga skiftena i södra och

mellersta Sverige da mest patingo. Efter 1861 har minskningen skett mycket fort, så att 1897 uppuddes minimum med 206 stycken på eget ansvar arbetande landtmätare. Af dessa kan man dock antaga ungefär hälften sysselsatta i de norra länen med där pagaende stora laga skiften, utbrytningar af sagverksbolags andelar i skogarne o. d. Genom den nya väglagen och förordningen om ägo-styckning samt goda träkonjunkturer har arbetet dock på allra sista tiden ökats och antalet landtmätare börjat stiga. I händelse ett katasterverk nu inrättades, hvilket ej vore för tidigt, och det som sig bör anförtros åt landtmätarne, kommer säkerligen antalet landtmätare att ytterligare stiga.

Hvad beträffar de i Sveriges utländska provinser arbetande landtmätare, antogs först 1633 en sådan i Finland och 1634 ytterligare en. År 1643 ökades antalet till 7, omkring hvilken siffra sedan balanserades till 1681, då 38 landtmätare på en gång antogos vid revisionen i Livland, hvarför antalet vid detta års slut steg från 7 till 41. Då funnos således flera i provinserna än i moderlandet, dock ej länge, emedan mätningen i Livland snart slutade, så att siffran vid 1685 års slut är blott 30, hvaromkring den håller sig till slaget vid Narva. Sedan faller den hastigt till Karl XII:s död, då endast 3 svenska landtmätare funnos utrikes. Östersjöprovinserna hade då gått förlorade, och äfven Finland befann sig i fiendehand. Antalet håller sig sedan mycket lågt, till dess finska äldre kommissionen våren 1748 börjar med tjugo landtmätare, då siffran på landtmätare utom Sverige steg från 14 till 32, och till 46 år 1757, då lön beviljats åt fyrtio landtmätare vid nya finska kommissionen, samt steg slutligen år 1759 till 69. År 1768 bestämdes att Faggot skulle förordna, huru många kommissionslandtmätare borde tjänstgöra på hvarje län i Finland, där de förut ej tillhört något visst län med undantag af Österbotten. Han delade då de sextio kommissionslandtmätarne på Österbotten, Abo och Nylands län, men inga på Kym:gårds och Savolaks län (där sådana sedan tillsattes 1776). Den 27 Juni 1775 utkom ny förordning angående storskiften i Finland, och 13 Mars 1786 bestämdes att kronan skulle betala sin andel i skifteskostnaderna. Allt detta gjorde, att antalet utländska landtmätare hastigt steg, tills maximum 147 uppuddes 1796. För år 1806 märkas de fjorton landtmätare vid Pommerska kommissionen, hvilken "vid ingången kom af sig." År 1809 försvunno de finska landtmätarne, och endast den ordinarie landtmätaren i Pommern står kvar till 1814.

Bland dem, som här ofvan stå skrifna som på eget ansvar arbetande landtmätare, finnas dock många, som, ehuru de kvarstått i tjänsten till namnet, helt och hållet eller delvis lämnat landtmäteriet, samt egnat sig åt annan sysselsättning. De, som ej fått några förrättningar, hafva nämligen måst slå sig på annat, och man kan åtminstone för senare tider antaga, att endast ungefär $\frac{3}{4}$ af dem, som stått skrifna som på eget ansvar arbetande landtmätare, haft full och oafbruten sysselsättning som sådana.

Det är en allmänt utbredd föreställning, att man numera ej har något intresse af att känna gångna tiders landtmäterier. Däraf kan förklaras, att man

så föga sysselsatt sig därmed alltsedan Faggots tid. Men i stället kan man verkligen draga stor nytta af vunnna erfarenheter, för att undvika att oupphörligt begå samma fel. Så har man upprepade ganger försökt att för längre tid fixera landtmätares antal, vanligen för att få antalet löner bestämda. Men ända från Gripenhielms tid har man ej kunnat förhindra att, utom de egentliga aflönade landtmätare, äfven lönlösa sådana arbetat på eget ansvar. Den tid kommissionslandtmätarne hade lön, då antalet löner var bestämdt, måste en del lönlösa tillsättas för att fylla behofvet. År 1802 skulle antalet landtmätare fixeras genom att kommissionslandtmätarne togos bort, men strax därpå måste man åter gifva fullmakt åt sådana, ehuru nu utan lön. Arbetet inom landtmäteriet är så beroende af tidsförhållanden, konjunkturer inom landtbruket och trävarumarknaden samt lighthörande lagstiftning, att antalet behöfliga landtmätare växla, som af ofvanstående statistik synes, både häftigt och ofta. Antalet löner, eller distrikt i sammanhang med katasterverks inrättande, kan visserligen bestämmas, men alldeles orimligt är att fixera antalet landtmätare, som arbeta på eget ansvar, för en längre tid. Ett tillräckligt antal lön- eller distriktlösa sådana måste alltid finnas, för att tillgodose allmänhetens behof och en rättvis befordringsgrunds kraf. Likaså har hittills förgäfvets försökts att taga bort de nu så kallade vice kommissionslandtmätarne, liksom att hindra den naturliga utgallring, som sker genom att landtmätare utan sysselsättning tillåtas stå kvar i matrikeln, hvilket ej åstadkommer någon skada. Annu ett exempel skulle kunna tagas från afvittringarne, där vid alla småningom vunnits erfarenheten att förste landtmätarne, som ej sysselsatt sig med sådant landtmäteri, voro olämpliga till styresmän, men ändock, när en ny afvittring börjades, samma fel begicks som förut, att förste landtmätarne blefvo styresmän. När landtmäteriets historia blir bättre känd, skola många sådana misstag kunna undvikas.

**Förteckning öfver antal landtmätare med slutlig anställning
i nedanstående län.**

	Ordinarie	Förste	Extraordinarie	Andra	Tredje	Kommissions	Vice	Auskultanter	Storskiffes	Afvirnings	Summa
Kopparbergs län	8	4	3	5	—	29	12	31	68	—	160
Västernorrlands »	8	8	7	6	—	47	17	24	—	10	127
Gäflborgs »	2	7	1	5	—	52	20	31	—	3	121
Jämtlands »	—	6	—	3	—	31	20	28	—	9	97
Västerbottens »	8	12	4	6	1	35	17	23	—	32	138
Norrbottnens »	—	6	1	5	—	15	14	16	—	42	99
Uppsala »	7	6	16	5	—	24	20	19	—	—	97
Stockholms »	3	8	3	4	—	32	21	29	—	—	100
Södermanlands »	8	6	5	4	—	23	10	9	—	—	65
Lifgedinget	6	—	4	—	—	—	—	—	—	—	10
Västmanlands län	5	6	15	6	—	39	16	24	—	—	111
Örebro »	8	4	6	4	—	24	15	17	—	—	78
Värmlands »	1	6	—	7	1	64	11	37	—	—	127
Östergötlands »	9	7	13	5	—	39	19	31	—	—	123
Jönköpings »	4	8	5	5	—	40	9	10	—	—	81
Kronobergs »	6	7	2	5	—	28	12	10	—	—	70
Kalmar »	10	9	2	4	—	51	21	17	—	—	114
Gotlands »	4	5	4	5	—	16	4	10	—	—	48
Blekinge »	3	6	—	4	—	29	4	9	—	—	55
Kristianstads »	2	7	4	4	—	37	5	8	—	—	67
Malmöhus »	6	7	19	4	2	36	8	8	—	—	90
Hallands »	3	8	—	6	—	27	8	11	—	—	63
Göteborgs »	6	11	—	5	—	30	8	16	—	—	76
Älfsborgs »	9	6	8	5	—	59	20	19	—	—	126
Skaraborgs »	8	7	6	6	—	46	15	20	—	—	108
Öfriga i Sverige	5	—	—	—	—	—	—	109	—	—	114
Summa i Sverige	139	167	128	118	4	853	326	566	68	96	2465
Åbo län	12	3	19	1	2	36	23	21	—	—	117
Nylands »	8	4	6	3	1	36	21	13	—	—	92
Heinola »	6	3	2	1	—	24	7	6	—	—	49
Kuopio »	2	3	—	2	—	27	7	5	—	—	46
Viborgs »	4	1	2	—	—	9	—	—	—	—	16
Vasa »	7	5	6	5	—	46	13	6	—	—	88
Uleåborgs »	1	3	—	2	—	29	5	4	—	—	44
Öfriga i Finland	—	—	—	—	—	—	5	29	—	—	34
Östersjöprovinserna m. m. . . .	31	—	45	—	—	—	1	4	—	—	81
Totalsumma	210	189	208	132	7	1060	408	654	68	96	3032

Under rubriken "Svenska landtmätare" har jag sammanfört alla, som aflagt svensk landtmäterieexamen samt varit landtmätare i Sverige eller underlydande provinser, ehuru en del af dem till nationen varit finnar eller tyskar. Den stora hop, som stannat som landtmäteri-elever och aldrig tagit landtmäterieexamen, men ofta tituleras landtmätare, har däremot ej kunnat medtagas. De flesta af dem hafva öfvergått till andra yrken, endast ett fåtal hafva tjänstgjort som elever till sin lefnads slut och hafva då kunnat verkställa vissa arbeten såsom mätningar och kartritningar i större mängd än mången examinerad landtmätare, hvarför de äfven förtjänat medtagas, ehuru det ej varit möjligt. Det år, då hvarje landtmätare antagits till elev, är vanligen ej uppgifvet, men brukar det vara 2 å 3 år före examen. Att det står frågetecken vid så många födelseår, beror på att det senare erhållits genom uppgift om ålder vid dödsfallet, som alltid lämna ett osäkert resultat. I afseende på redigeringen har någon ojämnhet inträdt till följd af att, då första häftet Dalarnes landtmätare år 1896 utgafs, ej någon fortsättning var ämnad.

Hvad arbetets källor beträffar, så faller det af sig själfvt att beträffande de äldsta tiderna de kungliga brefven äro tagna från riksregistraturet i riksarkivet, och kammarkollegii bref från kammarregistraturet i kammararkivet. I det senare finnas äfven räkenskaperna, där man kan se hvilka landtmätare hade lön hvarje år, nämligen i räntekammarhandlingarne 1628—34, i rikshufvudböckerna, samt i landsböckerna för de olika länen. Skrifvelser från landtmätare finnas i riksarkivet, de äldsta i ett konvolut med påskrift "Handlingar ang. landtmätare", sedermera från 1683 flera konvolut med titeln "Landtmäteri Contoitet". Efter 1683, då landtmäteriet erhöll särskild chef, finnas de flesta handlingarne i generallandtmäterikontorets sekreterarexpedition, men före detta år finnes där ej en rad. För de äldre tiderna från 1683 äro handlingarne där särdeles vidlyftiga. Landtmäterikontorets diariier och protokoll finnas i tre volymer för åren 1690—92, 1693—94 och 1745—59, den sistnämnda dock endast diarium eller förteckning öfver utgående skrifvelser. Utgående skrifvelser till k. m:t, myndigheter, landtmätare och enskilda personer finnas för äldre tider i följande sexton band: 1683—89, 1690, 1691, 1692—93, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702—04, 1705—07, 1731—40, samt 1741—50. Från och med år 1761 finnes en tom för hvarje år, innehållande både in- och utgående skrifvelser. Examensbetyg äro inbundna i en volym för åren 1686—1722. Från landtmätarne inkomna skrifvelser hafva blifvit ordnade i följande band: 1684—90, 1691—92, 1693—94, 1695, 1696 och 1697, men sedan finnes inga sådana före 1761. Dessutom finnes ett band 1689—98, innehållande skrifvelser från landtmätarne vid kontoret samt ansökningar att inkomna vid landtmäteristaten. Om man undantager en del examensbetyg, finnas således inga handlingar för åren 1708—30 och 1760. Dock finnas kungabrefven tämligen fullständigt, nämligen i tre band: 1683—1700, 1683—1772 och 1773—1814. Landtmätarnes årsredogörelser finnas, intressant nog, kvar för åren 1683—97. De kallades då order (= förordnanden),

diarier (= dagböcker) och specifikationer på förfärdigade kartor, samt äro ordnade i fem band: Svealand, Östgöta provinser, Västgöta provinser i två band, samt Västernorrlands provinser. Uteslutande finska handlingar finnas i två band, innehållande skrivelser 1773—78 från finska landtmätare till direktör Vetterstedt, hvilken tydligen tagit med sig dessa handlingar till Stockholm, där han 1777 blifvit öfverdirektör. I landtmäterifiskals-expeditionen finnas tjänsteböckerna.

De förnämsta källorna hafva dock naturligen varit landtmäterikontorets matriklar öfver tjänstemännen, hvaraf den äldsta uppsattes af den högt förtjänstfulle landtmäterinspektör P. Holmbrinck (se härom förordet till Samlingar i landtmäteri III, Sthm 1902). Den första bearbetningen, ehuru flyktig, skedde af ingenjör P. E. Bergstrand, som uppsatte i manuskript (nu befintligt hos aktuarien) ett landtmätare-lexikon för Sverige och Finland öfver alla som voro födda före 1800, hvaraf han lät trycka utdrag i åtskilliga landsortstidningar. Bergstrands uppgifter böra dock tagas med misstro, och större tillförlitlighet finnes hos det arbete, som den för landtmäteri-litteraturen varmt intresserade landtmäteri-fiskalen E. J. Schütz år 1896 lät trycka med titel "Biografiska anteckningar om embets- och tjänstemännen vid rikets generallandtmäterikontor samt ordinarie eller förste landtmätare för åren 1630—1895." Men som i detta arbete endast finnas 374 biografier, saknas där naturligtvis de flesta landtmätare.

För de genealogiska notiserna har jag anlitat den lithörande litteraturen, samt af manuskript: Klerckers i Stockholm, Hülphers i Västerås och Vinters i Helsingfors. Det mesta har dock erhållits genom förfrågningar hos pastors-ämbetena. Af landsarkivena har endast ett, det i Vadstena, varit i ordning, så att det kunnat anlitas. Jag har dessutom haft förmånen erhålla hjälp från många släktforskare och andra personer, hvaribland jag särskildt med tacksamhet vill nämna: revisor O. Kugelberg, pastor A. Setterdahl, notarien O. C. Alström, landsarkivarien V. Örnberg, postexpeditörerna Helmer Lagergren och Gustaf Elgenstierna, stadsfogden Carl Sjöström, jägmästare H. Samzelius, aktuarien K. G. Odén, kartograferna L. Lind, K. G. A. Askenbeck och Einar Peterson-Berger, landtbruksingenjör S. Kempff, samt beträffande det bibliografiska kamrer K. F. Werner. Angående stadsingenjörerna i Göteborg har jag fått värdefullt bistånd af kamrer Wilhelm Berg, och vidkommande dem i Malmö af stadsingenjören där major A. Nilsson, samt rörande Finland af rektor A. Bergholm och landtmäterisekreteraren K. L. Lojander. Ur arkiven har fröken Mila Hallman gifvit många intressanta notiser, hvarjämte upplysningar godhetsfullt lämnats af arkivforskaren M. Sahlinström. Som landtmäteriet i sin början hängde nära ihop med fortifikationen, har mycket upplysande bidrag erhållits af öfverste L. Munthe, dels genom hans under utgifning varande Fortifikationens historia, dels genom personliga meddelanden.

Jag har ej haft tillräcklig tid studera de i landtmäterikontoren befintliga kartorna. I Stockholm finnes ej heller i kart-registret landtmätarnes namn, hvarjämte kartorna ej äro inbundna i tidsföljd, så att ett orimligt arbete skulle

erfordras, om man skulle leta igenom alla böckerna för att få tag i märkligare landtmäteriförrättningar. Landtmätarnes årsredogörelser, hvilka vore den bästa källan, finnas ej kvar. Sedan de efter många omskrifningar befunnits kunna godkännas, säljas de som lump! Angående landtmätarnes kartor under äldre tider kan jag, tack vare det vid våra universitet vaknande intresset för geografin och kartografien enkannerligen den svenska, hänvisa till följande arbeten af Sven Lönborg: Sveriges karta, tiden till omkring 1850, Uppsala 1903; Om de äldsta kartorna öfver Sverige, Geografiska och kartografiska arbeten i Sverige under 1600-talet, båda i Ymer 1901; samt Till frågan om Upplands äldre kartografi i Upplands Fornminnesförenings tidskrift, Band V. Svenska kartografien före landtmätarnes tid är behandlad af Ahlenius i Olaus Magnus, 1895, och Till kännedom om Skandinavien's geografi och kartografi under 1500-talets senare hälft, 1900.

Stockholm i aug. 1903.

Viktor Ekstrand.

Förkortningar.

Adl. ätt. = adlig ätt.
 Bat.-läkare = bataljonsläkare.
 Bergm. = bergmästare.
 Borgm. = borgmästare.
 E. ord. l. = extra ordinarie landtmätare.
 Examen = landtmäterexamen.
 Fr. = från.
 Förste l. = förste landtmätare.
 G. L. K. = generallandtmäterikontoret.
 Intr. = introducerad på svenska riddarhuset.
 Kom.-l. = kommissions-landtmätare.
 Kommin. = komminister.
 Kyrkoh. = kyrkoherde.
 L. = landtmätare.
 Landtm. = landtmätare.

Reg.-läkare = regementsläkare.
 Reg.-skrifvare = regements-skrifvare.
 Ryttn. = ryttmästare.
 Sn = socken.
 Sthm = Stockholm.
 Tekn. = tekniska.
 Tillf. = tillförordnad.
 Und.-löjtnant = underlöjtnant.
 Vice {
 före 1808 = vice landtmätare.
 1808—27 = extra landtmätare.
 1827—1900 = vice kommissions-
 landtmätare.
 Öfv.-löjtnant = öfverstelöjtnant.
 * betecknar (då boken trycktes i tjänst va-
 rande landtmätare.

SUBSKRIBENT-LISTA.

- Ahlberg, K. V., landtm., Köping.
 Anderson, B., " Bollnäs.
 Anderson, T., " Falun.
 Beckman, B. A., kapten, Kristiania.
 Behm, J. E. F., landtm., Östersund.
 Bergstedt, M., " Ume.
 Bergström, O., kapten, Sthm.
 Berner, C., landtm., Örebro.
 Borgström, A., assessor, Lund.
 Broling, E., landtm., Bredbyn.
 Bäckman, G., landtm., Västerås.
 Carlqvist, C. M., " Malmö.
 Dehn, O. B., " Eskilstuna.
 Enhörning, G. E., " Uppsala.
 Essén, R., " Ås.
 Generallandtm. kontorets arkiv.
 Grubbström, K., landtm., Boden.
 Hadders, O., " Östersund.
 Hedman, E. J., " Burträsk.
 Hämqvist, V., aktuarie, Sthm.
 Johansson, J., fullmäktig, Sthm.
 Jungbeck, K., revisor, Sthm.
 Kempff, S., landtbr.-ingenjör, Ume.
 Kugelberg, O., revisor, Sthm.
 Kullberg, M. A., landtm., Sthm.
 Landtmäteristyrelsen, Sthm.
 Lanner, C. M., landtm., Borås.
 Linder, J. E., landtm., Linköping.
 Lindgren, H., vaktmästare, Sthm.
 Lindström, S., landtm., Öjebyn.
 Långström, E. K., ingenjör, Sthm.
 Modée, O., landtm., Högsby.
 Mogensen, B. K., landtm., Falun.
 Naumann, T., häradsh., Sthm.
 Nilsson, A., landtm., Helsingborg.
 Olsson, N., " Växjö.
 Regnstrand, O. V., häradshöfd., Sthm.
 Riksarkivet, Sthm.
 Ruuth, H., sekreterare, Sthm.
 Sandqvist, J. A., landtm., Ume.
 von Schwerin, Ph., " Björsäter.
 Schönström, J. H., " Bollstabruk.
 Schönström, N. V., " Stöde.
 Sjöström, C., stadsfogde, Lund.
 Sundberg, A. G., ingenjör, Sthm.
 Valdenström, E., landtm., Visby.
 Vedberg, J. O., justitieråd, Sthm.
 Werner, K. F., kamrer, Sthm.
 Vester, S. A. V., kapten, Göteborg.
 Vidmark, Knut, landtm., Ume.
 Vinberg, V. E., " Falun.
 Agren, J. E., " Hedemora.
 Ahlin, N. E. H., " Sthm.
 Ömberg, V., landsarkivarie, Västena.

Innehåll.

	sid.		sid.
<i>Rikets generallandtmäterikontor</i> ..	xvii	<i>Bergskollegii landtmätare</i>	195
<i>Kopparbergs län</i>	1	<i>Inspektorer öfrer mått och vikt</i> ...	197
<i>Västernorrlands</i> ..	21	<i>Stadsingenjörer i Stockholm</i>	198
<i>Gäflleborgs</i> ..	32	" <i>i Göteborg</i>	201
<i>Jämtlands</i> ..	40	" <i>i Malmö</i>	202
<i>Västerbottens</i> ..	48	<i>Kartografer vid allmänna kart-</i>	
<i>Norrbottens</i> ..	58	<i>verket</i>	203
<i>Uppsala</i> ..	67	<i>Statens landbruksingenjörer</i>	206
<i>Stockholms</i> ..	74	<i>Finska landtmäterikontoret</i>	211
<i>Södermanlands</i> ..	81	<i>Åbo och Björneborgs län</i>	214
<i>Gripsholms och Svartsjö län</i>	87	<i>Nylands och Tavastehus</i> ..	222
<i>Västmanlands län</i>	88	<i>Heinola</i> ..	229
<i>Örebro</i> ..	95	<i>Kuopio</i> ..	234
<i>Värmlands</i> ..	101	<i>Viborgs och Nysslotts</i> ..	237
<i>Östergötlands</i> ..	111	<i>Vasa</i> ..	239
<i>Vadstena</i> ..	120	<i>Uleåborgs</i> ..	247
<i>Jönköpings</i> ..	120	<i>Vice landtmätare och auskultanter</i>	
<i>Kronobergs</i> ..	126	<i>i Finland, som ej kunnat pla-</i>	
<i>Kalmar</i> ..	132	<i>ceras på länen</i>	251
<i>Gotlands</i> ..	140	<i>Ingermanland och Keksholms län</i>	253
<i>Blekinge</i> ..	145	<i>Estland med Dagö</i>	254
<i>Kristianstads</i> ..	150	<i>Livland</i>	255
<i>Malmöhus</i> ..	155	<i>Ösel med Möön</i>	258
<i>Hallands</i> ..	162	<i>Pommern med Rügen</i>	259
<i>Göteborgs och Bohus län</i>	166	<i>Wismar, Poel och Neukloster</i>	262
<i>Älfsborgs län</i>	172	<i>Bremen, Verden och Willershusen</i>	262
<i>Skaraborgs</i> ..	182	<i>Zuteibrücken</i>	262
<i>Landtmätare i Sverige, som ej</i>		<i>Tillägg</i>	263
<i>kunnat placeras på länen</i>	189	<i>Register</i>	288

Rikets generallandtmäterikontor.

Chefer.

ABureus.

G. Z. Bure Anders, 1628—33(?), svenska kartografiens fader, föddes 14 aug. 1571. Fadern var kyrkoherden i Säbrå, Ångermanland, **Engelbrekt Larsson** och modern **Elisabet Andersdotter**, prästdotter från Skellefte. Han tillhörde ej på fädernet släkten Bure, utan antog, liksom tre bröder, namnet Bure efter mormodern Anna Andersdotter Burea. Likaså antogs namnet Bure af hans kusin (mödrarne voro syskon) den kände runforskaren Johan Bureus, hvilken upprättade den släktledning, som finnes i Ättartaflor men senare tidens forskning kasserat¹.

¹ Om Bure-släkten, se en uppsats af Bygdén i Samlaren 1890. Namnet skrefs alltid på latin Andreas Bureus, men innan han antagit Burenamnet skref han Andreas Engelberti. I sköldebrevet 1624 står "Bureus", och när ätten introducerades vid

Det är ej bekant att Anders Bure besökt något universitet. Troligen var han i skola och hade enskild handledning af lärda män.

1627 års riksdag nämnas de tre bröderna "Burei." Men ättens medlemmar skrefvo sig sedermera "Bure", som blifvit tillämpadt på alla föregående medlemmar. Ätten utgick 1892.

Som namnet Bure ofta förekommer i landtmätarnes historia, anföres här några namn efter Klerckers genealogiska anteckningar på riksbiblioteket. Bures morfader var kyrkoherden i Skellefte Andreas Olai, och hans mormor dotter till Anders Jacobsson eller Japson af Bure, hvilken var född i byn Bure, Skellefte s:n, samt Bure-släktens verkliga stamfader (ej den af Johan Bureus uppgifna Fale Bure). Två Bures bröder Jonas och Olof blefvo adlade, men den fjärde brodern, kyrkoherden på Gråmunkholmen Lars Bure, blef ej adlad. Äfven Bures kusiner på fädernet antogo samma namn, eburu de ej hade bevislig anledning därtill. Hans farbror, kyrkoherden i Säbrå Hans Larsson, hade en son Christopher Hansson, gästgifvare på Hellgum i Säbrå s:n samt riksdagsman, som antog namnet Bure samt var gift 1:o med Märta, dotter till länsmannen i Säbrå Per Clemenson, och 2:o med Elisabet Hansdotter från Näflands by. I båda äktenskapen voro tillsammans tolf barn, hvaribland i första Anna Bure, som blef gift med den förste landtmäteri-inspektoren Peder Menlös (G 13). Samt i senare giftet 1. Jakob Bure eller Stenklyft (n:o 238), landtmätare i Västernorrland (som enligt Klercker 1652 blef kronofogde i Jämtland och 1648 gifte sig med Katarina Linneria, född 1616); 2. Katarina Bure gift 1647 med landtmätaren i Helsingland Anders Börjesson Gadd (n:r 239); 3. Margareta Bure, gift 1650 med landtmätaren i Västerbotten Claes Claesson (n:r 572) och bodde 1664 på slottet Ivanogorod (en broder Kristofer Bure var räntmästare i Nöteborg); samt 4. Elisabet Bure, se G 66.

Först man hör af honom är år 1602, således vid 31 års ålder, då han omnämnes i ofvannämnde Johan Bureus dagbok, hvilken härnedan hufvudsakligen följes¹.

1602 Juni 22 erhöll Anders Bure sitt astro-labium. Den 1 Juli s. a. kom han till riksarkivet. Den 2 Aug afritade han med två andra Stockholm, nämligen Anders Bure Brunkeberg, Abraham Lampadius västra Södermaln och Johan Bureus östra Södermalm². Denna karta öfver Stockholms malmer ritades på hertig Karls befallning i tre exemplar, som voro färdiga redan den 18:de i samma månad³. Samma tre personer och några andra vore den 11:te sysselsatta med att ransaka kyrkofäderna. Den 25:te lämnade A. B. och Johan Bureus släktingen till hertig Karl, hvarför han den 28:de (allt i samma månad) erhöll 50 daler och en klädning. Den 2 Sept. drog han till Kopparberget, kom tillbaka den 25:te, samt reste 2 Okt. till samma ställe. De båda Burarne vore 6 Nov. hos prins Gustaf Adolf med guldvärfvaren. Slutligen 10—16 Dec. tillinventerades A. B. riksarkivet af Johan Bureus, som år 1600 fått det om hand.

1603 Jan. 6 observerade Anders Bure i arfurstens kammare ofståndet mellan månen och Venus. Den 18:de följdes de båda Burarne till Stockholm och den 29:de till arfursten i Örebro. Den 5 Febr. reste de till Danmarks gräns efter sändebuden. När dessa den 11:te vore tillsammans för andra gången, kommo Burarne till Våmbedals prästgård⁴. Den 6 April skildes svenska och danska sändebuden åt. Den 2 Juli skref Bure från Nyköping och berättar för hofkansleren Nikolaus Chesnecofferus och sekreteraren Peder Nilsson om den befallning hertig Karl gifvit honom, att göra »Tabulam Cosmographicam Regnorum Septentrionalium samt typos till dess genealogiam och ett stort Astrolabium»⁵.

¹ Johan Bureus dagbok förvaras i riksbiblioteket. Den är tryckt af Klemming i Samlaren 1883 och Ur en samlares anteckningar 1883—86.

Bure uppgifves äfven varit bland Gustaf Adolfs lärare, samt hafva författat Tabula, continens observationes in linguam Suonicam et Fennicam, på hvilka grunder är utg. obekant.

² Abraham Lampadius var gravör och grave-rade möjligen Bures karta af år 1611. Se Ur en antecknares samlingar 1872, ny upplaga 1882.

³ Då så kort tid användes på afritningen, funnos väl kartor fört ut tillgå. År 1654 talas om den "deseign och tompeters afritning, som salig Andreas Bure gjorde." Se Styffe Kvarteret Bodarne, Sthm 1889.

⁴ Våmmedal i Kållereds socken, söder om Göteborg.

⁵ Detta bref är tryckt härnedan och finnes omnämndt på ett blad i Palmschöldska samlingen, Uppsala universitets bibliotek (se Samlingar i landtmåteri I, not sid. 4).

1604 Febr. 21 reste Anders Bure till Stockholm och Uppsala, samt sedan till riksdagen i Norrköping, där han biträdde Johan Bureus med riksdagsbeslutets uppgörande, hvarför de erhöilo 14 mark. Från Norrköping reste han 31 Mars. Han var sedan i Danmark, hvarifrån han återkom 12 Sept. Bodde då i Hopargränd och hade Johan Bureus med hustru som gäster. Den 20 Sept. utanordnades åt honom »bröllopskost»⁶. Den 11 Okt. fick han till-sägelse att med två andra inventera kanslihandlingarne. Den 21 Okt. gifte han sig med **Kerstin Krabbe**, dotter till höfvitsmannen Knut Krabbe och Karin Pedersdotter Svart. Den 17 Nov. hade han fått hem öl, hvilket afprofvades af Johan Bureus m. fl. gäster.

1605 sändes han med Göran Claesson Stjernsköld och Bo Ribbing på fredskommis-sion till Ryssland⁷.

1606 är det första år han i nu kvarvarande räkenskaper finnes uppförd med lön vid kansliet som kansliförvandt⁸.

1609 Jan. 11 erhöil kansliförvanden Anders Bure med tre andra i uppdrag att resa till Enköpings marknad och handlägga tvistemål⁹.

1610 Aug. 8 omnämner Johan Bureus, att han hade ett samtal med A. B. om sjökompassen.

1611 graverades hans karta öfver nordligaste Sverige med angränsande länder, eller som titeln lyder: Lapponia, Bothniae, Cajaniaeque, regni Sueciae provinciarum, nova delineatio. Den var tillägnad kronprinsen Gustaf Adolf¹⁰. Den 23 Dec. på riksdagen i Nyköping, då Gustaf Adolf skulle tillträda regeringen, uppläste sekreteraren och kansliförvanden Anders Bureus hans konungaförsäkran och 1 Jan. 1612 rådets skrifvelse till Danmark om fredsmedel Hallenberg, Svea Rikes Historia).

1612 Jan. 4 utanordnades åt A. B. 100 daler, »som konungen skänkt och förärat honom för den dedikation uppå den landtafla, som han i vårt namn hafver låtit utgå». Dessa pengar utkvitterade han 27 Mars¹¹. Samma år utfärdade rikskansleren en kansliordning, där Bure uppdrogs att »hafva de förnämsta handlingar under händer och, med dem honom tillförordnade blifva, hålla klara registratur därpå, såsom ock på alla gåfvor, som evärdeligen

⁶ Falkmans anteckningar i riksbiblioteket.

⁷ Se nedan bref 1641 till Axel Oxenstierna.

⁸ År 1605 finnes han ej på kanslistaten. För flera föregående år saknas rättekammarrens handlingar.

⁹ Handlingar rörande Skandinaviens historia XXIX sid. 204.

¹⁰ Af denna karta finnas två exemplar i behåll, det ena i riksbiblioteket i Sthm, det andra i Trolleholms bibliotek. Den finnes reproducerad i Ymer 1901, tillika med en uppsats af S. Lönborg.

¹¹ Sandbergska samlingen och rättekammarhandlingarne i kammararkivet.

gifvas, desslikes alla förlänningar på behaglig tid¹.

1613 i Jan., liksom i Dec. 1612, sände Axel Oxenstierna flera gånger Anders Bure till de danska ombuden vid fredsunderhandlingen vid Sjöryd². Den 4 Juli erhöi kansliförvanden Anders Bure, som mist sitt förutvarande underhall, sin lön bestäm'd af k. nyt till 150 tunnor spannmål och 400 daler pengar³.

1614 års kansliordning: »till det första så skall Andreas Bureus hafva att beställa med alla gafvobref, som gifvas på jordagods evärdeligen som på behaglig tid, så ock förlänningar, konfirmationer på förra gafvobref, mandater och annat, som publiceras skall.» Den 9 Maj var han i London, för att lämna kungen i England bref fran Gustaf Adolf⁴. I tärepennningar på engelska resan utkvitterade han 16 Mars före afresan 420 daler, men dessa räckte ej, utan han måste i England låna 134 daler, som ersattes honom vid hemkomsten enligt kvitto 21 Juli 1614. Dessutom fick han 23 Juli s. a. 50 daler penningar uti vederlag för de fyra par soblar »sobelskinn», han uti kansliet i England förärade, när honom autvardades hans afsked och konfirmation⁵.

1616 April 26 skref Axel Oxenstierna till konungen, att Andreas Bureus var i dessa dagar kommen till Abo och berättade, att alla saker i Sverige stodo väl och stilla till. Den 16 Maj kunglig fullmakt för Klas Horn och »var sekreterare» Andreas Bureus, att ransaka öfver den mellan stathallaren och fogden på Åland uppkomna tvistigheten⁶. Den 14 Sept. kunglig fullmakt för Andreas och brodern Jonas Bureus samt Axel Hansson, att hafva inseende öfver tryckningen af den svenska bibeln, och skulle de hafva en del af upplagan

för sitt omak. Landkartan i bibeln var ritad af Anders Bure⁷.

1617 började han med Hans Munck och Gorgonius Hendriksson uppgå den genom freden i Stolbova bestäm'da nya gränsen mot Ryssland fran Ladoga norrut. Denna förrättning slutade ej förr än 1621⁸. Den 28 Sept. 1617 kungl. bref till sekreteraren Andreas Bureus att, om han förnimmer dröjas med ryska kommissionen, skulle han draga till Viborg och tillsäga kommissarierna att uppkrafva Älfsborgs lösens rest, som sedan skulle föras till Nöteborg.

1618 tillsäger kansliordningen Andreas Bureus att hafva om hand brevväxlingen med Ryssen, samt utfärda alla fullmakter och instruktioner för ambetsmän i hela riket. Han skulle hafva två skrifvare under sig, att hälla registraturet och skrifva rent⁹.

1619 Mars 26 kungl. bref till de ryska gränskommissarierna Andreas Bureus och hans medförordnade, att, om ryssarne ej ville afsta Repola by, skulle kommissarierna inhämta en annan instruktion, än den förut gifna.

1620 års kansliordning är förändrad för Bure i det afseendet, att det endast är fråga om ambetsmän i Finland.

1621 Mars 5 kungl. bref till Bure, att informera de nya ryska gränskommissarierna, som skulle bestämna den resterande gränsen mellan Keksholms och Novgorods län, samt sedan med de andra begifva sig hem.

1622 Maj 13 kungl. bref till Anders och Jonas Bure, att leverera Nils Grubbe 100 ris papper till det tryck, han skall låta uppsla. Samma är kungl. bref, att hvad nu behället är af kyrkbibeln upplaga hafver k. nyt nädigst efterlätit Andreas Bureus till den svenska tafvas fullbordan, som han skall låta förfärdiga¹⁰. Den 13 Dec. memorial för Bure i Väster- och Östergötland samt Smaland att förrätta, nämligen att pådrifva stathallarne i städerna vid verkställande af senaste riksdagens beslut.

1623 Febr. 20 kungl. bref till sekreteraren

¹ Denna och följande kansliordningar äro tryckta i Styffe Instruktioner rörande den civila förvaltningen, Sthm 1856.

² Axel Oxenstiernas tryckta bref.

³ Riksregistraturet, liksom alla följande kungliga skrifvelser.

⁴ Se hans bref till rikskansleren, som följer efter.

⁵ Kvittona finnas i 1614 års räktekammarhandlingar. »Efter kammarråds befallning hafver jag af räntmästaren Peder Pedersson bekommit tärepennningar till den Engelska resan 420 daler. Till visso med egen hand skrifvet och underskrifvet. Actum Stockholm den 16 Martij år 1614. A. Bureus. Desslikes hafver och räntmästaren, efter välbemälda kammarråds befallning, nu sedan jag hemkom betalt Johan Kuth de 134 daler, som jag i England upptagit hafver. Actum den 21 Juli 1614. A. Bureus» (kvitto nr 59).

⁶ Detta är första gången han kallas kunglig sekreterare, hvilken titel han sedan behöll, och kallades han aldrig generalmatematiker.

⁷ Redan 26 Sept. 1613 hade Johan Bureus påyrkat hos konungen, att bibeln skulle komma på prent genom bröderna Bures försorg, och 19 Juli 1615 hade de utkvitterat 952 daler för papper till bibeln. Se vidare S. Loenbom Utkast till en historia om svenska bibelöfversättningar, Sthm 1774, sid 56, 57 och 62.

⁸ Rågångsbrevet af 3 Aug. 1621 finnes i Rydberg Sveriges traktater, sid. 283. De tre kommissariernas skrifvelser i ett band i riksarkivet.

⁹ Riksregistraturet är från 1616 fullständigare än förut, männe Bures förtjänst?

¹⁰ Ur en antecknares samlingar, 1882, sid. 142. I riksregistratrets diarium för 1622 har dock denna skrifvelse förgäfvats eftersökts.

Andreas Bureus, att på Öland efterse arbetet på den trappa där var beställd, samt om lilla tullen och accisen¹.

1624 April 18 för han till konungen, som var i Uppsala på jagt, samt återkom den 22:dra. Den 10 Maj utfärdades två sköldebref lika lydande, för bröderna Andreas och Jonas Bureus: »Alldenstund Vår trojänare och sekreterare Andreas Bureus hafver sig alltid ibland dem lätit befinna, som efter dygd och ära hafva traktat, och sig eljest uti de ämbeten och tjänster, som honom af Oss hafva tillbetrodde och befallda varit, trogen och ärlig bevist och befinna lätit... hafva Vi fördenskull... unnat och gifvit honom... till adligt sköldemärke detta efterskrifna vapen: nämligen en fördelad sköld med blått och gult, och uti det gula fältet en svart krokot arm med stålhandske väpnad, sasom hans förfäder tillförene fört hafva, samt i det blå fältet sju stjärnor med deras rätta färger, Hyaderna benämnda, så ständes som själfva afritningen utvisar» etc.². Samma år finnes i räkenskaperna antecknad, att Andreas Bureus hade häradsrätt i Finland.

1625 Jan. 17 kungl. bref till Bure, att begifva sig till Jönköping med ingenjörerna. »Det är vår nådiga befallning, att I, strax detta Vårt bref kommer Eder tillhanda, begifver Eder hit neder och tager med Eder den unge karlen, som hafver afritat Småland sasom ock de ingenjörerna där äro. Efter Vi vilja, medan Vi här äro, denna staden Jönköping och Göteborg afsticka låta»³. Johan Bureus har den 6 April antecknat, att han då gaf Anders Bures hustru en stor diamant, som han lät skära för 8¹/₂ dalers arbetslön, den 26 Maj att han sände A. B. det lilla förgyllda astrolabiet, samt 8 Sept. att det kom bref från honom i lägret. Den 16 April afstod Bure till sin sväger herr Zacharias i Själevad sin andel uti de hemman, som honom och hans syskon efter deras fader tillfallit, eftersom fadern ej kontenterat de yngsta af sina barn för den jord, de efter deras gemensamma moder hafva borde. Aflåtelsebrevet

¹ Denna trappa var säkerligen till kungliga stallet på Norrmalm och omnämnes nedan 30 Dec. 1631.

² Den yngste brodern Olof Bure hade redan 1621 lifvit adlad. Han var kunglig lifmedikus och blef samma år borgmästare i Stockholm. Hade äfven uppgjort plan till de städer, Gustaf Adolf ämnade anlägga i Norrland och Finland. Alla tre bröderna introducerades 1627.

³ Dessa båda städer äro särskildt nämnda i riksrådets instruktion. De skulle befästas sasom då varande gränsstäder. Den unge karlen, som afritat Småland för Bures räkning, var Olof Hansson (nr 2485). Se Munthe Fortifikationens historia I sid. 240. Med ingenjörer menas här militärer, ej civila.

är skrifvet på pergament med vidhängande sigill af bly, hvarpå å ena sidan är Bure- och på den andra Krabbe-vapnet, samt egenhändigt undertecknad af A. Bureus med frun af slakten Krabbe Kristin Knutsdotter samt söner Andreas Bureus junior och Johannes Bureus junior⁴.

1626 Febr. 23 erhöll han i donation ett hof Randen i Livland, samt alla de gods och bönder där underlägo och lydde. Enligt Johan Bureus dagbok för Anders Bure efter konungen till Älfsnabben 15 Juni och kom från sina bönder till Uppsala 5 Sept., för att installera sin son vid universitetet⁵. Sonen Johan låg sjuk där 28 Sept.—11 Okt., då modern var hos honom. Samma år utkom Bures af Trauthtman graverade stora karta öfver Skandinavien med kringliggande länder. Titeln lyder »Orbis arctoi nova et accurata delineatio. Auctore Andrea Bureo Sueco». En beskrifning på latin, som utkom i bokform och är afsedd att fastlimmas kring kartans tre sidor, bar titeln: »Orbis arctoi imprimisque regni Sueciae descriptio». Denna karta är den första tillförlitliga i sitt slag, men troligen gjordes ej andra mätningar därför än af breddgrader. Läng-

⁴ Falkmans manuskript i riksbiblioteket. Samma år försträckte bröderna Anders och Jonas Bure kronan 1000 daler (rättekammarboken 1625). Det synes således att Bure var rik. Dels voro hans föräldrar och svärföräldrar förmögna, dels erhöll han gifvof af Gustaf II Adolf och dels torde han förtjänat på gamla kopparkompaniet. Förteckningen öfver hans gods, som sedan tillhörde sonsonen Erik Bure med tillnamnet "den rike", upptager bandet nr 19 af reduktionskollegii akter i kammararkivet. Så köpte han 14 Febr. 1625 af sin svägerska Anna Olofsdotter till Ugglebo för 1400 svenska daler Frendesta i Dingtuna s:n. Den 20 Juni s. å. köpte kunglig sekreteraren Andreas Bureus till Norrby af kronan för 3748 daler reda penningar följande egendomar i Uppland, som han skulle hafva under frälserätt: Mälsta, Eneberga, Övike, torpet Filipabol, nybygget Kåringbol, Bålsta, Ölby, nybyggna Vad, Gunnarsboda, och Eliasbol, allt i Husby s:n, samt Visnebols äng i Östuna s:n. Den 27 April 1627 donationsbref på fem gårdar i Husby och en gård i Mälsta, Husby s:n, Uppland (Hans Johanssons änka dog 1650, då Erik Bure tillträdde dem). Den 29 April 1628 tillbytte han sig af kronan S. Eriks hemman i Norrby och en gård Riekey i Vidbo s:n mot förenämnda arvegods i Dingtuna s:n, Västmanland. Den 29 Maj 1628 transportbref från fru Barbro Knutsdotter till Ek till hennes sväger Andreas Bureus på två gårdar Täby i Östuna och en gård Ulfvesta i Husby s:n, Uppland. Den 29 April 1640 köpebref för krigsrådet Andreas Bureus, som försträckt kronan 1895 rdr specie till tyska kriget, på kronans gods i Uppland Riekey i Vidbo s:n samt tre ängar.

⁵ Sönerna Anders och Johan inskrefvos enligt Album studiosorum i Okt. 1621 vid universitetet.

grader kunde man den tiden ej mäta, hvar- för bredden är oproportionerligt stor¹.

1627 Jan. 18 var Bure närvarande på riddar- huset vid riksdagens början, samt äfven vid riksdagsbeslutets undertecknande². Då intro- ducerades ätten på riddarhuset. Den 24 Febr. reste han med sin hustru till utskrifningen i Uppsala. Den 14 Maj omtalar Johan Bu- reus, att han såg sin son sista gången i An- dreas Burei port-männe i Hopargränd³. Den 1 Juni för Bure till Norrby i Husby Lång- hundra s:n, Stockholms län, för att där låta bygga sin sätesgård. Slutligen 5 Dec. följde han Klas Flemming ut i skärgården för att leta skeppshamn, och fann sådan på Himmels- ön vid Lundaby.

1628 Febr. 19 anlände han från utskrif- ningen i Västmanland till Johan Bureus i Uppsala. Den 4 April utfärdades instruktion för Bure som generalmatematiker⁴. Det var mångfaldiga göromål, som därigenom anför- troddes honom, af hvilka han dock hann ut- rätta få, emedan han snart fick andra upp- drag. Först skulle han upplära landtmätarne att mäta, och med dem afmäta hvarvt landskap efter annat och hålla jordrefning, eller med andra ord dels upprätta geografiska kartor öfver socknar o. d. dels geometriska öfver hemmans ägor. Af detta medhann han endast att lära några landtmätare mäta, sedan fingo de själfva lära sina lärdrängar⁵. Vidare skulle han göra undersökningar för kanaler och ham-

¹ Se vidare Lönborg Sveriges karta sid. 10 ff. Af denna karta är ett exemplar upphängt i riks- bibliotekets visningssal, ett inkomplett finnes i ge- nerallandtmäterikontorets arkiv (därifrån är och ett lämnadt till riksbiblioteket), ett i generalstaben, samt två i Uppsala universitets bibliotek. Om till- komsten af riksbibliotekets exemplar, se Samlaren 1880, sid. 148. Bures karta är ej färglagd och ej heller gränserna mellan landskapen utsatta. Bleaur- nas atlas, som utkom i Amsterdam 1662, har dock hvarvt landskap för sig och uppgifver Bure som författare, hvarför man trott att Bure haft provin- skartor, men några sådana finnas åtminstone nu ej kvar. Faggot uppgifver, att senare år 1649 låtit utelämnas Bures provinskartor till bröderna Bleau, men i senatens protokoll för samma år har något därom ej kunnat påträffas. Landtmätarne började mäta geografiskt egentligen först 1649.

² Handlingar rörande Skandinaviens historia I, sid. 73 och 144.

³ Denna instruktion finnes tryckt i Styffe In- struktioner rörande den civila förvaltningen, samt i Samlingar i landtmäteri I, 1901.

⁴ Den 12 Juni 1628 utanordnades ett halft års lön åt sex personer, som skulle undervisas i land- tmäteri af Bure, och är detta landtmäteriets början (Samlingar i landtmäteri I sid. 4). Lönen var först 200 daler silfvermynt årligen, men var redan 1632 ökad till 300 daler, hvarjämte de 1634 fingo 100 daler särskildt, om de hade lärdrängar.

nar, i hvilket afseende endast är känt hvad ofvan för 5 Dec. 1627 är anfördd⁶. Han skulle också uppmäta städer och uppgöra stadsplaner⁶. Men detta, liksom näst följande uppdrag att vara arkitekt för statens byggnader, med hvil- ket senare han en tid verkligt sysselsatte sig, fick 1646 en så skicklig verkställare som Niko- demus Tessin d. ä.⁷ Slutligen skulle han sköta grufvor och bergsbruk, men detta bort- föll naturligen, då ett generalbergsamt 26 Febr. 1630 inrättades. — Den 29 April berättar han sig hafva fått köpebrevet på Norrby under- skrifvet, hvilket han köpt för penningar⁸. På sommaren var Johan Bureus flera gånger hos honom på Norrby. Boktryckaren Ignatius Meur- er hade tryckt stadslagen, som Jonas Bure hade privilegium på, men Anders Bure hade då på sin broders vägnar yrkat i rådkamma- ren, att upplagan skulle beläggas med kvar- stad, hvarför Meurer 6 Okt. förbjöds att för- sälja den⁹. Samma år hade Bure på k. mts befälning af främmande bokförare inköpt nå- gra landtaflor 'kartor'.

1629 Febr. 3 reste han till utskrifningen i Tiundaland. Den 19 Juli färdades Johan Bu- reus till Svartsjö med Anders Bure och 6 geodetici, att undervisa dem mäta land¹⁰. Den 17 Nov. var Bure kallad till konungen i Stock- holm.

1630 Juli 6 inträdde Bure i rådkammaren, gifvande tillkänna att trossbotten i nya stallet var lagd så högt, att borggården icke utan stor bekostnad och arbete därefter uppfyllas kunde, samt begärde att riksråden ville sådant besiktiga och betänkande därom gifva. Resol- verades af riksråden, att de alla ville spatsera

⁵ Kam. koll. sände 1635 landtmätaren Olof Tresk att göra undersökningar för Göta kanal, och 1637 Thomas Christersson i samma uppdrag.

⁶ Landtmätarne Johan Åkesson och Olof Måns Knutsson sändes 1631 att uppmäta städerna i Väst- manland, Östergötl., Sörmland och Småland, samt Olof Gangius i Finland (memorial 18 April 1634). Stockholm fick till stadsingeniör Anders Torstensson (nr 2501), hvilken äfven biträdde i Helsingfors, Viborg, Uppsala, Göteborg och Södertälje. Lars Velamsson (nr 995) blef 1649 stadsingeniör i Sörm- land, och Erik Eriksson (nr 240) s. å. i Norrland. Thomas Christersson (nr 129) hade utstakat Fal- lun, Örnebyvud (nr 2485) uppgjorde många stadsplaner.

⁷ Att Tessin äfven upplärde landtmätare, se nr 1165.

⁸ Han kallades herre till Norrby i Husby Lång- hundra s:n och Uppland samt Randen i Dorpts s:n och Livland.

⁹ Svenska riksrådets tryckta protokoll för samma dag.

¹⁰ I räntekammarboken för 1629 utanordnades 1230 daler åt 6 studiosi, till att lära ingenörri hos sekreteraren Andream Bureum. Deras namn finnas i noten å sid. 4 i Samlingar i landtmäteri I.

dit och bese lägenheterna, hvilket ock strax skeddle. Den 2 Dec. resolverades i radet, att Anders Bure och Jonas Pedersson skulle draga till Norrland, för att ransaka mellan Johan Månsson och Didrik Spiknagel. Bure under rättades 17 Dec., att han skulle resa dit strax efter jul.

1631 April 16 beslöt radet att Bure och doktor Crusius skulle resa till Norrland på ransakning. Före 15 Juli hade Bure afärdats till Hammarskog i Uppland, för att ransaka Knut Posses handlingar, hvilken var misstänkt för förbindelser med polackarne¹. Den 24 Sept. förlänte kam. koll. (till k. mets ratifikation) Bure i ersättning för 471 daler specie, hvilka han till krigssakernas understödjande inlämnat, ett skattehemman Asby i Vidbo sen. Stockholms län, en kronoutjord därstädes och ett kronotorp Strömsbolet. Den 30 Dec. bref från kungen till Bure om stallbyggningens och stallgardens förfärdigande på Norrmalm, samt om uppsättande af trappan, som var beställd från Öland.

1633 Okt. 9 beslöt radet, att Bure skulle deltaga i legationen till Moskva².

1634 Mars 8 kreditiv för kungl. sekreteraren Andreas Bureus till storfursten i Ryssland. Samma dag erhöll han fullmakt, att jämte de öfriga gesandterna sluta fredsfördraget med storfursten af Ryssland mot kungen i Polen, äfvenså erhöles de instruktion, biinstruktion och memorial³. Henrik Flemming och Erik Gyllenstierna skulle draga först till Moskva, och Bure komma efter med sakerna. De voro snart därefter ditkomna, och 18 Juli utfärdades fullmakt för Andreas Bureus till Norrby och Randen jämte de öfriga gesandterna, att med storfursten i Ryssland traktera och sluta om persiska handeln enligt instruktionen 10 Mars. Den 18 Sept. bref till Bure, att jämte Henrik Flemming på återresan från Ryssland förfoga sig till Keksholms län och ransaka om Ingermanländska bojarernas klagomål öfver uppbördsmännen därstädes. Den 3 Sept. hade till understathållare i Stockholm utnämnts Scheering Rosenhane, men i konceptet står Andreas Bureus, hvarför han möjligen varit i fråga.

1635 Jan. 7 berättade Erik Gyllenstierna och Bure i radet om sin ryska beskickning. Den 31 Mars erhöll han attestation på hofvet Randen. Den 29 Okt. fick han i uppdrag af radet, att i riksarkivet taga reda på om Värm-

land af ålder hört till Svea- eller Götaland (det var fråga om hofrätternas distrikt). Den 17 Nov. resolverades i radet, att framdeles skulle på Åland anställas en revision och jordrefning och kan Andreas Bureus, som där häradsrätt hafver, med några flera goda kvalificerade män därtill förordnas. Den 8 Dec. finnes i kam. koll. protokoll antecknad, att fiskalen Clas Erichsson öfverlade en sak emot Andreas Bureus om någon ränta af honom upplättna köpegoods, som han mera förmentes hafva än honom borde, efter som protokollet in actis vidare utvisar. Samma år blef Bure assessor i krigskollegium (nuvarande arméförvaltningen), hvilket Gustaf II Adolf, da han 1630 lämnade Sverige, beslutat inrätta för att hemma ersätta det med falllägret flyttande krigsrådet. Det kallades da krigsrätten, samt skulle hafva både dömande och administrativ befogenhet. Första gangen Bure finnes hafva undertecknad expeditionerna år 15 Maj 1635⁴.

Med matt och vikt hade Bure mycken befattning. Redan 1 Mars 1628 i kungl. bref till guvernören i Ingermanland påbjöds, att de där skulle göra tunnmatet efter det, som samtidigt tillsändes dem af Bure. Den 28 Okt. 1635 beslöts i radkammaren, att diskutera med honom om mal och vikt, hvarom han förut fått befallning. Den 27 Nov. 1635 uppdrogs åt Karl Bonde och Andreas Bureus, att göra ett noga projekt på mal och vikt, så det blefve lika öfver hela riket. Den 3 Febr. 1638 inforrades Bure och Veiler, samt taltes med dem om mal och vikters justerande öfver riket. Enligt kam. koll. protokoll 12 Mars 1640 inleverade Andreas Bureus i kammaren 7 stycken kopparskifvor, hvarefter målen i riket skulle justeras. Frågades honom om han hade några tillförene inlevererat, hvartill han nekade. Men följande dag berättade han sig hafva före detta levererat valb. Christer Passe ett matt af trä, sasom ock rättat ett matt för valb. Bengt Bagge som han tillförene haft. Det förslag till införande af decimalräkningen i matt och vikt, som uppsattes vid denna tid, anses också vara af Bures hand⁵.

1636 Jan. 20 inforrades Bure i radet och befalldes utse en bland krigsfolket att bevista Jönköpings fästningsbyggnad, hvarom han skulle radgöra med öfverste Kraill von Beme-

¹ Riksrättens registratur i krigsarkivet. I afseende på lönen är Bure i räntekammarböckerna förd på kanslistaten till 1628, då han kom bland "beställningspersonerna" (liksom landmätnarne m. fl.) med 600 daler smt i lön. År 1634 är han också bland beställningspersonerna, men 1635 säkerligen bland krigsrättspersonerna, ehuru räknenskaperna äro defekta för detta och flera år.

² Se vidare ordet Bureus i registren till Falkman Om mått och vikt II, 1885, samt till Riksrådets tryckta protokoll.

¹ Axel Oxenstiernas brevväxling III sid. 230.

² Handlingar rörande Skandinaviens historia XXVI sid. 218.

³ Han utkwitterade samma dag i räntekammaren för legationsresan till Ryssland 15 stycken kredenser (dryckeskärl, hvilkas vikt uppräknas efter guldsmedens uppvägning, samt 12 Mars 1634 två åmar renskt, spanskt och franskt vin åt de svenska gesandterna på resan till Ryssland (räntekammarbokens kvittenser nr 140 och 498).

berg¹. Den 8 Mars tillspordes han om krigskollegium hade gjort förslag på de soper, som behöfdes till hvar fästnings reparation. Bure svarade att kollegium hafver intet varit fullkomligt; han var den ringaste bland assessorna i krigsrätten och svarar allenast för sin person, de andra som äro af bättre förstånd veta göra räkenskap för deras personer.»

Bristerna i det nybildade krigskollegium voro stora, och tjänstemännen fingo full sýselsättning, hvarför Bure säkerlig ej medhann annat². År 1640 blef han krigsråd³.

Bure dog 4 Febr. 1646, närmare 75 år gammal, och begrafos i Husby Långhundra kyrka, där hans vapen ännu är upphängdt med följande inskrift: H. K. M. Troman och Krigsråd ädle och valb. Andreas Bureus till Norrby och Randen obiit 24(?) Februari 1646. Bures änka begärde 1647 ett års lön i nadår⁴.

I sitt äktenskap hade han sonen *Andreas*, major i fransk tjänst, ihjälskjuten af sin löjtnant. Samt *Johan Bure* till Norrby och Randen, hvilken var ofärdig i ena handen som ej var större än en barnhand, samt dog 19 Nov. 1644 enligt inskrift på hans vapen i samma kyrka⁵.

För närmare belýsning vidfogas nedanstående skrifvelser från Bure ur Oxenstiernska samlingen i riksarkivet.

1. Bref 1603 från *Andreas Engelberti* till hofkanslern *Nikolaus Chesnecopherus* och sekreteraren *Peder Nilsson*⁶.

¹ Kraill von Bemeberg har 1625 ritat en obetydlig skiss öfver Mälaren (Samlingar i landtmåteri III, sid. 240). Om samme person, se Årtafvor I, sid. 467, och Ur en antecknares samlingar 1882, sid. 66. År 1632 hade han fått i uppdrag att leda arbetena på Jönköpings befästade.

² Odhner Sveriges inre historia under Kristinas förmyndare 1865, sid. 147. Om Bures verksamhet i krigskollegium, se dess registratur, som finnes sedan 1635, samt Riksrådets tryckta protokoll.

³ I arméförvaltningen finnes en af G. V. af Tibell år 1830 upprättad förteckning öfver krigskollegii presidenter, ledamöter och tjänstemän 1639—1830. Den innehåller biografier öfver presidenterna, men för de öfriga endast tjänsteåren. För Bure står sålunda, att han var krigsråd 1640—46.

⁴ Riksarkivets biographia.

⁵ Upplands fornminnesförenings tidskrift, häftet IV, 1875, sid. 33.

⁶ Förvaras för närvarande i riksarkivets *Collectanea de Scriptoribus Suecicis I*, sid. 78. Utanskriften lyder: F. Nåde Hertig Carls, Sveriges Rikes regerande Arfurstes, min allernädigste Furstes hög-betrodda män, ärlige, försiktige och högaktade Doctori *Nicolaus Hofkansler* och *Peder Nilsson Sekreterare*, mina gunstiga befordrare, detta ödmjukeligen. Sigillet utgöres af ett altare med låga och omskrift *Per Pecc. Mors. Grat. Per Chri. And. Eng.*

Min ödmjuke och tjänstvillige hälsan med Gud allsmäktig tillförend etc.

Clarissimi consultissimique viri, fautores et promotores omni reverentia dignissimi! Efter jag förminner att min nådige Herre icke varder här länge töfvandes, kan jag därför Eder ödmjukligen icke förhålla hvad jag i de saker, som I mig befallt hafven, efter Eder affärd gjort hafver. Desslikes ock ödmjukligen mig hos Eder förfraga, huru jag med det, som tillbaka står, laga skall. Och skall Eder till det första uti ödmjukhet vara tillkännagifvet, att jag efter Eder befallning hafver öfversett så många Sparrens handlingar som jag hafver funnit, och hafver däribland intet hittat som kronan anlangar, utan en hop jordebref på några klostergoods i Närke, hvilka bref jag förminner att herr *Lars Siggesson* hafver till sig tagit den tid han var stathållare på Örebro⁷. Dem hafver jag lagt till de andra kronones saker. Nu är där än en kista, som *Flemmingen* hafver ägt, samt några små lädor, hvilka äro tagna af *Samuel Grab* och andra som förrymda äro, öofversedda samt de koncepter, som i de öppna skåpen ligga än icke väl förvarade. Men de andra kistorna äro igenlästa och, som jag tänker, väl förvarade. Om I viljen att jag icke skall komma till Eder förr än jag detta allt hafver öfversett, synnerligen det som oläst är, därom begär jag ödmjukligen Eder mening, efter det ock något dröjer, om i viljen att det grant öfverses skall.

Dessförutan hafver min nådige Herre, som I veten, befallt mig göra den *Tabulan Cosmographicam Regnorum Septentrionalium*, samt typos till *H. F. Nades Genealogium* och ett stort *Astrolabium*. Till hvilket allt jag föga göra kan, utan *H. F. Nåde* nädigst ville efterlåta mig i sommar, sedan jag här hafver beställt det som mig af Eder befallt är, att på någon *H. F. Nades* gård, antingen *Eskilstuna* eller där *H. F. Nåde* täckes, blifva stilla medan läglig tid är att sadant göra. Så ville jag vinnlägga mig det mesta jag förmar, att sa gjort att det med Guds hjälp *H. F. Nåde* skall väl behaga. Till hvilket jag Eder, mina gunstiga förfordrare och fautores, ödmjukligen beder och förtror att I mig förhjälpen, ty eljest kan jag ingalunda efterkomma det, som *M. N. H.* mig befallt hafver. Hvarför *H. F. N.* (därifrån mig dock Gud bevare) kunde blifva mig ögunstig, synnerligen för den *Genealogium*, som *H. F. N.* sa ofta både i förliden höst och i vinter hafver befallt mig göra. Jag hafver ock allaredan, när mig någon tid hafver gifvits, begynt att göra typos till några *H. F. Nades* anor, som I här sen,

⁷ Ståthållaren på Örebro slott *Lars Siggesson* hade sonen *Erik Larsson Sparre*, *Sigismunds* nitiske anhångare, som satt fångslad på *Nyköpings* slott och år 1600 halshöggs för sin kungatrot.

men där vill synnerligt otium till, efter jag ock hafver nu begynt dem på ett annat mönster än dessa äro.

Det I samtligen befallde mig beställa i Stockholm, hafver jag gjort och sänder Eder, clarissime domine cancellarie, registrar på böckerna, hvilka äro meste parten in folio och med gammalt tryck, förutom Opera Augustini. Och det I, clarissime domine secretarie, befallde mig utskrifva, hafver jag desslikes gjort, om jag eljest hafver rakat det I ville, och voro däribland några ord som jag icke väl kunde läsa, dem hafver jag här antecknat såsom de där skrifna voro; desslikes sänder jag Eder en kopia af K. Karls hyllningsbref samt med de andre.

Och beder jag Eder samtlig på det ödmjukligaste, att I ville vara mig benägna och mina gunstiga förordrare. Det jag ock med all ödmjuk tjänstvillighet alltid gärna förtjäna vill uti allt, det jag vet Eder till tjänst och behag vara kan. Och vill Eder härmed till all lycklig välmåga Gud den allsmäktige ödmjukligen befallt hafva. Af Nyköping den 2 Juli 1603.

V. M.
officiöse colens
Andreas Engelberti.

2. Bref 1614 från A. Bureus till rikskansleren Axel Oxenstierna ang. beskickningen till England¹.

Min tjänstvillige hälsan med Gud allsmäktig tillförende.

Efter det, herr Kansler, att denne brevvisare töfvade tills i dag, kan jag icke låta förbigå gifva E. H:t tillkänna, att jag i dag, som är den 9 Maj, hafver hos konungen varit till audiens. Och hafver därtill varit orsaken, att Spentz ändtligen ville att jag skulle antvarda H. K. M:t vår nådigaste konungs bref och fredsfördraget. Efter H. K. M:t af konungens i Danmark skrifvelse och suspicion någorledes hafver förundrat sig, hvarför vår nådige konung så länge dröjde med confirmatione, quemadmodum dominus Cancellarius a prioribus litteris intelligere potest, så ville Spens, att jag kortligen skulle göra en undskyllning hvarför det så länge fördröjdt vore, så att den skulle komma öfverens med den han tillförene gjort

¹ Bure skulle delgifva fredsfördraget i Knäröd. Dessutom ville engelsmännen, som voro intresserade i handeln på Ryssland, mäkla fred mellan denna makt och Sverige. Spentz var ständigt sändebud i England. Det föregående bref af 8 Maj 1614, som återopas, är för långt ut tryckas. Se vidare Rydberg Sveriges traktater sid. 225, samt Cronholm Sveriges historia under Gustaf II Adolfs regering III, sid. 240 och 241.

hade. Nämligen att vår nådigste konung hade därtför aktat sända sina sändebud till konungen i England, men, efter det för många besvärigheter, som vår nådigste konung var beklädd med, intill denna tid vore fördröjdt och Spentz genom sin skrifvelse hade gifvit vår nådigste konung tillkänna, att uti den saken icke någon legation behof gjordes, hade vår nådige konung nu allenast genom mig skickat samma fredsfördrag samt med H. K. M:ts bref till konungen i England, samt med hvad mera som till samma relation hörde. Och efter E. H:t sådant hade ställt uti Spentz diskretion, hafver jag sådant efter hans begäran efterkommit.

Jag kom i dag circa horam decimam till audiens uti H. K. M:ts förmak, såsom jag det estimerar, och lät H. K. M:t sig allt väl behaga. Men strax H. K. M:t hade anammat brevet och fredsfördraget, steg H. K. M:t till ett fönster med Spentz och Anstruder, samt öfversåg begynnelsen på fredsfördraget (ty H. K. M:t hade aftonen tillförene låtit tillsäga Anstruder, att han skulle vara tillstädes). Så fragade H. K. M:t Anstruder, om han hade sett samma kopia af fredsfördraget. Han svarade sig hafva sett och kollationerat den med det svenska exemplaret, och att han in ipse substantia ingen diversitatem hafver befunnit. Sedan läste han till dess han kom till sin titel, hvarefter H. K. M:t vände sig till mig och sade sig vilja låta afskrifvat, underskrifvat och förseglat, så att däruti intet skulle blifva immuterat. Allenast efter däruti var förbi-sett, att vår nådige konung däruti icke hade kallat honom fratrem, ville han det allenast immutera, efter det var differentia inter Reges et Principes, quod Reges vocere fratres, Principes autem solum consanguines. Jag svarade att det var orätt skrifvet och, efter däruti icke immuterats något uti själva fredsfördraget, kunde H. K. M:t däruti göra som H. K. M:t täcktes. Strax kom in Tomas Somerset, och emedan Rex gick med honom afsides och viste honom K. M:ts bref och fredsfördraget, gingo Spentz, Anstruder och jag ut i förmaket. När vi där hade stått en stund, kom en af kammarjunkarne ut och sade till Spentz: ändock kan ske att Rex Gustavus in tali publico contractu non vult me fratrem appellare, quoniam tamen eum pro fratre agnosco, velim ut ita inseratur. Och sade att H. K. M:t lät säga mig att, efter H. K. M:t hade nu mycket att beställa, ville H. K. M:t likväl, när jag skulle få mitt afsked, tala vid mig och säga mig några saker, som jag hos vår nådigaste konung referera skulle. Efter Spentz ända hade hos sig vår nådigaste konungs bref, som vår nådigste konung hade skrifvit om den ryska handeln, de quo in prioribus litteris mentionem feci, viste han samme kammarjunkare att på öfverskriften på samma bref vore det ordet frater, och bad så att han det

skulle visa H. K. Mt. Och är det intet vidare kommet denna gangen.

Med det första, om Gud vill, skall E. H:t om alla saker vidare berättelse bekomma. Den kopia, som jag i det andra brefvet förnämler, hafver jag för denne tabellarii hastiga afresande icke fått öfverse och kollationera¹. Begärer fördenskill tjänstligen, att E. H:t ville mig det till godo hålla, att jag likväl sänder henne såsom min pojke henne ock skrivit hafver. Jag förmodar, att E. H:t likväl därpå skall uti det närmaste förnimma meningen. När Gud vill jag kommer, vill jag ett visst exemplar med mig hafva.

Och vill jag härmed hafva E. H:t uti Guds allsmåktiges beskärn och mig uti E. H:ts gunstiga befördring tjänstligen befalld. Af London den 9 Maj år 1614.

E. H:ts

A. t. w.

A. Bureus.

3. Bref 1630 från And. Bureus till pfalzgreven Johan Casimir ang. instrumenter².

Högborne furste, Nådige herre, Eders furstliga nåde skall min ödmjuka och skyldiga tjänst alltid beredd vara, den stund jag lever.

Högborne furste, Nådige herre, E. F. Nåde skall jag ödmjukeligen icke förhålla, att E. F. Nådes nådiga skrivelse är mig tillhanda kommen, däruti E. F. Nåde nådeligen begärer, att jag ville sända E. F. Nåde tillhanda några geometriska instrument, därefter H. F. Nåde kunde till H. Mt min nådiga Drottningens behof låta göra några färdiga³. Uppå hvilken E. F. Nådes nådiga begäran är detta mitt ödmjuka svar, att jag inga sådana instrument hafver, som äro uti den form som H. Mt kunna tjänliga vara, så att man deras afmätning kan in uppå andra transferera. Utan om sådan afmätning skall uppå andra och H. Mt tjänliga instrument transfererade blifva, då måste den därtill synnerligen kalkuleras, ty eljest slår det fel, när det kommer till själfva bruket. Hvarför vet jag därtill ingen annan råd, utan att jag härmed sänder E. F. Nåde ett proportional-instrument tillhanda, efter hvilket E. F. Nåde kan låta göra ett annat uti mindre form, såsom medföljande afritning vidare utvisar, såsom ock afritning

¹ Kopian af danskarnes exemplar af fredsfördraget i Knäröd, där de ändrat "jure belli" till "æquitate belli".

² Collectanea de Scriptoribus Suecicis, I sid. 74.

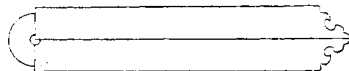
³ Att drottning Maria Eleonora var intresserad af dessa instrument, kan möjligen äga sammanhang med hennes förkärlek för arkitektur, så att hon själf uppgjorde byggnadsritningar (Historisk tidskrift 1902 sid. 172).

af några andra instrumenter. Och när de äro gjorda, om E. F. Nåde då täckes att sända dem mig till handa, så vill jag därpå göra sådana fördelningar, som jag bäst kan. Hvad jag ock mer uti andra matto kan göra E. F. Nåde till ödmjuk tjänst, därom vill jag mig alltid till det högsta beflita. Befallandes E. F. Nåde härmed uti Guds den allsmåktiges beskydd, och mig uti E. F. Nådes gunst. Af Norby den 15 Nov. 1630.

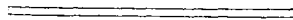
E. F. nådes ödmjuka tjänare
så länge jag lever
And. Bureus.

Underrättelse för guldsmeden.

Om H. F. Nåde vill låta göra ett proportional-instrument till H. Mt's behof, så är det stort nog, när det är så stort som detta undertecknade⁴:

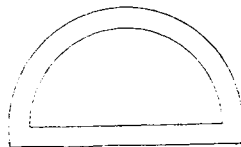

Det måste vara så lagadt, att när det är utsträckt det gör en lineam rectam. Och när det är så tjockt som undertecknade linea, så är det tjockt nog:

Det smala stycke, som i det stora instrumentet inslaget är, gör uti detta intet behof, såsom icke heller de refflorna, som på ytan och under kanterna äro, utan allenast rätt och slätt⁵.

Om H. F. Nåde täckes låta göra ett sådant instrument, som härunder tecknad är, så görs det icke behof att vara tjockare på bågan, än så att man väl får stieka däruppå fördelningen med siffror⁶:

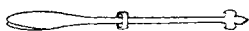

⁴ Alla ritningarne äro här förminskade till $\frac{1}{4}$ af längden.

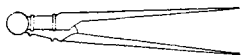
⁵ Proportional-instrumentet var ett af Galilei upfunnet räkneinstrument eller transportör, som kunde fällas upp som en tumstock. Båda armarne voro graderade, och afståndet mellan dem uppmättes, hvarigenom det sökta talet erhöles, t. ex. vid transport af ett mått på en karta till en annan skala. Ett sådant finnes i general-landtmäterikon-toret, äfvensom en proportional-cirkel, som utgöres af en passöre, hvars ben äro förlängda på andra sidan fästpunkten, och som begagnades för samma ändamål.

⁶ En gradskifva, på hvars raka sida står skrivet: "detta måste vara något tjockare".

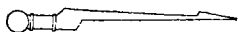
Om H. F. Nåde vill låta göra en rissfjäder, därmed man drager grofva och granna linjer, så kan hon göras på detta sätt¹:

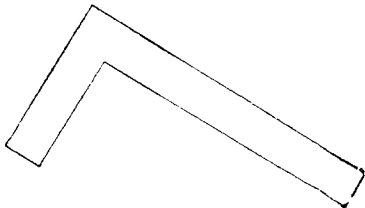
Om H. F. Nåde vill låta göra en sölpenna, så kan hon göras på det sättet som mässingspennorna pläga göras, så att man får sätta bleiertz uti andra ändan.

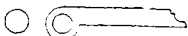
Till föreskrifna instrument behöfvas två cirklar med skarpa stålspetsar. Den ena såsom öfverskrifna afritning, den andra med en riss på ena spetsen, där man kan låta bläck uti och rita cirklar, såsom efterföljande afritning utvisar:

Om H. F. Nåde täckes låta göra en vinkelhake, kan han göras efter denna afritning och så tjock som en gemen knifsbak:

Om H. F. Nåde täckes låta göra ett nocturnal, därmed man om nattetid kan se hvad klockan hafver slagit, kan det göras såsom medföljande mönster är, och görs det icke behof att göras mycket tjockt, utan så att man uppå båda sidor väl får sticka afdelningarne. Men om det längsta skaftet, som man skall hålla uti, blefve något stadigare kan det inte skada².

På baksidan står tydligen ditskrifvet af en tysk guldsmed):

Das proportional-instrument nach meiner meinungh 36 lod.

¹ Ett dragstift med på midten skrifvet: "detta skall föras af och an", och på vänstra sidan: "hit skall han vara tuklufven, att man får låta bläck därin, och skola dessa bladen vara tunna".

² Nocturnalets beskrifning åtföljdes af två papperslappar af samma utseende som ofvanstående ritning. De föregående instrumenten voro en skrifpena med blyerts i skaftet, en passare och en vinkel.

Das halbeirckel auf 30 lod.

Winkellhak 16 lod.

Jeder circkel 4 lod.

Da man die linea mit ziehet auf 2 lod.

Das nocturnall auf 8 lod.

4. Bref omkring 1640 från A. Bureus till Jan von Masenbergh ang. vattenledningen i Stockholm.

Gode vän, Mäster Jan von Masenbergh!

Mig är berättadt, att I med Hans Excellens Rikskansleren Axel Oxenstierna skolen draga upp till Rekarne. Då kan väl hända, att Hans Nåde kommer med Eder till tals om vattukonsten, hvarför han är ödelagd. Så kunnen I berätta det som själfva sanningen är, att borgmästarene och rådet här i staden därtill orsak äro. Ty sedan höglöflig uti äminnelse salig Konungen befallde³, att herr Johan Pontusson skulle handla med dem, att de antingen skulle upplåta mig hela huset till vattukonsten, eller de skulle vederlägga mig min omkostnad, så ville de intetdera göra, utan tredskades däremot ett helt år. Emellertid bortstals all redskapen, så att, när jag då sentomsider fick hans bref på hela huset, så var där många hundra dalers skada skedd, den icke med ringa penning stod till att upprätta. Och efter jag såg, att ingendera af mina söner lust hade verket att fullborda, och jag själf görs gammal, därför på det att verket likväl skulle få sin fortgång, så gjorde jag ett kontrakt med Jakob Grundel, som nu är borgmästare, att om han ville hjälpa mig att fullborda verket, så skulle han få halffparten af mitt kapital däruti. När de detta förnummo, slogo de sådant hat till honom, så att han sade att han därför nödgades att öfvergifva kontraktet. Sedan lät jag genom borgmästaren Erik Geth erbjuda det åt staden, att jag all min kostnad och rättighet ville förära staden med den kondition, att de verket fullborda och vidmakthålla ville. Hvilket

³ K. bref 2 Juni 1630 till Johan Pontusson De la Gardie om vattukonsten i Sthm (riksregistret): Vi kunna Eder herr Johan Pontusson härmed nådeligen icke förhålla uti, efter en vattukonst uti en stad är publicum bonum, och ingen privat person är förpliktad sitt därpå att spendera, så är Vår nådiga vilja, att I med allvar håller borgmästare och rådet i Stockholm därtill, att de den begynte vattukonsten fullfölja och vid makt hålla. Och efter piporna icke kunna förvaras för frost där som hjulet nu står, skola de flytta det dit som kvarnhjulen stå, samt låta göra en hästkvavn under bron, hvarmed pumparne kunna drivas, när vattnet opplöper. De skola ock ackordera med Bureus om det, som han af sitt eget däruppå kostat hafver. I vele ock förmana dem, som sig förskrifvit hafva, något därtill hjälpa.

de ej heller vedertogo, utan mig alltid förhindrade uti alla de medel, som jag till verkets fortgång sökte.

Därigenom är nu verket förhindradt, oansedt jag af mitt eget öfver 3,000 daler godt mynt därpå kostat hafver, förutom det som de gode Herrar af adeln därtill gifvit hafva. Och är icke allenast skada utan ock skam, att det så ligga skall, efter alle man såg, att det kunde fortgå, så länge som kvarnarne här i strömmen gå. Och därmed var salig Konungen alldeles väl tillfreds och sade, att den som vill att det längre gå skall, så må han skaffa hästar därtill. Efter det då kunde gå, när vattnet fördes så långt upp i det högsta tornet, så kan det fyra eller sex gånger lättare gå, när det föres upp uti nästa tornet, där icke sjättedelen så stor tyngd kommer på pumparne.

I kunnen ock berättat Hans Nåde med hvad flit och kostnad, jag har låtit lägga de rörena genom hela staden allt intill herr Johan Skyttes hus vid Söderport, på hvilket jag ingen kostnad eller möda spart hafver. I ville därför uti underdånighet hos Hans Nåde förfara, huru Hans Nåde tycker, att det kunde komma till änskap, om Hans Nåde icke tycker att det vore billigt, att Grundel blefve därtill hällen, att han sitt kontrakt fullbordade¹.

A. Bureus.

5. Bref 1641 från A. Bureus till rikskansleren Axel Oxenstierna ang. gamla kopparkompaniet.

Högvalborne Herre, Sveriges Rikes Kansler, Eders Excellentie skall min ödmjuka tjänst alltid beredd vara, den stund jag lefver.

Eders Excellentie tackar jag på det ödmjukaste för den stora gunst, som E. E. mig alltifrån den tiden, jag uti kronans tjänst kom, gunstigen betett hafver, så att jag med skäl kan säga att till allt det goda, som jag kommen är, det hafver jag E. E:s gunstiga befordran åtnjutit. Och ändock jag icke vet mig sådant hos E. E. aftjåna kunna, likväl när nöden tränger så gör hon en dristig, beder därför tjänstligen och ödmjukligen att E. E. ville min dristighet uti bästa måtto upptaga.

Den höglöfliga Kungliga Regeringen betacka vi samtliga, som uti det gamla kopparkompaniet hafva intresserade varit, underdånigen och ödmjukligen för den nådiga resolution, som oss däruti vederfaren är, att vi

¹ En vattenledning i Stockholm omtalas sålunda i riksrådets protokoll 10 okt. 1638: "vardt och omtalt att handlas skulle med Fermin Mazallet om vattukonsts upprättande här i staden, then deriverades i alle huus, ther till hvar, som huus ätte, måtte något contribuera".

därför skola bekomma gods². Så hafver ock jag efter Eders Nåders samtliga resolution utsett mig några kronogods och därpå låtit göra utredning. Men nu kommer sekreteraren Nils Nilsson och förebär, att han till samma gods hafver börsrätt, efter de hafva varit hans hustrus morbroder salig Hans Nilsson på Häljö ärftligen gifna, dock efter Norrköpings beslut. Därför menar han sig vara närmare dem att lösa, än någon annan³. Men jag ser icke hvad börsrätt, som någon sig tillegna kan på kronones enskilda egendom, efter de förrän de bortgåfvos voro kronogods och åter nu äro kronan hemfallna.

Hvarför är till Eders Excellentie min ödmjuka bön och tillförsikt, att E. E. ville vara mig däruti befordrig, att jag dem behälla måtte, efter jag eljest inga oförlänta gods vet. Efter de ock rätt nu äro lösa vordna, hade jag hoppats att Gud skulle hafva beskärt mig dem, efter däribland är ock ett gods, som höglöflig uti äminnelse Konung Karl anno 1605 förlänte mig uti min och min hustrus lifstid, när H. K. Mt sände mig med salig Joren Classon [Stjernsköld] till Biby och Boo Ribbing åt Ryssland. Men förr än jag af samma resa tillbaka kom, så hade bemälte Hans Nilsson begärt samma gods ärftligen.

Jag hafver mitt gamla förtroende till E. E., att E. E. varder mig visserligen hjälpan-des, ty jag litar på nåden och förebär ingen rättighet, därför hoppas jag ock, att mig skall nåd vederfaras⁴. Befallandes härmed E. E. samt allt det, som E. E. väl vill, uti Guds nådiga beskydd till all lycklig och långvarig välmåga, samt mig uti E. E. gunstiga befordring.

Eders Excellenties
underdånige och ödmjuka tjänare
så länge jag lefver
A. Bureus.

² Riksrådets protokoll 15 Febr. 1641: Efter det gamla kopparkompaniets kapital står inne hos kronan och salig k. mt försäkrat participanterna att få 20 pro cento, samt intet ännu betalats hvarken af kapitalet eller intresset, resolverades att hvilken af adeln ville låta sig betala af kronones gods, skulle det honom efterlåtas att gifva half-femte pro cento och de ovissa invräknade.

Enligt det gamla (stiftadt 1619) kopparkompaniets räkenskaper i kammararkivet var Anders Bure 1626 participant med 2,000 daler.

³ Hans Nilsson Rosenbanér, med hvars systerdotter Nils Nilsson Tungal var gift, fick då han 30 April 1607 adlades, stadfästelse på många gårdar i Uppland.

⁴ Bure erhöll 15 Juli 1641 köpebref från regeringen på Locksta och Tibble kvarn i Husby som för 2985 rdr, hvaraf han hade att fordra i gamla kopparkompaniet 2702 rdr, men erlagt resten 283 rdr kontant.

Bure har i det föregående blifvit vidlyftigt behandlad på den grund, att ingen större biografi öfver honom förut finnes, hvarför miss-tag, af som Faggot begick i sin landtmäteriets historia, än i dag upprepas, såsom att Bure varit landtmäteriets chef från år 1603 till sin död. Faggot kände visserligen 1628 års instruktion — omnämnd på sid. 15 i Historien om svenska landtmäteriet och geografin, 1747 — men hvarken Bures anställning i kansliet eller krigskollegium, ej ens hans dödsår. A sid. 39 är han dock nära sanningen, när han säger sig ej veta hvilket år landtmäteriet kommit i full gång, eftersom inga äldre kartor finnas än från 1630-talet.

Verklig chef för landtmäteriet var Bure knappast någonsin, och några civila landtmätare funnos ej i Sverige förr än 1628. Bure lärde dem endast mäta åren 1628--29 och möjligen något år mer. För år 1630 kallas de i räkenskaperna »landtmätare under A. Buræi hand», år 1632 erhöles fyra landtmätare »under Buræi kommando» 200 dalers lön och 27 Nov. 1632 skref kam. koll. till honom, att han skulle låta ingeniör Olaus Gangius utfå sin lön¹. Genom kam. koll. 19 juni 1633 för landtmätarne utfärdade fullmakt och instruktion, kan man med säkerhet antaga att Bures befattning med landtmätarne helt och hållet upphörde. Visserligen nämnes hans namn i kam. koll. protokoll 15 April 1635 i sammanhang med landtmätarne, men det rör en förfluten tid. Där står nämligen: »blef om landtmätarne diskurerat, därom kammarrådet Berndes mening var, att de alla skulle uti ett landskap arbeta, göra det ifrån sig och sedan ett annat företaga och så allt framgent, eftersom herr Clas Flemming och Andreas Bureus hafva ment bäst vara. Ty när den ena provinsen således är öfverfaren, och de andra se det, bekväma och de sig fuller med därtill. Eljest draga de nu i alla landskaper, och ingenstädes komma de till ändskap. Herr Carl Bonde invände bättre vara, att de fara fort som de hafva begynt, efter de i Ostergötland allaredan 3 härader och somligstädes 4 eller 5 öfverränt hade. Särdeles därför att dem var pålagit, att med detsamma ransaka om ödeshemmanen, dem refva och se hvaruti felet står, hvarefter förmedlingen kan göras»².

¹ Samlingar i landtmäteriet I nr 4.

² Redan i Bures instruktion 1628 tyckes meningen varit, att ett landskap skulle göras färdigt först, innan ett nytt påbörjades, och af 1633 och 1634 års fullmakter synes, att det ofta var två landtmätare i samma landskap, men 24 juli 1635 hade kam. koll. kommit underfund med, att de tre landtmätarne i Uppland funno angenämsat att följas åt, hvarför de befalldes mäta en i Uppsala län, en i Stockholms län samt den tredje i Söderörn. Strax därefter utsändes också landtmätare till alla landskap, hvilket bruk bibehöll sig allt framgent.

Bures största förtjänst ligger ej heller i, att han igångsatte landtmäteriet. Han var först och främst en framstående tjänsteman i kungliga kansliet, ett maktpaliggande ämbetsverk redan i hertig Karls tid, hvilken 17 januari 1592 utfärdade ordning för sitt furstliga kansli, men af ännu större betydelse i Gustaf II Adolfs tid. Det hade en talrik tjänstepersonal, af hvilka en del följde konungen på hans fälttåg, och Axel Oxenstierna var dess högste chef. Bure hade troligen länge tjänstgjort där, innan han uppfördes på staten. Det stora förtroende, som Bure åtnjöt af Karl IX, Gustaf II Adolf och Axel Oxenstierna, synes af de diplomatiska beskickningar till Ryssland, Danmark och England, hvori han sändes. Från 1635 var han assessor och från 1640 krigsråd i krigskollegium till sin död 1646. För eftervärlden måste dock Bures största verk synas vara hans stora karta öfver Norden af år 1626. Kommer därtill att han äfven var härads höfding, arkitekt, arkivarie, boklörd, matematiker, astronom och gravör, samt på egen bekostnad anlade en vattenledning genom staden mellan broarne, hvars pumpverk drefs af ett vattenhjul i Norrström — så synes han varit en mångfrestare nästan i samma stil som Faggot.

Sedan Bure lämnat landtmätarne på egen hand, utfärdade kam. koll. fullmakter och instruktioner för dem. Medan i Bures instruktion 1628 endast i allmänhet omnämnes, att landet skulle uppmätas både geografiskt och geometriskt, är i de af kam. koll. 19 juni 1633 utfärdade fullmakter specificerad, att landtmätarne skulle endast geometriskt mäta byarnes inägor, men finga ej befatta sig med skogen³. Åkrarne skulle uträknas i kvadratalnar, och 13,263 kv. alnar utgöras ett tunnland. Åkerarealen skulle äfven förvandlas till öresland, hvilka skulle jämföras med det förutvarande örestalet. Ångarne skulle upptaxeras huru mycket de afkastade. Den 21 mars 1634 befalldes de särskildt, att undersöka

Att Bure lämnat sin befattning med landtmäteriet före 6 dec. 1636, synes af en skrivelse i riksarkivet af samma dato från Olof Hansson Örnehufvud, (nr 2485) till rikskansleren Axel Oxenstierna. Det var fråga om en instruktion för Örnehufvud, som föreslog sig skola sköta »fortifikations- och byggningssakerna, bergsbrukens delineationer årliga förändringar, landtmätarnes examen öfver hvad de årligen förrätta, samt det mer som vid denna saken hänger». Att i 1635 års rikshufvudbok finnes införd titeln »Andreas Bureus med underhafvande landtmätare», torde sakna all betydelse.

³ De i det följande omnämnda fullmakter, instruktioner m. m. finnas i Samlingar i landtmäteriet I.

ödesgårdar och förmedlade hemman, för att se om kronan orättmätigt undandroges skatt. Kam. koll. instruktion för landtmätarna af 2 april 1634 endast närmare utlade det föregående, likaså kungliga instruktionen 30 april 1635 jämte kam. koll. memorial 19 maj 1636, samt landtmätarnes fullmakter, som utfärdades efter formuläret 27 juni 1640. Det är hela tiden endast fråga om mätning af inägor, för att undersöka om skattläggningen var riktig. Den geografiska mätningen anbefalles först genom landtmätarnes af kam. koll. 20 april 1643 utfärdade biinstruktion »huruledes landtmätarne landkort och geografiska tafflor göra skola». Då den geometriska uppmätningen i de flesta landskap ansågs färdig, utfärdades sedan åren 1649 och 1650 fullmakter för landtmätarne, att göra geografiska kartor i sina respektive provinser¹. De skulle både göra specialkartor öfver häraderna, samt en karta öfver hela landskapet. Genom 1655 års riksdagsbeslut, att en s. k. fredsmil rundt kring vissa städer och Alvastra kungsgård skulle tillhöra kronan, erhöles ock landtmätarne sysselsättning, hvartill sedan kommo kommissioner till särskilda landsändar.

Redan 19 juni 1633 hade kam. koll. förskrifvit, att landtmätarne skulle om vintrarne resa till Stockholm och lämna sina kartor i räknekammaren, som kam. koll. då kallades. Antingen lämnades konceptkartorna direkt, eller renoverades de på regalark något mindre än de nuvarande, som äro 16 och 20 tum) och inbundos i böcker, men landtmätarne behöllo då själfva koncepten, eller såsom de då nämndes makulaturer. Stundom måste kam. koll. påminna landtmätarne, att resa till Stockholm och lämna sina kartor. I kam. koll. protokoll 10 mars 1640 läses: »Landtmätaren Tomas Christersson inlade sitt arbete och afritning för Långhundra härad. Item landtmätaren Johan Botvedsson sin afritning för det han anno 1639 förfärdigt hafver uti Västergötland. Herr Ake Axelsson (kammarråd) frågade Gregers Gustafsson (referendarie i kam. koll.) om alla landtmätarne hafva inlagt sina skrifna obligationer, och sade att de kunna göra mycket orätt om de vilja. Gregers Gustafsson svarade att de hafva inlagt deras reverser». Kartorna voro att börja med ej

många och togo ej stor plats. De torde hafva värdats af ofvannämnda referendarie i kam. koll. Men snart ökades kartornas antal, så att ett särskildt rum i räknekammaren måste anordnas för deras skull, och en särskild landtmätare tillsätts att mottaga och granska dem, för att landtmäteriarbetet måtte föras uti bättre skick och riktighet, än före detta skett». Detta skedde 17 maj 1642, då fullmakt och instruktion utfärdades för Peder Menlös, att vara inspektor öfver landtmäteriarbetet med 400 daler silfvermynt i lön. Han skulle granska landtmätarnes kartor, inbinda dem i böcker landskapsvis, samt föra register på dem. Hans tjänst motsvaras således numera af aktuariens, men han skulle dessutom granska kalkulationen d. v. s. uträkningen och förslaget till skattläggningen, hvilka skrefvos på kartan. Som sakkunnig radfrågades han också i landtmätarnes allmänna angelägenheter såsom t. ex. Menlös af Karl X, då den förre föreslog större lokal för sig och två medhjälpare i räknekammaren, att landtmätarnes lön skulle återställas till sin förra storlek 300 daler jämte respengar och särskildt för lärdrängen, samt att landtmätarne skulle erhalla pass². Särdeles makt-paliggande arbeten s. k. kommissioner anförtröddes äfven af inspektoren, som vanligen tillika var landtmätare i Uppland. Så sändes inspektor Gedda 1670 att utvälja och instruera landtmätare till jordrefningskommissionen i Skåne, 1671 att uppmäta landet omkring den föreslagna kanalen mellan Hjälmaren och Värnen, samt 1675—79 på kommissionen i Ingermanland.

Som inspektorer tjänstgjorde *Peder Menlös* 1642—65, *Johan Persson Thoring* 1665—66, *Johan Persson Giädda* 1666—80 och *Johan Hofvenius* 1680—83, hvilkas biografier återfinnas bland inspektorer vid kontoret. År 1683 fingo landtmätarne, som hittills subordinerat direkt under kammarkollegium, egen chef (ehuru kam. koll. bibehölls som mellanordnad myndighet mellan chefen och k. mt till 1827).

Carl Gripenhielm

¹ Svenska landtmäteriets historia bör behandlas i följande epoker: inägomätning för skattläggning 1628—49, de geografiska mätningarna 1649—88, indelningsverket och reduktionen 1688—1700, dekadansens tid 1700—57, storskiftet 1757—1803, enskiftet 1803—27, laga skiftet 1827—61, ny dekadans från 1861 till närvarande tid, hvarpå vi nu vänta katastrofverket och den fria ägostyckningen. Genom Lönborgs arbete »Sveriges karta före år 1850» äro landtmäteriets öden skildrade till år 1700, så att numera egentligen endast återstår skiftesverkets historia.

G 2. Gripenhielm Karl, 1683—94 landtmäteriets förste egentlige chef, var född i Uppsala. Födelseåret är okänt men skulle, enligt uppgift om ålder vid dödsfallet, vara 1655. Föräldrarna voro professorn i historia **Edmund Frigelius**, adlad **Gripenhielm** och 1673 upphöjd i friherrligt stånd, samt ärkebiskops-

² Samlingar i landtmäteri III sid. 255.

dottern **Barbro Lenæus**, adlad **Clo**. Han inskrefs 1671 vid Uppsala universitet som s. k. pagestudent och skall hafva studerat de matematiska vetenskaperna. I förfärdigande af landkartor uppgafs han hafva god kunskap och öfning, när k. mt 25 Okt. 1683 anförtrodde honom direktionen öfver landtmäteriet, i det uppgifna ändamål att landtmätarne skulle iakttaga större flit, nätthet och akkuratess vid uppgörande af sina landkartor¹. Han kallades först öfverinspektör öfver landtmätarne, sedan direktör öfver landtmäteriet, samt hade 500 daler siltvermynt i lön.

Indelningsverket och reduktionen gäfvö anledning till att landtmäteriet upplomstrade på Karl XLs tid. Därför föreskrefs också i Gripenhielms fullmakt, att de olika hemmanens kamerala natur, sasom krono, skatte och frälse m. m. skulle utsättas på de geografiska kartorna. Om denna nya före-krikt skulle landshöfdingarne underrätta landtmätarne enligt kam. koll. bref 18 Aug. 1684, samt dessutom påskynda kartornas insändande. Äfvenså utfärdade Gripenhielm 20 April 1687 formulär för beteckningen på kartorna af dessa saker. För att snart få de nya kartorna färdiga beslöts 8 Nov. 1684 tillsätta af aflönade extra ordinarie landtmätare i de olika höfplingedömena, då hittills endast varit en aflönad landtmätare i hvarje.

Genom k. brefvet 4 Dec. 1684 föreskrefs, att landtmätarne skulle närvara vid byten och skattläggningar samt ansvara för ransakningens riktighet, hvilket väsentligt ökade deras göromål. Däremot afslogs direktörens förslag, att de äfven skulle ovillkorligen deltaga i alla rågångsförrättningar, jordsyner, jorddelningar samt utbrytningar, och k. mt resolverade 22 Maj 1693, att det ej behöfdes annat än när kronans rätt var i fråga.

Många landtmätare hade varit okunniga och odugliga i tjänsten, därför föreskrefs 1687, att de skulle resa till Stockholm och examineras af direktören, både de förutvarande och de som hädanefter antogos. Det hade sig litet svårt, att få upp alla gamla landtmätare till examen. En del sluppo dock för hög ålder, en del godkändes i examen med villkor att vidare förkofra sig, och slutligen afsattes de som ansågos odugliga. Men den stora fördelen vanns, att landtmätarne erhöilo kunskaper och ej längre voro endast obildade handverkare. Man fördrog också sådana, som vid universitetet studerat de matematiska vetenskaperna. Vanligen måste de ligga en tid vid kontoret och undervisas af tjänstemännen därstädes, innan de fång undergå examen, och kallades då auskultanter. Denna

landtmäterieexamen vid kontoret fortgår ännu i dag².

Den 19 Maj 1688 utfärdades ny instruktion för landtmätarne, särskildt för den geometriska och geografiska mätningen, om hvilka båda landtmätarne skulle vara lika »bekymrade». De skulle nu mäta alla hemmanens ågor, äfven skogen med sina rågångar, samt tillätos äfven åtaga sig förrättningar åt enskilda, blott kronans tjänst ej försumrades. För arbetet på kronan hade de lönen, men enskilda skulle betala 2 daler smt om dagen samt hästlega för två hästar.

Den 5 Juli 1688 föreslog Gripenhielm hos k. mt, att landtmäteriet skulle styras af en kunglig kommission bestående af sex personer, men det blef ej af. Från samma år till sin död vistades han mest borta på kommissioner d. v. s. större landtmäteriförrättningar, där flera landtmätare arbetade samtidigt. På samma gång han ledde de andras arbeten, fick han själf verkställa mätningar och andra göromål. År 1688 voro han, inspektör Insulander och fyra landtmätare sysselsatta fem veckor med kompletterande af kartan öfver Mälaren, hvilket resulterade i 1689 års karta, som omnämnes längre fram³. År 1690 fick

² Landtmäterieexamen omfattar för närvarande hufvudsakligen följande ämnen: landtmäteriförfattningar, kameral- och ekonomilagfarenhet, agronomi, skogslushållning, geodesi, matematik, kemi och geologi. Denna examen, som fordras för att blifva auskultant, bör skiljas från den elevexamen, som verkställdes af lärarne vid rikets gymnasier enligt 1827 års landtmäteriinstruktion och som nu mera är afskaffad, då i stället studentexamen på reallinjen är obligatorisk för att blifva landtmäterielev. En tredje slags kunskapspröfning är den som föreskrives i 18 § af 1864 års instruktion, att nämligen eleven före examen skall förete bevis från någon skicklig landtmätare, att han förvärfvat säker och tillförlitlig kännedom om allt hvad till landtmäteriets praktiska utöfning hör. Denna sistnämnda pröfning är af samma art, som den i 1634 års instruktion intagna bestämmelsen, att de nya landtmätarne skulle af de andra examineras om de voro till landtmätare tjänliga. I 1643 års instruktion åter föreskrefs, att »lärpojkarne» ej skulle få tjänstgöra, förrän de blifvit af inspektören godkända och pröfvade om de voro nödiga eller ej, hvilket väl närmast motsvarar ofvanstående elevexamen.

³ Gripenhielm skref 25 juni 1687 till kam. koll., att han väl på k. mts befallning upprättat en geografisk karta öfver hela Mälaren, men att denna »intet var aldeles så accurat uti alla stycken som hon borde, efter ingen af de nya kartorna ännu öfver de orterna inkommen är», hvarför konungen muntligen befällt, att han ofördröjligen »en hel fullkommen karta öfver Mälaren skulle låta förfärdiga». För den skull begär han, att landtmätarne i lifgedinget skull beordras »att

¹ Gripenhielms fullmakt och öfriga här nedan återopade författningar finnas tryckta i Första samlingen i landtmäteriet.

han i uppdrag, att författa en generalprofil öfver Hjälmare kanal, men var annars detta år på skattdrägningskommissionen i Uppland liksom det följande 1691, då äfven mätningen af Stockholms skärgård började¹. År 1692 var han på Ängsökommissionen med sex landtmätare och år 1694 på allmänningskommissionen i Västmanland. Dessa allmänningskommissioner, som under de följande fem åren öfvergingo många provinser i södra Sverige, skulle skilja kronans mark från enskildas, samt motsvarade vår tids afvittringar i norra Sverige. Bland kommissioner, i hvilka Gripenhielm ej personligen deltog, märkas allmänningskommissionen i Västergötland, som sköttes af inspektor Insulander, reduktionskommissionen i Livland, som börjat 1681 med 38 landtmätare under major Emmerlings direktion, indelningskommissionen i Skåne från år 1682, skattdrägningskommissionen på Gotland 1690, samt en dylik i Pommern 1691, bestående af sju Värmlandsstudenter under magister Gunno Eurelius som inspektor. Landtmäteriet i närheten af Kungsör, där Karl XI mest vistades, låg konungen särskildt om hjärtat, hvarför Gripenhielm i de kungliga breffen hänvisas till att af konungen där erhålla muntliga order².

Gripenhielm hade mycket besvär, för att få tjänlig lokal och tillräckligt antal tjänstemän för landtmäterikontoret. När han år 1683 blef chef, hade kontoret ett rum på slottet, men »kartorna kunde höst, vinter och vår ej förvaras där för dropp, snö och regn, som inyrde genom de gästna väggarne, hvarjämte rummet ej var försedt med någon spis eller kakelugn». Han måste därför taga de förnämsta akterna hem till sin privata bostad, där han för detta ändamål hyrt en sal och kammar. Han försökte först att få ny lokal på slottet, men detta lyckades ej, utan fick han i stället i Mars 1689 flytta kontoret till

med det forderligaste som ske kan aftaga den del af Mälaren, som egentligen till lifgedinget hörer, med alla dess öar, holmar, uddar, sten- och sandgrund såväl öfver som under vattnet särdeles uti rätta segellederna, jämte alla kyrkor, säterier, bondehemman, krogar och torp, samt hvad mera som noteras bör³, och "att om något redan öfver de orterna gjordt är sådant måtte till mig levereras; hafvandes jag allaredan för någon tid sedan till de öfriga landtmätarne uti omliggande provinser om samma arbete ordres afgå lätit".

¹ Vid skärgårdsmätningen slet han mycket ondt, såsom då han uti hafsbandet måste begagna dåliga båtar, i hvilka vattnet under stormen slog in, så att det var svårt att skydda kartan. Se hans bref från Svenska högarnas af 30 juli 1691 i Saml. i landtmäteri I sid. 106, not.

² I bref från Kungsör af 9 febr. 1694 omtalar Gripenhielm sin personliga beröring med konungen, prins Karls björnjakter m. m.

f. d. De la Gardieska palatset Makalös på nuvarande Karl XII:s torg, där stora rustkammaren då var. Men redan på hösten s. å. måste kontoret flytta till »drottning Kristinas förfallna lusthus vid Jakobs kyrka», hvar-est förut varit lilla rustkammaren för husgerådssaker och tyg, hvilken nu fick flyttas till den stora. Där är kontoret ännu inrymdt³.

Från år 1683 hade Gripenhielm själf aflönat en landtmätare till sin hjälp, samt dessutom under åren 1683—88 en eller flera skrifvare. År 1685 bestod k. m:t honom en landtmätare till att renovera de geografiska kartorna, samt, när denne 1688 afgick, i hans ställe en inspektor öfver landtmätarne. Från år 1690 erhöll han en sekreterare, samt från 1692 dessutom två landtmätare och tre skrifvare, hvilka senare arbetade i det s. k. lilla kontoret på slottet åren 1692—96.

Cirkulär till landtmätarne började G. att utfärda. Utom ofvannämnda 1687 års formulär för kartbeteckningar, föreskref han 20 April 1689, att landtmätarne skulle insända pengar till kontoret och därför erhålla en diopterlinjal med två skalor å 3 rdl specie, samt en kedja med messingsbeslag å 5 rdl specie. Ändamålet var, att alla skulle hafva lika justerade instrument. Att de skulle insända förteckning på hvad de förrättat angående indelningsverket, ransakningarne och skattdrägningarne, föreskref han 28 Juni 1690. Ett cirkulär utfärdade han 3 Jan. 1691 angående de geometriska och geografiska kartorna, att både koncept och renovationer skulle insändas till kontoret äfven vid förrättningar åt enskilda, att åkern skulle värderas huru många tunnor erhöles efter en tunnans utsäde, ången huru många lass hö, eller med andra ord graderas, samt att landtmätarne skulle insända dagböcker öfver hvad de ärligen förrättade. Den 25 Aug. 1691 utfärdade han arbetsordning för tjänstemännen vid kontoret, hvilka skulle tjänstgöra kl. 8—12 och 3—7⁴.

Bland ritade geografiska kartor från Gripenhielms tid märkes först den redan omtalade stora kartan öfver Mälaren. Af denna finnes på kontoret en vacker kopia i liten

³ Först fick landtmäterikontoret endast den stora salen där, men, sedan rustmästaren flyttat därifrån, erhöills 1711 hela huset. Det påbygdes under Faggots tid med en våning, som utgjorde bostad för direktören till dess kartverket 1865 flyttade in där. Under Falkmans tid tillbygdes huset mot Västra Trädgårdsgatan. Se vidare Saml. i landtmäteri I, noter sidan 96—100, samt 166—167.

⁴ I den afskrift af arbetsordningen, som finnes i arkivet, tituleras Gripenhielm generaldirektör och kontoret generallandtmäterikontoret. Den förra titeln fanns ej officiell före 1864, ej heller den senare före 1827, men i bref får man ofta se dem.

skala, på pergament fordradt med väf, samt malad med ännu helt friska färger. Till riksbiblioteket lämnades 1884 från kontoret en ritad konceptkarta med följande påskrift i kartans öfre hörn: »Denna geografiska karta öfver hela Svea och Göta rike samt storfurstendömet Finland, Lifland, Est- och Ingermanland är med all möjlig flit och förmedelst ett helt ars arbete tillsammandragen utaf de landkort, som denna tiden uti Kongl. Landtmäterikontoret på Stockholms slott finnas, och efter den underrättelse, som man af de hertill gjorda astronomiska observationer samt vägeböcker¹ och seglationer kunnat ernå. Och emedan man på ett eller annat ställe hela provinser samt häraders, socknars och andra trakters kartor intet ännu kunnat haft vid handen, har man i sådant fall (dock uppå få ställen) måst förhjälpa sig af det förrige Burei svenska och på trycket utgångna landkort. Så snart hela rikets nya afmätningar komplett inkomma, skall en annan fullkomligare och mera ackurat karta öfver hela Sverige och dess underliggande provinser, tillika med de näst omliggande riken och gränser, sjöar och andra notabla orter (där Gud lifstiden spara och hälsan förläna täckes) ofelbart förfärdigt blifva. Datum Stockholm den 10 Februari Anno 1688»². På kontoret finnas två ritade kartor utan årtal³, Sudermannia Australis, vulgo Nyköpings län Auct. C. Gripenhielm, samt Sudermannia Borealis eller Gripsholms län, Del. C. Gripenhielm. Äfven för de flesta öfriga provinser finnas kartor från Gripenhielms tid. — Den 7 Mars 1692 omtalar Gripenhielm sig vara sysselsatt med en karta öfver Ryssland, Sibirien och Stora Tartariet, hvartill originalet bekommit från Moskau. — Det var Gripenhielms önskan att låta trycka de svenska provinskartorna och hela rikskartan, men detta förbjöd k. mt 24 Mars 1689 af obefogad fruktan att fienden i

¹ I Uppsala universitets bibliotek finnes i Vestinska samlingen: Itinerarium eller Vägebok, upprättad år 1688 af Gripenhielm. Den är tillägnad Karl XI, innehåller förteckning öfver väglängderna i flera landskap, samt är upprättad enligt landtmätarnes vägkartor. Den 28 april 1688 skref nämligen Gripenhielm till alla landshöfdingarne att insända kopior af vägkartorna. Den 31 mars 1690 fick han order af kanslikollegium att insända en karta öfver postkontoren i riket, hvilket skedde 30 maj 1691.

² Detta är den första kartan öfver Sverige, som är sammandragen efter mätningsskartor. Den andra i ordningen finnes på G. L. K., där den utarbetades 1706. Båda finnas beskrifna i Lönborg Sveriges karta sid. 91 och 140.

³ Äldre geografiska kartor finnas i G. L. K. de ritade i två band, de tryckta i ett. På Falkmans tid togos många kartor därur och öfverlämnades till riksbiblioteket.

krig skulle hafva nytta af kartorna. Det var säkerligen nedslående för Gripenhielm, att ej få göra resultatet af landtmätarnes geografiska verksamhet tillgängliga för allmänheten. De enda kartor af honom, som finnas tryckta, äro öfver Björkö i Björköa-rätten, utgifven af Hadorph 1687, samt öfver Uppland i Peringskölds Monumenta Uplandica 1710.

Gripenhielm var äfven en på sin tid framstående skald, ehuru numera som sådan onjotbar. Hans poetiska skrifter utgafvos af Lenström 1838 och af Hanselli 1896. I sina kärlekssånger klagar han öfver Astrilds bitterhet och en obeveklig skönhets hårda beslut, hvilket gifvit anledning antaga, att en olycklig ungdomskärlek vållat att han ej gifte sig. Han afled i Stockhom 12 Sept. 1694 vid endast 39 års ålder⁴.

Det lider intet tvifvel, att landtmäteriet gjorde en förlust genom dens tidiga framfalle, hvilken ordnat allt sasom det sedan i det väsentligaste förblifvit. Det mesta, som da utrittades, var nämligen på direktörens initiativ genom »kungliga resolutioner på direktörens memorial». Att examen föreskrefs, gjorde att landtmätarne blefvo skickligare, hvartill de äfven uppmuntrades genom förbättrade löner⁵. Dagböcker voro da för tiden behöfliga, emedan landtmätarne gärna sysselsatte sig med förrättningar åt enskilda, hvar för de fingo särskildt betaldt, men församma de kronans göromål och underlätto göra skäl för den lön de uppbar af staten. Därför var det nödvändigt, att de visade huru många dagar de använt i kronans tjänst. Landtmätartaflan (mensula prætoriaana), dioptern och kedjan voro desamma som i våra dagar, och mätningarne tillgingo nästan på samma sätt. De vanligaste förrättningarne voro de, som verkställdes för skattläggningar, indelningsverket, reduktionen och krono-allmänningarne, men äfven skiften förekommo, ehuru de voro sällsyndelningar, och egentligen först Faggot införde bestämmelsen om tvång att deltaga i skifte⁶.

Att Gripenhielm var mycket verksam, synes ock af de vidlyftiga handlingar, som finnas kvar från hans tid, ty under Karl XI:s regering skrefs mycket, och kungen skulle själf allting bestyra. Kraftig var Gripenhielm också, när det gällde att tillrättavisa landt-

⁴ Om Björn Häggman (se G 64) säges, att han reste med generaldirektörens lik till Falun, där Gripenhielms broder var Landshöfding. Gripenhielmska ätten utgick 1779.

⁵ K. resolutionen 21 aug. 1685 på direktörens memorial, att ett augment af 150 daler med beviljats landtmätarne, för att de skulle hafva substituter, som måtte på egen hand.

⁶ Att Gripenhielm misslyckades att få landtmätarne privilegierade att verkställa jorddelningar, är nämndt förut.

mätarne¹. Landtmäterinspektorerne i Östersjöprovinserna ville vara oberoende af direktören, hvilket dock misslyckades. Så förebrår Gripenhielm 16 Nov. 1686 inspektoren i Livland Olof Lundgren, att han ej tillskriver honom utan i stället korresponderat med ingenjören af Upland Monsieur Peter Giädda, som dock, utom sin ombetrodda landtmätare-tjänst, med generalverket ganska litet har att besrälla. Äfvenså fälde han ej intrang af kam. koll. eller landshöfdingarne vid tillsättandet af tjänster inom landtmäteristaten. Det förra fick 11 Okt. 1693 påskrifvet af k. mt. därför att det tillsatt en landtmätare, som G. ej ville hafva, churu k. mt. ogillade att direktören ej bemött kollegium med tillbörlig respekt. Landshöfdingen, sedermera fältnarskalken Erik Dahlberg ville kassera en landtmätare (se nr 1495), som Gripenhielm sändt honom, men han fick svar på tal. Numera tillsätta landshöfdingarne faktiskt de flesta landtmätare-tjänster, men då för tiden ansågs direktören hafva, för att begagna k. mts ord, »håsta kunskapen i att judiciera och döma om landmätarnes kapacitet, eftersom sådant egentligen hör till hans profession och metier». Med ett ord. Gripenhielm var en själfständig personlighet, hvilket är en stor förtjänst i ett byråkratiskt land.

Gripenhielms stora Mälarkarta förvarades på landmäterikontoret, tills dess den 1884 förflyttades till riksbiblioteket, där den är upphängd i visningssalen tillika med Bures karta öfver Norden. Kartan är dock snart utplånad, de i nedra ramen befintliga afbildningarne af de s. k. inloppen äro redan försvunna, och det dröjer ej länge förrän alla vyerna öfver herregårdar äro samma väg. Det vore därför önskvärdt, om någon snarligen ville påkosta deras återgifvande i tryck, ty de äro upplysande för herregårdarnes verkliga utseende, samt färglagda med skillnad mellan trä- och stenhus. Erik Dahlbergs afbildningar i Suecia-verket äro däremot mera fantastiska, uppjorda efter ritningar huru det framdeles skulle se ut o. d. I tidskriften Från Uppländsk bygd, 1899, finnas sju stycken af Gripenhielms herregårdar återgifna. Efter Falkmans anteckningar i riksbiblioteket och G. Benzeltiens Topographica i Lunds universitets bibliotek angifves här nedan hvad som varit textadt å Mälarkartan.

Rubriken lyder *Landt- och sjöcharta öfver sjön Mählaren och dess öjar. Efter Kongl. Maj:ts Allernådigste Befallning Förfärdigat Anno 1689*. Sedan följer: *Kort beskrifning öfver Mählaren*. Den namnkunnige Sjön Mählaren, som ättskillier de trenne härlige

¹ Det finnes ett bref från honom till den oduglige landtmätaren Olof Schallrot af 21 mars 1688 med ovet på tre blad!

Swea Rijkets Landskaper, Upland, Södermanne-land och Vesmanneland, tager sin begynnelse wijd Konungsgården Kongsöhr, der den store Arboga- eller Kongsöhrs-aa efter 9 Svänke Mijlars lopp uti bemelte Siö infaller, hvar ifran han sedan, förbij många fruchtbare Stränder, Öjar och Holmar flytandes, gör ätshillige behaglige och fiskerijke Wijkar och Sund, och änteligen wijd Konungslige Residenz Staden Stockholm igenom 5 smale och trangeutlopp, som äro Norre- och Södre Strömmar med Slussen, uti store Baltiske eller Österön och dess Skiärgard sig ingiuter. Heela Mählarens längd efter stora Segelleeden till räknandes, nämligen ifran Kongsöhr bryggia och färgestelle till Stockholms Stad och Hele Ands Holmen är 11 Svänke Mijl, men uti en rätt linea ända fram allenast 10 $\frac{1}{3}$ Mijl. Bredden, som billigt kan räknas ifran Söder Tellie Stad till Flötsunds Färgestelle wijd pass en Mijl söder om Upsala Stad, är efter närmaste Segelleeden 8 $\frac{1}{2}$ Mijl, men uti en rätt linea ända fram 6 Mijl. Hvad bemelte Siöos nytta och Fiskerijket samt dess Öjars och tillstötande Stränders Fruchtharheet anbelangar, så kan man det allrabäst döma af den stora Myckenhet af Folk, som bemelte dess Öjar och Stränder å alla Sijdor bebyggt hafver, ty man räknar der omkring, förutan Konglige Residentzstaden Stockholm, ännu 11 walbygde Städer mäst alle med beqvämlike Siöhamnar försedda och så belagne, att Siöhandelen nästan ifran dess Bryggior kring heela Wärl-den drifvas kunde, der dock Mählaren i sig sielf är en Innsjö och består af friskt watn, hvilket honom alt stadigt ymnogt meddehlt blifver af 8 store Floder och Strömmar samt öfver 90 smärre Aar, Bäckiär och Rännillar. Till Siöstranden stöta som förmält är trenne store Provincier och Landskaper samt 23 Härader och förmedelst dem 106 Kyrkio-Sochnar, deraf 16 allena på sieltva Öjjarne med sina tillhörigheter belagne äro. Store Öjar, som hafva en Mijl uti längden och derutöfver, rechnas uti Mählaren 7 stycken, samt mindre Öjar, som ätminstone hafva $\frac{1}{4}$ svänsk Mijls längd, 26 stycken. Men smärre Hollmar och Skiär öfwer 1258, så att talet på alla Öjar, Hollmar och Skiär, som deruti belagne äro, går till 1291. Och äre samma Öjar och Holmar så af Invånarena bebyggde och bebodde, att uppå dem äro belagne 20 Konungslige samt Adelige Slott, Palatzer och Stenhuus, 56 Säterier och Ladugårdar med Trähuus bebyggde, och öfver 854 Bondchenman, Krogar och Torp. På fasta landen rundt omkring Mählaren vid stranden seer man ock 27 Konungslige och Adelige Slott och Steenhuus samt 118 Träbygde Säterier, så att heela Summan af dem, som liggia näst Siöostränderna blir 47 Slott och Steenhuus och 174 andre Säterier och Ladugårdar. Huru denne Siön af älder varit högt achtad för dess

Stränders fruchtbarheet och sköna lägenheter skull, som han och så nu är, synes nogsamnt derutaf att 4 Rijkens Hufvudstäder wijd dess Strand hafwa bygde warit, sasom Stockholm, Upsala, Sigtuna och Björköö, förutan så många Konungslige och Furstlige Slott, som der ännu till en stoor dehl sta behåldne, så väl som och af gamle Historier, samt åtskillige Orters, Högders, Bärge, Slätters etc. ännu i dag behåldne namn och namngifvelser. Siön är öfwer alt mähta Fiskerijk och, förutan åtskillige slags vanlig Fisk, som uti Insiögar plägar fångas, finnes der och undertijden Carpar, Lax med mera som icke opräcknas kan, samt Ostror, som elliest aldrig uti sött Wattn pläga finnas; hvilket en förmån Herre, så väl som flere trovärdige Människior hafwa sedt och förwisso berättat. Så finnes och uti samma Siö wijd Stränderna på somliga Stellen Bärge Crystall, Granater, item Bärnsten, Carnioler, Calcadoner och annat slijkt, i synnerhet på Björköhns och Altnöhns Norre och Wästre Stränder i Björkfjärden. Sielfwa Wattnet uti samma Siö är tämmelig klart i synnerhet somlige tider om åhret, dock långt ifrån icke så genomsynligt som Ilaafs- och Östersjö-wattnet, ehuru väl Måhlarens Horizontal-högd sanär kommer öfverens med den andra, at när Österstiön understundom det ringesta öfwer Walman flödar, strömmen som dem atskilljer da straxt föränder sitt lopp och faller in uti Måhlaren, så att Måhlare-wattnet ett tämligt stycke uppåt blifwer med Saltsjö-wattn förmängt. Sielfwa Stränderna så väl som Öijarne äro som sagt är igenombrutne med många sköna Wijkar och Sönd, samt dessutom med härliga Akertälter, Ängar, Lööfskogar och Lundar samt Timber- och Wedskogar med höga Bärge beplandade, så väl af naturen utpnydde och förmedelst en väl fördelht förändring så mäterligen efter Menskelig anseende behagelige gjorde, att bemelte Siö utan widare Orda-beröm, i anseende af all dess omrörde förmoner och härligheeter förutan många flere, som kortheten icke har welat tillstädia widlöftigheeten här att omtala, med skiäl kan kallas den förmånste och en *Drottning för alla de Insägar och Söte Wattn, som ännu athi heela den bekanta wärldens delar någon med ögon har sedt eller efter sann berättelse hördt nämmas.*

Samt följande dedikation: Den Stormeeligste Furste och Herre Herr Carl den XI:te, Sweriges, Giöthes och Wändes Konung, Storfurste till Finland, Hertig uti Skane, Estland, Lijfland, Carelen, Bremen, Verden, Stettin-Pommeren, Cassuben och Wänden, Förste till Rügen, Herre öfwer Ingermanland och Wismar, så ock Pfaltz Grefwe wijd Rhein i Beijern, till Jülich, Clewe och Bergen Hertig. Min allernadigste Konung. Eders Kongl. Majjt hafwer framledne Åhr 1688 uthi Julij manad

Allernadigst mig befalt, att utresa tillijka med 4 Landtmäteribetiente uti siön Måhlaren och densamme uppa 5 weekors tijd förmedelst nödwändige observationer samt märthningar öfwer . . . af de öar en rätt sjöcharta kunde förfärdigas, i synnerhet är . . . dem af wanlige och beseglade . . . och Farcoster, sasam ock att de förre tijd efter annan . . . öfwer ofvambemelte siö, måtte i en . . . uthi den samme på åtskillige ställen nägre ofullkomligheter sig skulle hafwa . . . och Eders Kongl. Majjt för ögonen kommit. Alt så frambringas nu i djupaste underdanigheet detta wärk, sådant som förmedelst högstbemelte Eders Kongl. Majjts Nädige befallning jag det har haft uppa den korta tiden efter all möjelig fljtt förättat och sedan uti den form bringa, som det nu inför Eders Kongl. Majjts Nädiga ögon allerunderdanigst framwijses; bönfällandes Eders Kongl. Majjt jagh uti lijka underdanigheet det täcktes Eders Kongl. Majjt i Nädigt betraktande af tijdens korthet, districhtens widlyftigheet och assistenternas ringa tal, detta mit allerunderdanigsta arbete med hög konglig Nåde upptaga; Hvilket min hög sa mycket högre lärar uppwäckia samt mine krafter stärkia och . . . flere kunna frambringa mitt underdaniga arbetes fructer och der igenom få niuta, så länge jag lever, min högsta jordiska lycksaligheet, som är min allernadigste Konungs höga Kongliga Nåde och Ynnest. Uthi hvilken jag allerunderdanigst reccommenderar och förblifwer Allernadigste Konung Eders Kongl. Majjts Allerunderdanigste och Trophtigste Tjenare och Undersate Carl Gripenhielm.

I kartans ramar finnes följande 96 vyer, af hvilka dock många redan äro utplandade. Midt på öfre ramen Stockholm, samt af höger Westeråhs, Arboga, Kiöping, Enkiöping, Sigtuna, Drottningholm, Swartsjö slott, Strömsholm, Skogskloster, Stavesund och Haga. I högra ramen Tijdö, Engsiö, Arnö, Sundbyholm, Grönsö, Hessleby, Adö, Hammarskog, Malhammar, Ekebyhoff, Råfsnas, Fihölm, Hattunaholm, Marby, Utö, Hornsberg, Österlings Huus wijd Langholmen, Malmwijk, Ultuna Ladugard, Finsta, Hufwudstad, Signelsberg, Eneby och Wikhuus. I undre ramen äro endast inlopp, nämligen: 1 till Stäket ifrån . . . 3 till Flötsund ifrån Ekalen . . . 6 till Ellgarns sund, när man kommer från Norre Björkfjärden. 7 till Malmhufvud ifrån Norre Björkfjärden. 8 till Enkiöpingsleden ifrån Norre Björkfjärden . . . 10 till Kungshatt, när man kommer ifrån Björkfjärden. 11 till Backalsund ifrån Björkfjärden. 12 till Drottningholm från . . . 13 till Kaalsund, när man kommer ifrån Strängnäs . . . 17 till Birsunds Halmarne och Strahalmen, när man kommer ifrån Grantjärden . . . 20 till Drottningholm ifrån Backalsund och Björkfjärden. 21 till Södertellie Wijken ifrån Björkfjärden.

22 till Bäckhålmssund, när man kommer ifrån Röststen. 23 till Tappström, när man kommer ifrån Kongsbhatt. 24 till Röststen ifrån Stockholm. 25 så synes inloppet till Kongsbhatt, när man kommer ifrån Stockholm. (På nr 2, 4, 5, 9, 14, 15, 16, 18 och 19 äro inskrifterna utplanade). I vänstra ramen är nedersta vyen utskuren, sedan kommer Kaggeholm, Löfstaholm, Sturehof, Frijberg, ett namn saknas, Lijna, Steenhuset på Långholmen vid Stockholm, Runsa, Wijk, Nyby, Brunsholm, Kierrso, Akeshoff, Hesselbyholm, Krusenberg, Steninge, Ulfsumda, Målsaker, Rööstrand, Eekholmen, Görwålen, Tennelsöo och Rosenberg. I vänstra öfre ramen: Siöö, Wennegarn, Eekholmsund, Carlberg, Kongsöhr, Söder Teltge, Torshella, Strängnas, EskillsTuuna, Mariafred och Upsala.

Jan Transchiöld

G 3. Transköld, Johan, 1694—99. Född 1656 i Nyköping, son till rådman Isak Trana. Student 1673 i Uppsala och vistades i fem år utrikes. Mathematic professor i Dorpat 1677 vid 21 års ålder. Sekreterare 1690 vid svenska hjälptrupperna i Rhenländerna. Adlad 6 Okt. s. a., då namnet ändrades från Trana till Transköld.

Sköldebref för Sekreteraren vid Kongl. Maj:tz Auxiliär Troupper till Rhenströmmen Johan Transchiöld.

Wij Carl etc. göröom witterligt, at ändoch de, som igenom ett redeligt förhållande sig om dygd och ähra befijta, finne wähl uti deras sinne den förmöjelse, som dem noggsamt pryder och hugnar, i det dygden af sig sielf så kostlig och dyrbar är, at intet annat ting henne i wärde öfwerga eller föredragas kan, och de, som henne rätt följa och äga, kunna intet högre och angenämare astunda och begära, än henne att stilla öfwa och idka; så har likwäl icke desto mindre wid alle wälbestälte Regimenten altijt ett loffligt bruk warit, at sadane persohner — som igenom boklige konster wägen sig härtill bahnat hafwer eller och winlagdt sig om hvarjehanda andre nyttige saker och wettenskaper, medelst hwilke de sit Fädernesland tjäna och med förstånd, wijsdom och skickelighet nagre wichtige ährender och beställningar til det gehmena bästas gagn och bibehållande förätta kunne — ähre framför andre med serdeles heder och förmanner ihugkomne worden. Enkannerligen hafwa de, hwilke i så matto dygden efterföljdt, icke mindre af Wäre Konglige förfäder än andre höge Potentater och Konningar niutit för deras wälför-

hållande framför andre nagon förmann och med serdeles nådetechn anselde blifwit, i så matto at de äre med Adelige sköldemärcken och frijheter begafwade wordne, på det de, som uti flijt, trohet och redelighet andra öfwergadit, til stand, wärde och wilkohr dem också föredragas matte och hvarjom och enom för ögonen ställas, til att derigenom så mycket mehra upwäckias, förmedelst nyttige och oförtrutne tjänster sig til sin Öfwerhets behag och lijka belöning wärdig at göra. Så aldenstund Wäre Trotiänare och Secreterare wid de auxiliär Troupper, som effter wart nadige gottfinnande till Rhenströmmen nyligen afgamande, Oss Elskelig ährlig och förständig Johan Trana, förutan det han här uti Wart Rijke af hederlige förälldrar och en ächta säng födder är, hafwer lätit alt ifrån sin första unglom förspörja en serdeles naturlig böijelisse til dygd, sedlighet och ett lofwärdt lefwerne, betjänandes sig oförsummeligen af sadane medel och utwägar, som honom uti sljikt förestält mahl tämligast leda och anföra kunde, i det han icke allenast en stor flijt uti boklige konstners ikkande anlagdt, där öfwer atskillige lärde Män honom ett wälförtjänt beröm och loford gifwa kunne, utan också kommandes til mognare ålder, satte sig i sinnet, hwad han förmedelst den wanlige underwijsning wid Gymnasier och Academier härhemma i sitt fädernesland grundeligen lärdt och fattat hafwer, på fremmande orter falkomligare at öfwa, och således sig en större förfarenhet uti hwarjehanda nyttiga stycken at förskaffa, til hwilcken ända han sig och en resa utomlands företog och uti samfalte fem åhrs tijd den notablaste dehlen utaf Europa, såsom Tyskland, Italien, Sicilien, Malta, Franckrike, Engelland och så wäl de förenade som Spanske Nederlanden genomwandrade och besåg, hwarest han förutan Sprakens och andre tämlige wettenskapers fljttige öfwannde och lärande, effter all möjlighet på det nogaste sig underrättad gjorde om ländernas beskaffenhet, Inwänernas seder och hwar Orts styrelse, rätt art och tilstånd, med hwad mehra som honom i längden kunde dugelig och beqwäm göra til sin Öfwerhets tjänst och fäderneslands goda gagn och nytta; hwarföre Wij och i nadigt ansende til alt detta strax effter hans beinkomst hjit uti wart Rijke igen, föranlätne blefwe honom 1687 at vocera til Matheseos Professionem wid war Academie uti Dorpt. Men sasom wij sedernehra i annärkiande af hans skickelighet och goda loford, som honom af en och annan gifwas münde, behagligt funne d. . . innevarande åhr 1690 at updraga honom Secreteraretjänsten wid den expeditionen, som Wäre auxiliär Troupper, hwilcka til Rhenströmmen commenderade blefwe, nästfördne Sommar sig företogo, hwarwid han, ännu til Wärt goda nöje och behag all flijt, tro- och snällhet förspörja låter och därhos

underdånigst läfwar och tilbinder, så länge han lefwer och någorlunda förmar uti denne sin underdånige devotion och trohet emot Oss, Wår Konglige Gemahl och Lifvs-Arfwingar att framhärda, såsom och at wara Oss och Sweriges Chrono en huld och trogen tjänare i alla måtto; altså och på det han därtill sa mycket mehra styrekias må, hafwa Wij i nåde för gott funnit, hans förre stånd och wilkohr att förbättra och honom til en trohets belöning Adelig dignitet, Namn och wärde at förurna och meddehla, som Wij härmed och i kraft af detta wart öpne bref af Gunst och Nåde samt Konglig macht och myndighet unge och skänke honom Johan Traua, hans barn och ächta lifsarfwingar så Manköhn som Qwinköhn också arfwinge efter Arfwinge, Adelige Privilegier, förmanner och frijheter och därebrewid detta Wapn och Skiöldemärke af följande beskrifning neml.: Skiölden fördeld i twäran uti twenne delar, det öfra fältet, som innehåller en tredjedel af Skiölden, är af gullen etc. (vide ipsam descriptionem insign. m). Wij efterlate och i lijka måtto honom och hans ächta Lifsarfwingar til en åtskilnad ifrån andre Adelige Familier uti Wårt Rijke, at dee sig och lälan efter Transhiöld nämpna måge och detta namn och företecknade wapn föra och bruka uti Alle Adelige och Ridderlige etc.

Wij begäre fördenskuuld härmed af alle etc. at de erkianne mehrbete Transkiöld, hans barn och efterkommande lifsarfwingar för rätta Adelsmän, bewijsandes honom och dem heder och ähra, som det Ståndet tilstå, och icke görandes honom eller dem där emot linder eller förfång i någon måtto, nu eller i tilkommande tijder.

Til yttermehrre etc.

Datum Stockholm d. 6 Octob. 1690.

CAROLUS.

I. Bergenhielm.

Öfverauditör wid ofvannämnda trupper 1692. Krigsfiskal 1694. Erhöll 29 Sept. 1694 kunglig fullmakt som direktör öfver landtmätarne i Sverige och underliggande provinser, hvarom han underrättade landtmätarne genom cirkulär 6 Okt. s. å.

Han fick genast order att fortsätta kommissionen i Västmanland, både rörande allmänningsarne, stadsjordarne och ägora till Kungsör, där Karl XI bodde. K. mt utfärdade vidlyftiga föreskrifter härom, och kartorna blefvo ej färdiga förr än 1698, då Transkiöld reste på skärgårdskommissionen i Uppland. Han deltog äfven 1697 i en kommission, som skulle undersöka orsaken till Hjälmarens uppdrämning genom Hyndevads alkista. I Älfsborgs län fortsatte inspektör O. Insulander med två landtmätare kartläggning-

gen och utstakningen af krono-allmänningsarne, på Gotland fortsattes uppmätningen med ökad antal landtmätare, samt i Närke och bergslagen började J. Bergius 1696 allmänningsarne urskiljande. Stadsjordarne, som voro donerade till städernas uppkomst, hade kommit i enskilda personers händer, med anledning hvaraf k. mt 14 Aug. 1695 befallde landshöfdingarne, att låta upprätta kartor öfver både stadstomterna och stadsjordarne. Direktören beordrade landtmätarne följande ar. att insända publika renovationer af dessa kartor, samt utfärdade formulär för dem 30 Mars 1697. Vägmatningar för utsättande af milstolpar hade redan länge verkställts på landshöfdingarnes initiativ, men 1698 bestämdes att en ny mätning skulle ske, då alla afstånd skulle räknas från Stockholms slott. Härom underrättade direktören landtmätarne 23 Juni s. a.

Från 1694 erhöilo landtmätarne kungliga fullmakter på sina tjänster. Med undantag af några kungl. fullmakter de första åren, hade nämligen kam. koll. hittills utfärdat alla sådana. Löneinkomsterna för landtmätarne bestämdes sålunda, att de ordinarie landtmätarne hade, utom lönen på stat, 1 daler smt för hvar dag de vistades på kommissioner; de extra ordinarie, som voro stadigvarande anställda på något län, hade 220 daler sedan deras arbeten blifvit godkända; men de extra ordinarie, som hade tillfälligt förordnande vid kommissioner, 1 daler smt om dagen jämte hästlega¹. De, som sändes till de utländska provinserna, erhöilo mera betalt. Ar 1696 fingo landtmätarne rättighet att begagna landshöfdingarnes fribrefsböcker, men kartor fingo ej sändas med posten.

Konceptkartorna hade ursprungligen ej redovisats, utan endast en renovation uppsändts till Stockholm. Landtmätarne kunde då göra sig en, säkert välbehöflig, extra inkomst genom försäljning af kartor. Men den 6 Febr. 1688 hade påbudits, att landshöfdingarne skulle främtaga landtmätarne koncepten och sända dem till Stockholm. Privata personer fingo nämligen ej innehafva geografiska kastor, som då kunde komma i fiendeland. De geometriska kartorna brukade dock förvaras en tid i landskanslierna, för att användas vid skattdrägningar o. d., innan de uppsändes till Stockholm. Nu skedde 1696 den förändring, att landtmäterikontoret började inrättas i provinserna, ehuru de på de flesta ställen ej blefvo färdiga förrän långt in på 1700-talet. Sålunda stadgades den ordning, som bibehållits ännu i dag, att koncepten förvaras i provinskontoren och de publika renovationerna i kontoret i Stockholm, medan de privata renovationerna lämnas at jordägarne. Transkiöld utfärdade 16 April 1696 en modell för de publika renovationernas hopplinning, så

¹ Samlingar i landtmäteri I sid. 179.

att de kunde inbindas i böcker af ett regal-
arks storlek, sasom ännu tillgår.

K. med föreskref, att på de geografiska
kartorna skulle utsättas kyrkor o. d. utanför
gränserna, hvarom direktören 9 April 1695
utfärdade cirkulär till landtmätarne. Huru
rastenar skulle läggas, bestämdes 10 Maj
1696. Skattdägningsmetoder för de olika
provinserna började nu att utfärdas. Bytes-
metoder hade redan 14 Febr. 1687 och 30 Jan.
1688 föreskrifvits. Hertigdömet Bremen
skulle uppmätas enligt instruktion 3 Mars
1697, nästan lika lydande med den för Pom-
mern af år 1691¹. Landtmätarne i Estland
fingo instruktion 14 Febr. 1698.

Transköld utfärdade särdeles många cirku-
lar till landtmätarne. Stundom var det endast
underrättelser om författningar eller pamun-
nelser om saker, som föreskrifvits i förega-
ende cirkulär, men ofta var det nya påfund,
som förestafvades af hans intresse för den
topografiska och arkeologiska kännedomen om
fäderneslandet. Salunda skulle de ordinarie
landtmätarne insända jordböcker för sina
provinser (enligt cirkulär 22 Dec. 1696), för-
teckning på alla städer, slott och märkligare
platser (26 Mars 1697), samt afritningar af
provincers, häraders, socknars och städers
sigiller (20 Jan. 1698). Alla landtmätare skulle
genom intyg styrka, att de ägde alla författ-
ningar om landtmäteriet (10 Juni 1697), samt
val justerade instrument (12 Maj 1698), in-
sända beskrifningar på allmänningarne (14
Maj 1698), samt på inkomstkällor och diverse
andra förhållanden i städer och på landsbygd
(14 Mars 1699). Allmänna föreskrifter för
landtmätarne utfärdade han 17 Maj 1698, men
för dem på Gotland särskildt 19 Maj 1697.
Formulärer, utom förut nämnda, voro för års-
redogörelser af 14 Nov. 1694 och för beskrif-
ningar till geometriska kartor 2 Febr. 1696.

Transköld var mycket nitisk och verksam
i tjänsten, hvarom de vidlyftiga handlingarne
från hans tid bära vittne. Men de beständigt
utkommande cirkulären torde hafva irriterat
landtmätarne, genom att de förorsakade ökade
görömal, utan att strängt taget höra till tjän-
sten. Hans byråkratiska tendenser bidrogo
troligen ock att göra honom impopulär. Sa
var han mycket sträng i att landtmätarne
ofta uppvaktade honom, personligen eller ge-
nom skrivelser. Erik Herkepöus (nr 2692
hade, efter år 1695 aflagd examen, genast rest
tillbaka till Finland utan att uppvakta direk-
tören, och för denna »sidovörnad» förhindrade
Transköld sedan hans befordran, ehuru lands-
höfdlingen lade sig ut för honom². När landt-
mätarne fingo löfte om kungliga fullmakter,
hvarför skulle erläggas i charta sigillata två
procent af lönen, utverkade T. att de extra

ordinarie ej fingo några fullmakter, för att
spara dem denna utgift, men de trodde an-
tagligen att han ville hafva dem lätt afsätt-
liga. Tva skrivare vid kontoret, som blefvo
afsatta, kunde också beklaga sig, att han en-
dast hos sista instansen k. med omtalade deras
ovana att dagligen taga sig en »styrkodryck
af brännvin, sa att de till tjänsten blefvo
ganska obekväma»³. Han borde redan i kam-
koll omnämnt detta, sa att de fatt tillfälle yttra
sig därom, ifall de ansågo det osant. Något
bevis finnes icke numera därför, men det
förefaller sannolikt att han ej var populär
bland landtmätarne.

Transköld dog 7 Sept. 1699 vid 43 års alder.
Gift 1695 med **Elsa Lovisa von Braunjohan**,
dotter till packhusinspektoren Konrad von B.
och Sara Carlberg. Änkan erhöi 26 Sept.
1699 löfte om 400 daler smt arligen till hjälp
och understöd i sitt änkestand, men gifte
1700 om sig med kanslirådet Johan Schmiede-
man. Transköld hade en son *Konrad Ludrig*,
f. 1696, d. 1766, kungl. kammarrherre, med
hvilkens barn ätten utdog 1830.

G. A. Dalstjerna

G. A. Dalstjerna Gunno Eurelius, 1699
—1709. Föddes 7 Sept. 1661 i Örs prästgård
på Dalsland, som till prostsen **Andreas Eurelius**
och **Maria Bluthera**. Studerade vid Karlstads
gymnasium. Student 1677 i Uppsala. Kom-l.
i Livland 1681 med särskildt uppdrag att göra
en karta öfver denna provins. Liksom de
flesta landtmätarne vid denna kommission,
erhöi han afsked 1685 och erbjöds då af borg-
mästare och råd i Riga att blifva stadsingeniör,
men afslog. Han gjorde sedan några resor
på Östersjön, för att studera styrmanskonsten
och sjökortet. Befog sig därefter till Tysk-
land, där han blef filosofie magister i Leipzig
1687. Disputerade då med en afhandling

¹ Saml. i landtmäteri I sid. 125 not.

² Saml. i landtmäteri I sid. 214.

³ Saml. i landtmäteri I sid. 203.

De Electro, så att han erhöles professor därstädes. Äfven vid universitetet i Dorpat, som nu skulle återupprättas efter kriget, erhöil han anbud på professor i matematik¹. Andä så langt som till republiken Venedig hade ryktet trängt om hans kartläggning af Livland, hvarför han anmodades att uppmåta Moren, som 1687—88 eröfrats af turkarne. Möjligen inverkade också den omständigheten, att det var en annan svensk, fältmarskalken Otto Vilhelm von Königsmarck, som spelat den största rollen vid eröfringen. Men alla dessa anbud afslög han.

K. M:t hade 4 Okt. 1690 bestämt, att alla landtmätare skulle sändas till Pommern för dess mätning. Gripenhielm sammankallade därför 20 April 1691 på kontoret magister Eurelius och nio landtmätare, hvilka senare examinerades denna och följande dagar. Den 15 Aug. erhöilo de instruktion af kam. koll., och skulle Eurelius vara inspektör öfver landtmätarne vid denna pommerska kommission. Ehuru det bradskade, kunde de ej komma i väg af brist på respengar, hvarför sadana beviljades 20 Sept. s. a. at de sju landtmätare, som skulle följa med. Eurelius kvarstannade sedan i Pommern, äfven sedan han 7 Sept. 1699 sades på sin 39:de födelsedag af k. mt utnämns till direktör öfver landtmäteriet. Han fick nämligen 6 Okt. s. a. tillstånd att stanna i Pommern, för att påbörja matrikelindelningen. Han bodde då i Stralsund och skulle, enligt k. bref 2 Mars 1700, atnöja sig med 3 dalers dagtraktamente, till dess han tillträdde direktörsbeställningen.

Eurelius adlades 1702 med namnet Dahlstjerna.

Sköldebref för öfverdirektören Gunno Eurelius.

Wij Carl etc. Göre witterligt, att ehuru väl dygden skattas vara sin egen belöning och i sig sielf bära sitt rätta prijs och värde, så att en dygdenes älskare uti blotta dess ikande finner den största löhn och wedergjällning; icke destomindre som så i wårt k. fädernesland, som i alla andra wälbestälte Rijken och Regementer, alltid har varit en loflig plägsed, at dhem tillägga särdeles heder och förmoner, som om dygd och skickelighet hafva sig befljitat, samt wijst sig willige med all underdanig nijt och trohet at ga dheras höga Öfwerhet tillhanda, på dhett dhe genom sadane äretecken mage see sitt wälförhollande vara Öfwerheten angenämt och behageligt, och andre iemwäl dherutaf blifwa upmuntrade att efterfölja dheras lofwärde fotspor och

¹ I meritförteckningen uppgifwes, att han erbjudits blifwa dels assessor facultatis philosophiæ i Leipzig, dels matem. professor i Dorpt.

exempel. Altså hafwe Wij stedse varit benägne, med Kongl. nad och ynnest att omfatta dhem af Ware trogne undersatere, som medelst et dygdigt och redeligt förhollande, samt trogne och oförtrutne tjänster hafwa gjordt sig til War nad och befordran wärdige och om thet allmenna bästa wälförtiänte. Ibland hwilka nu billigt hos Oss i nådig åtanka kommer Wär Tro Tjänare och Öfwer Directeur öfwer Wär landtmäterij, Oss Elskelig, ährlig och wälförständig Gunno Eurelius, emedan han ifran ungdomen varit onlugsen, huruledes han framdeles måtte blifwa skickelig til War och Fäderneslandensienst; hafwandes till den åndan, sedan han under gode anförare, så i sine Föräldrars huus, som uti Carlstads Gymnasio, lagt en fast och god grundwal uti bökelige konster, begiwt sig til War Academie i Upsala, och dher samstädes i nagre Åhr med sadan idkesamhet sina wälbegynte Studier fortsatt, att han bade har förwärfwat sig ett govt laford af sina förmän, samt en berömlig erfarenhet så uti språk och atskillige wettenskaper, som särdeles uti Mathematicis, till hvilket Studium som han hoos sig en särdeles drift och naturlig böijelse har funnet, så har han ock dher på mehra tijd och abuga anwändt. Hwar af är händt — då Hans Kongl. Majjt, Wär Höghäradet Her Fader, latwärdigst i åminnelse, Åhr 1681 för godt har funnit at anställa uti Lifland en undersökning och lata hela dhett Furstendömet afmåta — at han då ibland nagre flere blöfwet antagen och för giltig erkänd at vara Landtmätare, och har han altså samma förrättning in upå fembte åhret, och så länge dhen allmenna detta landets mätning warade, med stoor fljtt och trohet förestät. Under hwilken tijd han ejj allenast dhe öflige landsens språk noga har intagit, uthan ock, så mycket hans dienst och trägna arbete tillätet, anlagdt dhe ledige stunder till allehanda nyttige och dhen aldern wäl anständige öfningar, samt andre wettenskapers förskaffande. På dhett han måtte hafwa så mycket rummare tillfälle at fullfölja sitt förra upsath och erna dhett sig föresatte ändamål — som war at förskaffa sig behörig skickelighet till Fäderneslandets ytterligare dienst — ty har han åhr 1685 med sina förmäns hederliga wittnesbörd om sitt förhollande taget afsked, och gjordt först en och annan Sjöresa genom Österstön och Sundet, at således fa nagon kundskap och handgrep uti Stymanskonsten och Sjökortet. Men nagon tijd dheretter begiwt sig til Tyskland, dheröst han på dhe berömligaste Academier har sig uppehallt, til at således föröka och fullborda dhe wettenskaper, som han ifran ungdomen mest drifwit har och yrkat; och särdeles uti Leipzig, hwarest han åhr 1687 tagit gradum in Philosophia, atlagt dhe prof uti publicis præsiidiis och dhermed sådan ynnest sig förwärfwat, at Consistorium academicum

därsammastädes honom, som dock war en frembling, tillsade och lofwade en Professionem Philosophiae, om han dher förtöfwa och anteligen sig nedsättia wille. Men sa wäl detta som andra tillbud af nägre Förstelige huus men förnembligast af Republicquen Venedig -- som uthaf rycket om dhen Svenska Geometricus framsteg, emot et ansenligt underhald, lät begiära honom: till at afmätta dhet da nyligen ifran Turken aterwundne Konungarikket Morea -- har han af kiärlek till sitt Fädernesland uthslaget, och efter sin hemkomst till Sweriget allena sig oppoffrat till sin nädige Arf Konungs dienst. Då ock högstbemelede Wär Herr Fader, om hans erfarenhet uti dhe Mathematiska wettenskaper underrättad, årh 1690 alernadigst har behagat kalla och förordna honom till at hafwa inseende på dhen Jordrefningen, som uti Förstendömet Pommern då skulle anställas, hwilken beställning han följande åhret wärceligen anträdde och alt sedan med en sådan flit och nogsamhet förrättadt, at endels under hans anförande och bestyr, endels medelst egenhändig arbete, alla Städer, Byar och hemman i hela Hertigdömet Pommern, Förstendömet Rügen och Herskapet Wismar med alla dheras gränsemahl och tillhörigheter på dhet aldranogaste äro afriktade och uträknade, samt mindre och större Geographiske talor dheröfwer författade. Af detta hans wälförhällande, Troheet och oförtrutne tjenester äre ock Wij blefne föranlatne årh 1699 honom at förtro öfwerinseendet och Direction öfwer landtmäterijet uti Wart Rijke och dess underliggande länder, och nu sedermera, till at inbitna fructen af den i Pommern förrättade Landtmätningen, honom anbefalla den anstälte Jordeboksinrättningen där i landet att bewista, uti hwilken förrättning han ock nu wärceligen är begrepen.

Hwarföre och på dhet han må hafwa att hugna sig af detta sitt lodliga förhällande, samt förwärfwade wackra wettenskaper, ibland hwilka icke böhr för den ringaste skattas den färdighet, som han uti den sa wäl uthemiska som Swenska skuldekonsten har wijsat, sa som ock altmehra styrkias uti sitt lofwärde upsath, Trohet och nit för Oss och Wart Arf Rijke: Ty hafwe Wij i Nader för godt funnit at förbättra hans förre stand och wilkor med adelig skiöld och privilegier, sasom Wij ock af gunst och nåde samt Kongl. Macht och wälde, här med och i kraft af detta Wart öpne Bref, förümne, skiäncke och gifwe honom Öfwer Directuren Gunno Enelius, dess hustru, barn och efterkommande äckta bröstärwingar, qwin- så wäl som manktion, bade födde och ofödde, adeligt Stand och Privilegier, så ock efterföljande wapen och skiöldemärke: nembl. En bla skiöld, hwaruti lyser en stierna af gull emellan twenne Berg af samma metall; på hwarlera Berget star et litet wardlihuus

och dheröfwer wijsar sig en Zodiac af sölfwer, som gar snelit öfwer skiölden, hwaruti synes en röd löpande oxa. Afwan på skiölden star en öpen Tornerhielm, utnr hwilken uppstiger en krumm cirkel af gull, sijrat på bägge yttre sijdlorne med spegeln af trenne påfagleflädrar af naturell färg, och midt emellan en dubbel liksjildig trekant dhen ena uti den andra: dhen fulla är bla och dhe tre uthstigande platte hörn af dhe andre äre af gull. Krantzen och löfwärcket är af gull, sölfwer och blåt, aldeles som sielfwa wapnet med dess egentelige färgor här hoos star afmahlat och rijtadt. Wij efterlate ienwäl honom och dem at ombyta sitt förre namn, och till åtskillnad ifran andre adelige Familier i Wart Rijke, at nämna och skrifwa Dahlstiärna, samt öfwanbemelede wapen och namn at föra och bruka uti alla adeliga och riddersliga handlingar och samowehmer, sasom fältslachteningar, skiermützler, tornerande, riugrännande, afmahlningar och andre occasioner, sa i skiämt som alfwar, till dheras egen willia, nyttia och behag, och dher till med nünta alle dhe privilegier, frij- och rättigheter, som Ridderskapet och Adelen äre gifne eller härefter kunna gifwas och förünnas.

Wij begiäre för dhen skull af alla Potentater, Käijsare, Konungar, Förstar, Herrar, frije Republicquer, samt alla andre efter hvars och ens höghet, condition och wärde, respective wän- och gunsteligen, sa och biude och befalle härmed ienwäl alla i gemeen, samt hwar och en i synnerhet, som Oss med hörsamhet och lydno förbundne äro, at dhe erkänna mehrebemelte Öfwer Directeur Gunno Dahlstiärna och dess hustru, samt äckta barn och lifsarwingar för rätt adel, bewijsandes dhem dhen ähra och respect, som dhet ständet tillböhr, icke görandes dhem dheremot hinder, meen eller förfång i nagon mätto nu eller i tilkommande tijder. Till yttermera wisso hafwe Wij detta med egen hand underskrifwit och med Wart Kongl. Stora Sigills witterligen härunder hängiande latir bekräfta. Gifwit uti Wart lufvudqwarter wid Cracon den Tingu Siette dagen uti Augusti manad Åhr efter Christi Börd Ettuseud Siuhundred och på dhet andra.

CAROLUS.

C. Piper.

I sköldebrevet kallas han öfverdirektör, på twa ställen i riksregistratoret generaldirektör¹, men annars endast direktör, hwilken sistnämnda var hans rätta titel.

¹ Det är endast i öfverskrifterna å kungl. skrifvelserna af 24 Okt. 1703 och 11 Jan. 1704, som han i riksregistratoret kallas generaldirektör, troligen genom misstag af skrifvaren, ty annars kallas han där alltid direktör.

Sommaren 1700 och därpå följande vinter var Eurelius i Stockholm. Vid sin ankomst dit fann han, att tjänstemännen ej funno sig på kontoret, eller också intet utträttade där¹. Han utfärdade därför 14 Febr. 1701 en förnyad arbetsordning för kontorets tjänstemän, samt 23 Febr. s. a. en rallyvarlig stadga för alla kungl. landtmäterikontorets betjante, där de alades att föra dagböcker öfver sina göromål vid kontoret. Den 20 Mars s. a. utfärdade han särskilda föreskrifter att rätta sig efter under hans frånvaro i Pommern, och skulle Jakob Hagman företräda hans ställe vid kontoret. Eurelius reste nu tillbaka till Pommern (hvarest Arvid Carlmark 13 Sept. 1700 fatt förordnande att vikariera som inspektör) och kvarblef där till sin död, samt bodde i Stettin.

Kontoret i Stockholm disponerade fortfarande endast stora salen i drottning Kristinas lusthus, och rustmästaren hade de andra rummen. En rustmästare dog 1707 och kontoret fick löfte om hans rum, men erhöled dem ej förrän 1711, då den nye rustmästaren dött². År 1698 hade kontoret reparerats, och 11 Mars 1705 utassignerades till inspektör Hagman 54 daler smt till lagning och målning af skapen. Den 15 Juli 1703 hade kontoret erhållit 80 daler 16 öre smt för inköp af 2 ris fint regal-papper, 6 dussin fina blyertspennor, färger, samt fina och grofva penslar. Den 5 Febr. 1706 tjugo daler smt till tre bordtäckten 4 alnar långa, samt den 14 Okt. 1708 medel till kartors inbindning³.

Det synes som direktörens vistelse utrikes föranledt, att det utländska landtmäteriet blef mest pådriftvet. Således utfärdades många föreskrifter för den pommerska kommissionen. Den 29 Jan. 1700 fick Eurelius order af kongl. mt att renovera dubletter af kartorna öfver Wismars områden, hvilka uppmåtts af de pommerska landtmätarne, som också skulle mäta Bremen och Verden. Till Zweibrücken sändes 1701 en landtmätare, eller som han där kallades landtrenomator. Sverige har alltid lämnat ifrån sig sina utländska provinser ny-mätta. Således funnos nu provinskartor färdiga öfver Ingermanland, Estland och Livland. Kartan öfver Pommern erhöled Dahlstjerna 11 Jan. 1704 tillstånd, att låta trycka utrikes. Landtmätarne på Osel skulle tillhållas att göra sin plikt, skref kam. koll. 22 Juni 1700 till inspektoren vid kontoret Insulander, hvilken förestod expeditionen innan Eurelius kommit till Stockholm. Äfven till Kurland,

¹ Att Gripenhielm och Transköld jämt vistades på kommissionen utrikes, liksom Dahlstjerna utrikes, var naturligen oförmånligt för expeditionen vid kontoret.

² Saml. i landtmäteri I sid. 167, not.

³ Alla dessa utbetalningar skedde enligt kam. koll. bref till statskontoret.

som så kort tid var ockuperadt af svenskarne, medhans att skicka landtmätare från Livland, och provinskartan var färdig, då kam. koll. 8 Okt. 1702 beordrade guvernören, att låta upprätta jordeböcker. Den 18 Okt. 1701 erhöled landtmäteridirektören resolution på sitt memorial ang. landtmätarne i Estland och 31 Aug. 1703 ang. Finland. Han hade nämligen önskat att skattdläggningarne i det senare skulle påskyndas, så att kartorna kunde insändas till kontoret, men kriget hindrade det.

Hvad det egentliga Sverige beträffar, hade nu kommissionerna afslutats. I Västmanland renoverades skogskommissionens kartor 1 Jan.—30 April 1700 af sju stycken landtmätare. Gotlands uppmätning afslutades 1703, men kartorna blefvo ej färdiga förr än 1711. Ny vägmätning i Uppland, där de gamla milstolparne försvunnit, påbjöds 1706, för att få veta afståndet mellan gästgifvaregardarne. Den skulle verkställas efter hand, när landtmätarne blefvo lediga. Danvikens hospitals-hemman skulle nu refvas. De hade längre fram särskild landtmätare.

En karta öfver Sverige, något fullständigare än Gripenhielms af år 1688, utarbetades vid kontoret 1706. Någon ny karta öfver Sverige hade ej tryckts sedan Bures 1626, utan man hade nöjt sig med att eftertrycka honom, men nu utkom en sådan i Frankrike 1706⁴.

Endast ett cirkulär till landtmätarne utkom, nämligen af 8 Nov. 1700 ang. kartor och kartbeskrifningar. Att Eurelius ej ville gifva någon dispens från landtmäterieexamen, framgår däraf att, då en lärdräng Klas Rijk (se nr 1746) sökte sådan på grund af sina goda matematiska kunskaper, direktören svarade att det ej hjälpte om han än vore »Euklides eller Arkimedes själf».

Eurelius hade vid universiteten idkat vidlyftiga studier både i matematik och språk⁵. Han var ock poet, liksom Gripenhielm. Hans vittnerhetsarbeten utgafvos 1863 af P. Hanselli⁶.

Liksom sina båda företrädare uppnadde han ej någon hög ålder, utan afled i Pommern på sin 49de födelsedag 7 Sept. 1709. Ägde Datzow på Rügen. Gift med **Elisabet Schioman**, handelsmansdotter från Stralsund. Kam. koll. skref 3 Sept. 1709⁷ till regeringen

⁴ Om dessa kartor, se Lönborg Sveriges karta, sid. 140 och 143.

⁵ Det finnes i G. L. K. ett bref på italienska från Eurelius till direktören, dateradt 24 Okt. 1694. Hans poesi är äfven på latin och tyska.

⁶ Hans "Kunga Skald" vid Karl XI:s död, se Schücks Illustrerad svensk litteraturhistoria I sid. 356. Märkligt är att två skaldar då blefvo landtmäteridirektörer. Vår tid åter är juristernas.

⁷ Detta måste vara fel dato i kammarregistraturet.

i Pommern, att Dahlstjernas änka skulle sända till Stockholm de publika handlingarne jämte de pommerska kartorna, som voro gjorda för kontorets räkning (en annan renovation hade förfärdigats at pommerska kamraren).

Barnen finnas uppräknade i Aureps ättartafel. Ätten utgick snart i Sverige, men förtlede i Pommern till 1872.

Jakob Nordencrantz

G 5. Nordencrantz Jakob Hagman.

1709—47. Föddes 12 Dec. 1671 i Nyland, Finland, af okända föräldrar. Efter att hafva studerat åtta år i hemlandet, begaf han sig 1686 till Narva, för att inhämta undervisning i matematik och landtmäteri. Antogs 1690 till vice landtmätare i Ingermanland, att biträda ordinarie landtmätaren Beling därstädes. Atog sig då att upprätta en provinskarta öfver Ingermanland, hvilket han verkställde på fem år. Reste 1695 till Stockholm, där han aflade examen 5 Nov. s. å.¹ Biträdde stadsingenjören i Stockholm J. Cortman. Medföljde sommaren 1696 Transköld på skogskommissionen i Västmanland, då han hade inspektion öfver de sju landtmätarne, som uppmätte Skinskattebergs bergslag. Förordnades 18 Mars 1697 att efterträda Ulf Valling som ingenjör vid kontoret, hvarpå kungl. fullmakt 20 April s. å. När Aurelius 1701 rest tillbaka till Pommern, skötte Hagman sedan kontoret och undertecknade expeditionerna. Inspektör vid kontoret efter Insulander 1704.

Då han 15 Sept. 1709 erhöi fullmakt af kam. koll. (till k. mts approbation), att vara direktör öfver landtmäteriet i Sverige och Finland samt underliggande provinser, nämnes att han då varit landtmätare i 21 år, samt

¹ Hans examensbetyg finnes tryckt i Första samlingen i landtmäteri, sid. 199.

att han vikarierade för Dahlstjerna enu på 9:de årens. Senatens fullmakt 26 Maj 1710, hvarpå kungl. konfirmation 3 Okt. 1710 som direktör öfver landtmätarne i Sverige och Finland. Adlades 1719 med namnet Nordencreutz.

Skjöldebref för Directeuren öfver Landtmäteri Wäret Jacob Nordencreutz den 2 Dec. 1719.

Wij Ulrica Eleonora etc. Göre witterl. at sasom Wij ansee icke allenast för rättwist, utan och högnödigt, at låta dem af wåre undersatare, som med all förmågo lägga sig på en rättskaffens wandel och walförhållande, niuta någon besynerl. förmohn och belöning til deras egen hugnad, samt andras upmuntran at fram för alt eftersträfwä det, som kan wara lofwärdt och tjäna dem sielfwom til heder och deras Öfwerhet och fädernesland til gagn och godo. Så före wij Oss i sådant atseende för denne gången i nader til minnes den undersätelige trogne tjänst, hwaraf war Trotjänare och Directeur wid Landtmäterij Wäret Oss älskelig Jacob Hagman wid de honom anförtrödde sysslor och förrättningar gifwit berömlige prof: hwilken, sedan han utj Atta års tid med all flit inkat sine Studier, år 1686 begifwit sig til Staden Narwen, darsamastädes at inhämta underwising utj de Mathematiske wetenskaperne besynerl. utj de stycken, som Landtmäterijwäsendet tillhöra, och 1690 erhållit tilstand at låbrukas för Landtmätare utj Ingermanland, den ordinarie Ingenieuren til hielp, hwarwid — så som det af dåwahrande Kongl. Rådet, Fältmarschalken och Gouverneuren Gref Jöran Sperling helt nödigt erachtades, at en General Charta öfwer den Provinzen författas måtte — han sig samma mödosamma syssla patagit och under 5 års tid, utan nagon särdeles lön, bracht bete province i en hel accurat Geographisk Charta. Åhr 1695 har han begifwit sig ifran den orten hit öfwer til Landtmäteri Contoïret, då han straxt om Sommaren 1696, efter föruth aflagdt prof af des förfahrenhet så wäl in praxi som in theoria, under då warande Directeuren Johan Transköld blifwit förordnad tillika med 7 Commissions Landtmätare, öfwer hwilka honom Inspektionen blifwit anförtrödd, at wara bete Directeur fölgachtig på den honom i nader anbefalte skogzCommissionen uti Wässmanland och Skinskattebergz bergzslag, som hel och hällen blef geometrice aftagen. Hwarpå han 1697 blef medelst Kongl. fullmacht förordnad til Ingenieur här wid Landtmäterij Contoïret, wid hwilken bestälning han upwachtat til år 1704, då han för des altid erwiste flijt och skickelighet blifwit af hans Högt Sal. Mtt Wår Högt:de H. Broder i nader försedd med

fullmakt, at vara Inspector öfver Landtmäterij wärket. Och som Öfver Directeuren Dahlstierna ständigt wistades i Pomern, ty har uti des frånwaru han Hagman allena föreståt Landtmäterij Contoirt med des widhängande sysslor öfver Landtmäterijwäret i riket från år 1701 til des bete Dahlstierna år 1709 genom döden afgått, uti hwilkens ställe han samma år blifwit ad interim af Cammar Collegio förordnad at föra Directionen, och erhöit därpå år 1710 först Kongl. Senatens och sedan uppa besagde Directeurs beställning hans Högt Sal. Kongl. M:tt Högt:de II. Broders nadige fullmakt, hwilken tjänst han ännu med godt loford förestår.

Wid detta tillfället påminne wij Oss äfwen med nådigt walbehag det trogne förhållande, som bete Directeurs mag Capiteinen af fortification Oss älskelig Ph. Schultz altid betygat, hwilken — — —

Til at nu gifwa förbete Directeur så wal som des mag kiännetecken af den nad, hwar med Wij deras altid betygade trohet, skickelighet och walförhållande omfattte, och på det de tillika mage mnta frucht af deras arbete och förtjänst, hafwe wij welat deras förra stand förbättra och i et förnämliare förbyta. Giöröm det och i sa matto, at Wij af Kongl. makt och myndighet här med och i kraft af detta Wärt öpne bref i nåder unne, gifwe och skänke honom Directeuren Jacob Hagman och des mag Capiteinen af fortification Ph. Schultz, samt deras ächta lifs- och bröst- arfwingar, födde och ofödde, man- och qwinköln, Adeligt stand och wärde: så och efterföljande Wapen och skiöldemärke, nembl. en blå skiöld, hwaruti är en storliksidig Triangel af gull, som röer med sina winklar 3 kanter af skölden, och formerer öfwerst i den samma en blå Chef, hwar uti lyser en Stiernna af Silfwer, och mitt utj Triangeln ses et rödt kors. Ofwanpå skiölden står en öpen Tornerhielm, utur hwilken sträcker sig en blå winge emellan 2:ne gyllende Strussiedlar, warandes wingen sirad med 2:ne bandewijs stälte strömar af silfwer: Crantzten och löfwäret är af gull, silfwer, blatt och rödt, aldeles som närstaende och med sine rätta färger afmalade Wapn det utwisar. Wij efterlata jämbwäl dem til en atskildnad från andra adelige slächter i wärt rike, at kalla och skrifwa sig Nordencrentz, och samma namn och förtecknade skiöldemärke bruka och föra etc.

VLRIKA ELEONORA.

H. Bark.

Nordencrentz erhöil 13 Aug. 1720 öfverdirectörs karaktär med lika rang som öfverdirectören öfver smatullarne. Directörens lön hade från Gripenhielms tid varit 500 daler

smt, men från 1720 erhöil N. 100 daler till skrifmaterialier, hwarför dock skulle göras räkning, samt 1724 ytterligare 300 daler i personligt augment för de resor han gjorde till landsorterna att undersöka huru landtmätarne gjorde sin tjänst. Den 31 Juli 1739 erhöil han lönen med det personliga lönetillägget ökad från 800 till 1000 daler smt.

Det olyckliga ekonomiska tillstånd, hvari Karl XII:s krig försatte landet och som gaf sig tillkänna genom de många skrivelserna angående medel att förekomma ödeshemmans uppkomst, gjorde att antalet på eget ansvar arbetande landtmätare minskades från omkring 100 vid tiden för Narvaslaget till 40 stycken wid Karl XII:s död, och att det sedan åtgick mer än dubbelt så lång tid, innan det förra antalet uppnaddes. Kam. koll. skref 26 Aug. 1710 till landshöfdingarne, att inkomma med upplysning om, hvilka e. ord. landtmätare kunde undvaras, för att deras lön måtte blifva inbesparad »under nuvarande besvärliga krigsoro». Följden blef att många sådana tjänster indrogos, och de återstående fingo 1723 lönen minskad från 200 till 100 daler smt, men 1727 blef det åter 200 och 1731 åter 100 daler. Lönen ökades dock sedermera och år 1739 beslöts tillsättande af flera nya e. ord. tjänster. Taxa för de för rättningar, som landtmätarne verkställde at enskilda, utfärdades 26 Maj 1730, nämligen det gamla, år 1681 bestämda dagarvodet 2 daler smt, husmanskost och skjuts med tva hästar, samt 10 daler smt för karta öfver ett helt hemman. Det som dock mest bidrog att upphjälpa ekonomin för landtmätarne, hvilka alltid haft ondt om vinterarbete, var att de erhöilo uppdraget justera mått och vikter. Justeringen hade hittills verkställts af en eller två justeringsinspektorer, som reste ikring i hela Sverige, men 1734 ars riksdag begärde att justeringen skulle anförtras åt landtmätarne, hwilket också skedde genom k. brefvet 21 Jan. 1735, hvarjämte instruktion utfärdades 16 Febr. 1736.

År 1725 erhöilo landtmätarne ny landtmäterinstruktion, hwilken liksom den af år 1688 var delad i tva delar, en för den geometriska och en för den geografiska mätningen. Den innehöll föreskrifter om mätning och kartritning, stadsmätningar, rågångar, samt vägmätningar, wid hvilka sistnämnda målen skulle räknas från Stockholms slott. Äfvenså om arsredogörelser och provinskontoren: När ett hemman mättes för skattläggning, skulle hela byn kartläggas, äfvenså de ständiga åkerskiften ett hemman kunde innehafva. Åkerskalan borde användas wid åkerns mätning. Åkern skulle uppskattas i tunnors och kappars afkastning samt ågen i lass hö. Äfven skogen skulle mätas. Om delningar handlade § 20, hvari förskrefs att ägorna skulle läggas i rätt solskifte d. v. s. efter tomternas

läge i byn¹. Men ett föregående solskifte skulle gälla, om ej alla delägarna samtyckte till ett nytt. Delningen borde ingifvas till ordinarie ting och stadfästas af domaren. Detta är första gangen det talas om kartors stadfästelse.

Skiftesbehöfvet arbetade sig sålunda småningom fram, och 30 Aug. 1731 utkom förordning om oskiftad skogs och marks delning mellan åbor och byar². När marken var odelad, skulle den, som begärde delning, hafva skiftesvitsord. Likaså för sockenallmänningar o. d. Den 10 Sept. 1743 beviljades den, som hade sina inägor i årsskiften, att därå erhålla faststaende delning. Marken var sålunda beredd för uppkonsten af det moderna skiftesverket, d. v. s. hopsläende i färre antal skiften af de otaligt många tegskiftena i byarne, men det behöfdes en faggot för att genomdrifva saken.

Skattläggningsmetoder hade utfärdats för olika landsorter, men Nordencreutz utarbetade och inlämnade 1728 ett förslag till en generell skattläggningsmetod.

Afvittringen i Norrland, eller kronoallmänningarnes skiljande från enskildas ägor, hade sitt upphof från k. brefvet 2 Okt. 1742 angående afvittringen i Angermanland, hvilken skulle verkställas af häradshöfdingen, halfva nämnden, landtmätare och kronobetjante enligt instruktion, utfärdad 23 Nov. s. a. af kam. koll. Gabriel Esping (nr 244) anställdes som afvittringslandtmätare.

År 1734 beslöts att utstakningen af hela norska gränsen från Strömstad till Enare träsk, skulle verkställas af två svenska och två danska landtmätare, mätningen företogs åren 1738, 1739, hvilade 1740, men fortsatte 1741. År 1748 var kartan färdig, och rörläggningen började 1752, samt slutade 1766³. Efter hattarnes olyckliga krig mot Ryssland skulle Finlands nya gräns utstakas, hvarom k. bref 5 Okt. 1743, och mätningen börjades 1744 (af nr 2830 och 2831)⁴.

¹ Detsamma föreskrefs ock i 1734 års lag, Byggningsabalken § 3. Om solskifte, se Schütz Om skifte af jord, 1890, sid. 75.

² Därvid var ej fråga om solskifte, se Lagus Om jordaskiften, 1827, sid. 58.

³ Om de norska gränskartorna, se Lönborg Sverges karta sid. 166. Faggot, Historiens fortsättning etc. sid. 33.

⁴ I riksarkivet finnes en kartong "Kartor öfver riksgränsen mellan Sverige och Ryssland efter 1743 års fred", innehållande konceptkartor och översiktskartor, de senare upprättade åren 1747—48. I krigsarkivet (36 nr 5) finnes en kartbok, innehållande de renoverade kartorna öfver gränksområdena, samt konungen tillägnad af Åkerhielm och Nordencreutz. Beskrifningen är daterad Raseborg 6 Dec. 1749, L. Åkerhielm. Till följd af tvistigheter skedde ej någon rörläggning af gränsen.

Kartorna öfver Gotländska mätningen hade ej blifvit färdigrenoverade förrän 1711, och 18 Aug. 1712 gafs föreskrifter om skattläggningen. Men redan 1737 antogs två landtmätare för ny mätning och skattläggning af Gotland, och 1740 ytterligare fem. Mätningen slutade 1747 och kartrenovationen 1751.

Att städernas donationsjord, som kommit i enskildas händer, skulle åter blifva till städernas nytta (en fråga, hvilken i våra dagar anyo blifvit aktuell), var fortvarande föremål för regeringens omtanka. Sålunda befalldes landshöfdingarne 5 Nov. 1717, att inkomma med berättelser om städernas ägor. Staden Kristinehamns ägor i åker och ång skulle fördelas enligt 1686 års riksdagsbeslut proportionaliter mellan tonterna, oafsedt hvilka som innehade ägorna (bestämdes 27 Juni 1727). Fördelningen af städernas donationsjord skulle ske af magistraten och landshöfdingen (25 Sept. 1745).

Den geografiska kartläggningen trädde nu i ett nytt skede, och landtmäterikontorets mest lysande tid började, nämligen den, då det utgaf provinskartor från trycket. Den gamla "secretessen" hade ändligen fått gifva vika för sunda förnuftet. Dock gick det långsamt. Ännu 1716 förbjöds atkopierandet af landskartor, och i 1725 års instruktion stadgades hårdt straff för den, som salde provinskartor. Men slutligen 1734 beviljades tillstånd åt Nordencreutz, att låta trycka provinskartor o. d., hvarå han erhöll privilegium 19 Dec. s. a. och 1 Dec. 1738. Medel beviljades af ständerna enligt kungl. bref 11 Febr. 1735. En tryckpress blef inköpt, som sedermera placerades i källarvåningen⁵.

Betydligt mera geografiska mätningar hade ock verkställts, än hvad som fanns i Gripenhielms tid. K. mt hade 29 Juli 1730 befallt, att nya vägkartor skulle upprättas öfver alla provinser, och dessa upprättades af landtmätarne åren 1731—37, samt finnas ännu kvar på kontoret. År 1742 öfverlämnade Nordencreutz till konungen en kartbok, innehållande alla de renoverade vägkartorna⁶. Att gränserna mellan höfdingedömena skulle uppmätas bestämdes 19 Maj 1740. Kungl. bref 16 Maj 1738 till akademien och gymnasier, att bestämma longitudgrader och insända dem till kontoret. Med kontorets instrumenter bestämdes många orters latituder. Kontoret hade 1735 fatt en ovanligt skicklig instrumentmakare i Daniel Ekström, liksom en skicklig gravör i ingenjören Georg Bjurman. Till Finland sändes 30 Okt. 1739 tre landtmätare, hvilka erhöilo tre soldater hvar till handläggning. De skulle upprätta generalkartor öfver landet.

Bristande penningmedel gjorde dock, att

⁵ Samlingar i landtmäteri I sid. 99 not.

⁶ Lönborg Sveriges karta sid. 146 och 147.

ej många kartor nu kunde utkomma af trycket. År 1739 utgafs af kungl. landtmäterikontoret genom Jacob Nordencreutz karta öfver Mälaren; Regiones ad Sinum Finnicum, samt Upland och Västmanland utkommo 1742, Södermanland 1743 och Nerike 1745. En ny karta öfver Sverige utkom 1747, den första här tryckta efter Bures af år 1626¹. Mera hann ej utgifvas i Nordencreutz tid. Kontoret fick ock mycket extra arbete, såsom 1710 att granska alla byten och 1728 alla skattläggningar, förutom 1736 öfverinseendet öfver justeringen.

Nordencreutz utfärdade följande cirkulär: den 13 Jan. 1733 angående åkrars gradering jämte formulär för dagböcker; 8 Sept. 1740 om mossars afopp; 1 Okt. 1740 om landtmätarnes rang och fordringar för att antagas till elev, samt 20 Juni 1744 om elevernas betyg från principalen.

Han dog 1 Mars 1747 i Sthm öfver 75 år gammal, samt begrofs på Hammarby kyrkogård i Stockholms län, uti hvilken sockens kyrka hans vapen uppsattes². Gift 1:o 1697 med **Beata Emundsdotter Holm**, född 3 Okt. 1652 i Norrköping, död 11 Nov. 1722, änka efter bokhållaren Daniel Hackman; 2:o 1729 med **Märta Sofia Gyllenbååt**, född 1709. Han var barnlös, men genom den i sköldebrevet omnämnda Philip Schultz, adlad Nordencreutz, som var gift med styf-dottern Anna Hackman, fortlevver ätten ännu i dag.

Jacob Faggot

G. G. Faggot Jacob, 1747--77. Född 13 Mars 1699 på Holvasbo i Vendels s:n, Uppsala

¹ Lönborg Sveriges karta sid. 155 och 156.

² Vapnet har påskriften: "per crucem ad astra. Kongl. Maj:ts Trojtenare och Öfverdirecteur uti dess Landtmäteri Contoir, Wälborne Herr

län. Föräldrar: befallningsmannen **Jakob Faggot** och **Helena Vendler**, dotter till härads-höfding Anders V. Släkten Faggot var en vallonsläkt, som tidigt inkommit till Sverige.

Student 1713 i Uppsala. Efter slutade studier ingick han 1721 i bergskollegium, där inseendet öfver maskinkammaren anförtröddes honom och hvarest han föreläste i experimentalfysik, en då ny vetenskap. Han undervisade äfven landtmäterieleverna i geometri och anställdes 1726 som extraordinarie landtmätare vid kontoret, men kvarstod i bergskollegium ehuru han aldrig mer tjänstgjorde där. År 1728 kallades han af ett bolag, att ombygga Lovers alunbruk i Hagby s:n vid Kalmar, hvilket arbete han på fem år bragte till stånd. Han inrättade fem dubbla pannor, å 60 tunnor med därtill hörande kar, brunnar, verkstäder och hus, samt besörjde alunskiffers brytning på Öland och transporten till bruket³. År 1733 återkom han till kontoret, samt återfick sin extraordinarielön, hvilken under hans bortvaro uppurits af Bengt Sahlner, som i hans ställe undervisat eleverna. Förordnades 5 Mars 1735 till ordinarie landtmätare därstädes, samt erhöll 31 Mars 1736 kungl. fullmakt att vara inspektor vid landtmäterikontoret, sedan Sahlner s. d. erhållit begärd afsked⁴.

Knappt hade Faggot fått fast fot vid kontoret, förrän han genomdref förbättringar i justeringen af mått och vikt, hvilken försumrats sedan Stiernhielms (nr 2490) tid. Redan vid 1731 års riksdag hade bondeståndet klagat däröfver, hvilket förnyades vid riksdagen 1734, med anhallan att justeringen måtte anförtros åt landtmätarne, hvilket senare ansetts vara på Faggots initiativ. En kommission tillsattes år 1733, hvori Faggot var ledamot, och som resulterade i förordningen om mått och vikt af 8 Okt. s. å. Denna uppväckte dock missnöje, hvarför en ny kommission tillsattes, och en ny förordning utkom 29 Maj 1739. Lika mått och vikt öfver hela riket, hvarefter Faggot sträfvade, lyckades han dock ej åstadkomma, men han införde dock riktiga likare. Emellertid hade landtmätarne fått justeringen om hand, sedan Nordencreutz genom cirkulär 28 Febr. 1735

Jacob Nordencreutz, född den 12 Decembris 1671. Död d. 1 Martii 1747 och begrafven på Hammarby kyrkogård⁵. Grafstenen på kyrkogården ligger vid östra bogårdsmuren emot norra hörnet, samt har samma påskrift som vapnet.

³ Henrik Nikanders äminnelsetal öfver Faggot i vetenskapsakademien, tryckt 1779, hvilket i biografien mest följts.

⁴ Faggot efterträdde hela tiden Sahlner, som ehuru yngre befordrades före, men Faggot hade varit borta i fem år. Nicander omnämner (å sid. 12) att de voro goda vänner trots rivaliteten.

tillfrågat dem i Göta rike, om de voro villiga därtill¹.

Hans nästa omsorg blef om de geografiska kartornas utgifvande af trycket. Sedan ett litet lån beviljats ur manufakturfonden, erhöll kontoret 1734 privilegium på utgifvandet af provinskartor. Men detta företag bar sig icke, hvarför Faggot föreslog att Homannska arfvingarne i Nürnberg skulle få tillstånd utgifva kartorna för kontorets räkning, hvilket likväl ej blef af².

Under sista tiden Nordencreutz var öfverdirektör hade Faggot fått utträtta det mesta, då N. var gammal och saknade vetenskaplig underbyggnad. Därför var Faggot nästan själfskrifven till hans efterträdare. Det var endast fyra sökande till tjänsten, och kam. koll. uppsatte följande förslag: 1 Faggot, 2 K. Faxell, 3 Per Elvius y, Den fjärde sökande, ordinarie landtmätaren i Halland P. Vikman ansågs för gammal³. Faggot erhöll 9 Juni 1747 kunglig fullmakt som direktör vid landtmäteri- och justeringsverket med öfverdirektörs karaktär, heder och rang, jämte den tillökning i lön, som företrädaren innehafv⁴. Hvad beträffade öfverdirektörstiteln, så förklarade k. mt: 12 Febr. 1748 att den skulle vara personlig och ej åtfölja ämbetet. Den var också lämplig den tiden till åtskillnad från direktören öfver finska kommissionen, samt från den hederstitel af direktör, som åtskilliga landtmätare erhöles af k. mt: äfven Nordencreutz, Vetterstedt, Forsell och Falkman voro öfverdirektörer.

År 1744 hade Faggot blifvit ledamot i kammarkommissionen och 1745 i finska ekonomikommissionen (enligt ansökningshandlingarne till direktörsämbetet. Finland hade nämligen länge blifvit förbisedt, och jordbruket där hade råkat i lägervall, hvarför Faggot föreslog att landet skulle uppmätas. Visserligen hade redan 1739 tre landtmätare ditsändts för den geografiska mätningen, men 27 Okt. 1747 ut-

färdades en af Faggot utarbetad instruktion för direktör Ehrnström och 20 kommissionslandtmätare, hvilka jämte en observator⁵ öfverreste till Finland varen 1748 och började geografiska uppmätningen i södra delen af landet. Genom kungl. bref 16 Febr. 1750 flyttades större delen af landtmätarne till Österbotten, därgeometrisk kartläggning skulle ske för skogarnes delning och skattläggningen. Genom nytt bref 13 Nov. 1752 flyttades äfven de åtta återstående kommissionslandtmätarne, hvilka verkställt geografiska mätningar i Savolax och Tavastland, till Österbotten, hvarefter den geografiska kartläggningen skulle hvilas, och endast de geometriska kartorna transporterats till mindre skala⁶.

År 1746 utkom⁷ Faggots »Svenska landbrukets hinder och hjälp», däri han föreslar tegskiftets ändring till storskifte⁸, hemmansklyfningens utsträckning, bostälernas utarrenderande på evärdelig tid, skattläggningens förenkling m. m. Den 19 Nov. 1748 inlämnade han till lagkommissionen ett memorial om de hinder, som möta landtmätarne i deras sysslor, hvaraf följden blef förordningen i Mars 1749 ang. landtmätare och deras förordningar. Där föreskrefs att, om jorden var mycket sönderdelad genom tegskiften, så finge den omdelas i så få storskiften som möjligt, ifall alla delägarne därom voro ense. Som en sådan enighet sällan uppåas, blef denna förordning ej af direkt praktisk betydelse, men storskiftesprincipen var dock erkänd⁹. På begäran af 1751 års riksdag utfärdade k. mt: 15 Juli 1752 bref till landshöfdingarne, att söka förmå delägarne förena sig om storskiftesdelningar. Ett och annat storskifte verkställdes ock i Uppland, hvarigenom erfarenhet vanns om deras nytta.

Men Faggot var ej nöjd med en dylik halfmesyr, utan inlämnade 14 April 1755 till k. mt: en skrifvelse »Om allmänna tillståndets sjukdom och bot», hvori ytterligare betonades

¹ Se vidare ordet Faggot i registret till Falkman Om mått och vikt, 1885.

² Lönborg Sveriges karta sid. 154.

³ Ansökningshandlingarne finnas bland skrivelser från kam. koll. till k. mt: i riksarkivet, samt uti kammararkivets samling i landtmäteri.

⁴ Kam. koll. protokoll 26 Juni 1747 innehåller: Öfver Directeuren Faggot tilika med betjänterna vid Landtmäteri Contoiret fick inkomma, då han upviste Hans Kongl. Majestäts ärhållna nådiga fullmakt af d. 9 Junii sistlidne, att vara Öfver Directeur vid Kongl. Landtmäteri Contoiret efter afledne Öfver Directeuren Nordencreutz, hvarefter, och sedan han upvist vederhörandes qvitencer på de betalte vanliga afgifterne samt nu jämväl betalte Lazarets penningar . . . Daler Kopparmt, han afade Eden med hand å bok. Kongl. Collegium önskade honom häruppå lycka till det honom anförtrödde Embetet. Afträdde.

⁵ Observatorn skulle göra ortbestämningar och triangelmätningar. Som kontorets kvadrant 1748 sändes till riksgränsen i Lappland att begagnas af Hellant, erhöles kontoret 16 Maj s. å. tillstånd af k. mt, att för 800 daler smt köpa Uppsala observatoriums kvadrant åt finske observatorn.

⁶ Den finska kommissionsaskalan 1: 20,000 har äfven användts i Sverige, nämligen vid afvittringarne i Särna s:n, Dalarne, och öfvanför kulturlinjen i Västerbottens län.

⁷ I Nicanders tal sid. 26 omnämnes att boken trycktes af Faggots vännen utan hans vetskap.

⁸ Med »storskifte» menas stora skiften i motsatts mot de små tegskiftena. Enskiftet och laga skiftet utgör endast en konsekvent utveckling däraf, i mån som allmogen vann förtroende för graderingen.

⁹ Om storskiftesförordningarne, se Schütz Om skifte af jord, Sthm 1890, sid. 89—108.

storskiftets nödvändighet. Vid 1756 års riksdag, dit Faggot inlämnat ett memorial dateradt 29 Mars s. å., beslöts äntligen att den, som begärde storskiftesdelning, ägde vitsord äfven om han ägde den minsta lotten i byn. På grund häraf utfärdades 5 April 1757 kungl. förordning om hemmans ägors läggande i storskiften, den utan jämförelse förmästa tilldragelsen i svenska landtmäteriets historia. Denna förordning pavisade hvad nytta storskiftena gjort i England¹, samt äfven nu i Sverige i flera provinser, men var ganska kortfattad och föreskref ej om skiftenas antal. Angående storskiftesdelningar i Skane hade k. mt utfärdat resolution redan 28 Mars 1757. Ett förslag till utförligare storskiftesstadga inlämnade Faggot 16 Dec. 1758 i kam. koll., hvilket är tryckt i Faggot Historiens fortsättning. En utförligare storskiftesstadga utkom också 17 Aug. 1762, hvori högsta antalet skiften för en delägere bestämdes till fyra. Denna stadga gällde dock ej Bergslagerne, ej heller Stora Kopparbergs län och Dalarne. Gotland undantogs äfven.

För denna storskifteskommission hade Faggot i memorial 30 Sept. 1752 föreslagit en ökning i landtmätarnes antal af tre i hvarje höfdingedöme eller 72 stycken². K. mt anslog löner å 500 daler smt å 100 kommissionslandtmätare³, nämligen 60 i Sverige (k. bref 5 Nov. 1756) och 40 i Finland (k. bref 19 Jan. 1757). Två af dessa löner skulle dock användas till två nya tjänstemän vid kontoret. Lönen minskades 8 Okt. 1766 till 220 daler smt, eller lika med de extra ordinaries.

Beräffande hemmansklyfning hade förordningen 10 Juni 1684 bestämt, att sådan ej finge ske längre än till $\frac{1}{4}$ hemman. Den 30 Juni 1747 beviljades klyfning så långt, som landshöfdingen pröfvade hemmanen kunna uppodlas. Förklaringar å denna nya förordning utkommo 24 Jan. 1751 och 8 Mars 1770. Genom k. bref 18 Febr. 1757 tilläts torps och nybyggens anläggande på hemmans ägor.

För att befördra åkerarealens ökning och upptagande af ödeshemman, hade 25 Nov. 1740 utfärdats kungl. förordning angående landskulturen, hvarigenom kärr, mossar och annan oländig ödesmark, som uppodlades till fruktbarande jord, förklarades fri från skattläggning i evardelig tid. Tillägg härtill utkom 5 Okt. 1741, då 50 års skattefrihet beviljades dylika odlingar på härads- och socken-

allmänningar, samt 17 Juli 1747 då det bestämdes att den, som gjorde odlingar på beställen, skulle hafva nyttjanderätt för sig och sina arfvingar i 24 år, hvilket 12 Aug. 1752 ökades till 40 å 50 år. Den 4 April 1770 utkom kungörelse om frihetsar för nybyggen å kronojord. Om ödeshemman utkom särskilda förordningar.

Vid afvittringen i Ångermanland antogos flera landtmätare enligt kungl. bref 17 Mars 1752. Instruktionen för denna afvittring af 23 Nov. 1742, begärde 1756 års riksdag skulle få hvilat, hvartför Faggot 1757 utarbetade ett förslag till en ny instruktion (tryckt i Faggot Historiens fortsättning). Den 31 Aug. 1762 utkom kungl. bref om denna afvittring. Vid afvittringen i Jämtland antogos landtmätare 9 Juli 1754, och instruktion utkom för afvittringsrätten där 15 Mars 1770. Om afvittringen i Västerbotten talar kam. koll. protokoll 6 Mars 1760, och den 19 Sept. 1764 utfärdades kungl. bref i samma ämne samt om två extra landtmätares förordnande till nybyggens skattläggning därstädes.

Kanalundersökningar verkställdes af två ingenjörer mellan Vänern och Östersjön, samt mellan Vänern och Hjälmaren, för hvilket ändamål 20 Mars 1754 beviljades 2000 daler smt. Dessa kartor öfverlämnades året därpå till slussverksdirektionen. En kanal från Frycken till Vänern skulle också uppgöras förslag till, hvarom Faggot fick order 15 Dec. 1756. Upprättande af sjökort öfver Vänern beslöts 1761 och verkställdes af 14 landtmätare (se nr 1252).

År 1750 hade Faggot uppgjort förslag till ny landtmäteriinstruktion, hvilket han 30 Okt. 1752 inlämnade i kam. koll. tillika med ett memorial. Förslaget trycktes och utsändes 2 Febr. 1753 till landshöfdingarne, för afgifvande af yttrande⁴. Ny instruktion utkom dock först 20 Nov. 1766. I denna instruktion är det första gången som en specificerad taxa för landtmätarnes privata förrättningar förekommer. För dem hade hittills betalats 2 daler smt om dagen enligt 1730 års förordning. — Att höja landtmätarnes bildning lag Faggot särdeles om hjärtat. Visserligen föreskref förordningen 9 Mars 1750, att ingen skulle få tjänstgöra vid kollegierna eller de andra allmänna verken utan betyg från akademien eller disputation, men detta var svårt att tillämpa på landtmätarne, i synnerhet när så många skulle antagas på en gång som skedde år 1757 vid storskiftets början. Därför föreskrefs i 1766 års instruktion att för antagande vid landtmäteriet fordrades betyg från hög- eller trivialskola om framsteg i matema-

¹ Enligt professor Kalms "En resa till Norra Amerika", 1753—61.

² Alfving Historisk berättelse om landtmäteriet, 1774, sid. 45.

³ Härigenom infördes officiellt titeln kommissionslandtmätare i Sverige, nämligen år 1757, liksom 1748 i Finland. Denna titel är kvar ännu, ehuru benämningen kommissioner för länge sedan försvunnit.

⁴ Förslaget finnes tryckt i Modees stora samling af förordningar. Memorialet finnes i kammararkivets samling i landtmäteriet.

tiska jämte andra grundvetenskaper¹. — Med denna instruktion var dock Faggot ej belåten, hvarför han 22 Juli 1771, då han till k. mt. inlämnade en riksdagsberättelse om landtmäteriet och hvad därvid sedan 1756 års riksdag blifvit tillgjordt, äfven inlämnade ett förslag till ny landtmäteriinstruktion i 127 §§, som var uppgjordt af Vetterstedt. Detta antogs af samma års riksdag², men någon ny instruktion utkom ej förr än 1783.

Stadsingenjören i Stockholm ville endast subordnera under magistraten, men 1720 hade bestämts, att direktören skulle uppgöra förslaget, när ny tjänsteman skulle tillsättas. Detta borttogs vid stadsingenjör Torslundhs död 1771, efter hvilket år stadsingenjörerna i Sverige ej haft något gemensamt med landtmäteriet.

Ingenjörerna vid kontoret utgafvo 1752 från trycket karta öfver Skåne, och ingenjör Georg Bjurman 1751 karta öfver Stockholm, men, sedan den senare 1755 aflidit, upphörde för en tid kontorets utgifvande af provinskartor och fortsattes först under Vetterstedts tid. Sedan storskiftena och skattläggningarne kommit i gång, blefvo göromålen för kontorets tjänstemän ökade (Alreik Theoret, Praktisk lärobok i landtmäteriet, 1843, sid. XXVI). Ingenjör Brolin utgaf dock en del stadskartor, och premieringenjör Marelius började utgifva kartor, hvaraf Väneren, Vättern och Göta kanal utkommo under Faggots tid. Landshöfdingen i Västernorrland utgaf kartor öfver länet, nämligen 1769 öfver Medelpad utarbetad af E. Calvagen, och 1771 öfver hela länet af Johan Törnsten.

För de geografiska mätningarne utfärdade k. mt. instruktion 25 Sept. 1764, men redan 21 Maj 1765 befalldes, att dessa mätningar skulle hvilas till dess storskiftena blifvit afslutade. Landtmätarne fingo ock full sysselsättning vid skiftesverket och riksdagen ville ej bevilja några andra medel till den geografiska kartläggningen hvarför den framdeles kom i andra händer³.

¹ Detta borttogs i 1783 års instruktion, där sådant förklades till landtmäterieexamen, men återkom 1827 i den s. k. elevexamen, som skedde inför någon gymnasielärare. Numera sedan 24 Jan. 1902 fordras studentexamen på reallinjen för att blifva landtmäterielever.

² Alfving Historisk berättelse om landtmäteriet, 1774, sid. 57. Lagus Om jordaskiften, 1857, sid. 75 har af misstag nämnt riksdagen 1766 i st. f. 1771—72. Förslaget finnes i Kammar- och Ekonomideputationes handlingar (riksdagsrelationer) 1771—72 i riksarkivet. På kunglig befallning 7 Okt. 1772 inlämnades 24 Mars 1773 af kontoret i kam. koll. en historisk berättelse om landtmäteriets tillstånd (finnes i G. L. K.). Den historiska delen af Alfving är tryckt (se ofvan), den andra delen författades af Kristoffer Faxell (G 21).

³ Alfving framställer i sin historiska berättelse

Genom resolution på allmogens besvär 21 Jan. 1748 befallde k. mt. att kontoret skulle sända förteckningar öfver där befintliga kartor till provinskontoren i landsorten, på det allmogen ej skulle besväras med resor till Stockholm⁴. Att kontoret skulle påbyggas med en halvåning genomdref Faggot 1750⁵.

I afseende på Finland skref k. mt. till öfverdirektören 19 Jan. 1757, att den geografiska mätningen skulle afslutas och undersökningar för kanaler verkställas⁶. Fyrtio landtmätare skulle sysselsättas vid storskiftet, nämligen, utom de 20 i Österbotten redan anställda, 10 i Bborgs och 10 i Thus län. Instruktion för dem utfärdades samma dag. Denna storskifteskommission kallas nya kommissionen, till skillnad från 1748 års geografiska kommission⁷. Atskilliga kungl. förordningar utkommo, nämligen 27 Juli 1762 med tillägg till föreskrifterna om storskiftet och hushållningen

den rätta metoden att åstadkomma geografiska kartor, nämligen att transporterera de geometriska kartorna, samt endast mäta vägar och vattendrag. Det blef dock föga gjordt, och det var genom fikostighet af en enskild person, friherre Hermelin, som längre fram utgifvandet af ett fullständigt kartverk möjliggjordes.

⁴ Huru otillfredsställande dessa förhållanden äro i vår tid, då man i generallandtmäterikontoret och provinskontoren är okunnig om hvarandras kartor, inses lätt. Kartregistret i Stockholm borde tryckas och utdelas till provinskontoren, domstolar m. fl. myndigheter.

⁵ Redan 9 Nov. 1727 och 6 April 1731 hade Nordenerentz gjort framställning hos slottskanslit, om den i hög grad bristfälliga beskaffenheten af kontorets hus, hvarå yttermuren skjutits ut öfver grunden, hvilket till en del vållats af "den svåra tyngden, som på vinden ligger af kungl. Guardiets tält och andra regementets tillhörigheter". Se vidare Samlingar i landtmäteri I sid. 98—99. Här till kan läggas nedanstående: Den 6 Febr. 1754 skref k. mt. till statskontoret och biföll Faggots framställning af 5 Febr. s. å., att under kontorets reparation få hyra lokal hos änkefru Anna Charlotta Palmfelt, född Lilljeblad, under två års tid mot 400 daler smt i årlig hyra. Erthundra daler smt bestods till omkostnader för flyttningen och andra högstnödiga inrättningar af hyllor o. d. Den 28 Sept. 1754 nytt bref till statskontoret, att vid månadens slut utbetala 600 daler kmt till sagda änkefru, utgörande ett halft års hyra från påsktiden, enligt kontrakt mellan henne och statskontoret af 18 Febr. s. å. Den 16 Febr. 1757 gillade k. mt. att statskontoret utbetalat 100 daler smt för kontorets flyttning tillbaka "till lustträdgården".

⁶ Om dessa kanalundersökningar, se Faggot Historiens fortsättning, sid. 27.

⁷ En förteckning öfver antagningsdata för alla landtmätare vid båda finska kommissionerna, upprättad af Faggot 30 Nov. 1765, finnes i G. L. K.

i Finland; 20 Nov. 1766 rörande storskiften i Österbotten, samt Åbo, Björns, Nylands och Thus län; 2 Dec. 1766 om ägodelningar i Österbotten. Liksom storskiftesförordningen af 5 April 1757 äfven gällt för Finland, föreskrefs 8 Mars 1770 att 1762 års storskiftesstadga skulle tillämpas där, samt att kommissionslandtmätarnes lön, som 1766 nedsatts från 500 till 220 daler smt, nu ökades till 400 daler smt och kostpengar af socknen, hvarjämte de kunde erhålla betalt för en medhjälpare hvar med 100 daler smt 16²/₃ rdr och kostpengar i Sverige hafva medhjälparne ej haft lön, annat än på 1600-talet). Den 27 Juni 1775 utkom förordningen om storskiften i Finland. Denna gällde dock ej för Åland¹, för hvilket utfärdats särskild förordning 14 Dec. 1762 med den särskilda bestämnelsen, att storskifte beviljades blott när majoriteten af skifteslagets ägor förenade sig därom.

Landtmäterikontoret utfärdade under Faggots tid följande cirkulär: 9 Nov. 1759 om elevers antagande, 7 Aug. 1760 om hvad som bör iakttagas vid storskiften i Skane², 1 Okt. 1763 instruktion för Vänerns mätning, 2 Nov. 1770 att de ordinarie landtmätarne skulle arligen insända förteckning på matematiska instrumenter i provinskontoren, 18 Dec. 1770 arbetsordning för kontorets tjänstemän, 5 Febr. 1772 att medhjälpare skulle insända betyg från sina principaler, samt 29 Okt. 1773 att vice landtmätarne skulle på kartorna äfven underskrifva den landmätarens namn, at hvilken de voro vikarier.

Finska direktören (Faggots mäg Runeberg var direktör till 1770) utfärdade följande cirkulär till sina underlydande: 23 Maj 1757 om skogs- och storskiftesdelning i Österbotten³, 2 Jan. 1765 instruktion för ägorefningar och kartors upprättande, samt 30 Mars 1774 formulär för dagböcker. Finske direktören Vetterstedt erhöi 20 Juni 1775 instruktion af k. mt.

Förut är omnämndt Faggots befattning med justeringen, kartverket, storskiften och landmäteriet, men hans stora insikter och praktiska begåfning togs i anspråk för flera andra ämnen. Hur han anlade Lövers alunbruk är ock förut omtaladt⁴. Han var äfven

kunnig i salpeterstillverkning, gaf undervisning däri⁵, samt hjälpte krigskollegium med att utfinna en metod för utronande af salpeterhalten i krut. En skotte, Blackwell, hade fått i uppdrag, att upprätta ett mönsterlandtbruk på Ollestads kungsgård i Ålfsborgs län, hvilket företag mycket klandrades, hvarför Faggot beordrades göra undersökning. År 1748 anförtrorde honom kronprinsen öfverinseendet öfver Ekolsunds kungsgård, då han var känd som intresserad af jordbruk, men han måste snart afsäga sig uppdraget af brist på tid.

I den tidens kommittéer var Faggot ofta anlitad. Vid 1747 års riksdag hade han biträdt sekreta utskottet med förande af protokoll och författande af expeditioner ang. konsumtionsaccisen⁶, och 17 Nov. s. å. förordnades han till ledamot af den kommission, som skulle utarbeta förordning om brännvinskonsumtionsaccisen. Den 23 Jan. 1750 blef han ledamot i kommissionen öfver händernas förkortande: d. v. s. förenkling af statsmaskineriet, så att tjänstemännens stora antal och mångskrifveriet skulle kunna undvikas. Han undanbad sig dock på grund af trägen sysselsättning vid landmäteriet, och befriades 23 Febr. s. å. från denna kommission. Den 13 Nov. 1750 förordnades han att som ledamot biträda den kommission, som var förordnad att öfverse och förbättra skogsordningarne. År 1754 erhöi Faggot, kammarrådet Psilanderhielm samt deras intressenter privilegium, att mottaga och drifva kammarkaksinrättningen i Vadstena. Att med nagra andra undersöka vattendämningen vid Hyndevad i Sörmland, erhöi han 18 Aug. 1755 i uppdrag. Bevistade 1756 amiralitetsöfverrätten i Karlskrona angående fregatten Postiljons kantring, hvarvid Faggot upptäckte att orsaken var en otät byfals. Utnämndes 10 Jan. 1757 till deputerad att utarbeta ett hushålls- och handelssystem. Undersökte äfven Pölhems plan för Trollhätte slussverk, som befanns omöjlig.

Han intresserade sig äfven för många andra frågor. Böndernas skjutsningsskyldighet ville han skulle öfvertagas af gästgifvare. Bidrog att borttaga förbudet för bönderna att hafva hemma så många fullvuxna söner eller drängar, de ville. Yrkade att skolundervisningen ej så mycket skulle sysselsätta sig med sprakkunskap som med sakkunskap, samt att läroböckerna skulle vara affattade på svenska språket⁷.

Af vetenskapsakademien var han en fram-
beskrifningar af Faggot till ett stort alunverk (Niccanders tal, sid. 46).

⁵ En broschyr härom utkom 1747.

⁶ Faggot erhöi därför 900 daler kmf (k. bref till statskontoret och sekreta utskottets protokoll 12 Dec. 1747).

⁷ Fryxells Berättelser, 44, sid. 36.

¹ Redan 18 Okt. 1756 hade beslutats tillsättandet af tre landtmätare för refning och skatläggning på Åland.

² Från och med detta cirkulär äro de tryckta, dels i särskildt tryck (som finnes i riksbibliotekets samling af landm. kontorets cirkulärer), dels i de författningssamlingar, som utgifvits af Gylden och Enarings.

³ Tryckt i Lagus Om jordaskiften, 1857. De följande äro tryckta i Gyldens Författningssamling, 1836.

⁴ I vetenskapsakademien funnos ritningar och

stående ledamot från dess början 1739. Han var ock dess sekreterare från 1742, till dess han för bristande tid nödgades 1744 lämna åt Per Elvius y. denna syssla och med det-samma fullbordandet af sitt utkast till tabell-verket¹. Preses i akademien var han 1746—47 och 1759—60. Han hedrades efter sin död med en medalj af akademien².

Han behandlade svenska spraket med en för sin tid ovanlig skicklighet³. Hans fram-ställning af landmäteriets historia, den enda som funnits till vara dagar, har stora för-tjänster, ehuru han var okunnig om äldsta tiden före Gripenhielm, som nu är bättre känd. Att han tillhört Herrnhutska sekten, som han en gång tog i försvar, är ej bevisadt (Fryxell 44. sid. 37).

Han var en itrig politiker och tillhörde hattpartiet⁴, hvares sträfvan att sätta manu-fakturerna framför jordbruket han dock snart öfvergaf, för att sätta jordbruket främst. De ekonomiska intressen, som voro utmärkande för frihetstiden, togo ofta en felaktig riktning, men Faggots förslag voro praktiska. Hufvud-sträfvaudet var, att skaffa de mindre bemed-lade egen jordtorfva och sålunda förhindra utvandringen⁵.

Faggot var en af frihetstidens många mär-kesmän, fastän han först under senaste tiden vunnit fullt erkännande. Numera kan man i en framställning af svensk historia ej under-lata nämna något så ingripande i landets ekonomi som skiftesverket, hvarvid ej heller upphofsmannen kan förbigas⁶. Af sin samtid

¹ Kommissionen för statistiska tabellverket började 1749 sin verksamhet och ändrade 1859 namnet till det nuvarande: statistiska tabellkommissionen.

² Den finnes afbildad i Nicanders tal, tryckt 1779. Omkring Faggots bild står: IAC. FAGGOT RER. GEODAEI. PRAEFECTUS. Samt på bak-sidan: ACAD. R. SCIENT. SVEC. SOCIUS ET PER TRES ANN. SECRET. MERITISSIMUS NAT. 1699 DENAT. 1777.

³ Huru han var misstänkt, att hafva deltagit i författandet af det ryktbara brevet från engelska utrikesministern Carteret, som ansågs förfalskad, se Fryxell 36, sid. 54.

⁴ Fryxell nämner å sid. 204 i 37:de delen, att franska ministern utdelade pengar åt flera vid 1746—47 års riksdag, bland annat äfven 6000 daler kmt åt Faggot, som var sekreta utskottets sekreterare.

⁵ En jämförelse med nuvarande tid är mycket intressant. Vi hafva nu också haft en landmäte-riets dekadansperiod, vi hafva äfven nu kommit-ter (Egna hems-, Norrlandskommittéen), men vänta ännu på Faggots jämlike.

⁶ I detta, som i mycket, har Fryxell brutit isen. Faggot har han behandlat på sid. 32—38 i 44:de delen. Någon monografi öfver Faggot finnes ej.

rönte han ej alltid det erkännande han för-tjänade. Han fick ingen orden och blef ej heller adlad som företrädarne, ehuru Vetter-stedt (som var Schröderheims vän) blef adlad 1772, da han ännu var Faggots underlydande. Faggot var radikal i sin begäran på reformer och ingen vän af halfnosyrer. Han var ingen hofman, utan en nagel i ögat på de konserva-tiva och byrkraternas. I lagkommissionen uppkallades han en gång och förebräddes därför att han ville ändra jordabalken⁷. Men hans förtjänster voro så i ögonen fallande, att de äfven erkändes af höga vederbörande⁸.

Genom ihärdigt arbete och gilt var hans hälsa undergräfd, så att han på alderdomen hade svart att medhinnna göromålen. Han hade en fiende i advokattfiskalen i kam. koll., som förföljde honom på alla sätt, så att t. o. m. när en skrivelse första gången remitterades till Faggot, ålades han vid visst vite att be-svara den inom uppgifven tid. Detta kunde visserligen kännas sårande för den, som skött sin tjänst så utmärkt som han. Men slutligen fick han hämnas på fiskalen, när denne för-lagt ett svar från Faggot och kom med en tillrättavisning, som han dock ej vågat under-teckna. Faggot anmälde då 1766 saken hos ekonomitskottet⁹.

Från 1771 skötte Faxell helt och hållet tjänsten, emedan Faggot var orkeslös. Faggot dog i Stockholm 28 Febr. 1777 vid 78 års alder och begrafns på Jakobs kyrkogård, liksom förut hans maka och son¹⁰. Gift 20 Sept. 1730 i Hulterstad på Öland med **Elisabet Ehrnström**, född 1705, död 10 Aug. 1762 i Sthm, dotter till lektorn i Västerås Olof Ehrnström (hon var således kusin med nr 2604) och Katarina Kyronius, hvilken senare blef om-gift med kyrkoherden i Hulterstad Petrus Nässman.

Barn:

Katarina, född 12 Dec. 1731 vid Lovers, död 18 Maj 1802 på Vallby i Uppland. Gift 27 Jan. 1754 med Edvard Fredrik Runeberg (nr 2498).

⁷ Nicanders tal sid. 30. Troligen var det år 1748, men lagkommissionens protokoll finnas ej kvar från den tiden.

⁸ Såsom t. ex. i k. mts skrivelse, när advokat-fiskalen erhöll afslag på sin framställning, att Faggot skulle återbära de 600 daler smt, han uppburit i reseersättning vid finska kommissionen åren 1748—66 (riksarkivets Biographica: Faggot).

⁹ Handlingarne finnas i G. L. K.

¹⁰ Af grafven finnes numera ej spår. I Jakobs församlings begrafningsbok läses: "Öfver Deru-tenuren Herr Jacob Faggot, 79 år, död af ålder-dom. Begraven 5 Mars 1777 på kyrkogården af Kongl. Öfver Håf Prädikanten Wingård", som var kyrkoherde i Jakob (Faggot bodde i öfre våningen af landtm. kontoret). Bouppteckningen visade en behållning af 115 rdr.

Maria Elisabet, född 1734(?), död 25 Jan. 1764 i Sthm. Ogift.

Jakob, född 7 Okt. 1735 i Sthm Mariaq, död 25 Sept. 1763, se G 77.

Helena Kristina, född 8 Juli 1737 i Sthm (Maria), död 10 Maj 1806 i Sthm. Gift med sekreteraren i kommerskoll. Gustaf Adolf Kahl, född 29 April 1724, död 4 Febr. 1800 på sin egendom Herrökna i Gryts sn. Sörmland.

Hedvig, född 21 Dec. 1738 i Sthm Jakob, död 31 Mars 1772. Gift 1 Aug. 1758 med Efraim Otto Runeberg, se nr 2605.

Förf. (de flesta i vet. akad. handl.). Rymdemätning, tillägnad General Tull Arrende Societeten. Sthm 1739. — Rön om trävirke, som icke itändes, när det tillförere insupit något Sal fixum. 1739. — Tankar om metallers och trädslags ändring i storlek af luftens köld och värma. 1740. — Tankar om fäderneslandets kännedom och beskrifning. 1741. — Om Decimalers nytta och bruk i bokhalleri och räkning, som rörer matt, mal, vikt och mynt. 1742. — Om runda kärls rymdmätning. 1743. — Beskrifning på en i Sverige bruklig Lutvikt. 1743. — Trigonometrisk uträkning på den nya Temperaturen för tonernas stämning a Claver. 1743. — Amnelsetal i vet. akademien öfver Anders von Drake. Sthm 1744. — Svenska landbrukets hinder och hjälp. Sthm. 1746. — Historien om Svenska landtmäteriet och Geographien (presidietal). Sthm 1747. — Jämförelse mellan veds och brännrotts verkan vid kokning. 1748. — Afhandling om Svedjande, samt utväg till hushållning med skogar. 1750. — Beskrifning öfver Perna socken i Nyland. 1750. — Förslag till en förnyad landtmäterordning. Sthm. 1753. — Sätt att utrona huru mycket Salpeter finnes i ett färdig gjordt krut, samt anmärkningar om kruttillverkningen i allmänhet. 1755. — Förbättring på Kornhusbyggnad. Sthm 1758. — Hydrostatiska rön på Alkaliska Solutioners styrka efter atskilliga slags lutsalt eller sa kallad Potaska. 1759. — Hydrostatiska försök på salt kallvatten från Arboga, samt på brunnsvattnets sätta i Stockholm. 1759. — Historiens fortsättning om Svenska landtmäteriet och Geographien (presidietal). Sthm 1760. — Systematiskt begrepp om allmänna hushållningens brister och botemedel. Sthm 1763. — Förbättring på dricksprofvare. 1763. — Beskrifning (prisbelönt) på en arbetskärra af ny inrättning. Sthm 1764. — Anledning till en riktig Myntfot. Sthm 1766. — Hydrostatiska rön om Gravitas specifica hos atskilliga vätskor. 1766. — Anmärkningar öfver alunlutningen. 1767. — Vetenskapers upphof och verkan på förstandet och viljan. Sthm 1768. — Tankar om riksdagsbeviljningar. Sthm 1769. — Om en accurat profvare för vata varor. 1770.

Erik af Vetterstedt

G 7. af Vetterstedt Erik, 1777—1822. Föddes 12 Aug. 1736 i Hjo, son till borgmästaren **Joakim Vetterstedt** och **Emerentia Sjöberg**. Fadern, som 1742 förflyttades som borgmästare från Hjo till Örebro, var i dåliga ekonomiska omständigheter med en stor barnskara, af hvilka likväl Erik var ende sonen. Alla de andra voro flickor, af hvilka de flesta blefvo gifta på spridda håll¹.

Erik kunde fadern ändtligen hålla i skolan, hvarest han snart läste om alla sina kamrater, så att där efter några år ingenting mera var för honom att lära. Utom privat undervisning i matematik och aritmetik, hvori han gjorde snabba framsteg och hvilken undervisning han gratis erhöll af en faderns vän, började nu Erik att sa till sägande slå dank, och att hålla honom vid akademien, därtill hade fadern icke råd.

Hemma var ondt om både kläder och föda, hvarför han, för att astadkomma åtminstone det ena eller kläderna, antog anbudet att blifva ryttare och tjänte verklig för Sörby eller Raby rusthall i Mosas sn². Långe lär väl detta ej ha varit, utan efter det första mötet han bevistade, lär han, som hvarken kunde suppa eller spela, icke hafva trivits med sadana kamrater, utan förmådde rykter, att han rent af blef utstruken för något fel, begånget med flit för att blifva skild från karen och på sadant sätt slippa sätta karl i sitt ställe.

Nu återkom han till faderns hus, utan att företaga sig det ringaste och alldeles obeslut-sam hvad han skulle blifva, till dess fadern.

¹ Den följande, något romantiska skildringen af Vetterstedts ungdom är af en hans ungdomsvän, trycktes först i Aftonbladet 1837 nr 10, samt sedan i Svenska millionärer VI. Sthm 1901.

² I krigsarkivet finnas inga rullor för lifregementet till häst under dessa år.

bragt till sinnes däröfver, hotade och ville partont sätta honom i lära hos en skomakare. Detta tyckte hvarken Erik eller hans vännar om. Tva af dessa vännar, rådmännen Broms och Fahlrot, antogo sig därför hans sak och gjorde flera föreställningar hos fadern att lämna denna idé, hvarifrån han likväl icke afstod på annat villkor, än att Erik genast skulle välja något annat lefnadskall.

En från Tyskland till Örebro ankommen apotekare von Aken var denna tid namnkunnig för sitt goda apotek, men ännu mera för sina ovanligt vackra döttrar, af hvilka i synnerhet en vid namn Hedda var den skönaste, så tyckte Erik åtminstone. Han förälskade sig i henne, och med hans manligt sköna utseende och talafvå var det icke underligt, om flickan blef rörd till genkarlek. Men flickans far gjorde allt för att afbryta denna kurtis. En fattig ryttare vid lifregementet var icke något magänne för honom.

Eriks mesta tid upptogs emellertid med att författa kärleksbref, och kom han sig därunder ej för med något dugligt. Likväl, da fadern hade gjort den där propositionen om skomakeriet, och de nyss nämnda vännerna Broms och Fahlrot, för att hindra detta, togo honom med sig till landtmätaren Simon Kellander, den de anmodade att taga Erik till elev, blef Eriks lefnadsyrke i ögonblicket bestämt. Han kvarstannade genast hos Kellander, som bodde på sin gård Lund i Hofsta sn i närheten af Örebro, och af honom lärde han den praktiska utöfningen af landtmäteriet.

Han aflade landtmäterixamen 1757 och blef 21 Juli s. a. kommissionslandtmätare i Närke och Värmland. Den 8 Maj 1758 förordnades han till vikarie för extra ord. landtmätaren därstädes Kilian Ratkind, som vistades vid norska gränskommissionen. Vetterstedt blef också 1761 hans efterträdare som andre ingenjör vid samma kommission och vistades sex år på utstakningen af norska gränsen¹. Premieringenjör vid denna utstakning, som slutade 1766, var Nils Marelius.

¹ Från denna tid finnes i G. L. K. en kort själfbiografi af honom, så lydande:

Den 12 Aug. 1736 blef jag född i Hjo stad, hvarest min fader Joachim Wetterstedt då för tiden var Borgmästare, men erhöi år 1743 transport till Örebro. Min moder Emerentia Sjöberg var Rådmanuens i Falun, Eric Sjöbergs dotter.

År 1757 i Juli månad, efter ikkade studier, erhöi jag Kongl. Maj:ts nådigste fullmakt att vara Kommissions Landtmätare och förordnades 1761 i Maj månad, igenom Kongl. Maj:ts höga konstitutorial, till Ingenjör vid Norska gränskommissionen, hvilken syssla jag allt sedan förträtt och ännu innehar. Stockholm den 31 Mars 1765. När döden på vårt slut med vanlig hårdhet yrker Och vill den sista stöt i våra hjertan ge,

Detta arbete frestade hälsan i högsta grad, då de hela sommaren vistades på fjällen utan bostad och ofta ej ens kunde uppnå de uppslagna fälten till natten. Vetterstedt sjuknade också 1765 i Torne och blef ej frisk förrän på hösten s. a., da utarbetena slutat. På sommaren hade dock Marelius medlunnit utstaka och rörlägga 25 mil af gränsen, sa att till 1766 endast återstod 15 mil. Men på hösten var det Marelii tur att bli sjuk, sa att han måste stanna kvar tre månader på nybygget Beldowonna, till dess nedresan kunde ske på vinterföre. På varen 1766 var han ej sa återställd, att han vagade sig upp till gränsen igen, hvarför han begärde dimission, och Vetterstedt blef premieringenjör sista året.

Sedan gränskommissionen s. a. slutat, var V. sysselsatt med landtmäterigröromal i Närke. I Örebro provinskartor finnas 26 kartor af Vetterstedt från åren 1758—60 och 1767—69. Sedan var han sysselsatt vid kontoret i Stockholm och utarbetade 1771 års förslag till landtmäterinstruktion. Samma år föreslog Faggot de båda premieringenjörerna Marelius och Vetterstedt hos k. ut till erhållande af öfverdirektörs titel. De båda danska ingenjörerna vid gränskommissionen hade, utom högre dagarvoden under förrättningen, erhållit tjänster och pensioner i belöning, hvarför Faggot ansåg, att de svenska också borde belönas, men det skedde ej da. Men direktörstjänsten i Finland hade blifvit ledig, och den erhöi Vetterstedt 18 Dec. 1771².

Då är det himlens nåd, som oss i hoppet styrker. Och dygden får sin kraft i själ och hjerta te. Låt därför kära själ dig i försoning vaka Med Gud, som i sin kraft båd' jord och himmel rör; Och efter dygdens lag afpassa det du gör, Så kan du för dig se och titta nöjd tillbaka.

Erie Wetterstedt.

² Den ofvannämnda ungdomsvännen uppgifver som orsaker, hvarför Vetterstedt kände sig dragen till Finland, dels att hans ungdomskärlek Hedda von Aken 1768 blifvit gift med apotekaren von Mell i Åbo, dels att landtmätaren Simon Kellander, som var infödd finne, ofta talat med Vetterstedt om förhållandena i Finland, samt huru tjufterier där föröfvades från kronoskogarne till adelns gårdar, samt till bybrukens och allmogens hemman, hvarmed fala ämbetsmän för egen vinning sett genom fingrarna.

Han nämner också en orsak, hvartör V:s efterträdare som direktör i Finland, Per Alfving, gjorde om möjligt ännu snabbare karrier. Han var nämligen endast extraordinarie vid kontoret, men tillika för utkomsts skull informator för fröken Anne Charlotte von Stapelmohr, som med det villkoret (!) blef Schröderheims fru, att Alfving skulle få direktörstjänsten i Finland. Detta är naturligtvis orimligt, ty fröken von Stapelmohr (född 1754) gifte sig redan 26 Nov. 1776 med Schröderheim, då direktörsplatsen ej var ledig,

Vetterstedt utarbetade 1775 års storskiftesförordning för Finland, samt skattdrägningsmetoden för Savolax och Karelen, hvilken undanträngde de andra skattdrägningsmetoderna. Dessa författningar utkommo i Juni 1775 under kungens vistelse i Abo. Det var då Gustaf III lärde känna Vetterstedts framsäende egenskaper, samt 28 Juni med egen hand öfverlämnade resolutionen på adelskap, daterad 7 Okt. 1772¹. Det berättas en föga sannolik historia, att Gustaf III i glädjen öfver den skyndsamhet, hvormed V. gjort generalkartan öfver Finland färdig, skulle vid kartans mottagande hafva utropat: "Jag tackar Er, min herr af Vetterstedt!"².

Sedan Faggot dött och två månaders ansökningstid förgått, inkom kam. koll. 25 April 1777 till k. mt med sitt förslag till återbesättande af öfverdirektörstjänsten. Medsökande till Vetterstedt (som var 41 år gammal) voro: t. f. öfverdirektören K. Faxell, som skött tjänsten i sex år men var 73 år gammal, premierringenjör N. Marelius, den skicklige kartografen, 70 år gammal, samt tjänstemännen vid kontoret P. Alfvig och P. Holmbrinck, hvilka båda tillkännagafvo sig ej konkurrera med Faxell och Marelius utan endast med andra sökande. Utom staten sökte professorn i matematik och mekanik vid lifregimentet och fortifikationen Lars Melin, Kammarkollegii lydte: 1 Faxell, 2 Melin, 3 Vetterstedt, samt tillade att Marelius bort hafva andra rummet, men ansåg honom omistlig för landets geografiska aftagande, hvaför han föreslogs till något särskildt vedernåle af k. mts nåd.

Vetterstedt erhöll 6 Juni 1777 kunglig fullmakt som öfverdirektör vid landtmäterikontoret i Stockholm, men skötte fortfarande direktörstjänsten i Finland, till dess Alfvig ankom dit. Äfven sedan reste V. ofta till

ntan Alfvig erhöll den först 20 Okt. 1777. Men att Schröderheim hjälpte till vid både Vetterstedts och Alfvigs befordran, är nog troligt.

¹ Rosenblads åminnelsetal öfver Vetterstedt i vetenskapsakademien, Sthm 1823, sid. 17.

² Detta tyckes åtminstone ej öfverensstämma med nedanstående bref från Schröderheim till Vetterstedt, dateradt Stockholm 31 Okt. 1775, hvilket finnes bland tjänsteskrifvelsena i G. L. K. och slutar sålunda:

"En sak måste jag berätta dig, att Kungen häromdagen under tal om dig frågade, hvad namn du tagit, och hvaför ditt diplom ännu icke blifvit presenteradt till underskrift, om du nu moquerar dig öfver denna händelse m. m. Då jag svarade, att ingen kunde högre värdera Hans nåd än du, men att publika sysslor och förrättningar hindrat dig att välja namn och vapen. Gör häraf själf slutsatsen.

Jag är din ödmjuka tjänare
E. Schröderheim."

Finland, för öfvervakande af landtmäteriet samt strömrrensningss- och slussbyggnadsarbeten, hvilka stodo under hans uppsikt, till dess en beredning 1799 tillsattes³.

En vidlyftig förordning om landtmäteriet utkom 12 Aug. 1783, som utgjorde en sammanfattning af instruktion, taxa, skiftesstadga och föreskrifter om geografiska mätningar. Där föreskrefs att, om någon begärde få alla sina ägor, aker, äng och skog på ett ställe, skulle han hafva rättighet därtill om det kunde ske utan någon annans förfång. Bondeståndet hade vid 1778—79 års riksdag begärt, att storskiften för fastställelse skulle få verkställas äfven af andra än landtmätare, men detta afslogs af k. mt.

Friherre Rutger Maclean företog sig nu på sitt gods Svaneholm i Skurups sn, Malmöhus län, sina ryktbara försök att uppdelade egendomen i enskiften. Mätningen verkställdes under tre år, kartorna voro färdiga 1785, och garden enskiftades 1791—94. Regeringen fick sin uppmärksamhet fäst därpå, och foljden blef enskiftesförordningen 31 Mars 1803 för Skåne, hvilket landskap nu, liksom vid storskiftet, gick i teten⁴. Principen var att den, som begärde sina ägor i enskifte, ägde vitsord, ifall sadant kunde ske, men de öfriga delägarna i skifteslaget fingo behålla sina skiften⁵. Storskiftesförfattningarna gällde fortfarande för den, som ville begära sadant skifte. Särskilda enskifteslandtmätare förordnades.

Enskiftesförordningen för Skåne följdes 25 Juli 1804 af en dylik för Skaraborgs län, samt, sedan k. mt 8 Mars 1806 betygat sitt nadiga välbehag öfver Vetterstedts verksamhet för storskiftets början i Skaraborgs län, en enskiftesförordning af 2 Febr. 1807 för det öfriga riket, dock ej Dalarne, Norrland och Finland. För Skåne och Skaraborgs län gällde de förra förordningarna, till dess ny utkom 24 Juli 1812. Både 1807 och 1812 års förordningar ändrades 20 Febr. 1821, så att högst tre skiften fick utläggas af hvar delägare.

Hvad Koppabergets län beträffar, hade det sina särskilda författningar och har så ännu i dag. Orsaken är, att hemmansklyfningen där är drifven så långt, att en bonde ofta ej har mer änågor, än som belöper på en torpare i södra Sverige. Att förhindra klyfningen

³ Den 21 Maj 1799 fick V. befallning att med råd och upplysningar biträda beredningen för strömrrensningar i Finland. Den 29 Maj 1782 hade kam. koll. befallt honom att afgifva berättelse om sin tjänsteresa i Kuopio län, att öfverse landtmätarnes arbeten. Vid Gustaf III:s finska resor 1783 och 1785 var han äfven närvarande.

⁴ Rosenblads åminnelsetal, sid. 9.

⁵ Schütz Om skifte af jord, 1800, sid. 108—116, samt Hjelmérus Om laga skifte, 1889, sid. 39—35.

under besuttenhet, har därför varit statsmakternas omsorg, men detta har alldeles misslyckats. Da k. mt. 3 Sept. 1792 utsändt order till alla landshöfdingar, att inkomma med förslag till förbättringar i landthushållningen, insände landshöfdingen i Dalarne af Nordin 6 Nov. s. a. ett särdeles utförligt svar. Han uppgaf orsakerna till jordbrukets förfall i de egentliga Dalsocknarna vara, dels tillvaron af outdikade kärr och myrar samt Dalälvarnes öfversvämningar, dels den gränslösa hemmansklyfningen och ägoblandningen, genom hvilken sistnämnda äfven sma hemmansdelar kunde hafva ägor på en 50 olika ställen. Han begärde därför en arbetskommandering ur dalregerementet till älfvens rensning, samt att storskiften i öfre Dallaget skulle verkställas på statens bekostnad. Detta beviljade k. mt. 9 Febr. 1802, och följande år 1803 började det s. k. allmänna (= på allmän bekostnad) storskiftet i Dalarne med tio storskifteslandtmätare. I sammanhang med storskifte af inägorna, verkställdes afvittring af kronans skogar. Genom kungliga bref 17 Aug. 1804, 11 Juni 1806, 8 April 1811, 27 April 1812, 25 April 1815 och 27 Jan. 1818 utfärdades närmare föreskrifter angående storskifter, strörensningarna och skogsafvittringen därstädes¹.

För afvittringsrätten i Västerbotten utfärdades instruktion 23 Maj 1789, hvarefter enligt kungl. bref 9 Okt. 1781 tolt kommissionslandtmätare erhöles fullmakter 15 Maj 1782 att verkställa afvittring i kustlandet, hvarvid kronan bestod halfva kostnaden, men delägarna handtlangningen. Den s. k. allmänna afvittringen på statens bekostnad genom afvittringslandtmätare började där först 1824, liksom i Västernorrlands län.

I Jämtland erhöles afvittringsrätten 12 Dec. 1780 en instruktion lika med den för Västerbotten. Afvittringen hade där pågått sedan 1754, men 28 Febr. 1785 beslöts att den skulle uppskjutas i ett år, och 28 Sept. 1786 att den skulle alldeles upphöra. Visserligen föreskrefs 24 Mars 1808, att afvittringen där skulle åter sättas i gang, men det blef ingenting af, förrän afvittringsstadgan 8 Dec. 1820 utfärdades. Den 1 Maj 1821 började salunda allmänna afvittringen i Jämtland med sex afvittringslandtmätare, hvilkas antal ökades följande år, da äfven taxa utfärdades.

I afseende på kanalundersökningar erhöles Vetterstedt många order af k. mt. Angående Kinda kanal 17 Jan. 1797, två kanaler i Värmland 28 Mars s. a., samt Södertälje kanal 20

Juni 1801. Äfven en kanal mellan Storsjön i Jämtland och Bottniska viken, hvilken skulle astadkommas genom Indalsälfväns upprensning, var ifragasatt 16 Juni 1801, och undersökning verkställdes af ingenjör Nordenstedt år 2008 och förste landtmätare Stagnell, men ledde till det resultat, att k. mt. 9 Juli 1803 resolverade det kanalen ej skulle blifva af. Göta kanal, som nu ändtligen blifvit utstakad af B. von Platen, skulle kartläggas enligt kungl. bref 12 Febr. 1808.

Hvad den geografiska kartläggningen beträffar, bör först nämnas Vetterstedts kartbok öfver Finland, innehallande fem kartor, hvaraf generalkartan bär artalet 1775. Dessa kartor äro ej tryckta¹. Annars var premieringenjören vid kontoret den, som sammmandrog geografiska kartor, och nu innehades tjänsten af sa framstaende personer som Nils Marelius och Jonas Öfverboom, förutom den allra främste Karl Peter Hällström, som dock var blott t. f. premieringenjör men utarbetade de flesta kartorna i Hernelinska kartverket. Vid deras biografier minnas de kartor uppräknade, som utgafvos under denna tid. — Kartläggning och utprägning af grund i Mälaren och Vänern anbefalldes 1779 och 1781. Den 24 Jan. 1807 utfärdade öfverdirektören cirkular till förste landtmätarna, att insända förteckning på gästgivarvårdar, att användas vid de geografiska kartorna. År 1805 hade fältmätning-karen upprättats, en sa farlig konkurrent till landtmätarna, att den sedermera, under namn af topografiska karen, slog under sig hela den geografiska kartläggningen.

För lönen skulle kommissionslandtmätarna mäta boställen samt det som tillhörde det geografiska, utan särskild ersättning. Denna lön ökade 1777 års riksdag fram 220 till 440 daler samt, men den 4 April 1781 beslöts tillsättande af äfven kommissionslandtmätare utan lön. Lönen indrogs helt och hållet 19 Jan. 1802, på samma gång en omreglering skedde af landtmäteristaten, sa att de ordinarie landtmätarna blefvo förste landtmätare, samt de extra ordinarie andra och tredje landtmätare.

Utom lön hade de äfven taxa för privata förrättningar. Dagarvodet höjdes 21 Juli 1779 fram 16 till 24 skilling. I landtmäteriförordningen 1783 fanns en taxa, där arvodet var bestämt per tunnland olika mark. Taxan höjdes 24 April 1799 (hvarvid dagarvodet ökades till 32 skilling), samt fördubblades 16 Maj 1820. All ackordering om arvodet var förbjuden, till dess 1827 års taxa utkom.

Det finnes två naturliga utvägar att höja landtmätarnes ställning, nämligen att öka deras bildning och förbättra deras ekonomi. Men det har försökts två andra sätt, hvilka alltid misslyckats, nämligen att skaffa dem

¹ Om allmänna storskiftet samt afvittringen i Dalarne och Norrland, se Thurgrens förträffliga Handbok i svenska nybygges- och afvittringsverket, Sthm 1861; Adde Anteckningar rörande storskiftes- och afvittringsverket i Dalarne, Sthm 1896; samt de författningssamlingar, som utgfvits 1862, 1872, 1880 och 1895.

¹ Se Lönborg Sveriges karta, sid. 168.

hög plats i rangrullan, samt en enkel men smakfull uniform, som termen lyder. År 1740 hade de varit nog lyckliga att få rang näst efter landssekreterare, och genast Vetterstedt blifvit chef ingaf han till k. mot ett förslag till en pryddlig uniform för landmätarne. Det vore skada att ej beskrifva den. Kappan af mörkt cramoisie (rött) kläde med silfvergratt sidentyg till krage och slag; jackan af lika kläde med silfvergrå uppslag och snören; tröjan af silfvergratt sidentyg eller kläde af samma färg som jackan, efter årstiden; skärpet af cramoisie och gratt sidentyg, blandadt om hvarv annat; samt bandrosor lika med skärpet. Gustaf III resolverade 1779, att det vore tjänligast och minst kostsamt för landmätarne, att använda grönt skärp och gröna bandrosor till vanliga svarta kläder. Detta föll ej Vetterstedt i smaken, hvarför han i cirkulär s. a. rädde landmätarne att begagna kammarkollegii uniform. På sistone, eller år 1820, lyckades han dock få godkänd en statlig uniform med varja halfstjollar med spörrar o. s. v. I knapparne var en liksidig triangel, landmäteriets gamla emblem, som de första adlade direktörerna, Dahlstjerna och Nordenfrentz, hade i sina vapen¹.

Vid kontoret var inspektoren främste mannen, som hade uppsikt öfver de andras arbeten. Hans tjänst var äldre än direktörstjänsten. Premieringenjörssysslän, hvars uppgift var att sammandraga geografiska kartor, uppstod när Marelius hemkom från norska gränskommisionen, där han varit förste ingenjör. Aktuarie-tjänsten hade inrättats 1776. Nu tillkom också landmäteritiskalen. Hittills hade öfverdirektören annalt i kammarkollegium de landmätare, som begatt tjänstefel, då advokatfiskalen lär itala dem, men 31 Mars 1786 beslöts tillståndet af en landmäterifiskal, som skulle granska alla landmätares arvodesräkningar och i kammarkollegium anmäla deras tjänstefel.

Att upprätta nytt register på kartorna i arkivet, tilläts 13 Juni 1793. Årsberättelser om landmäteriet hade alltid insändts från kontoret till kam. koll., men 20 Dec. 1796 ändrades formuläret för dem. Den 23 Febr. 1815 utfärdade Vetterstedt ny arbetsordning för tjänstemännen vid kontoret. Varningen i trappa upp därstädes skulle, enligt kungl. bref 15 Okt. 1822, repareras och tryckeriet flyttas ned i trädgårdsrängarnes rum.

Vetterstedt utfärdade följande cirkulär²:
1779 Sept. 22, om uniformen.

¹ Då frågan om landmätarnes uniform nu åter lyckats blifva aktuell, har ofvanstående ansetts äga sitt intresse.

² De kallades före 1805 "landmäterikontorets" och sedan "öfverdirektörens cirkulär", samt äro alla tryckta, utom de af 22 Sept. 1779, 1 Maj 1794 och 30 Aug. 1817.

1781 Juni 2, formulär för ägobeskrifningar och protokoll vid storskiften, hvarvid bästa jorden af hvarje sort skulle sättas i 6te graden d. v. s. akern 6te kornet, ängen 6 lass lö på tunnlandet, samt bästa skogen 6 grader, något sämre 4 och sämst 2.

1784 Mars 12, formulär för dagböcker och förteckningar på insända publika renovationer.

1784 Mars 20, till landmätarne i Finland.

1791 Juni 1, att i delningsbeskrifningen anteckna antalet skiften.

1793 Jan. 24, förbud att ackordera med delägarna om arvodet.

1794 Maj 1, till landshöfdingarne att öfverdirektörsämberets adress fortfarande var Stockholm (Vetterstedt hade blifvit landshöfding i Uppsala).

1795 Jan. 26, formulär för arvodesräkningar.

1795 Juli 16, att landmätarne skulle datera sina skrivelser från sin ständiga vistelseort, ej från tillfälligt förrättningsställe.

1796 Febr. 28, att de äfven till provinskontoren skulle insända de i cirkuläret 12 Mars 1784 omnämnda dagböckerna och kartförteckningarna.

1803 Maj 28, om kartors utlåning från provinskontoren, om dagböcker, samt om elever, medhjälpare och vikarier.

1806 Dec. 10, angående kartors försändande i bleckkartonger.

1807 Mars 25, att de flera cirkulär, som utfärdats för enskifteslandmätarne i Skåne, skulle gälla för hela riket utom Dalarne, Norrland och Finland.

1817 Aug. 30, till enskifteslandmätarne i Kalmar län.

1818 Aug. 21, formulär för ägobeskrifningar samt två kartmodeller.

1819 April 13, om afvägningar.

1822 Febr. 27, om elevers antagande.

I Finland gällde 1775 års storskiftesförordning med tillägg 23 Jan. 1783 och 21 Okt. 1801. För Åland gällde dock 1762 års bestämmelser, men enligt kungl. bref 7 Jan. 1789 skulle 1783 års landmäteriförordning där tillämpas. Enskiftesförfattningarna gällde ej Finland, utan där fortgar storskiftet ännu i dag³. Den finska direktören utfärdade följande cirkulär (tryckta i Gyldens författnings-samling):

1780 Maj 23, om refiningar och skiften, kartrenovationer och tjänstemedhjälpare.

1782 Juni 27, formulär för beskrifningar öfver öfverloppsjord.

1784 Nov. 10, om arvodet och dagböcker.

1785 Okt. 27, formulär för dagböcker.

³ Schröderheim (skrifter, 1892, sid. 224) berättar i ett bref 1784 till Gustaf III, att han och Vetterstedt utarbetat en "pièce" till försvar för storskiftet i Finland.

1792 Juli 30, om kartors utlåning och insändande.

1804 Aug. 3, att handlingarne skulle renskrifvas, innan de uppvisades vid revisionerna.

De sista gangerna man hör af Finland i sammanhang med landtmäteriet, är genom kam. koll. bref 30 Nov. 1809, att öfverdirektören skulle insända in duplo förteckning öfver de kartor och handlingar, som enligt freds-fördraget skulle aflämnas till Ryssland; samt 30 April 1810 kungl. bref till landshöfdingen i Ume, att ryska regeringen skulle där få kopiera kartor och handlingar rörande den till Ryssland afträdde delen af Västerbottens län (Torne härads).

Till Pommern sändes nu den sista kommissionen. Den 21 Juni 1806 befallde k. nat. att landtmätare skulle afsändas till Pommerns mätning, hvarför 14 svenska landtmätare erhöles förordnanden 3 Juli s. a. Nyarsaftonen utfärdade direktören instruktion för vägmätningen i Pommern, som skulle utgå från gamla torget i Stralsund. Följande år 1807 kunde intet utträttas för kriget, och landtmätarneingo resa hem. Pommern slapp den onaturliga förbindelsen med Sverige, och sista gången det nämnes är i kungl. brefvet 2 Dec. 1818, da öfverdirektören skulle öfverlämna till preussiska ministern de 26 kartor, som funnos kvar på landtmäterikontoret.

Wetterstedt var en skicklig ämbetsman, som antjöt stort förtroende af de öfverordnade, kanske allt för stort, ty därigenom blef hans verksamhet delad på så många håll att, efter hvad man påstätt, han ej hann bilda sig en mogen själfständig öfvertygelse i alla fragor. Han hade blott varit öfverdirektör i något öfver två år da han 28 Sept. 1779 utnämndes till kammarråd med bibehållande af öfverdirektörstjänsten. Som landtmäteriet subordinerade under kam. koll., blef han sålunda så att säga sin egen öfverordnade, hvarför denna utnämning väckte stor uppmärksamhet. Memoarförfattaren G. J. Ehrensvärd nämner därom 30 Sept. 1779 i sina dagboksanteckningar (Stm. 1878, I, sid. 339):

»Hans Majt utnämnde till kammarråd, både på riksrådet Hermanssons och Schröderheims begäran, öfverdirecteuren vid landtmäteriet af Wetterstedt, en man af mycken skicklighet, arbetsamhet och genom gifte förvärfvad förmögenhet. Han skulle, jämte sitt säte och stämma i collegio, bibehålla sin öfverdirecteursyssla. Riksrådet Carl Scheffer var häröfver förtörnad och påstod med giltiga skäl, att denne Wetterstedt med all sin merite ännu kunnat vänta: att knappt tu år äro förflidne, sedan han blef både adlad och öfverdirecteur, en syssla och en distinction, som ännu för honom i flere år varit tillräcklige; att så öfverflödande uppmuntringar upphöra att göra sin verkan, att de endast bereda

högfärd och pretentioner, att en regent genom sadana principer aldrig ett ögonblick kan hafva lugn och vara befriad ifrån omattliga begär. Han fant i synnerhet ouständigheten däraf, att riksrådet Hermansson sasom president i kammarcollegio kunde begära till collegiibordet en betjent, som på samma gång är betjent och camerat; att detta är emot all princip af subordination. Hvad Schröderheim angeek, så kunde han nog samt penetrera hans motiver och orsaken till hans vänskap. Riksrådet Scheffer må hafva rätt eller orätt, så har Hans Majt fått en skickelig kammarråd och tör hända en efterlaten öfverdirecteur vid landtmäterierne. Hermansson vill hafva den hedern att man skall säga, att hans collegium är väl componerat: han uppsöker därför ämnen. Scheffer vill att sysslorna skola skötas med drift, vill därför i dem behålla de tillvande och kunnoge ämbetsmän.

Sedan han 15 Jan. 1790 fått förordnande, att som landshöfding utreda ett mål i Uppsala län, blef han 29 April 1794 utnämnd till landshöfding i samma län, med bibehållande fortfarande af öfverdirektörstjänsten. Att på Uppsala slott styra landtmäteriet, när kontoret var i Stockholm, var naturligtvis ännu olämpligare. Han intresserade sig mycket för Uppsala stad, som reglerades efter branden 1809, nya begravningsplatsen anlades, lasarettet och hospitalet flyttades utom staden m. m.

Han blef friherre 11 Okt. 1806, stathållare på Uppsala slott 29 Juni 1809, samt tog 2 April 1812, vid 76 års alder, afsked som landshöfding, men kvarstod som öfverdirektör till sin död. Erhöll 4 Juli 1817 presidents namn, heder och värdighet, samt var kommandör af Nordstjärneorden.

Dessutom var han kronofullmäktig i allmänna brandförsäkringsverket för städerna och landet från dess bildande 1782 till 1798, samt från 1812 till sin död. Revisor i Trollhätte kanals och slussverks direktion 1794—1802, samt ledamot i kommittén för väganläggningar i de norra provinserna. Äfven i andra kommittéer blef han medlem, sasom 1789 för utarbetande af en ny författning om matt, mål och vikt, 1792 för en ny skogsordning, och 30 Okt. 1804 för sammandragande i en författning af hvad som föreskrifvits angående storskiftes- och skattläggningsverket samt nybyggens anläggande i Finland. Den 8 Mars 1794 kallades han till ledamot i rikets ärenders allmänna beredning, och 1810 i den kommitté, som skulle uppgöra plan för hushållningen vid Strömsholms och Kungsörs kungsgårdar. Han var intresserad ledamot af landbruksakademien, samt äfven af vetenskapsakademien, som 1819 präglade en medalj och öfverlämnade att honori¹.

¹ Medaljen bär å ena sidan Wetterstedts bröstbild, samt å den andra ett oildadt fält och ett

Han bibehöll sina krafter till det sista. Våren 1821 sjuknade han så svårt, att man ej trodde han skulle tillfriskna. Han lefde likväl med aftagande krafter till 15 Dec. 1822, då han allid i Stockholm 86 år gammal, sedan han varit öfverdirektör i 45¹/₂ år, och efter att ha gjort en så ovanlig karriär att han, som börjat som simpel busar, slutade som president¹.

Gift 1775 i Vasa med **Anna Kristina Bladh**, född 1757, död 1793, dotter till handlanden därstädes Mikael Bladh och Katarina Thölberg. De hade 13 barn, hvaraf den mest framstående var excellensen och grefven Gustaf af Vetterstedt. En annan son se nr 2426, dotterson nr 2451 och systerson G 44. Ätten fortlevit ännu.

Prof. Om Finlands belägenhet, länfördelning, folknummar m. m. G Nya Allm. Tidn. 1787 nr 110, 111. — Om lämpligaste utvägarne att befördra ödenmarkernas uppodling och indelning till nya bostäder, samt huru deras skattläggning bör inrättas, att billighet och jämlikhet må vinnas, 1817 (presidietal i vet. akademien). — Uppsatser i landbruksakademiens annaler.

Carl G. Forsell.

G. S. af Forsell Karl Gustaf, 1824—48. Föddes 18 Mars 1783 på Sköttorp i Hjörpås

rämärke, med inskrift: DESIGNAT JUSTA COLONIS. SOCIO DE RURIBUS PATRIÆ DEFINIENDIS MERITISSIMO REGIA ACADEMIA SCIENTIARUM.

¹ Bouppteckningen visade en behållning af 31,628 rdr banko. Grafstenen på Uppsala kyrkogård har följande inskrift:

Själff skapare af sin lycka,
Rättfärdigade han den genom tjänster
At konung och fädernesland,
Varaktiga och fruktbärande
För kommande åldrar.

Belönad af sine konungars och medborgares aktning,

sin, Skaraborgs län, som till kaptenen vid Västg. Dals, reg. **Fredrik Josef Forsell** och **Maria Dorotea de Bruce**. Slakten härstammar från en bonde i Fors sn. Alfsborgs län. I Skara skola från 1730, hvarefter han 6 Febr. 1796 inskrefs som kadett vid Karlberg. Utexaminerad 30 Aug. 1800 och fanrik vid amiralitetet 27 Okt. s. a. Deltog både som kadett och fanrik i atskilliga sjöexpeditioner, samt blef en gång tillfångatagen af engelsmännen. Var 1803—04 kommanderad att af mäta Bohuslänska skärgården och syssel-sattes om vintrarne vid sjökartverket².

Åren 1804—07 reste han på friherre Hermelinus bekostnad i Bohus län, Halland, Västergötland, Småland och Blekinge och upprättade kartor öfver dessa landskap³. Den 18 Nov. 1806 transporterades han från amiralitetet till den nyupprättade fältmätningsskaren med underlöjtnants lön. Stabslöjtnant vid samma kar 23 Dec. 1808. Sistnämnda år hade han verkställt undersökning för Göta kanal. Vintern 1808—09 upprättade han, tillsammans med sin yngre bröder Jakob, atlasen öfver Göta kanal, hvaraf ett sammandrag trycktes 1810. Vid 1809 års revolution slöt han sig till Georg Adlersparre⁴ och underhandlade på hans vägnar med den blifvande tronföljaren prins Kristian August, efter hvars ankomst till Sverige Forsell 1810 anställdes hos honom som adjutant, sedan han blifvit kapten i armén 29 Juni 1809. Major i armén 8 Maj 1810. Adjutant hos Karl Johan 27 Febr. 1811, till belöning för att han på två månader uppritat en karta öfver Sverige till kronprinsens tjänst. Undervisade åren 1811—12 arfprinsen Oskar i matematik, topografi och fortifikation. Under tyska fälttåget 1813—14 tjänstgjorde han som adjutant hos Karl Johan, hos hvilken han blef en stor gunstling. Kapten i fältmätningsskaren 17 Aug. 1813. Major i kåren och öfverstelöjtnant i armén 19 Jan. 1814. Var äfven med vid norska gränsen s. a.

Det hade länge varit ett önskemål, att erhålla en sammanhängande karta öfver Sverige i större skala än den i Hermeliniska kartverket, och Forsell hade redan påbörjat detta

Af sällheten inom sitt hns,

Af hjärtats frid och en vördad ålderdom,

Lämnade han och dess maka

I arf åt sina barn

Efterdömet af en redlig och nyttig vandel

Och ett därigenom frejdadt namn.

² Biografien i Biografiskt lexikon, som är efter Forsells egna uppgifter, har här nedan hufvudsakligen följts.

³ Att öfverste Forsell som skicklig kartograf kan sättas vid sidan af öfverstelöjtnant Hällström, se Lönborg Sveriges karta, sid. 205.

⁴ C. A. Adlersparre 1809 års Revolution och dess Män, II, sid. 62—70. Han höll därvid på att blifva skjuten som upprorsmakare af von Döbeln.

arbete 1810. Efter kriget fortsatte han därmed 1815 och fullbordade det på tre år¹. Han adlades 11 Febr. 1817 och antog namnet af Forsell².

Åren 1818—19 uppgjorde han plan för befästade af Stockholms omgifningar. Vintern 1819—20 utarbetade han med brodern Jakob förslag till en transportinrättning mellan Stockholm och Göteborg medelst ångbåtar på sjöarne Mälaren och Värnen, samt förvagnar mellan Örebro och lastageplatsen Arås vid Väneren. Ett bolag bildades för detta ändamål och två ångbåtar byggdes (detta var det första ångbåtsbolag i Sverige). Följande vinter genomdref han Stockholms sparbank och var tre år direktör där. Den 3 Juni 1824 blef han befordrad till öfverste i armén.

Emellertid hade Vetterstedt dött och öfverdirektörstjänsten vid landtmäteriet blifvit ledig. Platsen kungjordes ledig i de allmänna fönningarne och tolf ansökningar inkommo. Kam. koll. insände 28 Febr. 1823 till k. mt sitt förslag, samt sade sig utgå från den synpunkten, att det för tjänsten fordrades stor erfarenhet i landtmäteriet. Förslaget lydte: 1 öfverinspektoren och tjänstförrättande öfverdirektören P. A. Fineld (55 år); 2 sekreteraren Carl Porath Carlsson, som varit styresman för afvittringen i Dalarne, 62 år; 3 förste landtmätaren F. M. Ridderbjelke, som varit styresman för mätningen i Pommern (51 år). Medsökande voro: premieringeniör N. K. Bovallius, förste landtmätarne L. G. Ljunggren, J. Akerblom och O. Lund, hvaraf dock den sistnämnde anmälles för kammarkollegii advokatfiskal. emedan han insändt ansökningen med fripost och utan tillräckligt stämpelpapper. Utom staten sökte fem öfverstelöjtnanter, nämligen K. Akrell (nr 2409), som kammarkollegii president ville hafva i första förslagsrummet, J. J. Burman (nr 3185), K. G. af Sillén, O. Hagelstam och Karl af Forsell (40 år). Efter ansökningstidens slut inkom expeditionsskreterare P. N. Poignant 23 Juni 1823 med sin ansökan hos k. mt³. I stats-

¹ År 1825 graverades kartan öfver Södra delen af Sverige och Norge, hvilket senare ditsatts af två norska officerare.

² I vapnet förde han en jordglob, som förtalet påstod liknade ett öra, och skulle spionen, till tack för denna egenskap, fått konungens öra i vapnet (grefve Wachtmeisters uppgift till Falkman, enligt den senares anteckningar i riksbiblioteket).

³ Poignant (sedermera revisionssekreterare) var en framstående jurist, väl förfaren i ägodelningsmål. Den 5 Juli 1813 hade han blifvit sekreterare vid utmarksdelningen och enskiftesverket på Öland, 5 Juli 1819 landsskreterare vid provisoriska länsstyrelsen på Öland, samt 8 Dec. 1820 ordförande i Jämtlands afvittringsrätt. Han hade utarbetat ett förslag till ny landtmäteriförordning, som då

rådet 29 Jan. 1824 förordade den föredragande, t. f. statssekreteraren Danckvardt, Poignant⁴ och fick tre statsråd att instänma. Tre statsråd (bland dem excellensen greve Vetterstedt) ville hafva Fineld, och två Ridderbjelke. Kungen åter föredrog sin adjutant af Forsell⁵.

låg hos regeringen och som sedan blef 1827 års utmärkta skiftesstadga (om dennas tillkomst, se Rhodin Förarbetena till skiftesstadgan, Sthm 1902).

⁴ Danckvardt anförde: att ändamålet med öfverdirektörsämbetet icke vore att innehafvaren själf skulle lägga hand vid mätningars verkställande och kartors upprättande eller kontrollera landtmätare och närmare tillse att de fullgöra sina skyldigheter efter gifna föreskrifter, eller kortligen att sysselsätta sig med de mekaniska göromålen, hvartill betjäningen vid landtmäterikontoret däremot vore ämnad att sysselsättas, utan detta ämbete bestode förnämligast däri, att uti den person som bestrider det hafva en man, som kan för regeringen framställa huru ägodelningsverket till landets största förkofran i ekonomiskt afseende på alla ställen må säkrast kunna inrättas, uttänka, sammansätta och för regeringen föreslå de författningar, som för sadant ändamål böra vidtagas, meddela landtmätarne särskilda därtill ledande föreskrifter vid dessa författningars tillämpning, söka att dana en duglig och driftig landtmäterikär och på detta sätt, samt genom en verksam tillsyn öfver verkställigheten i det hela, bidra därtill att det för landet viktiga ägodelningsverket får en ändamålsenlig, säker och kraftig gång. Han borde sålunda först och främst äga ekonomiska kunskaper, han borde noga känna landet för att veta huru skiftesförfattningarne, för att vara allestädes nyttiga och tillämpliga, böra inrättas, han borde äfven äga kännedom i rikets kammarverk och lagfarenheten etc. etc. (många kunskaper uppräknas sålunda, i ordalag som betydligt erinra om Don Quijotes vetenskapliga afhandling om det vandrande ridderskapet). Dessa insikter, fortsatte herr statssekreteraren, kunde icke gärna ägas utan af en civil ämbetsman, som vinlagt sig om att förvärfva dem, som både läst och tänkt i dessa ämnen, jämte det han lagt hand vid desamma... En enda af de sökande ansåg han sålunda lämplig, nämligen expeditionsskreterare Poignant, som sysselsatt sig mycket vid ägodelningar, samt hade utarbetat ett förslag till ny landtmäteriförordning.

⁵ "K. mt behagade i nåder yttra, att k. mt hufvudsakligen hos en öfverdirektör vid landtmäteriet förutsatte kännedom i den praktiska delen af landtmäteriet samt de grundvetenskaper, som voro erforderliga för en fullkomlig skicklighet därtinnan, såsom geometri, trigonometri, topografi m. m., och då öfverstelöjtnant af Forsell i dessa delar ägde utmärkta insikter och kännedom, ådagalagda dels under hans tjänstgöring som fältmätningsofficer, dels vid särskild honom uppdagna och med föremålet för denna tjänst gemenskap ägande flera befattningar, hvarigenom han tillvan-

för hvilken fullmakt samma dag utfärdades som öfverdirektör för landtmäteriet och justeringsverket.

Det sedan 1817 fortgående arbetet för en ny landtmäteriförordning, resulterade nu i de många författningar och föreskrifter, som utfärdades 4 Maj 1827, en bemärkelsedag i landtmäteriets historia. Då utkom först och främst lagaskiftesstadgan, ett erkänt mästerverk, hvaraf 1866 års stadga endast är en redaktionsförändring. De samtidigt gällande storskiftes- och enskiftesförordningarna hade nämligen skapat olidliga förhållanden, men de vunna erfarenheterna gjorde det möjligt att skapa en god skiftesstadga, en konsekvent utveckling af Faggots storskifte¹. Högsta skiftesantalet skulle få vara tre, men i Dalarne och Norrland fyra. Vid graderingen skulle bästa jorden erhålla grad 1, och sedan stigande talserie. Afrösningsjordens gradering skulle antingen utgöra en fortsättning af inrösningsjordens (seriegradering), eller också börja med grad 1 (separatgradering). Enligt kungliga bref 4 Maj 1827 och 13 Juli 1836 skulle skiftesstadgan ej tillämpas i öfre Dalarne, ej heller i Gäflehborgs län, såvida ej alla delägarna voro ense. Inom sistnämnda län beslöts dock att skiftesstadgan skulle tillämpas enligt ännu gällande bestämmelser af 19 Mars 1839 beträffande skifteslagens omfång. Hvad Gotland beträffade fick, enligt kungl. bref 9 Juni 1832, storskifte ej rubbas utan alla delägarers samtycke.

Den 4 Maj 1827 utkom äfven en ny landtmäteriinstruktion. Landtmäteriet skulle från 1 Jan. 1828 subordinerat direkt under k. m. t. och kammarkollegium endast uppgöra förslag vid återbesättande af öfverdirektörstjänsten. Kungl. landtmäterikontoret skulle nu benämnas generallandtmäterikontoret (hvilket det äfven förut privatim benämnts). Öfverinspektörstjänsten och tredje landtmätarne indrogos, samt förste och andre landtmätarnes löner förbättrades. För att bliwa landtmäterielever fordrades att hafva aflagt en viss examen för gymnasiilärare, men studentexamen blef obligatorisk 29 Sept. 1848.

Taxa utfärdades 5 Juli 1827, och 12 Juli s. a. bestämdes antalet kommissionslandmätare till högst 200. Ny taxa utkom 18 Okt. 1834. Förordning om hemmansklyfning och jordafsöndring 19 Dec. 1827.

I öfre Dalsöckarne fortgick storskiftet af inägora på statens bekostnad samtidigt med afvittring af skogen. Allmänna afvittringen i Västernorrlands, Västerbottens och Norr-

nit sig k. m. t. s höga förtroende, så behagade k. m. t. i nåder utnämna och förordna honom att vara öfverdirektör vid landtmäteriet i riket.²

¹ Storskiftena fastställdes af häradsrätten, enskiftena af konungens befallningshafvande och laga skiftena af ägodelningsrätten.

bottens län påbörjades genom afvittringsstadgan 10 Febr. 1824. Landtmätarne aflönades af staten, men en del af handtlängningen skulle delägarna bestå. I Gäflehborgs län börjades afvittring enligt samma stadga genom kungl. bref 12 Maj 1832. I Jämtland fortsattes afvittringen, men beträffande Härjedalen beordrades afvittringsdomaren i Jämtlands län, expeditionssekreterare Poignant att resa dit och taga kännedom om förhållandena, hvarefter 9 Mars 1825 beslöts att Jämtlands afvittringsstadga af år 1820 äfven där skulle tillämpas.

Den 5 Febr. 1825 öfverlämnades, enligt kungl. order, från generallandtmäterikontoret till ryska regeringens ombud 3307 kartor öfver Livland, 528 öfver Estland, samt kartorna öfver Ingermanland och Kexholms län, hvarför Forsell erhöi en briljantring af ryska kejsaren. Den 12 Maj 1824 anvisades medel till en beskrifning öfver Norge, hörande till kartan öfver Skandinaviska halfön. En postkarta erhöi öfverdirektören befallning att upprätta 15 Nov. 1826. Kartorna, som hörde till undersökningen angående Vänerns sänkning, skulle tryckas (order härom 31 Aug. 1824). Svea kanal mellan Vänern och Hjälmararen var utstakad, och andre landtmätaren K. A. Ljungdahl skulle verkställa de mätningar, som erfordrades för att bestämma ersättningen åt jordägarna (28 Maj 1842).

Forsell utfärdade följande cirkulär²:

Om landtmäterixamen 10 Mars 1824. 12 Okt. 1825 och 28 Jan. 1845. — Att elevernas undervisning skulle börja i medlet af November årligen föreskrefs 30 Nov. 1830, men ändrades 5 Juli 1839 till den 1 Oktober. — Förste landtmätarne skulle examinera blifvande skeppsmätare 25 Juni 1833 (ej tryckt). — Formulär för protokoll, ägobeskrifningar, dagböcker, arvodesräkningar m. m. 28 Nov. 1828, med förklaring 25 Nov. 1829, ny upplaga tryckt 1846. — Modell för kartritning 28 Febr. 1829. — Formulär för förste landtmätarnes årsberättelser 30 Okt. 1830 med tillägg ej tryckt) 5 Sept. 1836. — Formulär för utflyttningskostnader 5 Mars 1832. — Om uppgifter för utflyttningsunderstöd samt om årsredogörelser 30 Maj 1836. — Formulär för årsredogörelser med sammandrag 27 Nov. 1839. — Formulär för årsredogörelser vid storskiftet och afvittringen 9 Maj 1843. — Om anmälan af delägare till erhållande af utflyttningsunderstöd 11 Nov. 1845. — Angående författningars utdelande till landtmätarne 9 Jan. 1833. — Med förslag till ändringar i 1827 års taxa 18 Juli 1833. — Angående befrielse från renovation af vissa handlingar 11 Sept. 1835. — Beträffande förslag till pensionsinrättning 8 Mars

² De kallades öfverdirektörens cirkulär till 1834, men sedan vanligen öfverdirektörsämbetets.

1838. — Varning för olaga biträdens användande 31 Mars 1843. — Modell till sockenkartor (Bromma sen) 25 April 1846, samt ang. fördelning af sockenkartarbetet mellan landtmätarne 7 Sept. 1847.

Utom för sin karta öfver Skandinavien, blef Forsell äfven känd genom sin »Statistik öfver Sverige, grundad på offentliga handlingar». Detta i hög grad intressanta, om en själfständig och frisinnad åskådning vittnande arbete lästes af den stora allmänheten med, snart sagdt, hänförelse. Första upplagan, tryckt år 1831, blef ofödröjligen utsald. Andra upplagan utkom 1833, den tredje 1836 och den fjärde 1844, hvarje upplaga tillökad och förbättrad. Men Forsell, som förut varit stor gunstling hos Karl Johan, kom genom denna bok i onåd. Hans fiender och afundsmän inbillade konungen, som olyckligtvis ej kunde läsa svenska, att boken var skrifven i ultraliberal anda¹. Man kan säga att »nådens dörr» bokstafligen stängdes för Forsell. Han hade nämligen förut, liksom andra af konungens närmare omgifning, tillåtits inträda nästan när som helst genom en enskild väg, en slags bakdörr. Men nu måste han beträda den officiella vägen, samt formligen begära audiens hos konungen. Detta skedde snart. Men i audienssalen drogo sig alla undan för Forsell som för en pestsmittad². Inkommen till konungen mottogs han med de lifligaste förebråelser och förmaningar, hvilka nästan förhindrade hvarje försök till försvar³. Detta kom i stället uti förordet till andra upplagan af boken, och domen afkunnades af den läsande allmänheten till Forsells fördel. För arbetet erhöill han 1834 en médaille d'honneur af la Société de Statistique Universelle i Paris. År 1837 invaldes han till hedersledamot af the Royal Geograph. Society i London.

Forsell var en stor fosterlandsvän, samt

¹ Detta liksom det följande är enligt Forsells egen berättelse (Falkmans anteckningar i riks-biblioteket).

² Undantag gjorde endast en person, sedermera öfverståthållaren, baron Sprengporten. Han gick emot Forsell på det vänligaste, tackade honom för boken och bad honom ej lägga på sinnet, att en mängd stackare nu vände honom ryggen. När i anledning af otroligheterna 1838 vid Crusenstolpes fängslande, då Sprengporten ogillade militärens tillkallande, denne senare råkat i onåd och »stackarne» flydde hans närhet, då gick Forsell fram till honom och upprepade hans yttrande fem år förut till Forsell.

³ Konungen hade i synnerhet stött sig på bokens omdöme om flera af våra småstäder, att de ej förtjänte detta namn, utan knappast voro att anses anorlunda än som jordbruksidkande byar. Forsell kunde, med tanken på Grenna och Hjo, Falsterbo och Skanör, ej återtaga detta, hvarför konungen afsatte honom från adjutantbefattningen.

ifrade för många försök att lindra den sociala orättvisan. Mot brännvinsförädlarivet stiftade han 1830 Stockholms nykterhetsförening. Han grundlade äfven, efter engelskt mönster, Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande, och år 1834 utkom första häftet af »Läsning för folket». Samma år gjorde han en resa till England på egen bekostnad, för att studera småbarnsskolorna därstädes, med anledning hvaraf den första sådan inrättades i Stockholm 1856. I England insjuknade han så svårt i koleran, att han var nära döden. Han ifrade äfven för skandinavismen⁴. Han verkade ock för ett skydds-systemförbund, ett upplifvande af de gamles fostbrödralag, så att, när ett barn döptes i en välbärgad familj, skulle ett nyligen fölt fattigt barn antecknas i kyrkboken som fosterbror eller fostersyster. Detta misslyckades, och det sista han inrättade var en fruntimmersskydds-förening i Jakobs församling, Stockholm, bestående af 60 damer, som skulle besöka de fattiga i deras hem.

Som en hans förtjänst kan ock nämnas, att han upptog Johan Jolin i sitt hus och gaf honom uppfostran.

Hans principer voro: »det är en plikt af den, som äger sin bärning, att arbeta för sina medmänniskors väl» samt »det finnes i djupet af vårt innersta väsende en åtra, som oupphörligt manar oss, att lämna spår efter vår vandring genom lifvet».

Under de senare åren af hans lefnad var hans hälsa klen, som han själf trodde till följd af 1834 ars koleraskjuddom. Redan 1841 var han sängliggande två månader. År 1842 sökte han läkare i Köpenhamn för en elakartad fistel. Medan han var sjuk, vistades han ofta på sin egendom i Närke och försummade tjänstgöringen vid kontoret⁵. Under år 1848 förvärrades hans sjukdom. Slutligen skref han sin egen dödsannons med utsatt år och månad, så att endast dagen skulle ifyllas. Han begärde ock sitt afsked, men, innan detta hann beviljas, afled han vid 65 års ålder den 25 Okt. 1848 och jordfästades i Jakobs kyrka 4 Nov. s. å.⁶ L. V. A.: L. L. A.: R. S. O.:

⁴ Ett förslag till föreningsfördrag mellan svenskar, danskar och norrmän, uppgjort af Forsell år 1842, finnes i Adlersparres Anteckningar om bortgångna samtida, Sthm 1861, II sid. 151. Där finnas äfven några bref och två filosofiska uppsatser af Forsell.

⁵ Att direktörerna för ålderdom eller sjuklighet måst försumma tjänstgöringen, har händt flera gånger och är ju lätt förklarligt. Falkman klandrade Forsell för detta (Tidskrift för landtmätare, 1853, sid. 105) men männe han själf var lika verksam strax före afskedtagandet, som under sina första år?

⁶ Liktalet af kyrkoherden P. A. Fröst finnes tryckt, tillika med verser af Ekmarck. I kalendern Norden 1850, sid. 55—75, finnes en biografi öfver

K. V. O. m. m. Han bodde på landtmäterikontoret, samt om somrarna på Rosenhill å Djurgården.

Gift 1818 med **Klementina Magdalena Geijer**, f. 1799 i Sthm, d. 1868, dotter till lagman Salomon Eberhard G. och Ulrika Charlotta Zidén, samt förut 1815 gift med hofkansli-sekretären Johan Daniel Psilander.

Barn:

Karl Ragnar, f. 1819, d. 1821.

Charlotta Klementina, f. 1821, d. s. å.

Maria Lovisa, f. 1823, d. 1852, gift med professor Berndt Otto Nycander.

Emma Josefina, f. 1826, gift med löjtnant Gerhard Adolf von Hofsten.

John August, f. 1828, d. 1839.

Jakob Gustaf, f. 1831, major.

Förf. Hermelinska kartan öfver Bohuslän, 1806. — D:o öfver Halland, 1807. — D:o öfver Skaraborgs län, 1807. — D:o öfver Älfsborgs län, 1808. — Generalkarta öfver Göta kanal, 1810. — Militärjournal n:r 1, 1811. — Karta öfver södra delen af Sverige och Norge, eller det forna Skandinavien, 9 blad, 1825; samt statistiska tabeller till denna karta, 1827, ny uppl. 1830. — Ny beskrifning öfver Halland, 1826. — Beskrifning öfver Bromma socken med karta, 1829 (i landbruksakademiens annaler). — Underrättelse om de i Amerika nyligen stiftade nattlighetsföreningarne, jämte förslag till dylika i Sverige, 1830; 2:dra uppl. 1831. — Statistik öfver Sverige, 1831; 2:dra uppl. 1833; 3:dje uppl. 1836; 4:de uppl. 1844 — 45 (öfversatt på tyska och danska). — Beskrifning jämte karta öfver Mariestads län, 1832. — Statistik öfver alla socknar i Sverige, 1834. — Anteckningar med anledning af en resa till England i slutet af 1834, med 4 plancher, 1835. — Om småbarnskolor. Med 2 musikbillagor och 1 planch, 1837. — Anteckningar och statistiska upplysningar öfver Sverige, 1839. — Motion hos ridderskapet och adeln med förslag till reglemente för en understödsförening inom landtmäteristaten, 1840.

Forsell, författad af kapten A. Lindeberg. Hans porträtt målades 1850 på Falkmans bekostnad af Karl Vilhelm Nordgren efter minnet samt en litografi af Cardon (de öfriga porträtten i G. L. K. målades troligen äfven under Falkmans tid; hans eget genom sammanskott inom landtmäterikåren; Nordenfelt skänkte sitt konterfej).

Bouppteckningen efter Forsell visade en behållning af 64,638 rdr, hvaribland ett hus vid Norrlandsgatan, besittningsrätt i 28 år å lägenheten Rosenhill, 4 tunnland å kungl. Djurgården, samt andel i Uddeholms bruk (som han fått med frun). Familjegravén å Nya kyrkogården (nära hufvudingången) är prydd med en hög och vacker grafsten, hvarå en liksidig triangel och följande inskrift: Carl af Forsell, Öfverste i arméen, Öfverdirektör och chef för landtmäteriet, Kommendör af Vasa orden, samt Riddare af flere kongl. ordnar.

— Utkast till handbok för småbarnskolor. Med 3 musikbil. och 1 pl. 1841. — Om kommunalmånader af en Jacobs församlingsbo i hufvudstaden, 1843. — Sverige, ett historiskt, geografiskt och statistiskt minnesblad, 1845. — Till Jacobi och Johannis församlings-respective ledamöter om ett enkelt, lätt verkställt och med nordbons lynne öfverensstämmande sätt att minska den öfverhandtagande fattigdomen, samt att på samma gång upplifva en ädel, mild och välgörande samfundsanda, 1845. — Nykterhetsskrifter, artiklar i svenska och engelska tidningar och tidskrifter m. m.

Ludvig Falkman

G 9. Falkman Ludvig Berckhan, 1819 — 81. Född i Malmö 22 Maj 1808 af en gammal Malmösläkt¹. Fadern var en handlare och skeppsredare i staden **Henrik Falkman**, modern **Lovisa Magdalena Gadd**, dotter af handlanden Matias Gadd och Sibilla Katrina Berckhan. Föräldrarne hade varit i goda ekonomiska villkor, men ruinerades 1817 genom Malmö diskoutverks fall. Modern öppnade en bod, och den unge Ludvig fick biträda innantör disken. Fattigdomen lärde honom flit och sparsamhet, hvaraf, som han själf säger, han hade nytta hela sitt lif.

I Malmö skola inskrefs han 1819 och blef 4 Okt. 1825 student vid Lunds universitet i afsikt att förvärfva filosofie doktorsgraden, för hvilket ändamål han aflade två förberedande examina. Han hade emellertid sysselsatt sig med kartritning och, då han för fattigdoms skull måste öfvergifva universitetet, antog han i Jan. 1827 plats som ritbiträde, samt 9 Juli s. å. som landtmäterielev hos

¹ Se Malmösläkten Falkman, Sthm 1901, som här nedan följts, jämte Falkman Själlförsvar och själfbiografi, Sthm 1873.

kom. landtmätaren i Malmöhus län K. E. Ahrberg (som sedermera blef gift med Falkmans syster och ligger begravnen i Falkmanska familjegravnen a Nya kyrkogården).

Den 18 Maj 1829 aflade han landtmäteriexamen och 29 Juli s. å. examen vid det nyss inrättade Skogsinstitutet. Han hade då tillbud på andra platser, men fortsatte som medhjälpare hos ofvannämde Ahrberg till 6 Febr. 1832, då han förordnades till A:s vikarie under ett år. Vice kommissionslandtmätare i Malmöhus län 28 Jan. 1833, samt 2 April s. å. förordnad till vikarie för förste landtmätare Åkerblom i Malmöhus län. Orsaken till detta för en så ung landtmätare ovanliga förordnande, som kan anses för första anledningen till hans snabba karriär, öfvergifver han själf¹ vara, att han visade landshöfdingen en konceptkarta med så prydligt yttre, att den togs för en renovation.

Han utnämndes till kommissionslandtmätare 22 Juli 1835, men fick behålla vikariatet som förste landtmätare både under Åkerbloms och efterträdaren T. Jönssons lefnad, till dess Falkman själf 27 April 1840 blef förste landtmätare på länet vid endast 32 års ålder. Han befordrades sålunda framför 12 äldre medsökande till en tjänst, där annars tjänsteåren ansetts vara förnämliga befordringsgrunden, och anledningen därtill var väl hans vikariat samt de förord, han erhöll af landshöfdingen m. fl.²

Emellertid hade Falkman 1839 stiftat Södra Sveriges landtmäteriförening, hvare åtskilliga förslag till ändringar i landtmäteriförfattningarna voro a bane och hvars handlingar utgafvos från trycket af Falkman i Malmö 1840³. År 1841 blef han ledamot i den kommitté, som skulle utarbета föreskrifter rörande hemmanskyfning och jordaföndring i Malmöhus län. Rådman i Malmö 25 Nov. 1843.

Falkman hade fått kännedom om, att i danska geheime-arkivet förvarades handlingar angående Skåne, Halland och Blekinge, hvilka enligt fredsslutet i Roskilde 1658 bort utlämnas till svenska regeringen. Han hemställde där om till k. mt. som uppdrog åt honom att upprätta förteckning öfver dessa handlingar, hvilket skedde i Köpenhamn somrarna 1845

¹ SjälfbioGRAFIEN sid. 112.

² Om de intriger, som föregingo denna utnämning och hvare äfven biskop Tegnér var inblandad såsom Falkmans motståndare, se SjälfbioGRAFIEN sid. 116.

³ Landtmäteriföreningars tryckta handlingar finnas i riksbiblioteket i en kartong med påskrift: Skrifter ang. landtmäteriväsendet. Där finnas äfven tre andra kartonger med samma påskrift. En innehållande landtmäterikontorets cirkulärer, en småtryck i landtmäteri, samt en i skiftes- och afvittringsfrågor.

och 1846. Denna förteckning, som i afskrift finnes bland annat i riksarkivet, gjordes med sådan skicklighet, att han belönades med Vasaorden och Dannebrögen. Under det han vistades i Köpenhamn, fick han äfven i uppdrag att utreda den omtvistade frågan om äganderätten till de Halländska kyrkohemmanen, hvilket upptog aren 1846 och 1847. Resultatet utkom af trycket 1848. Han hade sålunda visat sig vara skicklig arkivforskare.

År 1846 blef han vald till sekreterare i Malmöhus läns hushållningssällskap, hvars tidskrift han redigerade, på samma gång han författade många (stundom prisbelönta) uppsatser där och på andra ställen. År 1847 fick han befallning, att hålla undersökning på ön Iven angående böndernas skatter, hvaraf följden blef att de nedsattes. Den 17 Febr. 1849 blef han ledamot af landbruksakademien.

Öfverdirektörstjänsten hade blifvit ledig genom Forsells 28 Okt. 1848 timade död. Enligt Falkmans uppgift hade Forsell önskat honom till efterträdare, men Falkman ansåg sig därigenom göra en ekonomisk förlust, då hans inkomster som förste landtmätare och rådman voro större än öfverdirektörens, hvilken då hade endast 2,150 rko och boställsrum på kontoret. Emellertid säger han sig blifvit öfvertalad af landshöfdingen i Malmö att söka. Det var inalles 14 sökande, hvaraf 4 utom landtmäterikären (däribland konungens adjutant, öfv.-löjtnant J. A. Hazelius). Af de tio landtmätarna voro märkligast: öfveringenjör Alreik (56 år gammal), förste landtmätarna J. Rutbäck (56 år), P. H. Vidmark (48 år) och J. B. Falkman (40 år), samt t. f. öfverdirektören, landtmäterisekreterare K. E. Sandström (37 år). Kammarkollegium skulle enligt 1827 års landtmäteriinstruktion⁴ upprätta förslag, som skedde 30 Dec. 1848, då de fyra sökande utom staten förklarades inkom-

⁴ Kam. koll. bibehölls 1827 vid den rättighet att uppgöra förslag till öfverdirektörstjänsten, som den haft i 1766 och 1783 års landtmäteriförordningar. Men 1827 års landtmäteri-instruktion föreskref: "och må ej någon till detta ämbete vara kompetent, som icke undergått den för landtmätare föreskrifna examen och vid landtmäteriet längre tid med utmärkt skicklighet gjort tjänst, eller, jämte ådagalagd insikt i allt hvad till landtmäteriet hörer, undergått de prof som för inträde i Vårt kansli eller Våre och rikets hofrätter eller kollegium erfordras". Denna passus anses tillkommit på statssekreterare M. G. Danckvarrts tillskyndan, för att ej mera någon konungens adjutant måtte blifva öfverdirektör (Åsker, Bidrag till svenska landtmäteriets historia, Göteborg 1872, sid. 23). Men kam. koll. fick ändock 1849 en skrapa, därför att den förklarar Hazelius inkompetent. Alla föreskrifter om landtmäteridirektörens tillsättande och kompetens borttogos olyckligtvis i 1864 års instruktion.

petenta, och förslaget blef: 1 Alreik, 2 Vidmark, 3 Rutbäck. Statsrådsprotokollet 12 Juni 1849 innehåller: "Då det syntes vara af vikt, att chefsbefattningen för landtmäteriet anförtröddes åt en man med fullständig praktisk erfarenhet i yrket, men därvid icke borde förbises gagnet på en högre samhällsplats af den vidsträcktare ämbetsmannabildning, som en äfven i öfrigt adagalagd medborgerlig verksamhet kunnat bibringa, föreslogo statsrådets flesta ledamöter (föredragande var civilministern Fährus) i underdanighet, att förste landtmätaren i Malmöhus län L. B. Falkman, som i berörda hänseende skaffat sig ett aktadt namn, måtte till det lediga öfverdirektörsämbetet genom nådig utnämning befordras. Statsrådet Vallenstén förordade Alreik. K. m:t behagade, enligt statsrådets flesta ledamöters tillstyrkande, i nåder utnämna och förordna förste landtmätare L. B. Falkman att vara öfverdirektör och chef för landtmäteriet och justeringsverket i riket med åtnjutande af den lön och de förmåner, samma beställning enligt stat och författningar tillkomma, under förbehåll likväl att honom åläge underkasta sig en möjligen blifvande förändrad reglering af den med tjänsten af följande boställsformän: och skulle detta nådiga beslut, utan afvaktan af protokolljustering expedieras".

Falkman erhöi således 12 Juni 1849 fullmakt som öfverdirektör för landtmäteriet och justeringsverket. Att han, som genom sin outröttliga verksamhet på olika områden gjord sig känd af många, framför allt af konung Oscar I personligen¹, blef utnämnd, kan ju förklaras. Men när Falkman (i Själfbiografien, sid. 143) uppger, att civilministern yttrat att han som landtmätare var minst jämgod med sina medsökande, måste man förundra sig öfver okunnigheten hos den, som hade bestämmanderätten öfver landtmäteriet. Falkman hade endast 19 tjänsteår, af hvilka han på sista tiden haft andra sysselsättningar. Han hade visserligen haft många och mycket inbringande förrättningar, men af obetydlig beskaffenhet och lätta att verkställa. Vidmark åter räknade 31 tjänsteår, hade laga skiftat hela socknar och var i Helsingland känd för framstående egenskaper. Vidmark hade dessutom den för en chef viktiga förmågan att kunna öfverblicka det hela, utan att fastna i en hop detaljer, samt karaktärs-egenskaper, som kunde väcka de underlydandes tillgifvenhet. Att ett ödesdigert misstag den gången begicks, anses numera som ett axiom².

¹ Själfbiografien, sid. 135—136.

² Orsaken var det lumpna skvallret, som förtalt att Vidmark var en grofthuggare, som skulle, för att begagna August Blanchés ord (i Minnesbilder 1872, sid. 119) klampa för hårdt i hof-

Med Falkmans stora verksamhetsbegär, är det klart att hans regering skulle utmärkas af en otrolig massa skrivelser, hvartill något motsvarande endast finnes vid direktörsämbetets inrättande under Karl XI:s tid, då Gripenhielm och Transköld voro direktörer. Att uppräknat dem alla skulle vara för vidlyftigt och dessutom obehöfvt, då de ännu äro i godt minne. Vi följa därför hans egna uppgifter (Själfbiografien, sid. 148—167), om hvad han utträttade märkligast.

Skiftesstadgan af år 1827 med sedermera utkomna 17 stycken tillägg omredigerades till 1866 års stadga³. Föreskrifterna om understöd af allmänna medel till utflyttningar vid laga skiften sammantfördes i k. kungörelsen 27 Sept. 1861. Angående hemmansklyfning och jordsafsöndring utkom förordningarna 6 Aug. 1864 och 6 Aug. 1881, genom hvilken sistnämnda tilläts klyfning till huru litet mantal som helst, utan att ägaren därå behöfde vara besuten. Ny landtmäteriinstruktion utkom 6 Aug. 1864. Angående storskiftesverket i Dalarne och afvittringen i de Norrländska länen utfärdades nya föreskrifter. Afvittringen i Gefleborgs län slutade 1865, i Väster-norrlands 1869 och i Jämtlands 1871, så att vid Falkmans afgang endast återstodo Kopparbergs, Väster- och Norrbottens län.

Landtmäterikontoret tillbyggdes under Falkmans tid med den delen, som vetter mot Västra Trädgårdsgatan. Indragning af öfverinspektorstjänsten hade redan 1827 beslutats. När kartverket och justeringen flyttats från landtmäteristyrelsen, indrogs 1878 öfveringenjören. Vid Falkmans tillträde funnos fem ordinarie och fem extra ingenjörer men vid hans afgang endast två ingenjörer och en öfvertaligtjänsteman. I stället kom s. k. assistenter och extra biträden. Lönerna ökades för de återstående tjänstemännen vid kontoret och förste landtmätarne. Andre landtmätarne indrogs 3 Juni 1870 och deras löner skulle användas till landtmätarnes sysselsättning vid ekonomiska kartverket⁴. Tredje landtmätarnes indragning hade beslutats redan 1827.

Däremot blefvo kommissionslandtmätarne fortfarande lönlösa, och statsverket ansåg sig värdigt, att utan ersättning aftvinga dem de publika renovationerna d. v. s. kartorna i arkivet, hvilka staten använder för ekonomiska kartverket. Men den enligt 1827 års instruk-

trapporna. Karl XV blef personligen bekant med Vidmark, då hans öppenhet befanns utgöra en förtjänst, så att han utnämndes till landshöfving och gjorde som sådan epok under sin korta tjänstgöring.

³ Se Rhodin, Förarbetena till skiftesstadgan, Sthm 1902.

⁴ Två andra landtmätare hade 198 rdr och de öfriga 336 rdr, således summa 7788 rdr ärligen. Huru hafva dessa pengar användts?

tion alligande skyldigheten att upprätta en geografisk sockenkarta, hvilken redan 1845 blifvit mildrad, borttogs 15 April 1859. Samma dag borttogs äfven den orimliga föreskriften, att kommissionslandmätarnes antal ej fick öfverstiga 200, orimlig därför att detta antal då var otillräckligt och statsverket ej hade några utgifter för deras skull utan endast förmåner¹.

Landtmäteritaxan förbättrades 1857 och 1867, hvilken senare 1873 förhöjdes med en fjärdedel. Efter metermättets införande utkom ny taxa 10 Juni 1881. Alla Falkmans taxor hade det felet att vara inkränglade och förorsaka tidspillan vid uträkandet af arvodet, utan att detta därigenom mera afpassades efter arbetets storlek. De förråde okunnighet i siffrors behandling.

Den landtmätarne från äldsta tider alligande skyldigheten, att utan särskild ersättning verkställa publik renovation af kartor, protokoll och beskrifningar, var naturlig så länge de hade lön af statsverket, men, när lönerna 1802 borttogos, blef den obillig. Denna renovationsskyldighet lyckades Falkman få minskad i 1864 års instruktion, så att ej så mycket behöfde renoveras. Detta var en fördel för landtmätarne, men en olägenhet för arkivet, som därigenom blef ofullständigt. Statsverket borde betalt landtmätarne efter taxan för renovationerna, men man borde också lagat att arkivet blifvit komplett.

Ifrån år 1687 hade landtmäterieleverna måst genomgå en kurs vid kontoret, för att inhämta de kunskaper, som erfordrades för att där aflägga landtmäterixamen och få tillstånd att arbeta som landtmätare. I äldre tider, då lämpliga läroverk saknades, var denna kurs nödvändig, men numera är den opraktisk (dessutom är det pensum i matematik, som instruktionen föreskrifver, alldeles för litet²). Emellertid genomdref Falkman 1856 och följande år, att denna undervisning, som hittills eleverna fått betala, bekostades af statsverket. Vidare försökte han få undervisningen flyttad först till universiteten, sedan till skogsinstitutet och slutligen till teknologiska institutet. Men allt förgäfves, och denna fråga är ännu i dag olöst.

Den 29 Sept. 1848, under Forsells tid, hade föreskrifvits, att från början af år 1850 studentexamen skulle vara obligatorisk för den, som ville blifva landtmäterielev. Denna före-

¹ Den 12 Juni 1885 bestämdes antalet till 120, samtidigt med att 48 pensioner af 1,600 kronor beviljades å allmänna indragningsstaten.

² Instruktionen föreskrifver endast så mycket i vissa matematikens grenar (ej analytiska geometrien), som erfordras för mätning, delning etc. Den egentliga landtmäterivetenskapen, geodesien, är i den ännu gällande 1864 års instruktion — afglömd!

skrift borttogs i 1864 års instruktion och alternativt infördes afgangsexamen från teknisk skola. Detta var en verklig olycka för landtmäteriet, och den kunskap som bibringades vid dessa skolor visade sig otillräcklig. Da inträdet vid alla andra banor försvarades, underlättades det vid landtmäteriet, hvilket snart visade sig högst obefogadt. Redan 7 Aug. 1865 måste nämligen landtmäteristyrelsen utfärda varning för unga män att inträda vid staten, sasom redan öfverfylld. Denna varning gjorde stor effekt, så att landtmäteriet sedan i många år var i dåligt rykte hos allmänheten. Bättre hade varit, att landmätarnes bildning hade ökat, och så många begäfvade ynglingar som möjligt lockats in på banan³.

Med Falkmans sinne för detaljer är det naturligt, att han skulle särdeles intressera sig för utfärdandet af cirkulärer till landtmätarne. Också utkom en ofantlig massa under hans tid. Åren 1849—64 utgafvos 43 stycken, samt kallades ömsom öfverdirektörens, ömsom öfverdirektörsämbetets cirkulärer. Den 31 Dec. 1864 började landtmäteristyrelsens cirkulärer med nr 1, och hafva de alltsedan varit nummerade. Af gamla följden utkom 56 stycken och af nya följden 4 under Falkmans tid, således summa 103 cirkulärer.

Mot de formulärer, som funnos förut, hade Falkman många anmärkningar att göra, bland annat att formuläret för protokoll var odugligt. Detta löste han med ett Alexandershugg: formuläret togs bort, utan att något nytt sattes i stället. Men ett formulär för skiftesprotokoll med olika alternativ skulle gjort mycken nytta om det funnits. Falkmans formulärer för likvider äro delvis opraktiska och det för ägobeskrifningar alltför detaljeradt. Formulären för dagböcker och arbetsförteckningar äro orimligast af alla, samt hafva förorsakat landtmätarne mycket onödigt arbete, utan att förhindra dem lång tid uppskjuta sina för rättningar. Men största felet låg i det sätt, hvarpa Falkman handskades med siffror⁴. Formulären till beskrifningarne äro fyllda

³ En olägenhet, som uppkommit därigenom att fordringarne för inträde vid landtmäteristaten satts för lågt, är att det varit så ringa tillgång på tjäniliga ämnen inom kåren för direktörsplatsen och öfriga tjänster vid kontoret. Falkman införde vid kontoret den vid de centrala ämbetsverken i allmänhet gällande regeln, att vid beföring där mest fäst afseende vid betjäntegenskaper, så att sekreteraren, fiskalen, aktuarien och ingenjörerna hade endast aflagt gymnasieexamen. Före Falkmans tid voro kontorets tjänstemän ofta de kunnigaste och mest begäfvade inom kåren.

⁴ Falkman hade ej stor respekt för den teoretiska matematiken, som dock hämnades på honom. Bättre var det ställt på 1600-talet, då landtmäteriet ansågs för en matematisk vetenskap.

med en hop oriktiga siffror, som föresakat mycket onödigt arbete. Då arealen är uppgifven i kvadratstänger, sattes nämligen uppskattningen i kvadratfot, således två siffror mera, ehuru aritmetiken föreskrifver lika många siffror. I stället för att ändra detta fel genom cirkuläret 27 Sept. 1880, da metermättet infördes, hafva landmätarne narrats att tillsätta ännu en siffra, således tre oriktiga siffror i uppskattningssinnehållet¹.

Utmärkta lagar medföra vanligen den olägenheten, att de öfverletva sig själfva. Sådant har också varit fallet med skiftesstadgan. Så länge den tillämpades hufvudsakligen i de stora byarne, gjorde den mycken nytta, men, när den började användas för delningar mellan två delägare, för hemmansklyfningar och jordafsöndringar, eller öfver hufvud taget alla landmäteriförrättningar, blef den olämplig och föresakade onödiga utgifter för jordägarna, eller rent af förhindrade förvärfvandet af egna hem. Den olyckliga föreskriften om besutenhet, böndernas fideikommissinstitution, som gjort så mycket ondt, blef dock, som förut nämnts, upphäfd innan Falkman afgick. Hade också jordägarna fått rättighet att, da grundskatterna ej längre ägde någon betydelse, själfva dela sin jord bäst de behagade, samt få delningen fastställd om skiftenas antal och form voro utan anmärkning, skulle en af de många driffjädarne till utvandringen försvunnit, och allmogen ej lidit så mycket af dessa samjedelningar, som ej fått fastställas och därför hindrat allt rationellt jordbruk. I de flesta af Sveriges län verkställa nämndeman o. d. lika många delningar som landmätarne, hvarom ej vore mycket att säga, om de fått fastställas. Vidare tillkomma jordägarnes stundom orimliga utgifter för mantalssättning eller afgäldsbestämmande, ehuru statsverket, som ensamt har nytta af skatterna, väl bort betala alla sådana kostnader.

Falkman ägde en oerhörd arbetsförmåga och utträttade mycket nyttigt, men ofta syntes det för landmätarne opraktiskt, som i de utanför ständes ögon var så utmärkt. Han saknade den egenskap, som är viktigast hos en landmäteridirektör, att sätta intresset för landmäteriet öfver allt annat. Ett visst ringaktande af landmäteriet adagalade han, då han lät från kontoret till andra arkiv sända en hop kartor och instrument, af hvilka åtminstone en hel del aldrig bort lämna generallandtmäterikontorets arkiv. Han tycktes anse det senare så obetydligt, och att kartorna

skulle blifva bättre uppmärksamade i de stora arkiven. I självbiografien (sid. 148) uppgifver han, att kartorna enligt sin beskaffenhet ej hörde till kontoret och således icke rimligen där kunde förmodas vara gömda eller af nagon där skulle sökas. Kartor, som äro upprättade af landmätare, sökas dock helst på landtmäterikontoret, men i vara arkiv, som aldrig äro registrerade, hafva de drunknat i massan, så att det nu ofta är alldeles omöjligt få tag i dem. År 1850 skedde på hans initiativ öfverlämnandet af instrument, kartor och handlingar till vetenskapsakademien, krigsarkivet, sjökartekontoret, riksarkivet, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, samt Stockholms stadsingenjörskontor². Sedermere fortsattes, äfven efter Falkmans tid, denna olämpliga förskingring af landmätarnes kartor, så att 1884 öfverlämnades de äldsta geografiska kartorna till riksbiblioteket och 1897 kartor till diverse ämbetsverk. En del kartor kunde ju anses mera höra till andra arkiv, men då borde också de rena landmätarkartor, som finnas på andra ställen, återfordras. Så finnas t. ex. i krigsarkivets stora kartsamling Tresks lappmarkskartor (se nedan sid. 349).

Genom landmätarnes vana vid noggrannhet vid mätningar o. d. hafva de fått förtroende att verkställa åtskilligt, som ej hör till landmäteriet. Förut är nämnt huru justeringen af matt och vikt, på begäran af bondeståndet vid 1734 års riksdag, anförtroddes åt landmätarne. Justeringen lyckades Falkman år 1879 få flyttad från landmäteristyrelsen till en särskild styrelse, och den uppsikt, som förste landmätarne utöfvat öfver justerarne, anförtroddes åt vissa justerare, som kallades justeringskontrollörer. Ännu äro många landmätare justerare, men militärerna komma säkerligen snart helt och hållet taga från dem denna inkomst. — Hvad skeppsmätningen beträffar³ föreskrefs 1833, att skeppsmätareexamen skulle afläggas inför förste landmätare, samt 1840 att alla landmäterielever vore skyldiga att genomgå denna examen⁴. I 1864

² Se vidare Asker, Bidrag till Svenska landtmäteriets historia, sid. 34—37. Förteckning öfver dessa instrument och kartor finnes i slutet af landtmäterikontorets expeditionsbok för år 1849. I sammanhang med den vandalism, som öfvergått arkivet, kan nämnas olämpligheten af att biblioteket och en del manuskript (bland annat landmätarnes självbiografier uppgjorda år 1782) förvaras i direktörens sessionsrum, nästan otillgängliga för allmänheten.

³ På begäran af 1723 års riksdag utfärdades 1726 den första bestämmelsen angående skeppsmätning. Handels- och sjöfartskomiténs und. betänkande, IV Skeppsmätning, sid. 67, Sthm 1899.

⁴ Den skedde vanligen på ett par timmar inför en officer vid flottan. Den kurs, som genomgicks, finnes i G. L. K:s arkiv bland författningssamlingar.

¹ Detta har varit mycket kännbart för landmätarne, och styrelsens liknöjdhet, att aldrig fästa afseende vid att inkommande beskrifningar äro genom dess förvällande fulla af oriktiga siffror, kan ej nog framhållas. Se vidare: Om siffrorna i landmätarnes ägobeskrifningar, Umeå 1896.

års instruktion finnes ej denna föreskrift. Skeppsmätningen lyder numera under en särskild öfverkontrollör i tullstyrelsen, och till skeppsmätare hafva tagits tulltjänstemän. — Landtmätarne hade frånäldst tider vanligen utfört de undersökningar, som behöfdes för vattenafledningsföretag, till dess 1848 den förste landbruksingenjören tillsattes. Reglemente för dem utfärdades 1865, och numera verkställas de flesta dylika undersökningar af dem. De måste dock först praktisera ett år som elever hos landtmätare och aflägga landtmäterieexamen, samt få redovisa en del förrättningar till landtmäterikontoren i länen. På samma villkor gafs 1880 behörighet att verkställa dylika undersökningar åt officerare i väg- och vattenbyggnadskåren.

Om än en arbetsfördelning i dessa fall kunde vara berättigad, är det klart att landtmätarne med utmisnöje sågo sina utkomst-möjligheter minskade, i synnerhet som de ofta saknade tillräckligt vinterarbete, hvartill dessa göromål lämpade sig. De sågo saken endast från den synpunkten, att Falkman fick sina göromål minskade, och statsverket utgifver för nya styrelser.

Vare därmed huru som helst, så har det åtminstone blifvit bevisadt, att, när han flyttade geografiska kartverket från landtmäteriet till militärerna, han begick ett misstag. Hernelinska kartverket hade en tid öfvertagit utgifvandet af geografiska kartor öfver Sverige, men år 1845 inrättades vid kontoret sockenkartverket, som 1859 öfvergick till ekonomiska kartverket. Falkman hade aldrig något intresse för det geografiska och sökte från början få det ifrån sig. Efter oafätliga sträfvan den lyckades han slutligen 1873 få ekonomiska kartverket flyttadt till topografiska kåren¹. Det viktigaste motivet synes varit, att den militära disciplinen skulle vara så nödvändig vid upprättandet af just dessa kartor².

Emellertid får nu kartverket tjäna två herrar, jordbruks- och krigsministern, hvarmed ingen är belåten. Skiljas från landtmäteriet fullständigt kan det dock ej, utan måste vara kvar i landtmäterikontorets hus, för att hafva kartorna att tillgå. Likaså måste kartografkåren rekryteras bland landtmäterieauskultanterna, liksom den geometriska mätningen alltid måste föregå den geografiska.

¹ Öfverdirektörens memorial ang. bearbetandet af rikets socknekartverk, Sthm 1852. Upplysningar till frågan ang. föreslagen omorganisation af Sveriges landtmäteriecorps, för så vidt den har afseende på rikets ekonomiska kartverk, Sthm 1869. Underdånigt betänkande rörande de topografiska, geologiska och ekonomiska kartverken, Sthm 1871. Asker, Bidrag till svenska landtmäteriets historia, Göteborg 1872.

² Asker, Bidrag till svenska landtmäteriets historia, sid. 71.

Numera är den åsikten allmän, att både den ekonomiska och topografiska afdelningen af allmänna kartverket böra flyttas från militärerna, som hafva en helt och hållet annan lifsuppgift, till en civil chef, en skicklig kartograf, hvilken liksom de underlydande ägnar hela sin tid åt kartläggningen. Men från landtmäteristyrelsen borde det aldrig hafva flyttats (liksom ej heller skett i Finland), och hade Falkman varit intresserad af det geografiska, kunde både landtmäteriet och kartverket fått en lyckligare utveckling, än de sedan dess fått.

För sin oförtrutna verksamhet öfverhopades Falkman med alla möjliga utmärkelser. Han erhöll värdighet och benämning af generaldirektör 6 Aug. 1864. K. N. O.; K. V. O.; K. N. St. O. O.; R. D. D. O. Guldmedalj (att i gult band med cinnoberöda kanter af bröstet bäras) af Malmöhus läns hushållningssällskap. Vid afskedstagandet från landtmäteriet 16 Dec. 1881 erhöi han af k. m:t guldmedalj i 18:de storleken med inskrift »Illis quorum meruere labores», att i kedja af guld bäras om halsen.

Han var ock en mycket meriterad man med framstående begåfning, äfven om man måste gifva landtmäteriekåren rätt, att han ej passade till dess chef. Hans största förtjänst var en otrolig arbetsförmåga, parad med skänningens oförskräckthet att sätta sig in i hvad som helst. Men han ägde också den genuina skånska egenkärelek, som endast har sig själf till mål, jämte härsklvstnad och benägenhet för partiskhet. Den landtmätare, som af obetydligaste anledning ädrog sig hans misshag, fick bereda sig på en knagglig befordringsbana. Han var en generaldirektör i gamla stilen, hvilken, i synnerhet när gikten ansatte, röt som ett lejon åt de underordnade. Missnöjet med honom inom landtmäteriekåren var allmänt och tog sig uttryck i Aftonbladet, Crusenstolpes Ställningar och förhållanden, samt i boken: Asker, Bidrag till svenska landtmäteriets historia. Men den berättigade harmen sköt stundom öfver målet.

Landtmätarne öfverlämnade 2 Jan. 1865 till honom ett album med sina fotografier³, samt 4 Aug. 1868 det oljemålade porträtt, som nu är upphängt i direktörens sessionsrum. Det är gånås en vanlig händelse, att de flesta, som teckna bidrag å listor för dylika presenter, göra det för att ej blifva »prickade» och komma i onåd. I stället för att utgöra ett förtroende votum, äro de endast bevis på de underordnades karaktärslöshet, att handla mot sin öfvertygelse⁴. Säkert är att Falkman var

³ Detta album skänkte Falkman till arkivet, där det nu finnes.

⁴ Att allt mottagande af presenter från underordnade, borde vara förbjudet i de civila, liksom de militära ämbetena, börjar numera blifva allmänt erkändt. I Aftonbladet 19 Aug. 1903 läses:

impopulär hos landtmäterikären, liksom han är det än i dag. Man brukar skylla de underordnades missnöje på deras försumlighet i tjänsten och att de tycka sig för mycket efterhållna. Det är nu orimligt påstå, att en hel tjänstemannakår skulle vara försumlig, och ingen lär väl neka att, bland de af Falkman med missnöje sedda, funnos flera högt förtjänta landtmätare. Nej, de underordnades missnöje kommer i de flesta fall af att deras rättskänsla blifvit säråd, i synnerhet vid de ömtåliga befordringsärendena, eller när den underordnade ej kan erhålla rätt mot förman¹. Största skadan gjorde Falkman indirekt därigenom, att det nu lär dröja innan en landtmätare blir chef för landtmäteriet.

Efter sitt afskedstagande arbetade han med vanlig energi, trots sjuklighet och tidsats svåra plågor, på sitt lärda arbete »Om mått och vikt i Sverige». Till att skildra landtmäteriets historia skulle han annars varit rätta mannen. Med bibehållna själsförmögenheter, trots snart uppnådda 83 års ålder, afled han 3 Jan. 1891 uti sitt hus vid Nybrogatan i Stockholm. Han bodde förut i öfre våningen på kontoret, till dess ekonomiska kartverket 1865 flyttade in där. Hans stoft brändes, och askan nedsattes i familjegraven å Norra kyrkogården².

Gift i Malmö 13 Dec. 1836 med **Anna Katarina Ståhle**, född 18 April 1815, död 21 Dec. 1895, dotter till handlanden i Malmö Petter Ståhle och Maria Mandorff.

Barn:

Henrik-Petter Amatus, f. 4 Nov. 1837, grosshandlare i Sthm.

»Det finnes alltid inom hvarje kår personer, som fjäska och svansa för vederbörande. Det är de, som taga initiativet till brandskattningen, och så måste de yngre följa med. De vilja icke vara med om att göra opposition“ o. s. v.

¹ De öfverordnade anse det som en själfbevarelseplikt, att hålla ihop mot de underordnade. Aldrig hörde man inom landtmäteriet talas om, att en befordringsfråga blef ändrad genom klagomål. Byråkrat-advokaten grasserade svårt inom landtmäteriet. Däremot får man frikänna Falkman från allt ansvar för det skvaller angående landmätarnes angelägenheter, som gjort kontoret så ringaktadt i landsorten. — Huru byråkratien förstört vårt rättsväsende, är skildradt i Fahlcrantz, Rättfärdighet i rättsskipning, Lund 1903; men huru administrationen blifvit korrumpierad, är ännu icke beskrifvet.

² Bouppteckningen visade en behållning af 106,166 kronor, hvaribland huset nr 23 Nybrogatan. Familjegraven å Norra kyrkogården bär endast inskriften Falkman å en upprättstående granitsten. Nedanför å en särskild sten läses namn och år för landtmäteridirektören och riddaren Carl Eric Åhrberg (nr 1977), som var gift med Falkmans syster.

Maria Lovisa Charlotta, f. 18 Dec. 1838, ogift. **Karl Fredrik**, f. 14 Aug. 1840, grosshandlare i Sthm.

Clarence Albert, f. 1 Aug. 1841, död 4 Aug. 1860 på Vermdön.

Oskar Valdemar, f. 26 Jan. 1843, öfverste och chef för norra skånska inf. reg.

Ida Katarina Gunilla, f. 21 Jan. 1845, död 15 Febr. s. å. i Malmö.

Gustaf Washington, f. 9 Juni 1846, kapten, anställd vid medikomekaniska institutet i Sthm.

Ida, f. 25 Nov. 1847, gift med kapten Otto Evald Gestrin.

Johan Ludvig August, f. 13 April 1849, öfverste och sekundchef vid Göta lifgarde.

Anna, f. 21 Okt. 1850 i Sthm (alla de öfriga syskonen i Malmö), gift med stadskamreraren i Göteborg Per Andreen.

Förf. Upplysningar om kronans, kyrkornas och presterskapets inkomster af andligt gods uti Skåne, Halland och Blekinge från äldre tider till 1660, Lund 1848. — Om hemmansklyfningen i Malmöhus län, Malmö 1848. — Motiverade förslag till bildande af försäkringsbolag inom Malmöhus län mot förluster genom eld och genom busdjurs död, Malmö 1849. — Om vågars mätning och delning, Malmö 1849. — Berättelse om förhandlingarne vid fjärde allmänna landbruksmötet i Malmö 1849, Sthm 1850. — Om tillvägbringande af laga skiften på Gotland, Sthm 1850. — Underdånig berättelse om en genom rikets norra län och Gotland år 1850 verkställd embetsresa, Sthm 1851. — D:o genom Västerdalarne samt rikets mellersta och södra län år 1851, Sthm 1852. — Om svenska skogarnes nuvarande tillstånd och deras inflytande på landets framtid, Sthm 1852. — Utkast till instruktion för skogsstaten, Sthm 1856. — Om de svenska brännortsmossarne, Sthm 1869. — Om brännortf, Sthm 1870. — Upplysningar om de svenska hydrografiska, topografiska, ekonomiska och geologiska kartverken, Sthm 1871. — Sjelfförsvar och sjelfbiografi, Sthm 1873. — Allmänt sakregister till de första femtio årgångarne af Svensk författningssamling, Sthm 1876. — Förslag till författningar om mått och vikt efter det metrisk systemet, Sthm 1877. — Om mått och vikt i Sverige, Sthm 1884—85.

Redigerade Tidning för landtmätare, som utkom åren 1854—56. Efterlämnade anteckningar om landmäteridirektörerna (hvilket manuskript förvaras i riksbiblioteket) samt om släkten, hvilka senare år 1891 utgifvits i utdrag af sonen Karl Falkman under titeln »Malmösläkten Falkman». I denna utmärkta släktbok finnas bland andra afbildade: generaldirektör Falkman (efter afskedstagandet, hans broder kom. landtmätare A. R. Falkman, samt hans svågrar förste landtmätare E. H. Rosén och kom. landtmätare K. E. Åhrberg.

L. Nordenfeldt

G 10. Nordenfeldt Leonard Magnus, 1881—95. Föddes 29 Juli 1827 på Torp i Sartheby sm. Älfsborgs län, son till sedermera landshöfdingen i Blekinge **Enar Vilhelm Nordenfeldt** (adl. ätt¹, intr. 1720) och **Maria Elisabet Værn**.

Vid 16 års ålder ingick han 29 Sept. 1843 som furir vid Älfsborgs reg.² Elev vid Kräftans sänkingsarbete 1844 och två följande somrar. Officersexamen 12 Febr. 1845. Elev vid Trollhätte kanalbyggnad s. å. Underlöjtnant vid Västgötadals reg. 12 Aug. 1845; löjtnant 11 Dec. 1849. Inskriften vid artilleriläroverket å Marieberg 1846 och utexaminerad 2 Maj 1850. Biträdde vid undersökningen för sänkningen af sjöarne Hjälmaren och Kvismaren 1850—51. Postman vid Knapfors kanal- och slussbyggnad 1851. Biträdde som nivellör hos järnvägskommittén s. å. Repetitor i topografi och byggnadskonst vid artilleriläroverket å Marieberg 8 Mars—10 Juli 1851. Distriktsadjutant i Västra väg- och vattenbyggnadsdistriktet 1 Jan.—31 Mars 1852. Afsked från Västgötadals reg. med tillstånd att som löjtnant i armén kvarstå 5 Jan. s. å. Löjtnant i väg- och vattenbyggnadskåren 13 Mars s. å. Gjorde en resa till Frankrike, Tyskland och Belgien för att studera järnvägsbyggnader under fyra somrarmånader 1852—53. Distriktsingeniör 1853—54 vid Köping—Hults järnvägsbyggnad den första i Sverige. Undersökte järnvägslinjen Norrköping—Linköping 1854. Stationschef vid statens järnvägsbyggnader 8 Mars 1855. Kapten vid väg- och vattenbyggnadskåren 12 April s. å., hvarifrån afsked 30 Maj 1862.

Han blef distriktsingeniör vid statens järn-

¹ Åtten skriver sig annars *Nordenfeldt*, men landshöfdingens gren skriver *Nordenfelt*.

² Det följande är efter Wrangel och Bergström Svenska adelns ättartafvor.

vägsbyggnader 26 Mars 1857 och arbetade som sådan, till dess 1881 en af de tre distriktsingeniörs-tjänsterna skulle indragas. Nordenfeldt, som då var stationerad i nedre Norrland, var den äldste af dem, men föredrog att afgå och utnämndes 16 Dec. 1881 till landtmäteridirektör, samma dag som Falkman erhöll afsked, hvarför han ej torde haft några medsökande³.

Under den tid af 13 år, som Nordenfeldt var landtmäteridirektör, utkommo inga märkliga landtmäteriförfattningar, endast ändringar af vissa paragrafer i skiftesstadgan. Den nya väglagen af 23 Okt. 1901, hvarigenom väghållningsbesväret flyttades från enbart jordägare till alla beskattningsföremål, skaffade landmätarna en del sysselsättning med uppskattning af vägunderhållet och nya vägdelaingar. Landtmäteristyrelsens cirkulärer nr 8—18 ny följd utkommo, nämligen:

- 8 Ang. åtskilligt att iakttaga vid ägogradering och ägokartors upprättande.
- 9 Modell i ett blad för färgläggning af ägokartor (odlingsmarken snedrandad, hvar emot den i nr 8 föreskrifna färgläggningen af löf- och barrskog bortogs).
- 10 Subskriptionslista på generalstabens öfvertryckskartor å 35 öre pr styck.
- 11 Ny (ännu gällande) modell i 7 blad för ägokartors upprättande och färgläggning, med anledning af k. bref 18 Juni 1884 den föregående modellen hade blifvit öfverklagad, men Nordenfeldt genomdref dock kantfärgläggningen, hvilken var ett framsteg.
- 12 Med underrättelse att 48 pensioner å 1,600 kronor beviljats på allmänna indragningsstaten åt kommissionslandmätarna (hvilkas antal bestämts till 120) vid 65 lefnads- och 30 tjänsteår. De öfriga skulle endast få 900 kronor.
- 13 Om antecknande i protokoll och delningsbeskrifning, när delägare fått inrösningsi st. f. afrösningsjord eller tvärtom.
- 14 Om landtmäterieexamen i matematik.
- 15 Reversal för kartor och handlingar, som insändas till landtmäterikontoren i länen.
- 16 Ang. åtskilliga landtmäteriinstrument och deras pris.
- 17 Formulär för vägdelaingar. Vid värdering af underhållskostnaden hade hittills användts samma olämpliga talserie som vid ägors gradering, men utbyttes nu mot kronor och öre (hvilket borde ske vid all gradering).
- 18 Om återställande af förrättningshandlingar från högsta domstolen. Att allmän författning skall träda i kraft fyra veckor efter tryckningsdagen, då ej annorlunda är bestämdt. Att vid vägdelaingar land-

³ Något utdrag af statarädsprotokollet kan ej här meddelas, då sådana hemlighållas i femtio år.

mätaren ej får betaldt för resor inom väghållningsdistriktet. Landtmätare skall i dagboken anteckna medhjälparens flit, skicklighet och uppförande. Om inventering efter afviden landtmätare.

Nordenfelt var angelägen om att allmänna storskiftet och afvittringen i Dalarne, som börjat 1803, skulle ändtligen blifva slut och det lyckades honom också år 1894. För skyndsammare vinnande af detta resultat, anställde han därstädes flera extra storskifteslandtmätare. Men hans uppfinning, att låta mäta och gradera inägorna till de spridda fäbodeställena i skilda repriser och först sedermera den omkringliggande skogen, försäkrade statsverket onödiga utgifter. Han fick emellertid glädjen att se slutet, och i styrelsens årsberättelse för 1894 finnes i sammandrag redogjort för storskiftets fortgång i de 24 öfra dalssocknarna.

Hvad beträffar afvittringen i Väster- och Norrbottens län, så hade det redan länge om den hetat, att den skulle snart taga slut. Men ännu i dag kan ingen säga, när den blir färdig. Landtmäteristyrelsen synes föga åtgjort åt den, sedan det sista cirkuläret till afvittringslandtmätarna år 1878 utfärdades. Styrelsen har hufvudsakligen inskränkt sig till att granska de från k. befallningshafvande inkommande arbetsplaner och lönestater. Med det sinne för det ekonomiska, som utmärkte Nordenfelt (liksom hans företrädare), försökte han minska kostnaderna för afvittringen ofvanför kulturlinjen¹ i Västerbotten genom att föreslå, det kartverkets karta i 1:50,000 där borde användas för kronoparken, och afvittringslandtmätarna endast mäta skogsanslagen åt nybyggarne. Detta var omöjligt, emedan nybyggarnes slätter på kronoparken ej kunde urskiljas på kartverkets karta, hvarför afvittringslandtmätarna måste mäta all skogbärande mark i 1:20,000. Konsekvensen skulle väl hafva varit, att kartograferna väntat med sin mätning, till dess afvittringsmätningen föregått, då de fått karta och linjenät gratis och endast behöft insätta höjdförhållanden. I stället har det inträffat, att kartografer och landtmätare nästan samtidigt mäta samma mark i olika skalor och med olika linjenät, ehuru kostnaden för kartografernas mätning är till största delen bortkastad, och kartverkets karta blir sämre än om den transporterades från afvittringens.

Ett kungligt bref om afvittringen ofvanför kulturlinjen af 18 Nov. 1892, ästadkom emellertid Nordenfelt, i hvilket bestämmelserna ej kunna anses fullt lyckade. Först och främst borde skogsanslagen mätts i större skala än kronoparken. Vidare är föreskriften, om att

på skogsanslagen endast impediment af omkring 30 hektars yttnehåll skulle mätas, orimlig, då därigenom alla odugliga mossar skulle blifva räknade som duglig skogsmark (det borde snarare varit 3 hektar). Slutligen är på kronoparken intet undantag gjordt för smärre impediment, hvarför den således skulle mätas noggrannare än skogsanslagen, hvilket är meningslöst. När man läser brevet i tryck, förefalla föreskrifterna däri som tryckfel.

För öfrigt kan man ej annat än förundra sig öfver att afvittringen, som kostat statsverket bortåt 10 millioner kronor, så litet sysselsatt landtmäteristyrelsen. Föreskrifterna därom äro så bristfälliga, att i 1873 års afvittringsstadga endast säges, att afvittringslandtmätarna skola ställa sig till efterrättelse öfriga på dem »tillämpliga» allmänna författningar. Huru skall nu bestämmas, hvilka föreskrifter i t. ex. landtmäterinstruktionen äro »tillämpliga» eller ej, då det är afgjordt att ej alla kunna tillämpas. Detta blir naturligen rena godtycket.¹

Nordenfelt, hvars enda praktiska känedom om landtmäteriet bestod i att han varit delägare vid ett laga skifte, kände sig osäker, hvarför han vid uppgörande af förslag till förste landtmätaretjänster remitterade handlingarne till k. befallningshafvande och följde deras votum, hvilket sedan blef en olycklig praxis.

Det var Nordenfelts afsikt, att kvarstanna som direktör till 12 Aug. 1895, då 50 år förflutit sedan han fått sin första fullmakt. Landtmätarna hade utsatt ett möte, för att öfverenskomma om en petition, att till hans efterträdare få en landtmätare. Troligen var då redan Martin bestämd till hans efterträdare, hvarför ett sådant möte skulle varit utan nytta. Det förmåles emellertid, att Nordenfelt

¹ Vid afvittringen användas alltid dagsverkarne att mäta kronoparken, och landtmätarna bruka själva endast mäta skogsanslagen o. d. Vid laga skiftet är sådant förbjudet. Landtmäteridirektör Nordenfelt, som var ovanligt ärlig men ville påskynda afvittringen i Dalarne, lär till landtmätarna därstädes hafva yttrat: »Jag förstår nog att herrarne måste använda dagsverkarne att mäta, men låt det inte komma för våra öron!» D. v. s. statsverket vill hafva fördelen af en billig mätning ($4\frac{1}{4}$ öre pr tunnland, ungefär $\frac{1}{10}$ af det vanliga), men, landtmätarna skola straffas, i fall skiftesstadgan finnes därå vara »tillämplig». — Detta endast som exempel på, huru besynnerligt det varit ställt vid afvittringarne, från det minsta till det största. Det hör ej till Nordenfelts biografi, men bör på något ställe antydvas som bevis på, hvilka olägenheter landtmätarne haft af odugliga direktörer. Någon egentlig litteratur om afvittringen finnes ej (endast en uppsats i Dagens Nyheter 3 April 1903). Men resultatet, försvinnandet af den själfägande bondeklassen i Dalarne och Norrland, har nu ändtligen blifvit känt — men för sent.

¹ Kulturlinje kallas gränsen mellan den för odling tjänliga delen af lappmarken och den, på hvilken för lapparnes skull nybyggen ej få anläggas.

en dag erhöll bud, att man väntade på hans afskedsansökan, som genast skrefs. Den beviljades 22 Mars 1895, och Martin utnämndes samma dag till hans efterträdare. I pension erhöll Nordenfelt 5,000 kronor.

Han var statsrevisor 1867—68. Ledamot af riksdagens första kammare för Göteborgs och Bohus län 1868—85, samt tillhörde frihandelsvännerna därstädes. Ledamot af statsutskottet. Stadsfullmäktig i Stockholm från 1891. K. N. O.; K. V. O.; L. L. A.

För sin ärliga och flärdlösa personlighet var Nordenfelt omtyckt af landtmätarne, liksom förut vid järnvägsbyggnaderna. Han hade den för en chef ovanliga förtjänsten, att städe finnas tillstädes i ämbetslokalen under tjänstetiden, och han arbetade af alla krafter att sätta sig in i landtmäteriet, men misslyckades. Hans egentliga lifsgärning faller inom järnvägsbyggnaderna, för hvilka han alltid hade stort intresse.

Död 20 Aug. 1900 på sitt landställe vid Stocksund och begrofs på Norra kyrkogården¹. Gift 21 April 1858 i Göteborg med **Anna Martina Gibson**, född 5 Sept. 1830, död 6 Maj 1894, dotter till grosshandlaren därstädes William Gibson² och Anna Katarina Vijk.

Barn:

Anna, född 23 Aug. 1859 på Ullaberg i Björnlunda s:n, Sörmland. Gift med sin kusin, godsägaren greve Klas William Rudolf Cronstedt.

Göda, född 20 Dec. 1860 i Örebro, hof-fröken.

Hugo, född 21 Juli 1865 i Sthm, kapten vid Svea artillerireg., adjutant hos hertigen af Västergöt.

Vilhelm, född 10 Dec. 1867 i Sthm, död 5 Febr. 1869.

Utg. Granskning af G. Svederus' anmärkningar öfver järnvägsförslagen, Sthm 1857. — Angående järnvägar norr om Mälaren, Sthm 1863. — Betänkande och förslag angående sänkning af sjön Tysslingen och Svartån emellan Bäck och Lindbacka i Örebro län, Sthm 1863.

Hugo Martin

G 11. Martin Hugo Vilhelm, 1895—99.

Född 1 Okt. 1849, son till magistratssekreteraren i Sthm **Nore Vilhelm Martin** och **Emilia Helena Karolina Braun**. Genomgick Nya elementarskolan i Sthm. Student 1868. Juris kandidat 27 Maj 1876. E. o. notarie i Svea hofrätt 30 maj s. å. Vice häradshöfding 19 Okt. 1877. T. f. rådman och magistratssekreterare i Uppsala. Juris licentiat 22 Maj 1880. Juris doktor 31 Maj s. å. Docent i svensk allmän lagfarenhet och romersk rätt vid Uppsala universitet 1 Juni s. å. Afsked från docenturen och t. f. byråchef i generalfullstyrelsen 29 Sept. 1882. Tillika sekreterare i samma styrelse 23 Aug. 1884. Expeditionschef i civildepartementet 13 Juli 1887. Tillika kansli-råd och byråchef därstädes 19 Mars 1888. Landtmäteridirektör 22 Mars 1895 med generaldirektörs namn, heder och värdighet³.

I Svenska millionärer VII, Sthm 1902 sid. 157, läses:

»Sådan var Martins ämbetsmannakarriär, men hans lifsgärning bestod egentligen uti att som praktisk jurist kasta sig in i allehanda affärsföretag, i hvilka han framstod som »gründer». Redan som magistratssekreterare i Uppsala började han med vidtomfattande privataffärer, hvilka nådde sin klimax i konstruktionen af ingenjör Gustaf de Laval's många industriella bolagsföretag⁴. Till följd häraf hann icke Martin med, att fullgöra en expeditionschefs maktpåliggande åligganden, och blef därför obekvämd i civildepartementet,

³ Vid både Falkmans och Martins utnämning glunkades om, att det endast var ett trapsteg till en högre post. Landtmäteriet ligger dock för långt aflägsset från de andra ämbetsverken, för att vara lämpligt som trappa.

⁴ Separatorbolaget, en lysande affär som utdelade femtio procent, grundades på inköp af en tysk major Bechtolsheims patent, de s. k. Alfa-separatorerna.

¹ Familjegravnen å Norra kyrkogården (nära landsvägen till Uppsala) har en liggande sten med hustruns och hans namn. Bouppteckningen visade en behållning af 228,205 kronor, hvaraf största delen i Jonsereds fabrikers aktier, samt Herrljunga och Vreta jordbruksfastigheter i Älfsborgs län.

² Svenska millionärer VIII, sid. 347.

hvarför han placerades i landtmäteridirektörens lugna och bekväma ämbetsstol.»

Under det Martin var landtmäteridirektör, förändrades åtskilliga paragrafer i författningarna. En kommitté¹ hade tagit initiativet till den lag om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring, som utkom 27 Juni 1896 och hvarigenom infördes ett nytt sätt för jorddelning, nämligen ägostyckningen. Med hemmansklyfning menas ett hemmans delning i kvotdelar, då skifte gått förut. Med jordafsöndring ater frändelning af en viss areal, som ej utgör en själfständig fastighet, utan kan framledes rubbas. Dock får ej mera än $\frac{1}{2}$ afsöndras. Ägostyckningen tillåter hemmansägaren sälja en viss areal som fristående hemmansdel², hvilken mantalssättes af landtmätare. Denna mantalssättning sker genom betydligt enklare procedur än förut, gode män behöfva ej närvara o. s. v. Kortligen, det oödliga tvång, som skiftesstadgan pålagt, minskades betydligt. Detta var således ett stort framåtskridande, ehuru man visserligen ännu ej är framme vid målet. Samägare i ett hemman få ännu ej dela sinsemellan efter bestämda gränser, hvilket väl vore billigt. Vidare borde det vara föreskrifvet, att afsöndring skall på marken kartläggas.

Vid afvittringen ofvanför kulturlinjen i Västerbottens län beviljades några jordägare rättighet, att få sina ägolotter utbrutna på statsverkets bekostnad. Pöregående försök i samma riktning hafva visat sig för dyra, hvarför de länge afslagits, men nu beviljades det med vissa villkor. Dessa åbodelningar af skogen komma dock illa öfverens med de förut gifna föreskrifterna om skogsanslagens mätning.

(Cirkulären nr 19—22 (ny följd) utfärdades:

19. Formulär till beskrifning öfver ägostyckning.
20. Tillstånd för medhjälpare med vidsträcktare verksamhet att verkställa ägostyckningar.
21. Om ägostyckningars redovisning i årsredogörelserna.
22. Angående medhjälpare med vidsträcktare verksamhet.

Landtmätarna hafva alltid mottagit hvarje ny chef med stora förväntningar, särdeles generaldirektör Martin, som ansågs äga inflytande inom civildepartementet, under hvilket landtmäteriet då lydde. Befordringsärendenas afgörande, eller att yngre landtmätare befordrades framför äldre och mera meriterade,

¹ Kommitténs ledamöter voro landshöfving Themptander, domänintendent Djourklou, härads-höfding Hasselrot, landtbrukaren N. Persson, kom. landtmätare K. A. Sjöberg, hofmarskalken von Strokirk och godsägaren E. Åkerlund. Se vidare Nytt juridiskt arkiv 1896, afd. II.

² Äfvensom att dela hela hemmanet i ägovidder med bestämda gränser.

samt framför allt den omständigheten, att han hade så föga tid att sysselsätta sig med landtmäteriet, gjorde honom dock snart impopulär. Men hade det då funnits någon, som framlagt grunderna för en fullständig omskapning af landtmäteriet, likartad med den som skedde på Faggots tid, skulle han möjligen varit rätt mannen att omsätta dem i författningar, så begäfvad och van vid dylikt som han var. En sådan omskapning skulle grundat sig på största möjliga frihet i jorddelning, på undvikande af onödigt arbete af alla slag, samt att statsverket betalade de åtgärder för underlättande af egendommarnes taxering, som voro alldeles nödvändiga. Men ingen lagfart skulle beviljas utan företeende af karta, och riket indelas i landtmäteridistrikt för upprättande af katastroverkar.

Då landtmäteristyrelsen luttills haft föga tillfälle, att få kännedom om landtmäteriets allmänna tillstånd och behof, inträdde däri ett bättre förhållande genom de allmänna landtmätaremötena i Stockholm, som började 1893 och fortsatte åren 1895, 1896, 1900 och 1903. De utgöra en fortsättning af de sydsvenska landtmätaremötena och stodo under förste landtmätare Ture Esséns nitiska ledning. Landtmätarna få där tillfälle omtala sina erfarenheter, och, om än mycket är endast detaljsaker, så synes dock i hvilken riktning en reform af landtmäteriet bör gå³.

Martin ansågs hafva stor administrativ förmåga, och man väntade sig nytta af honom i kommittéer o. d. Han var ordförande i egna hemskommittén, då han helt oförmodadt afled. K. N. O.; K. St. O. O.; R. Sp. Carl III:s O.

Han var, helt frisk, ute och gick på Arsenalsgatan i Sthm, då han plötsligt kände sig illamående, hvarför han gick upp till perukmakare Bäck, där han efter några timmar afled 20 Nov. 1899, endast 50 år gammal⁴. Millionär, som han var, bebodde han två våningar om 22 rum och 2 kök vid Lilljansplan, samt uppbyggde midt mot Gripsholm Villa Martin, som i bouppteekningen, hvars nettobehållning slutade på 1,115,403 kronor, var upptagen till 140,000 kronor⁵.

³ Det förslag till landtmäteristatens omreglering, som 1896 uppgjordes af en ensidigt sammansatt mötets kommitté (enligt hvilket endast skulle finnas 100 på eget ansvar arbetande landtmätare och alla de andra gå som deras medhjälpare), var dock alltför inskränkt och orimligt, hvarför säkerligen ej det ringaste därpå kan begagnas, när det kommer till verkställigheten.

⁴ Grafven i Norra kyrkogården (bakom Veterstedtska grafkoret) har en 3 meter hög sten af polerad röd Varbergsgranit med porträttmedaljong i brons samt namn och årtal.

⁵ En hög person berättas hafva yttrat: "du sa du skulle bygga en villa, men du byggde ett slott".

Gift 1882 med **Hilda Fredrika Rydberg**, född 1856, dotter till häradshöfdingen i Hledemora domsaga Gustaf Edvard R. och Margareta Sofia Ekeroth.

Barn:

Axel Vilhelm Herbert, född 1883.

Bertil Gustaf, född 1884, död 1886.

Frank Hugo, född 1885.

Nils Fredrik, född 1887.

Alice Emilia Sofia, född 1888.

Förf. Om ackord i konkurs enligt svensk rätt, gradualafhandling, Uppsala 1880.

H. Rhodin

G 12. Rhodin Hans Daniel Gustaf, 1899—. Föddes 8 Okt. 1854 i Hjo, son till borgmästaren **Gustaf Teodor Rhodin** och **Anna Louise Asklund**. Student 1874. Juris kandidat 20 Maj 1880. E. o. notarie i Svea hofrätt 26 Maj 1880 och i Göta hofrätt 1 Juni s. å. Vice häradshöfding 3 Okt. 1881. Under längre och kortare tider åren 1881—84 förvaltadt domareämbete å landet. Auditör vid Smålands grenadierbataljon 10 April 1885. Fiskal i Göta hofrätt 30 Sept. 1886. Assessor i samma hofrätt 27 Jan. 1888. Tillförordnad revisionssekreterare 11 Juni 1889. Konstituerad revisionssekreterare 22 Jan. 1892. Ordinarie revisionssekreterare 26 Okt. 1893. Under åren 1898—99 förvaltadt justitiekanslärarsämbetet i sammanlagdt omkring tre månader. Landtmäteridirektör 8 Dec. 1899. R. N. O.; K. V. O.¹

¹ Emedan direktörernas ekonomi i det föregående omnämmts, kan här anföras att R. år 1903 var taxerad för en inkomst af 16,174 kronor, hvaraf från tjänst 9,941, från annat arbete 6,233. Som direktör har han 7,000 kr. (en revisionssekreterare

år 1900 flyttades landtmäteriet från civildepartementet till det nyinrättade jordbruksdepartementet. Sedan landtmätaremötet uttalat sig för önskvärdheten af att studentexamen på reallinjen vore obligatorisk för att blifva landmätarielev, fick styrelsen först 19 Nov. 1897 afslag från k. m:t på en sådan framställning, med ändtligen 24 Jan. 1902 beviljades denna begäran (eventuellt afgångsexamen från krigsskolan eller tekniska högskolan). Den 3 Aug. 1903, samma år som riksdagen begärt minskning i jordägarnes utgifter för landmäteriförrättningar, ingick styrelsen till k. m:t med ett förslag till omorganisation af landtmäterikåren. Detta förslag var grundadt på rikets indelning i 120 landmäteridistrikt, taxans höjning med omkring 15 procent², samt minskning af jordägarnes kostnad genom lön åt landmätarne.

Cirkulären n:r 23—31 hafva utkommit:

23. Huru ägostyckningar skola redovisas i årsredogörelserna (upphäfde cirkuläret n:r 21).
24. Hvad som bör iakttagas vid ansökningar och befordringar vid landmäteristaten.
25. Ändring af punkt 2 i cirkuläret n:r 17 om allmän vägs delning.
26. Anmälningstiden för landmäterixamen framflyttas från 1 Sept. till 15 Okt.
27. Landmätarne skulle insända uppgifter på summan af beloppen i deras arvodesräkningar för hvarje af åren 1898—1902.
28. Prejudikat i fråga rörande skiftesförrättningars afslutande.
29. Ang. vissa uppgifter i arbetsförteckningarna.
30. I protokoll öfver ägostyckning skall meddelas upplysning, huruvida förrättningen afser ägostyckning enligt 2:dra eller 3:dje § i ägostyckningslagen.
31. Föreskrifter ang. rågångsförrättningars upptagande i arbetsförteckningen.

Dessutom hafva utfärdats cirkulär till förste landmätarne, 24 Maj 1901 med fem prejudikater ang. fastställelse af jordafsöndringar, 2 Maj 1903 att inkomma med förslag till formulär för odlingslikvider o. d., samt 29 Sept. 1903 do med yttrande rörande metoden för vägars gradering.

har högst 6,400) och som juridisk rådgifvare i järnvägsstyrelsen omkring 2,000 kronor. Ordförande i styrelsen för Skaraborgs enskilda banks kontor i Sthm m. m.

² Styrelsen hade 19 Nov. 1900 hemställt hos k. m:t om taxans ökning med 25 procent, med uppgift att landmätarnes årsinkomster, utom i de tre nordligaste länen och Gotland, i medeltal ej kunde beräknas till mera än 2,000 kr. för vice och 2,500 kr. för kom.-landmätare. Detta afslogs af k. m:t 29 Nov. 1901, och fyra landmätare förordnades att biträda styrelsen med revision af taxan.

Gift 1891 med **Anna Maria Strömman**, född 15 Dec. 1867.

Barn:

Anna Louise, född 10 Mars 1894.

Hans Daniel, född 29 Sept. 1895.

Märta Ingrid Johanna, född 8 Nov. 1901.

Utg. Förarbetena till k. m:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket 9 Nov. 1866 (och 4 Maj 1827), efter offentligt uppdrag utgifna. Sthm 1902.

Inspektorer

vid landtmäterikontoret.

G 13. Menlös Peder Månsson, erhöll 17 Maj 1642 kam. koll. fullmakt som landtmäterinspektör och skulle i ett tillordnad rum i räknekammaren öfverse och ordna landtmätarnes inkommande arbeten. Hans syssla motsvarade saledes närmast nuvarande aktuariens, men på samma gång hade han att granska de arbeten, som verkställdes af landtmätarne, hvilka annars stode under räknekammarens omedelbara öfverinseende. Den 22 Mars 1645 fick han i uppdrag af räknekammaren, att resa ut till Svartsjölandet och undersöka det hemman, som fogden Anders Jönsson hade i arrende. Med bibehållande af inspektorstjänsten erhöll han fullmakt som landtmätare öfver Uppland och Västmanland, i och för den geografiska uppmätningen, den 1 Sept. 1649 (ej 1645 som det står a sid. 67). Som inspektör hade han 400 daler silfvermynt i lön och som landtmätare 300, hvilket allt slutligen minskades till 250 daler. År 1653 blef hans egendom förstörd af våld. Order af kam. koll. 3 Juli 1663 att förrätta rannsaking och syn mellan Folkärna sn i Dalarne och Färnebo sn i Västmanland, då han skulle erhålla betalt för resan af den tappande parten; samt 10 Aug. 1665 att syna och rannsaka Haga gårds ägor. Död s. a. i Uppsala. Den 18 Nov. 1665 skref kam. koll. till riksamiralen, att efterse i den nyligen affidne Menlös papper om där funnos några afritningar, som angingo Mälaren och dess rätta beskaffenhet. Gift med **Anna Christoffersdotter Bure**, gästgivar-dotter fran Säbrå, samt syster till nr 238. Ankan erhöll 19 Dec. 1665 i begrafningshjälp 250 dlr smt, hvilka varit indragna af mannens lön de sista åren.

Se vidare Samlingar i landtmäteri I, nr 32, 33, 37, 40 och 41, samt III, sid. 254 och 255.

G 14. Thoring Johan Persson (Thorius), nämne från Thorö?. Fullmakt af kam. koll. som landtmätare öfver Uppsala län 20 April 1643 och 6 Okt. 1644, men k. m:t bestämde 14 April 1645 att Sven Månsson (nr 806) skulle vara landtmätare både i Stockholms och Upp-

sala län (Samlingar i landtmäteri III, sid. 249). Kam. koll. citation 9 Juni 1645 till Thoring: »Efter det, Johan Thoring, Hennes Majestät nädigst behagat göra en förändring uti Eder tjänst, fördenskull befalla vi härmed att I, så snart detta vårt bref Eder inhändigat varder, förfogen Eder hit, här att förnimma vidare hvad man Eder kan hafva att föreställa.» Den 29 Dec. 1649 erhöll han kam. koll. fullmakt som landtmätare öfver Sörmland och Närke, hvarpå kungl. konfirmation 30 April 1650. År 1664 hade han i fem år innehaft kronans västra ladugård vid Örebro och anhöll då om frihetstidens förlängning.

Den 23 Nov. 1665 erhöll Thoring kam. koll. fullmakt som landtmäterinspektör och landtmätare i Uppland efter Menlös. Landtmätartjänsten i Sörmland sköttes troligen hela tiden af Lars Velausson (nr 995), men den i Närke synes han innehaft till sin död 1666. Han begrofs i Örebro kyrka. Ankan **Märta Tusen (?)** bekom i Örebro hela hans lön för 1666 (250 + 40 dlr). Sonen Gabriel (nr 1165) fick 22 Maj 1667 befallning af kam. koll., att efterse om i faderns efterlämnade papper funnes några afritningar af hans arbeten vid Hjälmare slussbyggnad, dess höjd och beskaffenhet.

Samlingar i landtmäteri I, nr 37, 41 och 43.

G 15. Gedda Johan Persson, broder till nr 573, erhöll 28 Mars 1661 fullmakt och instruktion att geografiskt uppmäta Öster- och Västerbotten. Upprättade s. å. karta öfver Une Soeken. För första året vägrade landshöfding Gran honom dock lön, emedan han då borde tjäna för »promotionen». Kam. koll. beviljade honom dock 100 dlr smt i anseende till den långa resa han måst göra. Fullmakt 8 Nov. 1665 att förrätta mantalsskrifning i Norra och Södra kontraktet af Västerbotten, där han skulle råda bot för de underslef som förekommit. För detta hade han lön som mantalsskommisarie, men befattningen upphörde då han följande år blef inspektör.

Fullmakten som landtmäterinspektör och landtmätare i Uppland är daterad 10 April 1666.

Den 21 Nov. 1667 skulle han resa till Ellsund vid Strängnäs, för att där besiktiga arbetena på en graf, som då byggdes¹. År 1668 uppmätte han norra allmänningen i Tierps härad, hvarom tvistades mellan kronan och enskilda. Den 8 Dec. 1669 beviljade kam. koll. honom samma års landtmätarelön (240 dlr smt) i Västmanland (där platsen var vakant), för fortsättande af kartan öfver Uppland, Mälaren och skärgården. Den 22 Mars 1670 utanordnades respengar åt Gedda och hans dräng, för att resa till Skåne i vissa ärenden, och skulle de vara borta i tolf veckor. Den 26 i s. m. instruktion för honom om jordrefningen i Skåne, samt den 5 Juli order af kam. koll. att förrätta jordrefning med Seved Båats sterbhus och några bönder i Västslanda, hvar till han behöfde hjälp, så att Hofvenius fick befallning att resa till Sthm och inhämta underrättelser. Den 12 Okt. 1670 order för Gedda att uppmäta allmänningen på Gräsön².

För år 1671 märkes resolution 14 Febr., att han skulle få 50 dlr smt årligen för hvar lärdräng (han hade vanligen två), som han lärde landtmäteriet, samt 4 Maj om respengar till Närke och Vänerne, för att verkställa geometriska åtmätningar.

År 1672 utanordnades åt honom 4 Maj pengar till ett ris regalpapper och 30 alnar fin lärft till hans geografiska afritningar. Den 25 Juni order att förrätta jordrannsaking i Uppland på ett par hemman, om hvilka kam. koll. ville veta huruvida de varit förmedlade.

Den 28 Sept. 1674 utfärdade kam. koll. memorial för Gedda, att besiktiga och afrita ett vid Dalarö skans beläget gods tillhörigt grevinnan Maria Sofia De la Gardie.

Åren 1675—79 var han vid kommissionen i Ingermanland, där han erhöll lön för sig och två lärdrängar. Den 13 Aug. 1678 skref kam. koll. till kommissarien i Ingermanland Tylas och Gedda angående undersökning af Keksholms ladugård och kvarn, hvilka voro för lågt taxerade, så att reduktionskoll. önskade större inkomst däraf. Den 6 Maj 1679 erhöilo samma personer befallning från kam. koll. att lämna noggranna underrättelser om kommissionen. sa att Ingermanländska staten kunde fastställas. Samma år skattlade han Ivanogorods, Jama och Caporie län.

Hans vistelse i Ingermanland var nära att kosta honom tjänsten i Uppland. Landshöfdingen där klagade nämligen 1678 att ingen landtmätare här i Uppland är, som kan geometrice utmäta och afsticka hustonter, gårdar, ångar och utjordar, ity inspektoren Gedda, hvarken själf eller genom någon substitut, på

några års tid ingen landtmätarejänst gjort, hvarför i synnerhet reduktionsverket fått lida. Landshöfdingen föreslog i hans ställe befallningsmannen Johan Carlsten, som då skulle lämna befallningsmanstjänten (hvilket han ock gjorde 28 Febr. 1679). Kam. koll. svarade att, »eftersom inspektor (Gedda under sitt dåvarande vistande i Ingermanland var stadder i k. mts tjänst och fördenskull icke kan eller bör omgälda sådan dess frånvaro från denna ort med förlust af dess charge, hvilket oundvikligen följde där en annan i dess ställe konstitueras skulle, kunde koll. därtill ej gifva sitt bifall. Gedda skulle nog själf hellre önskat vara i Sverige än därute. Den person, som skulle sköta hans tjänst, finge icke vara en simpel landtmätare, utan måste vara af den kvalitét att han öfver alla de andra landtmätarne i riket kan hafva inspektion eller inseende. Om substitut hade koll. tillskrifvit Gedda, och kunde platsen upptagas af Carlsten, till dess öppning blefve i annor ort. Fullmakten skulle snart följa».

Den 13 Jan. 1680, då han var hemkommen från Ingermanland, skref kam. koll. att han, oakadt årstiden vore olämplig till att i skogen examinera och efterse rågångarne, likväl skulle begifva sig till Kopparberget för att se om landtkorten öfver skogarne därstädes voro riktiga, på anhållan af assessor Wollimhaus och på vederbörandes omkostnad. Han dog s. å. Ågde gård i Sthm vid Regeringsgatan och Johannis kyrkogårdsgränd.

Den 27 Maj 1680 utanordnades åt änkan **Katarina Palm** 400 dlr smt i begrafningshjälp. »Såsom kollegium i anseende till inspektor Geddas efterlätna änka, hustru Catharina Palsms nödlidande och mycket torftiga tillstånd, jämväl ock att hennes salig man för kort sedan genom döden är afgången, hafver henne beviljat i afräkning på dess salig mans lön och till att därmed befordra liket till jorden 400 dlr smt, att undfå af nästkommande 1681 års handpenningar: alltså» etc. Vid boupp-teckningen, som ej skedde förr än 1694, voro närvarande änkan och sex barn, bland hvilka nedanstående son Peter.

Se Samlingar i landtmäteri I nr 44, 46, 47, 48, 49 och 50. Att Gedda varit en framstående inspektor och atnjutit förtroende, synes af de många kommissioner, han sändes på.

G 16. Hofvenius Johan, säkerligen född i Sörmland och son till reg. pastorn Erik Hofvenius och Ebba Larsdotter. Arbetade först i Sörmland, men erhöil 2 Aug. 1667 fullmakt som landtmätare i Åbo, Åland och Björneborgs län. Den 29 April 1669 skref kam. koll. att, i anseende till hans visade goda förhållande vid tjänsten i Finland, han nu skulle tillträda enahanda befattning i Västmanland med en tillökning i lönen af 50 dlr smt öfver den vanliga där. Han kom dock ej dit förr än i

¹ Vansö vid Strängnäs var fordom en ö, och Ellsundet har först i nyare tider blifvit igengrundadt.

² Gräsön ligger vid Öregrund. Slottsfogden i Uppsala skulle närvara.

början af år 1670 och fick 1669 års lön i Finland, under det Johan Gedda fick Västmanlandslönen för s. å.

Han var sedan landtmätare i Västmanland, till dess han 3 Juli 1680 erhöll fullmakt som inspektör och landtmätare i Uppland. Landtmäteriet erhöll dock 1683 egen chef, hvarför inspektorens uppsikt öfver landtmätarnes arbeten upphörde.

Kam. koll. skref 5 Mars 1685 till landshöfding Vrede, att låta landtmätare Hofvenius i Stockholms län tillhandahålla amiral Rosenfelt karta öfver skärgården i kopior. Vid samma tid dog Hofvenius i Sthm. Vid hopteckningen den 28 April 1685 voro närvarande dottern Ebba Kristina, född 1672, samt magister Lars Hofvenii hustru. Professor Israel Kolmodin (gift med en sondotter till pastor Erik Hofvenius) var förmyndare för sterbhuset.

Hofvenius hade af Stockholms magistrat erhållit i uppdrag att afmätta Danvikens gods. Vid hans död återstod endast en del renovation, som Erik Bøling gjorde. Denne kunde dock ej bevista skattläggningen, emedan han 1688 reste till Ingermanland. Danviken hade längre fram egen landtmätare för sina hospitalshemman, nämligen år 1734 Magnus Torslundh (nr 2507) och sedan Fredrik Tilleus (se nr 2506).

G 17. Gedda Peter, född 31 Dec. 1661 i Löfångers sn. Västerbotten, son till ofvannstående Johan Persson Gedda. Student 1674. Åren 1675—78 följde han sin fader på landtmäteri i Ingermanland och studerade sedan i Uppsala. Fullmakt 28 Juli 1680 på landtmätaretjänsten i Åbo och Björneborgs läns distrikt, som då var vakant. Kam. koll. hade, si anseende till f. d. inspektör Johan Persohn Geddass trogna och flitigt gjorda tjänster, velat dess son Petter (Gedda), som för sin kapacitet och skicklighet till det bästa rekommenderas, därtill förordnas. Den 22 Sept. s. å. var han ännu ej kommen till Finland, men kam. koll. skrifver att han var tillsagd »ofördröjligen att skynda sig härifrån ditöfver, och lära han förmodligen med allra första infinna sig». Den 9 Nov. 1680 erhöll han bref att begifva sig till Stockholm, emedan den församlade riksdagen önskade se några kartor öfver åtskilliga landskap, men ej kunde finna dem, utan förmodade att han hade dem i sin särskilda vård.

Redan den 17 Febr. 1681 erhöll hans efterträdare i Åbo län fullmakt. Gedda hade nämligen s. å. utnämnts till konduktör vid amiralitetet. År 1684 hade han upprättat en karta öfver Blekinge. Inspektör öfver landtmätarne i Uppland blef han 2 Maj 1685, men »med generalverket hade han ganska litet att beställa», som Gripenhielm skref 16 Nov. 1686, d. v. s. han hade endast titeln inspektör.

Kam. koll. säger i fullmakten, att han redan under faderns tid gjort sig bemärkt, nu hoppades man att han skulle bringa sin faders arbete till fullkomlighet. Den 15 Maj 1685 erinrade kam. koll. honom att resa till sin plats i Uppland. Förgäfvos begärde amiral Hans Wachtmeister 19 Aug. s. å. att få använda honom. Han hade fullt upp att göra med allmänningarnes aftagande »häruppe». Istället skulle Frigelins sändas.

Han var i tvist med Gripenhielm, som kasserat hans kartor öfver Ekholmsundsgödsen. Låmnade snart landtmäteriet och blef 1687 styrmansdirektör vid amiralitetet. Såsom direktör öfver styrmän och lotsar hade han att upprätta geografiska kartor öfver kusterna och hafvet. Han gjorde dock äfven vanliga landtmäterikartor i Blekinge, hvilket ordinarie landtmätaren där 1693 anmälde som olagligt. Så hade han åren 1688—89 upprättat kartor öfver de gods, som Hans Wachtmeister och kronan bytte.

Styrmanskaptens titel 1692. Kongl. privilegium 8 Juni 1693 att utgifva en generalkarta öfver Östersjön, med anledning hvaraf Gripenhielm befalldes utlåna till amiralitetet de kartor, som anginge sjökusterna. Om denna Sveriges första tryckta sjöatlas, samt den af Gedda utgifna läroboken i styrmanskonsten, se Lönborg Sveriges karta, sid. 110 o. f. Död 19 Juni 1697 i Karlskrona. Gift med **Kristina Braun**, född 1665, dotter till prosten i Madesjö Nils Bruun och Kristina Vallerius, samt omgift 1705 med landstikalen Göran Svehel.

För svenska sjökartverket var Geddass bortgång vid endast 35 års ålder en stor förlust.

G 18. Insulander Lorens Persson, Student i Uppsala 1674 (af Stockholms nation). Revisionslandtmätare i Livland 1683—86. Examen i Mars 1686. Då den ende ordinarie landtmätaren vid kontoret Erik Bøling 1688 sändts till Ingermanland, och sålunda en lön var ledig, förordnade k. m:t 12 Juni 1688 att Insulander skulle blifva underinspektör under Gripenhielm. Var 1689—97 mestadels hela tiden på skogscommissionen i Västergötland. Examinerade eleverna. Granskade inkomna kartor, samt upprättade provinskartor. Direktör Eurelius var kvar i Pommern, och Insulander skötte expeditionen 1700, men från 1701 skötte Hagman den. Död i Dec. 1703 i Sthm. Gift med **Katarina Nord** från Östergötland, hvilken öfverleefde.

Hagman Jakob, 1704—09, se G 5.

G 19. Hesselgren Brynolf, född 1666, son till kyrkoh. i Rölunda på Dalsland **Anders Hesselgren** och **Ingrid Enander**, samt somson till kyrkoh. i Hesselkog Brynolf Mattskål, hvilken var stamfader för alla landtmätare med namnet Hesselgren. Student 1686. Examen 1691.

Landtmätare vid Pommerska kommissionen 1691—1701. 1 Sept. 1700 sändes han med A. Carlmark att mäta Wismars ägor. Reste i Maj 1701 till Zweibrücken, dit han förordnats som landtrenovator. Där kvarblef han i 2½ år. Visserligen hade 6 Nov. 1702 fullmakt för honom utfärdats som ordinarie landtmätare i Västmanland, men denna bekom han ej förr än 1703. Hans lön i Zweibrücken »expirerade» 13 Mars s. å., då en ny landtrenovator förordnades där, men han måste sluta sina arbeten, så att han ej förrän i Oktober s. å. kunde resa till Sverige. Hindrad af väder och vintern, tillträdde han ej tjänsten och lönen i Västmanland förr än 1704, men kam. koll. beviljade honom lön för den återstående delen af år 1703. Förordnades 20 Okt. 1709 af kam. koll. till inspektör vid landtmäterikontoret, hvarpå kunglig konfirmation 20 Nov. 1711.

Då Karl XII företog anfallet på Norge, mötte han ett oväntadt motstånd, hvarför någon ansågs hafva lämnat dem underrättelser på förhand. Hesselgren, som ej haft den ringaste förbindelse med normännen, blef den oskyldige syndabocken och satt fängslad i svåra böjor från 1716 till Karl XII:s död. Det lärer Karl XII och enväldet till stor vanheder att, då den för ändamålet tillsatta kommissionen förklarade honom oskyldig, han ej genast frigafs.

Till ersättning för sitt orättvisa fängelse erhöll han 13 Aug. 1720 öfverinspektors titel med lika rang som kamrerare i kollegierna, samt dessutom en gård vid Gripsholm. Död 27 Maj 1734 i Sthm och begravnen med sina böjor i Jakobs kyrka. Gift 1713 med **Hedvig Kristina Micrander**, dotter till prosten i Sala Erik M. och Elisabet Vagner. Hon gifte om sig med J. M. Beckeman (G 36), samt dog 1771. Sonen, biskopen i Hernösand Erik Hesselgren beskef faderns oförskylda lidanden under fångenskapen, hvilken beskrifning finnes intagen i Samlingar i landtmateri III, sid. 230.

G 20. Sahlner Bengt, född 1703 (?), son till prosten i Tillinge, Uppland, **Bengt Sahlner** och **Katarina Magdalena Elis**. Student 1718. Reste till Sthm 1725 och tog examen 1728. Blef 1728 extraordinarie och 1731 ordinarie landtmätare vid kontoret. Inspektör 28 Dec. 1734. Afsked 31 Mars 1736 för enskilda angelägenheter. Död 1737.

Faggot Jakob, 1736—47, se G 6.

G 21. Faxell Kristofer, född 14 Maj 1704, son till kommistern i Amål **Jonas Faxell** och **Margreta Hesselgren** (syster till nr 133 och 1568). Elev 1720 hos A. Hesselgren. Examen 1728 och vikarierade för Hesselgren, till dess Faxell 6 Dec. 1731 konstituerades till e. ord. landtmätare vid kontoret. Kungl. fullmakt 14 Juli 1736 som ordinarie landtmätare därstädes.

Inspektör 22 Juni 1747. Erhöll 13 Mars 1755 öfverinspektors namn, samt lika heder och rang med kamrerare i kollegierna. Som tillägg i lönen fick han 1762 hälften af den kom. landtmätarelön, som var ledig efter Boding. Under Faggots sjuklighet skötte han öfverdirektörstjänsten flera gånger på förordnande och från 1771 helt och hållet. Den 2 Maj 1775 erhöll han k. m:ts konstitutorial som öfverdirektör. Död 1 Dec. 1780 i Sthm. Ogift.

Förf. Berättelse om landtmäteriets och storskiftesdelningarnes tillstånd, samt förloppet af såväl de geometriska som geografiska mätningarne i riket; på kunglig befallning af 7 Okt. 1772 afgifven till kam. koll. 24 Mars 1773. (Manuskriptet finnes i G. L. K. Första delen af berättelsen, innefattande landtmäteriets historia, författades af Alfving samt trycktes 1774).

G 22. Holmbrinck Per, född 22 Juni 1735, son till prosten i Erentuna **Nils Holmbrinck** och **Kristina Hvahl**. Student 1748 i Uppsala. Elev fyra år i Kopparbergs län. Examen 1757 och 8 Juni s. å. förordnad att vikariera för Mareljus, som var vid norska gränsen, hvarmed fortsattes till dess H. blef ordinarie ingenjör 8 Febr. 1762 med 200 dlr smt i lön. 15 Sept. 1766 andre ingenjör med 300 daler, samt 1768 förste ingenjör med lika lön. Erhöll 9 Juli 1770 öfverdirektörens konstitutorial, att efterträda Pontelius som andre ordinarie ingenjör och sekreterare, hvarpå kungl. fullmakt 25 Sept. s. å. Öfverdirektörs titel 11 Jan. 1781. Inspektör 4 April 1781. Undervisade eleverna. Död 24 Febr. 1804. Gift 1776 med **Fredrika Lovisa De Besche**, f. 1747, d. 1825, dotter till bankokommissarien Johan Jakob De Besche och Anna Katarina Hilchen. Son, se nr 2415.

Holmbrinck uppsatte matrikel öfver landtmäteristaten 1734—77, i hvilken sedan alla vid examen inskretvo sina namn och födelse-data till och med år 1847. Då öfverdirektören 1782 utfärdat föreskrift till landtmätarne att inkomma med biografiska data, samlade och kompletterade H. dessa själfbiografier ett urval af dem finnes tryckt 1902 i Samlingar i landtmateri III), samt ämnade utgifva dem från trycket tillika med en samling af landtmäteriförfattningar. Endast den senare utkom, utgifven af Enagrius 1808—16.

G 23. Fineld Per Axel, född 29 Maj 1768, son till nr 1395. Studerade vid Linköpings gymnasium och vid Åbo akademi (dock ej student). Examen 1786 och auskultant 31 Juli s. å. samt medhjälpare hos J. M. Gottskalk. Vikarie 11 Mars 1789 för Johan Åhman till i Dec. s. å. Under kriget blef han fältkammarskrifvare 5 Dec. 1789, avancerade till fältaktuarie 2 Jan. 1790, till fältrevisor 1 Okt. 1790 och till fältbokhållare vid finska fält. kommissariatet 17 Sept. 1792. Landtmateri.

fiskal 12 Mars 1793. Öfverinspektör 15 Mars 1805. Förordnades 16 Dec. 1822 af kam.koll. att förvalta öfverdirektörsämbetet under ledigheten. Erhöll 20 Febr. 1836 tjänstledighet på lifstid med bibehållande af lönen. Död 24 Febr. 1850 på sin egendom Våppeby i Kalmar s:n, Uppsala län. Köpte på 1820-talet Okna i Bogsta s:n, Sörmland af Silfversparre, men sålde det 1831 till O. V. F. Trolle Löwen. Gift 1805 i Sthm med **Kristina Sofia Vallius**. f. 1777, d. 1834.

Inspektorstjänsten inrättades 1642, då ingen särskild chef fanns för landtmätarne, och skulle den enligt instruktionen af 17 Maj s. å. bestå i mottagandet och granskandet af landtmätarnes kartor. Han var då vanligen tillika landtmätare öfver Uppland. År 1683 tillsattes en chef för landtmätarne, hvarför inspektorssysslan då upphörde (Peter Gedda hade egentligen endast

titel af inspektor såsom landtmätare öfver Uppland). Men då 1688 den enda ordinarie landtmätaren, som Gripenhielm hade till sitt biträde, reste till Ingermanland, erhöll Insulander fullmakt som underinspektor under Gripenhielm (som själf kallades inspektor öfver landtmätarne). Inspektor kallades innehafvaren sedan, till dess Hesselgren för sitt oförskyllda lidande i fängelset erhöll öfverinspektors titel, hvilken äfven flera af efterträdarne hade, förmodligen till skillnad från inspektorer öfver mått och vikt. Enligt 1691 års arbetsordning skulle han särskildt värda kartorna. I 1766 års instruktion kallas han ömsom inspektor och öfverinspektor. I 1783 års landtmäteriförordning nämnes, att öfverinspektoren skulle hafva uppsikt öfver arbetena vid kontoret. K. brefvet 4 Maj 1827 bestämde, att vid öfverdirektörens anmälan skulle öfverinspektorstjänsten iudragas, hvilket skedde genom k. brefvet 20 Febr. 1836.

Öfveringenjörer.

G 24. Marelius Nils, född 31 Okt. 1707 i Styra socken, Östergötland, son till komminister **Petrus Marelius** och **Margareta Lithelius**. Student 1729 i Uppsala. Examen 1734. Fick s. å. tillstånd att uppvakta som extraordinarie vid kontoret (d. v. s. han blef auskultant). Förordnande och lön som extraord. landtmätare vid kontoret 1736. Sändes s. å. till Torne, att bevista mätningarne af de franska matematici och professor Celsius. Andre ordinarie landtmätare vid kontoret 1743, med hvilken syssla sekreteraretjänsten 1744 förenades. Gjorde astronomiska observationer för det geografiska kartarbetet och skickades 1744 till Kalmar i sådant syfte. Kunglig fullmakt 12 Sept. 1747 som förste ordinarie landtmätare vid kontoret efter Faxell. Förste ingenjör (premieringenjör) vid norska gränskommissionen efter Lars Lindgren 1752—66. Sedan premieringenjör vid kontoret. K. bref 23 Juli 1753 att utbetala 600 daler kmt till direktör Ekström för ett geografiskt instrument med två tuber, som han förfärdigat åt Marelius »till de vid norska gränsförättningen anbefallda polhöjdernas tagande och geografiska observationers görande». Ett annat dylikt bref 22 Dec. 1769, att han med P. Vargentin och M. Strömer skulle sammansätta sjökort. Öfverinspektors titel 9 Nov. 1775. Öfverdirektörs titel 11 Jan. 1781. Tjänstfrihet på lifstid 14 Febr. 1791. L. V. A. Död 21 Okt. 1791 i Sthm. Ogift.

Marelius hade observerat polhöjden under åren 1740—44 på 23 ställen i södra Sverige, samt under norska gränsmätningen på 69 ställen. Han var vår förnämste kartograf före Hällström. Det var till och med fråga om att skilja den geografiska kartläggningen från kontoret och ställa den uteslutande under hans ledning (se i riksarkivet ansökningshandlingarne 1777 till öfverdirektörstjänsten). Utom nedan uppräknade kartor, torde äfven de andra provinskartorna, som då utgäfvos från kontoret, vara hans förtjänst. Visserligen har anmärkts att de voro detaljfattiga, men, såsom de första i sitt slag, vallade säkert utarbetandet de största svårigheter.

Förf. Beskrifning på ett nytt parallelogram att kopiera ritningar, 1756 (i vet. akademiens handlingar, liksom flera af de följande). — Anmärkningar rörande Hårjedalens och Jämtlands gräns mot Norge, gjorda vid gränsmätningen 1758—60, 1763. — Om kartransportörer 1767. — Tal om Mälarens utlopp, med karta, 1771. — Om gränsen mellan Sverige och Norge, med karta, 1771 och 72. — Karta med beskrifning öfver Väneren, 1773. — Karta med beskrifning öfver vattendragen mellan Västerhafvet och Östersjön, 1774. — Om sandäsen och strömdraget i Hjelmaren, med karta, 1775. — Om bukiga kärls rymdmätning, 1776. — Karta öfver södra delen af Sverige, 1778. — Karta öfver Östergötland, 1779. — Karta öfver

Skaraborgs län, 1780. — Om geografiska kartor, 1782. — Tal om nyttan af topografiska (öfver hemman) och korografiska (öfver socknar) kartor, 1784. — Om fjällens höjd öfver hafvet, 1784.

G 25. Öfverbom Jonas, född 24 Febr. 1758, son till kronolänsmannen i Mo och Regnsjö **Per Jonas Öfverbom** och **Kristina Larsdotter**. Student 1776 och studerade matematik. Kammarskrifvare i krigskoll. 15 Febr. 1780. Examen 1783. Extraord. ingenjör 24 April 1786. Vice premieringenjör 28 April 1790. T. f. premieringenjör 14 Febr. 1791 med bibehållande af sin förra lön, samt med premieringenjörers lön vid Marelli död. Undervisade eleverna i matematik. Förordnad 1801—03 att med vet. akademins sekreterare Jöns Svanberg verkställa gradmätning i lappmarken för utrönande af jordens figur. L. V. A.; L. L. A. Död 11 Juli 1819 i Stockholm. Gift 1788 i Sthm med **Kristina Alexandra Elbfas**, f. 1767, d. 1822 i Maria församling, dotter till brukspatronen i Nyköping Joakim Gotfrid E. och Kristina Sofia Oldenburg.

Ö. var en framstående matematiker och geodet. Uppfann under gradmätningen i lappmarken ett ekvialitudinstrument. Uppmätte trigonometriskt afståndet mellan Stockholms kyrkor, samt utarbetade den karta öfver Finska viken, som 1788 utgafs af landtmäterikontoret. På Hedvig Eleonora kyrkogård har funnits en grafsten i triangulär form af täljsten, med inskrifter a ena sidan: Jonas Öfverbom. Premier Ingenieur. Ledam. af flere Kongl. Academies. f. 1758, d. 1819; a den andra: Ruinarctoam? orbis terreni mensuram, opus arduum anno 1802 susceptum, egregio suo labore ad gradum perduxit alijutor.

Uty. Bonnycastles algebra. Öfers. 1801. — Uppskattningstabeller 1804. — Om värmens olikhet under en tid af femtio år vid observatoriet i Sthm, i vet. akademiens handlingar 1808. — Om värmen under olika årstider i Torne, i d:o 1817. — [Tal om åtskilliga slöjders och handtverkeriers behof af fysiko-matematiska kunskaper, hållet vid nedläggandet af presidiet i vet. akademien 1809. Ötryckt.]

G 26. Hällström Karl Peter, född 27 Febr. 1774 i Ilmola socken, Vasa län, son till komminister **Karl Hällström** (släkt från Helsingborg) och **Anna Rein**, samt broder till nr 3060 (en annan broder adlad i Fjnländ med namnet af Hällström). Student i Åbo 18 Febr. 1792. Fil. magister 23 Juni 1795, då han utgaf »Theses Miscellaneæ», fogade till H. G. Porthans »Appendix ad historiam bibliothecæ R. Acad. Aboensis»; samt »Akademisk afhandling om medel att underhålla och öka skogsväxten i Finland». Examen i lagfarenhet vid Åbo universitet 26 Juni 1797. Ånskultant i bergskollegium 10 Nov. 1796. Blef då bekant med bergsrådet frih. S. G. Hermelin, hos

hvilken han blef informator och på hvars bekostnad han 1797 först utsändes att göra geografiska ortbestämningar i Sverige och Finland, samt åren 1798—1818 utarbetade 22 kartor i det Hermelinska kartverket. Geschvorner 21 Maj 1799. Förordnades 16 Maj 1801 af öfverdirektören vid landtmäterikontoret att vara ingenjör där (med lön när någon sådan blef ledig), samt 19 Maj s. å. att föresta premieringenjörstjänsten, medan Öfverbom var på gradmätning i lappmarken. Fullmakt på premieringenjörers namn (med tur och befordringsrätt) 11 Maj 1802. K. bref 19 April 1803 till öfverdirektören, att Hällström skulle få 8 månaders tjänstledighet för en utrikes resa att inhämta de till den geografiska vetenskapen hörande ämnen, hvarjämte han beviljades en årlig lön af 400 rdr, för att fortsätta Hermelinska kartverket (samtidigt med det allmänna geografiska kartverket vid kontoret). Han lät då i London gravera kartor, hvilket ej kunde tillfredsställande göras hemma, emedan Akrell (nr 2409) var sjuk.

Den 19 April 1809 utnämndes han till kapten i sjömätningsskären, förman för sjökartekontoret och adjutant, med k. m. ts tillstånd att, om han så skulle åstunda, få framdeles vid sig yppande ledighet söka sig åter in i landtmäterikären. Fullmakt 20 Nov. 1810 som major vid flottorna. Beviljades 15 Juni 1814 för sina förtjänster om kartverket en årlig gratifikation af 500 rdr, hvilken han uppbar till sin död. Förordnades 23 Jan. 1819 att vara ledamot i strömränsningskommittén, samt 21 Dec. 1824 att, efter sjömätningsskarens då skedd indragning, fortfara med tjänstgöringen vid sjökartearkivet. Fullmakt 11 Maj 1826 på öfverstelöjtnants namn och värdighet. Sedan strömränsningskommittén blifvit upplöst, förordnades han 14 Nov. 1827 att vara chef för norra kanalströmmen i storamiralämbetets tredje afdelning. Förestod åren 1830—34, i egenskap af kontorschef, expeditionerna vid samma afdelning. R. V. O. Död 13 Mars 1836 i Sthm och begravd på Johanniskyrkogård. Gift 1:o 24 Juni 1807 i Vasa stads kyrka med **Maria Margareta Silfverberg**, född 6 Jan. 1780 i Uleaborg, död 27 Dec. 1816 i Sthm, dotter till landskanreraren i Vasa Johan S. och Margareta Arenius; 2:o 19 Okt. 1817 i Sthm med **Karolina Charlotta Vallius**, född 5 Juli 1790 i Sthm, död där 11 Mars 1854. Barn: Karl Adolf född 27 Sept. 1808 i Sthm (finska församl.), död 1 Okt. 1817; August Teodor, född 10 Sept. 1812, var landtbruksselev vid faderns död och dog före 1854; Amalia, född 17 Juli 1818, död 24 Juli s. å.; Ernst Ferdinand, född 3 Juli 1823, minuthandlare i Sthm (till 1875).

Hällström tjänstgjorde som premieringenjör och hade äfven denna titel, men var aldrig ordinarie innehafvare af tjänsten, hvarför han egentligen bort placeras bland ingenjörerna. Han har dock fått sin plats här, emedan det

viktigaste i premieringenjörens syssla bestod i det geografiska kartverket, och Hällström därför kan betraktas som premieringenjör framför alla andra. Han är nämligen Sveriges förmästa kartograf, ehuru det var Hermelins frikostighet, som möjliggjorde hans verksamhet. Själf lefde han under blygsamma villkor (änkan uppgaf hans årsinkomst till 2,000 rdr) och var känd för en ovanlig anspråklöshet, likasom för stor arbetsförmåga och skicklighet. I riksarkivets Biographica finnes hans egenhändiga biografi, där han omnämner alla resor han 1797—1835 gjort, sammanlagt 8,000 mil eller mer än två gånger jorden rundt. Ur samma biografi uppräknas här nedan åtskilliga data från hans storartade verksamhet.

Arbeten för Hermelinska kartverket. Resor genom hela Finland till inhämtande af geografiska underrättelser 1797. Kronometerobservationer i Dalarne och Västmanland, samt omkring Mälaren, tillika med geografiska och topografiska resor i Dalarne 1798. Observationer för ortbestämningar i Norrland 1799. Observationer och topografiska resor i Stockholms och Uppsala län 1800. Observationer i Sörmland och Närke, samt topografiska resor i Stockholms och Örebro län 1801. Observationer, fortsatta i Sörmland och Närke, samt topografiska resor i det förra 1802. Observationer vid Bohuslans, Hallands och Skånes kuster, samt resa till Köpenhamn och England 1803. Observationer och topografiska resor på Gotland 1804. Do i Värmland 1805. Observationer i Skaraborgs och Älfsborgs län, samt i åtskilliga Finska orter 1806. År 1807 reste han till Finland för sitt bröllop). Observationer i Östergötland och norra delen af Kalmar län 1808. Observationer och topografiska resor i Skåne 1810. Observationer i Kalmar län 1812. Topografiska resor i samma län 1814.

Arbeten vid sjömätningsskären. Bevistade sjömätningsexpeditionen i Gälle och Öregrunds skärgård 1811. Do i Östergötlands skärgård 1812. Under chefsledigheten förestod han expeditionerna vid sjömätningsskären 1813. Triangelmätning öfver Blekinge kust 1814. Hydrografiska undersökningar och mätningar öfver Landsorts skärgård och Södertäljeviken 1815. Förrättade triangelmätning och kronometer-observationer öfver Mälaren och Hjälmaren, samt hade inseedet öfver de hydrografiska mätningarne därstädes 1816—17. Kronometer-observationer för bestämmande af kusten från Gälle till Ume 1820. Fortsättning häraf från Ume till Torne, samt astronomiska observationer i Haparanda till bestämmande af dess geografiska läge 1830. Kronometer-observationer till bestämmande af Gotlands läge och triangelmätning öfver hela Gotland 1832. Astronomiska observationer vid Ölands fyr, i sammanhang med ryska kronometer-expeditionen kring Östersjön, 1833.

Speciell triangelmätning öfver kusten i Kalmar län till ledning för hydrografiska mätningar därstädes 1835.

Arbeten vid strömcensningskomitén m. m. Undersökning öfver Hyndevads ström och Hjälmarens utlopp, öfver Lina och Angesa älfvar i Norrbotten (för malmtransport från Gellivare), undersökning för en kanal mellan Ortalaviken och Bagghustjärden i Väddö sm. Stockholms län (Väddö kanal byggdes 1820—32), samt för bätled genom Akers å i samma län 1819. Undersökning öfver Hjälmarens utlopp eller Eskilstuna ström för afledande af öfverflödigt vatten ur Hjälmaren, samt öfver möjligheten till Dalälvens upprensning (börjad vid utloppet och fortsatt till By sn) 1820. Den sistnämnda undersökningen fortsatt till Tuna sn. vidare af Klarälven för varutransport och timmerflotning, af sjön Temnaren i Uppland för sänkning, samt om bätled genom Lillströmmen och Kolsundet på Värmdön 1821. Dalälvens undersökning fortsatt och slutad vid Malungs kyrka, samt en dylik af Almarestak, Erikssund och Uppsala å i farleden till Uppsala 1822. Do öfver upprensande af farleden genom Kvicksund, Kungsbör och Asphällan i segelleden till Arboga, öfver Lyckeby å i Blekinge, samt öfver Enmän i Kalmar län 1823. Do af Byälven, af en föreslagen bätled mellan Filipstad och Kristinehamn, af en ny landsväg till Norge genom Köla och Skillingmarks snar i Värmland, af Indalsälven för ytterligare upprensning öfvanom Ragunda, samt för en bätled från Södertörn till Stockholm 1824. Deltog som kommitterad i undersökningen för upphjälpande af bergshandteringen i Norrbottens län samt transporten af malm från Gellivare, samt undersökte en bätled mellan Yngaren och Nyköping 1825. I fråga om kanal för batar genom Djurgården vid Stockholm, fördjupande af inloppet till Halmstads hamn, farled genom sjöarne Erran och Animmen i Dalsland, uppuddring af Köpingsån i Västmanland och Enköpingsån i Uppland, samt farled genom Nenninge sund vid Rådmansö i Stockholms län 1826. Biträdde greve Platen vid granskningen af hamnarne i Skåne och Halland, samt verkställde undersökning för upprensning af Nissaån i Halland och Smaland 1827. Mätte lokalen vid Gråda kanal i Dalarne, undersökte bätleden i Dalälven från Orsa till Båtsta i Tuna sn. samt biträdde vid efterforskan det af hindren för fri transport på Klarälven 1828. Besiktigade landthamnarne på Gotland för upprättande af förslag till ombyggnad af lastbryggor 1831.

Lectant af finska hushållningssällskapet 2 April 1798. Af patriotiska sällskapet 22 Maj 1798. Af vetenskapsakademien 1803. Af krigsvetenskapsakademien 16 Febr. 1811. Preses i vetenskapsakademien 7 Aug. 1811 till 19 Febr. 1812 hans biografi finnes i handlingarne 1836

och äminnelsetalet hölls af N. G. Sefström 1842, då äfven medalj präglades). Ledamot af landtbruksakademien 3 Dec. 1812. Hedersledamot af Blekinge hushållningssällskap 3 Mars 1824. Ledamot af svenska trädgårdsföreningen 18 Okt. 1832. Ledamot af sällskapet för spridande af nyttiga kunskaper bland allmogen 31 Jan. 1834. Förvaltare i landtbruksakademins räkenskapsafdelning i April 1834.

Utg. i Hermelinska kartverket. Kartor öfver följande län o. d.: Uleaborgs 1798, Vasa 1798, Nylands och Tavastehus samt Kymmenegårds 1798, Savolax och Karelén 1799, Abo och Björneborgs 1799, Finland 1799, Västerås 1800, Dalarne 1800, Kopparbergs, Säter, Näsgårds och Väster bergslags fögderier 1800, Uppsala 1801, Stockholms 1802, Örebro 1803, Nyköpings 1804, Gotland 1805, Göta rike 1807, Värmland 1808, Jönköpings, Kronobergs och Blekinge län 1809, Östergötland 1810, Svea rike 1811, Skåne 1812, Sverige och Norge 1815, samt Kalmar län och Öland 1818.

Utg. särskilda kartor. Carte du Cours des Fleuves de Torneå, de Muonio et d'Alten, et d'une partie des Cotes de la Mer Glaciale; uti A. F. Sköldebrands Voyage Pittoresque 1801. Kartor öfver Nya Kopparbergs och Grythytte snar i Örebro län 1804. Petrografisk karta öfver södra delen af Sverige och Norge 1804. D:o öfver en del af Göta rike 1804. D:o öfver Närke 1804. D:o öfver Skåne 1804 (de sex sistnämnda kartorna utgäfvos af S. G. Hermelin). Vägkarta öfver Finland, utgifven 1806 af General Landtmäteri Kontoret. Karta öfver Oxie härad i Malmöhus län 1811, i Sjöbergs Samlingar öfver Skåne. Segellederna från Landsort och Säfosund till Södertälje 1816, utg. af sjömåtningskåren. Syrien 1825. Plan af Jerusalem 1826, Bosphören 1826 de tre sista kartorna hörde till J. Berggrens Resor i Österlanderna. Palestina 1828, i andra upplagan af F. V. Palmblads Beskrifning om Palestina. Geognostisk karta öfver mellersta och södra delarne af Sverige isä vidt som rörde den geografiska bearbetningen, utg. af V. Hisinger 1832. Karta öfver Norra Kvarken 1832. Öfver kusten af Västerbotten från Bjuröklubb till Malören och Kalix 1833. Öfver Österbottens kust från Torne till Gamla Karleby 1833. Öfver Finska kusten från Vasa till Björneborg 1836. Öfver Finska kusten från Björneborg till Abo 1835 de fem sistnämnda i Klints sjöatlas).

Utg. i vet. akademiens handlingar. Geografiska lägen af några orter omkring Mälaren, bestämda genom kronometer-observation ären 1798 och 1799; 1803. — Några polhöjdsobservationer, gjorda i norra delen af Sverige år 1799; 1803. — Geografiska belägenheten af Noors sätesgård och Järlåsa kyrka i Uppland, genom astronomiska observationer bestämda år 1800; 1803. — Orters geografiska bredder och längder i Nyköpings, Örebro och Stock-

holms län, observerade och bestämda år 1801; 1803. — Geografiska bredder och längder af orter i Södermanland, Närke och Östergötland, observerade och bestämda år 1802; 1804. — Astronomiska och kronometriska observationer öfver orters geografiska lägen i Östergötland, Småland, Öland och Gotland, gjorda år 1804; 1807. — Geografiska lägen af orter i Värmland och vid Norska gränsen, genom astronomiska och kronometriska observationer bestämda år 1805; 1807. — Geografiska bredder och längder af orter i Finland, bestämda genom astron. och kronom. observationer år 1806; 1808. — Geografiska lägen af orter i Västergötland, bestämda genom dylika observationer år 1806; 1808. — Geografiska längder och bredder af orter i Östergötland och Kalmar län, bestämda år 1808; 1809. — Orters geografiska lägen i Kalmar län, Blekinge och Skåne, bestämda 1810; 1811. — Orters geografiska lägen i Kalmar län och Östergötland, genom observationer med kronometer och spegelsextant bestämda år 1812; 1813. — Astronomiska och kronometriska ortbestämmelser i södra delen af riket, gjorda år 1814; 1815. — Biografi öfver framlidne bergsrådet, friherre S. G. Hermelin; 1821. — Tillägg till N. Bruncronas Anmärkningar och uppgifter rörande vattuminskningen vid Sveriges kuster; 1823.

Utg. i landtbruksakademiens annaler och handlingar. Tankar om statistik, 1813. — Yttrande öfver en till landtbruksakademien ingifven skrift: Opertiska tankar om behofvet af sjön Hjälmarens sänkning, 1819. — Betänkande rörande Hjälmarens sänkning, 1819. — Betänkande och förslag öfver afledande af öfverflödigt vatten ur Hjälmaren, 1819. — Utlåtande till landtbruksakademiens mekaniska afdelning öfver uppgifven ny mattstock för vatvarukärls rymdmätning, 1828.

Utg. särskildt. Förteckning på orters geografiska bredd och längd i Västerbottens län, som blifvit bestämda genom astronomiska observationer, utg. af S. G. Hermelin, Sthm 1803. — Tal om den tillväxt fäderneslandets geografi vunnit under loppet af de sist förflutna 50 åren, och en öfersikt af den geografiska litteraturens närvarande tillstånd i Sverige, hållet vid nedläggandet af presidiet i vet. akademien den 19 Febr. 1812. Sthm 1813. — Förteckning på orters geografiska bredd och längd i Sverige, bestämda genom astronomiska och kronometriska observationer. Sthm 1818, utg. af S. G. Hermelin. — Underdånigt betänkande och förslag rörande afledandet af öfverflödigt vatten ur sjön Hjälmaren. Sthm 1821.

G 27. Bovallius Nils Kristofer, född 10 Nov. 1775, som till prostén i Böda på Öland Johan Bovallius och Magdalena Angelin, samt broder till nr 2933. Student 1793 och disputerade 1796 i Lund De notione fortitudinis praeemite Cicerone. Examen 1799. Storskitfets-

tillstånd 1800 och började s. a. undervisa eleverna i matematik, hvarpå han 31 Dec. 1813 på begäran erhöi skriftligt förordnande af öfverdirektören (han skulle erhålla den betalning, hvarom han med eleverna kunde öfverenskomma). Var vice ingenjör, då han 11 Maj 1801 förordnades till ordinarie ingenjör efter Selle. Förordnad af kam. koll. 14 Okt. 1818 att i st. f. Öfverbom revidera afvittringsräkenskaperna i rikets norra provinser. Premieringenjör titel 12 Febr. 1808. Premieringenjör 25 Jan. 1820. Tjänstledig 1836. Afsked 18 Okt. 1841. Ledamot i allmänna brandförsäkringsverkets direktion. Död 10 Maj 1844 i Sthm. Gift med **Maria Katarina Schröder**. Söner, se nr 932 och 2437.

G 28. Alreik Anders, född 7 Maj 1792 ej 1793 i Öfra Fillinge, Svinstads sn, Östergötland, son till bonden **Anders Persson** och **Maria Andersdotter**. Student 1812 i Uppsala. Fil. mag. 16 Juni 1818. Ingenjör 1820. Öfveringenjör titel 27 Juni 1829. Vikarierande öfveringenjör 20 Febr. 1836, tillförordnad do 1841, fullmakt 2 Sept. 1844. Undervisade eleverna i matematik sedan 1822. Afsked 22 Juni 1849. R. N. O.; R. V. O. Död 21 Jan. 1865 i Sthm. I barnlöst äktenskap med **Hanna Lovisa Porath**, död 1864.

A. sökte öfverdirektörsplassen 1849, då Falkman utnämndes, samt erhöi af kam. koll. första förslagsrummet. Motviljan att tjäna den nya chefen förmodade honom att genast begära afsked. Alreik var en framstående man, hvars läroböcker i geometri och landmäteri voro mycket populära. I Odéns Östgötars minne kallas han en af Östergötlands allra största mecenater. Han stiftade nämligen 12 stipendier vid Uppsala universitet, 5 stipendier vid Linköpings och Norrköpings läroverk, samt testamenterade till Svinstads socken m. m. Ägde Gräfsten med Gräfvä och Kurdala kvarn i Svinstads sn, Himmelstads lund i Östra Eneby, samt Västerbyholm i St Johannes.

Förf. Om afvägningar och kartors transporter, 1829. — Teoretisk praktisk lärobok i elementargeometrien och plana trigonometrien. 1:a uppl. 1837, 4:de 1862. — Teoretisk-praktisk lärobok i landmäteriet. 1843.

G 29. Ramsten Abraham Gideon, född 1 Dec. 1802, son till komministern i Jäder **Johan Abraham Ramsten** och **Maria Apollonia Coijet**. Karlberg 1816—22. Fänrik i armén

1822. Examen 1824. Extraordinarie ingenjör 1830. Vice 1831 i Sörmland. Ingenjör 30 April 1834. Aktuarie 29 Nov. 1841. Öfveringenjör 9 Mars 1850. Afsked 1868. R. V. O. Död 1 Dec. 1869 i Sthm. Gift 19 Sept. 1842 i Sthm med **Juliana Charlotta Bure**, född 24 Nov. 1805 ä Räcksta i Angarns sn, Sthms län, fosterdotter till öfverjägmästaren Bengt Bure och Ulrika Charlotta Elgenstjerna, samt död 25 Maj 1903 i Uppsala i 98:de året.

Uty. Karta öfver postkontoren i Sverige, jämte tabeller utvisande militär och postportobelopp, 1836.

G 30. Ljunggren Erik Gustaf, född 16 Juli 1817 i Lінде, son till nr 11. Examen 1837. Vice 1842 i Sörmland. Rekognosör 1 April 1852. Ingenjör 30 Jan. 1854. T. f. styresman för ekonomiska kartverket 16 Dec. 1859 till år 1870. Öfveringenjör 5 Jan. 1869. Afsked 31 Dec. 1878. R. N. O.; R. V. O.; L. L. A. Död 6 Mars 1888 i Södertälje. Gift 7 Mars 1861 med **Erika Josefina Oskara Sedman**, född 7 Jan. 1826, änka efter handlanden Lenngren i Uppsala.

Uty. Atlas öfver Sveriges städer med deras ägor, 1853—61. I skalan 1:20,000. Utgifven på föranstaltande af komitén för undersökning af grunderna till städernas beskattning.

Förste ordinarie landmätare vid kontoret hade varit: Beling, Ulf Valling, Hagman, Andersin, Edberg, Nessner, Sahlner, Faggot, Faxell och Marcus. Titeln premieringenjör erhöi Marcus vid utstakningen af noreka gränsen där flera ingenjörer funnos), och genom 1783 års landmäteriförordning bestämdes, att premieringenjör vid kontoret skulle sköta det geografiska kartverket. Då öfverinspektörstjänsten indrogs 1836, fick premieringenjören äfven öfvertaga hans sysslor. År 1835 bortogs inspektörssysslan öfver mått och vikt, då öfveringenjören föredrog dessa ärenden, till dess de år 1879 flyttades från landmäteristyrelsen. Redan 1873 hade ekonomiska kartverket skilts därifrån. Öfveringenjörstjänsten indrogs vid 1878 års slut.

Det vore lämpligt, att öfveringenjörstjänsten nu återupprättades. Sekreteraren kan nämligen ej numera medhina fullständigt bereda och föredraga alla mål i styrelsen, hvarför öfveringenjören skulle öfvertaga en del af dem. Härigenom vunnas samtidigt den väsentliga fördelen, att landmäteristyrelsen kunde göras kollegial vid beslutens fattande, en sak som visat sig nödvändig i Sverige, likväl som den länge varit föreslagen i Finland.

Sekreterare.

G 31. Clöpingar Karl Maurits, född i Östergöt., fadern hette Jakob. Student 1682. Antogs 1686 af Gripenhielm till af honom aflönad skrifvare. Fullmakt som notarie vid kontoret 1689. Den 11 Dec. s. å. beskref Gripenhielm hans göromål sålunda: 1. Skulle han prydligen beskrifva alla landtkartor på kontoret; 2. Sköta korrespondensen till provinserna; 3. Hålla registratur öfver alla kontorets akter och kartor, samt diarier öfver det som dagligen passerar; 4. Granska och jämföra med jordeböckerna inkommande geografiska landtkartor och uppsätta anmärkningsmemorial. Den 25 Aug. 1691 utfärdades tjänstgöringsreglemente för samtliga kontorets betjante äfven för notarien (Samlingar i landtmåteri I nr 104). Den 15 Sept. 1693 befalldes Clöpingar först underskrifva alla bref, imman de presenterades för Gripenhielm. Var direktörens sekreterare äfven vid kommissioner i landsorten. K. bref 27 Jan. 1694 till statskontoret att Clöpingar skulle hafva 200 dlr smt för såväl stora Mälarekartans utfärdigande som annat extraordinarie arbete både vid kontoret och på åtskilliga kommissioner. Begärde 1696 lönetillökning. Afskedad 1700, och sedan skötte Hagman korrespondensen till 1709. Död i pesten 1710. Gift med **Katarina Mauritsia Iwengard**.

G 32. Rising Erik broder till Bengt Rising. Notarie vid kontoret 1709. Förordnad att verkställa justeringen i Stum vid slottsmagasinet m. m., då Jakob Appelman var frånvarande, med anledning hvaraf kam. koll. skref till statskontoret 1 Mars 1714, att utbetala honom lön därför. T. f. landtmätare vid bergskollegium 15 Jan. 1718. Inspektor öfver matt och ykt 11 April 1722. Död i Nov. 1724 i Stum. Ägde gård i Klara. Gift med **Brita Katarina Appelman**, dotter till nr 2493.

G 33. Vedholm Olof var 1712 notarie vid kontoret.

G 34. Buschman Albrekt. Landtmätare och ordinarie skrifvare vid kontoret (möjligen från 1722). Blef 1729 landtmätare i Livland och erhöll därför först två ars tjänstledighet, sedan 1731 afsked af k. mt.

Brohjelm Lars. 1732—44. se nr 2629.

Marelius Nils, 1744—47, se G 24.

G 35. Almquist Olof äldre. En syster till honom, Katarina Almquist var gift med komministern i Vassunda T. Vassenius. Möjligen samma person som Olof Larsson Almquist, som 1734 blef student i Västgöta nation.

Uppsala, och sedan volontär vid fortifik. Han tog examen 1746 och blef s. å. extraordinarie landtmätare vid kontoret efter Anthelius. Ordinarie skrifvare (notarie efter Marelius 19 Sept. 1747. Död 2 April 1748 i Stum. Ogift.

G 36. Beckeman Johan Magnus, född 24 Juni 1708 på Dalsland, broder till nr 2150. Elev 1726 hos V. Kruse i Älfsborgs län. Examen 1736. Extra kammarskrifvare i krigskollegium s. å. Extra ordinarie landtmätare 18 Febr. 1740 i Älfsborgs län, men tjänstgjorde ej, utan blef 19 Juni s. å. landtmätare vid kommissionen på Gotland, hvarmed han var sysselsatt till 1747. Ordinarie 2 Dec. 1743 i Blekinge och extra ordinarie 19 Mars 1746 i Älfsborgs län genom byte, men tillträdde ej dessa tjänster. Ordinarie notarie sekreterare) vid kontoret 14 Juni 1748 och tjänstgjorde som sådan, till dess han för sjuklighet och bristande syn sökte sig därifrån, samt 20 Aug. 1759 blef ordinarie landtmätare i Sörmland där tjänsten sköttes af P. Vidberg) och 26 Juni 1760 kommissionslandtmätare i Sverige genom byte med Vahiström. I senare egenskapen var han stationerad i Kopparbergs län, där platsen sköttes af Hilleström till 1770 och sedan af Sjölin. Själfbodde han på Gotland och tjänsterna sköttes af vikarier. Under hela sin tid bytte han opphörligt tjänster med andra landtmätare, hvarför han fått tillnamnet den orolige. Han gjorde sig goda inkomster genom de mellangifter han erhöll. Se Samlingar i landtmåteri III, sid. 42.

Död 1 Maj 1771 i Visby. Gift med **Hedvig Kristina Micranders**, änka efter G 19.

Pontelius Nils Adolf, 1759—70, se nr 2606.

Holmbrinck Per, 1770—81, se G 22.

G 37. Gerss Jan Erik (tillnamnet skrifves äfven *Giers* och *Gers*), född 20 Juni 1747 i Bjerno, Finland, son till majoren vid artilleriet **Nils Gerss** och ... **Aberg**. Student i Åbo 1765. Notarie i Vasa hofrätt. Landtmäterisekreterare 22 Maj 1781. Direktör vid ekonomiska departementet i Pommern 1807. Ledamot af vetenskapsakademien, patriotiska sällskapet och finska hushållningssällskapet. R. V. O. Död 20 Aug. 1808 i Stum. Gift 1:o med **Anna Katarina Loffman**, f. 1759, d. 27 Mars 1788 i Stum; 2:o 1795 med **Margareta Lovisa voa Heland**, f. 1755, d. 1809. Söner, se G 96, 2410 och 2412. Dotter, se nr 2072.

Uty. Om svenska trädesjordens förmånliga användande (prisbelönt svar på en patriotiska sällskapets fråga) 1802. En tillökad upplaga

utgåf han 1805, och utgör denna bok i två delar en ganska fullständig handbok i svenska jordbruket se Rosenhanes anteckningar till vet. akademiens historia 1811, sid. 391. Ingaf dessutom till regeringen förslag till en laneanstalt för skånska jordbrukare, till inrättande af praktiska landtbruksskolor, samt till plantering af lin och hampa på städernas domerade jord, hvilka förslag pröfvades 1807—08.

Porath Karl Karlsson, 1808—32, se nr 10 erhöi kungl. fullmakt som landtmäterisekreterare 10 Dec. 1808.

G 38. Lagerstråle Gustaf Rudolf, född 3 Mars 1798 i Sthm, son till amiralen, frih. **Per Gustaf Lagerstråle** (adlig ätt, intr. 1773) och **Beata Katarina Lovisa Cederström**. Student 1815. Fil. mag. 1821. Ingeniör 23 Dec. 1822. Kopist i handels- och finansexpeditionen 1827. Kammarjunkare 1829. Sekreterare vid teknol. institutet 1830. Landtmäterisekreterare 7 Juli 1832. Mördad 13 Jan. 1844 på Nya Kungsholmsbron. Gift 1836 med sin kusin frih. **Katarina Elisabet Henrietta Cederström**, f. 1810, d. 1838. Inga barn.

Hans systerson, statsminister de Geer skildrar i sina Minnen Lagerstråle som ett alskvärdt original. Han ägde öfverst på Kungsholmen ett litet stenhus, i hvars öfre våning, som endast bestod af ett rum, man hade den härligaste utsikt, hvilken han också vid köpet hade beräknat till 100,000 rdrs värde. Men att komma upp i denna våning hade sina svarigheter, emedan enda förbindelsen med nedre våningen utgjordes af en lina, som gick genom ett hål i golvet och hvarmed man skulle hissa sig upp på armarne. För värden, som visserligen var liten och knubbig men stark som en björn, gick det ledigt; värre var det för gästerna. För deras, eller kanske mest för städerskans skull, lät han slutligen förna sig att göra en slags trapp, men så snål som möjligt och med olika trappsteg, så att man måste börja med rätt fot för att komma upp. Han värmade för uppfinningar, bland annat en under-vattensbat, där han själf skulle sitta i en pase på seglet.

Hans mord verkställdes af en röfvarliga, bestående af fem personer, hvilka beslutit plundra den första, som kom på bron. Han dödades medelst ett slag bakifrån, men var till följd af sin styrka svår att öfvermanna. Mördarne voro nog fräcka att anropa herr Owen jor, som kom akande, om hjälp för att på serafimerlasarettet inskaffa den mördade, hvilken de uppgäfv sig hafva hittat. En af mördarne blef afträttad, en annan hängde sig i häktet (Schöldström, I kikaren, 1890, sid. 80).

G 39. Sandström Karl Erik, född 11 Juni 1811, son till galdigern i Pite H. E:son **Sandström** och **Katarina Nordberg**. Genomgick

Pite skola. Elev 1826. Examen 1829. Vice 1832 och kom.-l. 1837 på Västerbottens län. Landtmäterisekreterare 26 Juni 1844. Död i Sthm 29 Sept. 1858 i kolera. Gift 18 Okt. 1840 med **Anna Erika Hallström**, född 3 April 1823 i Ume, död 14 April 1901 i Motala, dotter till prov. läkaren Karl Emanuel H. och Maria Charlotta Théel. Barn: Nils August, född 20 Nov. 1841, ingeniör i Motala; Harald Emanuel, född 14 Jan. 1843, förvaltare, död 25 Juli 1902; Karl Engelbrekt, född 21 Febr. 1845, docent i Uppsala, död i Rom 3 Nov. 1888; Esaias Johannes, född 1 Febr. 1848, disponent; Ivar Viktor, född 22 Mars 1852, med. doktor, död 2 Juni 1889; Anna Maria Karolina, född 3 Sept. 1854, skolföreständerska och skriftställarinnu, sign. Uffe; Berta Katarina, född 29 April 1858, gift med malaren Johannes v. Ditten i Kristiania.

Sandström var en skicklig ämbetsman med själfständig karaktär. Med honom försvann den sista dammen mot Falkmans härsklystnad och godtycke.

G 40. Öhrvall Filip Harald, född 1 April 1815 i Varberg, son till ränmästaren **Anders Öhrvall** och **Kristina Maria Törnbo**. Examen 1836. Vice 1839 och kom.-l. 1848 på Älfsborgs län. Landtmäterisekreterare 20 April 1859. Förste landtmätare i Örebro län 21 Nov. 1862. Afsked 1888 med 2,500 kronors pension. Justerare. R. V. O.; R. St. O. O. Död 1903 i Örebro vid 85 års alder. Gift 1864 med **Katarina Vilhelmina Molin**, f. 1827, dotter till handlanden i Ulricehamn Anders M. och Inga Katarina Ekbo. Barn, se Schütz Biogr. ant., Arboga 1896.

Landtmäterisekreteraren hade den tiden mycket lag afönig, hvarför förste landtmätaretjänsten tillika med justeringen erbjöd bättre ekonomiska villkor samt angenämare tjänstgöring. Detta var orsaken, hvarför Öhrvall sökte sig från sekreterareplatsen vid kontorert till landsorten.

G 41. Vetterström Karl Hampus, född 8 Dec. 1829 i Lilla Edet i Fuxerna sn. Älfsborgs län, son till nr 2076. Examen 1851. Vice 1855 och kom.-l. 1859 i Örebro län. Undervisade eleverna i författningskunskap från 1859 till 1903. Sekreterare 13 Mars 1863. Afsked 1897 med 4,000 kronor i pension. R. N. O.; K. V. O. Bor i Sthm. Styrelseledamot i lifvårskånsbolaget Thule. Gift 1864 med sin kusin **Anna Eleonora Emilia Huidt**, f. 1839, dotter till auditören Hampus H. och Anna Charlotta Montell. Barnen finnas uppräknade i Schütz Biogr. ant., Arboga 1896.

Det har anmärkts, att V. under sin 34-åriga tjänstgöring som sekreterare ej reserverat sig mot styrelsens beslut i tjeentals frågor, som där afgjorts. Man har nämligen antagit, att han ej kunnat vara af samma åsikt som direktören i dem alla, och att han

saledes bort, enligt instruktionen, till protokollet anteckna sin mening, när den varit olika med direktörens.

G 42. *Ruuth Hugo, född 7 Jan. 1856 i Rutvik, Nederlule sn, son till nr 773. Student 1873. Landtmäterilev 1874. Tekniska högskolan 1875—78 och fjärde årskursen i väg- och vattenbyggnadskonst 1879—80. Examen

1878. Vid franska statens järnvägsbyggnader 1882—83. Vice 1886 och kom.-l. 1893 i Jämtland. Ingeniör 29 Dec. 1897. Sekreterare 3 Juni 1898. Ledamot af statistiska tabellkommissionen s. a. Gift 1888 med **Ellen Teresia Lilliecrona**, f. 1866, syster till nr 2482. Barn: Greta Helena, född 10 April 1890; Elva Maria, född 15 Jan. 1893.

Fiskaler.

Åtal mot landtmätare, som ansågs hafva begått tjänstefel, tillhörde förut advokattiskalen i kammarkollegium eller särskild tillförordnad åklagare. Enligt § 7 i landtmäteriförordningen 12 Aug. 1783 skulle öfverdirektören i sin årsberättelse till kammarkollegium anmäla landmätarnes tjänstefel, på det genom advokattiskalen i kammarkollegium den förnuulige måtte åtalas. På kammarrådet Vetterstedts begäran, beslöt k. mt 31 Mars 1786, att en landtmäterifiskal skulle antagas vid landtmäterikontoret, för att granska alla landmätares arvodesräkningar (att landmätarne skulle insända afskrift af dem föreskrefs 17 Nov. 1784, men borttogs 4 Maj 1827), samt i kam. koll. åtala och till laga beiffran anmäla landmätarnes förseelser mot instruktion och författningar. Han skulle i lön hafva 200 riksdaler af de fem procent på finska landmätarnes arvodesräkningar, som finska landtmäteridirektören förat uppburit för revisionerna, samt hälften af landmätarnes böter för oriktiga arvodesräkningar. Dessutom lika rang och befordringsrätt med vice fiskalerna i hofvätterna. Den 2 Maj 1786 föreslog öfverdirektören därtill notarien i kam. koll. Backmansson, som erhöil fullmakt 6 Okt. Från 1805 tillsattes fiskalen på förordnande, till dess k. mt 4 Maj 1827 bestämde att tjänsten skulle uppföras på stat, samt 20 Febr. 1836 att denna föreskrift då skulle träda i verkställighet samtidigt med att öfverinspektors-tjänsten indrogs. Om landtmäterifiskalens allig-ganden se § 5 i landtmäterinstruktionerna 4 Maj 1827 och 6 Aug. 1864. Enligt sistnämnda instruk-tion måste han hafva tjänstgjort som landtmätare.

G 43. Backmansson Bernhard Vilhelm, född 5 April 1757. Notarie i kam. koll. Landtmäterifiskal 6 Okt. 1786 med samma värdighet och befordringsrätt som vice advokattiskalerna. Sekreterare i kam. koll. 20 Sept. 1792. Konstituerad till kammarråd 30 Okt. 1798, fullmakt som sådan 8 Maj 1801, men bestridde sekreteraretjänsten till sitt afsked fram kam. koll. 7 Aug. 1807. Död 18 April 1828. Gift i Sthm 2 Nov. 1798 med **Engel Filippina Lager-**

heim, f. 1780, död 1815, dotter till presidenten i kam. koll. friherre Olof Elias L. och Katarina Apiarie.

Fineld Per Axel, 1793—1805, se G 23.

G 44. Berggren Per, född 4 Sept. 1761, son till kyrkoherden i Kvistbro, Närke, **Olof Berggren** och **Emerentia Vetterstedt** syster till G 7. Examen 1782. E. ord. ingenjör s. a. Förordnad 1786 att bestrida ordinarie landmätaretjänsten i Göteborgs län, hvarpa fullmakt 1788. Justerare. Bytte tjänst med L. Gyzander och blef 2 Juli 1796 ater e. ord. ingenjör. Sökte 1802 från Helsingfors att blifva kronofogde i Borga härad. Ordinarie ingenjör 1805. Vice landtmäterifiskal s. a. och tjänstgjorde som sådan till sin död 14 Dec. 1815 i Sthm. Gift 1789 i Göteborg med **Maria Dorothea Tranchell**, f. 1770, d. 1839, dotter till rektorn i Kongälf Anders T. och Anna Hummel.

G 45. Segerstedt Nils Gustaf, född 28 April 1791 i Vist, Östergötl., son till prosten **Nils Segerstedt** och **Gustava Hedman**. Student 1811. Auskultant i Svea hofrätt 1812. Examen 1813. Kanslist vid kungl. teatern 1815—16. Ordinarie ingenjör 22 Dec. 1815. Vice fiskal 12 Okt. 1816. Förordnad att bestrida samma tjänst 21 Dec. 1820, fullmakt 4 Maj 1827. Tillika syssloman vid norra frivilliga arbets-huset i Sthm 1831. Död 17 Jan. 1837 i Sthm. Gift 1820 med **Margareta Elisabet Brandelius**, född 1795, död 12 Jan. 1835.

G 46. Orrheim Matias Peter, född 1 Okt. 1786 i Orrarp, Broby sn, Skåne, son till hemmansägaren **Per Hansson** och **Nilla Olsdotter**. Examen 1815. Vice 1819 i Hallands län. Transport 1820 till Sthms län, där han blef kom.-l. 1821 och andre landtmätare 1829. Justerare i Sthms stad. Landtmäterifiskal 25 Aug. 1837. Död 4 Maj 1848 i Orrarp. Gift med **Hedvig Johanna Lundgren**, f. 1789, d. 1865.

G 47. Virrman Gustaf Vilhelm, född 7 Dec. 1808 i Sthm, fadern sjökapt. Examen

1824. E. ord. ingenjör 12 April 1826, ordinarie d:o 16 April 1828. Kammarkrifvare i tullstyrelsen 1841. Landtmäterifiskal 24 Nov. 1848. Afsked från landtmäteriet 20 Jan. 1857. Konfiskationsinspektör och tullkassör i Sthm 1858. Afsked från tullen 1873. R. V. O. Död 9 Mars 1892 i Sthm. Ogift.

G 48. Bergsten Erik, född 12 Dec. 1822 i Viby sn, Närke, son till hemmansägaren **Per Persson**. Examen 1841. Vice 1845 och kom.-l. 1849 i Örebro län. Landtmäterifiskal 30 Dec. 1857. Undervisade eleverna i författningskunskap åren 1857—59, hvarefter Falkman frantog honom detta uppdrag och lämnade det åt H. Vetterström. Död 15 Mars 1869. Gift 1858 med **Augusta Magdalena Charlotta Hackzell**, f. 1833.

Utg. Beskrifning öfver Hardemo och Hackvads socknar i Örebro län, med karta. Sthm 1850.

G 49. Klein Johan Gustaf, född 2 Jan. 1829 i Uddevalla, son till musikdirektören **Nils Klein** och **Gustava Charlotta Berg**. Examen 1850. Vice ingenjör 17 Jan. 1853. Vice 1854 och kom.-l. 1863 i Östergötland. Justerare. Ingenjör 10 Juni 1863. Fiskal 20 Aug. 1869. R. V. O. Död 2 Aug. 1882. Gift 1871 med **Olga Maria Stoltz**, f. 1848 i Visby, dotter till major Karl Henrik S. och Therese Henriette Carlsson.

Utg. Karta med beskrifning öfver Konungunds socken i Östergötland, 1854. — Uppskattningstabeller för skiftesförrättningar m. m., Stockholm 1857. — Äfvenså utdelade han 1878 till landtmätarne två af honom författade förtjänstfulla uppsatser angående landtmäterinstruktionen och ersättning för de publika renovationerna, hvilka till tryck och utstyrelse liknade Styrelsens Cirkulär, ehuru de till innehållet voro oppositionella.

G 50. Schütz Erik Jakob, född 2 Aug. 1826 i Örebro, son till fanjunkaren vid lifregimentets husarer **Jakob Schütz** och **Fredrika Hagman**. Elev 1844. Examen 1848. Vice 1853 och kom.-l. 1859 i Örebro län. Transport 1863 till Uppsala län. Justerare. Förste landtmätare 1877 i Sthms län. Fiskal 8 Dec. 1882. Afsked 1894 med 3,500 kronors pension. R. V. O. Död 10 Okt. 1900 i Sthm, samt begravnen i Kungsör. Bodde efter afskedstagandet på sin gård i Kungsör. Gift 1853 med **Edla Helena Lidén**, född 1826, dotter till komministern

i Gallersta, Närke. Erik L. och Beata Helena Lindén.

Utg. Samlingar af författningar angående landtmäteriet. Sthm 1885. — Om skifte af jord i Sverige. Sthm 1890. — Biografiska anteckningar om embets- och tjänstemän vid rikets generallandtmäterikontor, samt ordinarie eller förste landtmätare i Sverige åren 1630—1895. Arboga 1896. — Kommentar till lagen om hemmansklyfning och jordafsöndring. Sthm 1897.

G 51. Tengvall Olof, född 16 April 1838, son till hemmansägaren i Linderöd, Kristianstads län, **Fajfer Olsson** och **Hanna Andersdotter**. Underofficer vid Norra skanska inf. reg., hvarifrån afsked 1862. Student 1863. Examen 1865. Vice 1873, kom.-l. 1878 och förste landtmätare 1889 i Örebro län. Fiskal 23 Nov. 1894. R. V. O. Gift 18 Juni 1896 i Örebro med **Anna Karolina Hægerstrand**, född 1 Sept. 1860.

T. har icke, i likhet med sin företrädare, intresserat sig för landtmäterilitteraturen, utan ägnat sig mest åt landtmätarnes årsredogörelser, hvara många anmärkningar gjorts. Men i stället för att härigenom blifva bättre, synes de hafva försämrats, så att anmärkningarnes antal arligen ökat. År 1903 gjordes salunda öfver 100 anmärkningar, utom på alla 24 läneberättelserna. Kommer därtill dem, som fått skriva om sina årsredogörelser till följd af anmärkningar från förste landtmätarne, så torde antalet af de landtmätare, som skriva sina årsredogörelser felfritt, lätt vara räknadt. Antingen måste föreskrifterna om årsredogörelserna vara opraktiska, eller också måste det finnas en ovanlig tredska inom landtmäterikåren. I alla händelser bör en ändring ske. Huru betungande dessa göromål äro för fiskalen, synes bäst af uppgiften till k. n:o 28 Nov. 1900, enligt hvilken antal arbetstimmar dagligen, som för de öfriga tjänstemännen vid kontoret utgjorde 5 timmar och för sekretären 8, för landtmäterifiskalen belöpte sig till 12.

Tjänstemännen vid kontoret äro skyldiga att afgå vid 65 års ålder, men 22 Maj 1903 erhöi T. tillstånd att kvarsta i tjänsten till 1904 års slut, emedan styrelsen vitsordade att han fortfarande i sin tjänst skulle kunna på ett synnerligen tillfredsställande sätt gagna det allmänna.

Aktuarier och registratorer.

Registratorsgöromålen hade förnt fördelats mellan tjänstemännen vid kontoret, till dess landtmäteriförordningen af 20 Nov. 1766 utkom, hvori

6 § 5 pkten föreskrifer: "Till vinnande af fullkomlig ordning och redighet på såväl de i Kontoret befintliga handlingar och kartor, som förande af

de Here nu omnämnda annotationsböcker" (dagbok öfver kontorets göromål, länebok och bok öfver skrivelser från och till kammarkollegium), "må en registrator tillsättas, hvartill tages en af de yngsta kommissionslandtmätare med sin innehafvande lön". Men Faggot kunde ej erhålla någon registrator för 220 daler smt. utan sysslans sköttes tillsvidare af en af de fem ingenjörerna. År 1776 var det svårt att medhinna allt arbetet vid kontoret, så att man skulle återkalla två ingenjörer Kökeritz och Brolin från deras mångåriga extra förrättningar till göromålen vid kontoret. I Juli skref man till kom. landtmätare Holmlund i Finland, att komma till Stockholm och tjänstgöra på kontoret som registrator. Ny hemställan gjordes hos k. mt. att få taga en finsk kom.-landtmätarelön, som var större än den svenska, till registratorns aflöning. Men de finska landmätarnes antal fick ej minskas, och k. mt. beviljade 10 Okt. s. å. ånyo 220 daler smt åt Holmlund som registrator. Kam. koll. tillät dock, egendomligt nog, 10 Dec. s. å. att Holmlund som registrator skulle få behålla sin finska lön 400, samt dessutom erhålla en svensk kom.-landtmätarelön 220 daler smt. En kom.-landtmätarelön i Östergötland, som var ledig, skulle erhållas af hans vikarie i Finland (först Bange). Efter Holmlunds död skref k. mt. 18 Dec. 1794, att den nye registratorn skulle jämte lönen (75 rdr) på den nya staten, som äfven Holmlund åtnjutit, erhålla de den 10 Okt. 1776 beviljade 220 daler smt (36 rdr 32 sk. bko), hvaremot den finska kom.-landtmätarelönen 400 daler smt (66 rdr 32 sk. bko) skulle få användas till förbättring af ingenjörernas aflöning.

I instruktionen kallas han 1766 och 1783 registrator, 1827 aktuarie, samt 1864 "aktuarie, som tillika är registrator".

G 52. Holmlund Karl, född 1733 (?), säkerligen son till landsfiskalen i Österbotten **Karl Holmlund** och **Katarina Svan**, född **Stenklyft**. Student i Åbo 1755. Examen 1758. Kom.-l. 1759 vid äldre kommissionen i Finland efter Akerman och arbetade i Pyhäjoki socken. Transport 1766 till nya kommissionen i Björneborgs län efter Bark. Kom 1776 till kontoret som vikarie för ingenjör Beckeman och erhöll 20 Dec. s. å. kontorets förordnande som registrator. Han skulle rätta sig efter instruktionen och kontorets utfärdade arbetsordning, samt noga tillse att kartor och handlingar höllas i ordning. Assessors titel 1783. Enagrius vikarierade som registrator 1789—94. Död 16 Okt. 1794 i Sthm och begravnen i Klara kyrka. Gift med **Brigitta Kristina Alstrin**, död i Sthm 14 Sept. 1782 i 62:dra året.

G 53. Blomenberg Birger, född 16 Juli 1760 i Låstringe sn. Sörmland, son till klockaren **Börje Ramundson** och **Maria Olofsdotter**. Student 1781. Examen 1787. E. o. kammararkivare i kam. koll. 17 Sept. 1788. E. o. ingenjör vid kontoret 27 Nov. 1788. Kadett vid fortifik. 1 Juli 1789. Registrator 26 Nov. 1794. Inspektör öfver mått och vikt i Sthm

8 Aug. 1797. Ändrade namnet s. å. från *Blomberg* till *Blumenberg*. Ingenjör 1810 genom byte med G. A. Hoffman, samt åter registrator 11 Juni 1817 genom byte med P. Vesterstrand. Afsked 22 Juli 1835 med hela lönen i pension. Landtmäteridirektors titel 1813. R. V. O. Död 24 April 1851. Gift 8 Juni 1830 på Garpeboda i Ryds sn, Uppland, med

Anna Dorotea Åkerblom.

År 1849 stiftade B. en stipendiefond af 2,000 rdr banko (uppgår nu till omkring 10,000 kronor), hvaraf arliga räntan skulle tillfalla en studerande af hans släkt vid något af Strängnäs stifts läroverk (det har blifvit utdeladt endast i Nyköping) eller, om någon släktinge ej finnes, en studerande från Låstringe sn. Inom samma sin födelsesocken inrättade han en skola, den s. k. Blomenbergska, hvartill han testamenterade 22,000 kronor, hvaraf räntan å 16,000 kronor skulle utgå som bidrag till lärarens aflöning och å öfriga 6,000 kronor till fattiga skolbarns underhall (skolan är församlingens enda, hvartill ringa bidrag behöfver uttaxeras af socknen).

Kjerner Nils, 15 Sept. 1797—19 Dec. 1811, se nr 1370.

G 54. Vesterstrand Sven Peter, född 27 Febr. 1785, son till konministern i Ukna **Jonas Vesterstrand** (broder till nr 921) och **Charlotta Maria Hallberg**. Student 1803. Fil. magister 1809. Registrator 18 Mars 1812. Revisor i generalkrigskommissariatet vid svenska armén i Tyskland 1813, med fältkamrers titel 1814. Åter registrator 1816. Ingenjör 11 Juni 1817 genom byte med Blomenberg. Kamrerare i statskontoret 1818, då han afgick från landtmäteriet. President i statskontoret 1832—31. Adlad 1842. Chef för kungl. teatrarne. Styresman i Par Bricol. L. M. A.; L. L. A.; K. X. O. Död 1857 på Akers bruk i Sörmland. Gift 1815 med **Kristina Maria Vikmansson**, f. 1785, d. 1853, dotter till kamreraren Johan V. och Sara Kristina Een.

Uty. Shakspeare Sammansvärjningen mot Julius Cæsar, öfversatt. Sthm 1839. — Tankar om grundskatten, Sthm 1840. — Metriska öfversättningar, 1843. — Handbok i aritmetiken, Sthm 1850. — Dikter, originaler och öfversättningar, Sthm 1853. — Förslag till regeringsform för Sverige, Sthm 1856. — Sillsallaten, terzetter för karlröster.

Se minnesbilder af August Blanche.

G 55. von Konow Ulrik Gregorius, född 28 Febr. 1779, son till öfv.-löjtnant **Johan Gustaf von Konow** och **Elisa Ulrika Glansenstjerna**. Löjtnant vid fältmätningsskåren med majors afsked 1813. Ingenjör 30 Maj 1825. Registrator och aktuarie 26 Aug. 1835. Undervisade eleverna i matematik. Död 17 Nov. 1841. Gift 1:o med **Anna Margareta Julin**, död 3 April 1813; 2:o: 4 Dec. 1813 med **Maria Sofia Lönnroth**, f. 1795, d. 1866 i Odensala sn.

Ramsten Abraham Gideon. 1841
—50, se G 29.

G 56. Södergren Nils, född 22 Dec. 1801 i Lilla Mellösa s:n, Sörmland, son till nämndemannen **Anders Jansson.** Elev 1822. Examen 1824 Vice 1828 och kom.l. 1831 i Örebro län. Ingeniör 14 Okt. 1839. Aktuarie och registrator 22 April 1850. Död 16 Febr. 1864 i Sthm. Gift med **Brita Sofia Gull.** f. 1822 i Vansö s:n, dotter till kyrkvaktaren Lars Gull och Sara Katarina Vestman.

G 57. Belfrage Johan Gustaf Vilhelm, född 3 Juli 1827 på Klefva i Tanums s:n, Göteborgs län, son till kapten **Johan Gustaf Belfrage** (adlig ätt, intr. 1668 och **Andreeffa Cecilia Tegner.** Elev 1844. Examen 1849. E. o. ingeniör 13 Dec. 1852. T. f. ingeniör 27 Dec. s. å. Vice 1854 i Östergötl. Ordinarie ingeniör 30 Mars 1857. T. f. aktuarie 2 Juni s. å. Aktuarie och registrator 21 Mars 1864. Afsked 19 Nov. 1896 med 2,800 kronors pension. Kammarherre. R. V. O. Bevistade riksdagarne 1853—66. Stadsfullmäktig. Bor i eget hus i Sthm. Gift 1860 med **Emma Torborg Matilda Munktell,** född 1839 i Eskilstuna.

Uty. Matrikel öfver landtmäteristaten, 1865.

G 58. Härnqvist Vilhelm, född 2 Nov. 1842 i Härna s:n, Älfsborgs län, son af Tronhjemshandlanden, häradssdomaren **Magnus Svensson** och **Anna Brita Vingqvist.** Boras tekn. skola 1859—62. Elev 1862. Examen 1865. Alnarp 1868—70. Nivellör hos landbruksingeniör 1870—72. Studieresa med statsunderstöd 1872, för att i Tyskland taga kännedom om ängsvattningar och vattenåftappningar. Vice 1874 och kom.l. 1878 i Jämtland. Stadsfullmäktig i Östersund 1877. T. f. landtmäterifiskal under fyra månader 1890. Bosatt i Sthm åren 1883—92. Förste landtmätare i Västernorrlands län 7 Okt. 1892. Aktuarie och registrator 30 Dec. 1896. R. V. O. Gift 1878 med **Maria Odelmark,** född 1843, hvars syster se nr 2579.

Uty. Läran om husdjurens utfordring af E. Wolff. Öfvers. Sthm 1872. — Läran om växtproduktionen af O. Vossler. Öfvers. Sthm 1873. — Handbok i ängsvattning jämte ängars skötsel af F. W. Dünkelberg. Öfvers. och bearb. Sthm 1873. — Grunderna för en rationell ägogradering. Östersund 1880. — Enkelt och dubbelt landbruksbokhålleri af von der Goltz. Öfvers. Sthm 1889.

Ingeniörer.

Den 4 Sept. 1685 k. bref att en ordinarie landtmätare skulle anställas vid landtmäterikontoret. Den 15 i s. m. erhöles kam. koll. fullmakt som sådan af:

Beling Erik, 1685—88, se nr 3106.

G 59. Bratt Edvard, född i Västergötland (modern bodde 1694 i Kinne härad, Skaraborgs län). Student. Elev sedan 1680 hos Kettel Classon och Fillmer i Västergötl. Kom 1687 till kontoret och erhöil 3 Nov. s. å. förordnande till öfv. löjtnant Nils Grotenfelts assistans vid ödeslänternas afmätning i Viborgs län. Reste julen s. å. hem till sina föräldrar och var i Sept. 1688 ännu ej kommen till Viborgs län (osäkert om han någonsin kom dit), hvarför landshöfdingen i Skaraborgs län bedes taga reda på honom. Examen 1689 och fullmakt 19 Maj s. å. som landtmätare för indelningsverket i Viborgs och Nyslotts län till hjälp åt öfv. löjtnant Grotenfelt, som skulle uppsätta en skvadron dragoner därstädes. Han reste ej dit, utan återlämnade fullmakten, hvarför Elias Valling ditsändes 1691. Samma år hade Bratt blifvit aflönad

extraordinarie landtmätare vid kontoret. Var 1692—93 på skärgårdskommissionen och 1694 i Älfsborgs län. Fullmakt 29 Mars 1695 som ordinarie landtmätare i Skaraborgs län, där han var i fem månader, då Broddeson återfick tjänsten där. Sedan var Bratt åter vid kontoret, samt vid allmäningskommissionen i Älfsborgs och Skaraborgs län under Insulanders kommando. Insteningen af allmänningarne i Älfsborgs län verkställdes 1697 af Bratt och Tranman, men år 1698 af Bratt ensam. Sistnämnda är utstakade han Frö-sandagodset vid Sthm, hvilket han förut mätt. År 1699 var han sjuk och vistades i Västergötland, då direktören fordrade att han skulle redovisa sitt arbete, hvilket ännu 1701 ej hade skett.

G 60. Valling Ulf, från Västergötland. Student i Uppsala och erhöil 1688 rekommendation af professor Bilberg, med hvilken han var landsman. Ordinarie landtmätare vid kontoret 1689. Examinerade eleverna och var förste man på kontoret, när direktören och inspektören voro borta på kommissioner.

Förfärdigade landtmäteriinstrument. Erhöll 2 Nov. 1696 direktörens förordnande att skattlägga Danvikens hospitalshemman Järfa. Död 1697 i Sthm. Gift med **Elisabet Unander**.

Valling erhöll 4 Aug. 1690 bref från Gripenhielm, som då var i Uppsala, att studeranden *Christopher Palhannar* skulle afresa till Sthm, för att blifva underrättad om kontorets göromål, emedan han ärnade blifva landtmätare. Polhem kom dock aldrig. Vid kungliga kontoret antogos mot revers och kaution nedanstående, hvilka synas afgått från landmäteriet: *O. P. Luthman* år 1691, *Anders Jakob Österling* år 1692 och *Johan Vidman* 14 Juni 1693.

Valling Elias, 1690, se nr 2928.

Rydström Loreus, 4 Nov. 1691—6 Juni 1694, se nr 1482.

G 61. Brinck Abraham, Antogs vid kontoret 1691, men tog afsked 2 Nov. s. a., för att ingå vid flottan. Torde få anses som elev.

G 62. Vetterström Nils, Extraordinarie skrifvare vid kontoret 1 Juli 1691. Afskedad vid 1695 års slut för bristande flit. Transköld pastad att han sysselsatte sig som advokat vid domstolarne, i stället för att arbeta vid kontoret.

G 63. Kylander Gustaf, Hade varit några år vid akademien, sedan tjänat förnåma herrar och 1¹/₂ år vikarierat som reg. skrifvare vid Östgöta regemente. Antogs 1691 till extraordinarie skrifvare vid kontoret, samt var sysselsatt i lilla kontoret på slottet med jordeböckernas rannsaking tillsammans med N. Vetterström och J. Cöpingz. Var 1695 på skärgårdskommissionen. Afskedad vid 1695 års utgång.

Om hans och Vetterströms afsättning, se Sandlingar i landtmäteri I, nr 154. Möjligen samma person, som nr 1090 i Odén, Östgötars minne.

G 64. Häggman Björn, hade varit i Gripenhielms tjänst från barndomen. Extraordinarie landtmätare vid kontoret 1691 och tjänstgjorde vid skärgårdskommissionen. Afgick från denna tjänst vid 1695 års slut. Reste med generaldirektörens Gripenhielms(?) lik till Falun. Uppdrogs där af landshöfdingen att mäta Falu stad och ågor. En liten geografisk karta af honom öfver Östra Dalälven af år 1696 finnes ännu kvar. Det var meningen att han skulle atskilja kronoallmänningen från de andra skogarne i Dalarne. Han reste därför hösten 1696 åter till Sthm, där han i början af 1697 skulle aflägga examen för Ulf Valling. Men då dog först Valling, sedan Häggman s. a. i Sthm. H. var ogift.

G 65. Cöping Jakob, broder till G 31 med hvilken han ärfde Ewa Mårtensdotter

Varg, gift med krögaren Jöns Granbergh och död 1710. Började 5 Nov. 1691 tjänstgöra i lilla kontoret på slottet med jordeböckerna, med hvilka han ännu 1695 var sysselsatt. Arbetade äfven på stora kontoret vid kungliga trädgården, samt hemma hos direktören. År 1696 hade brodern blifvit sjuk i västra sidan af kroppen, då Jakob skötte korrespondensen. Var extraordinarie skrifvare (kanslist) vid kontoret, samt begärde med de två andra, Kylander och Vetterström, år 1693 löneförbättring. Examinerade eleverna, när Insulander var hindrad. Vid 1698 års slut afgingo kanslisterna, men han tjänstgjorde ännu 1710 (skref sig då J. Cöpingz). Ledde 1711. Måne samma person, som omnämes vid nr 2504?

G 66. Ekman Jonas, son till vinskänken på Tre remmare i Sthm **Håkan Jonsson Ekman** och **Elisabet Bure**. Elev hos sin morbror Kristofer Stenklyft. Examen 1695. Extraordinarie landtmätare vid kontoret 1695—99.

G 67. Lindh Loreus, Antogs i Jan. 1696 till extraordinarie skrifvare vid kontoret och erhöll afsked för lättja i slutet af år 1697.

G 68. Printz Johan Vilhelm, troligen född 1675 och son till inspektoren vid Dalarön Bengt Olofsson Printz och Maria Faidherbe. Student 1690 (af Sthms nation). Extraordinarie skrifvare vid kontoret i Jan. 1696. Afskedad s. a. för försumlighet.

Vikman Peter, blef extraordinarie landtmätare vid kontoret 25 Maj 1696 och afgick 1701 till Ingermanland. Se nr 2005.

G 69. Ljungman Alexander, son till radmannen i Linköping **Alexander Ljungman**. Antogs vid jultiden 1696 till skrifvare vid kontoret efter Printz. Den 8 Mars 1698 rekommenderades tingsskrifvaren *Henrik Varnheim* i hans ställe, men Ljungman bestred tjänsten till arets slut. I afskedsbetyget af 9 Jan. 1699 skref direktören, att Ljungman hade i kontoret två år som kanslist uppvaktat och rekommenderas han till andra orter.

Hagman Jakob, ord. landtmätare 1697—1704, se G 5.

G 70. Morell Isak, Extraordinarie skrifvare vid kontoret 16 Dec. 1697 efter L. Lindh. Hemmansägare. Direktören skref 27 Juli 1698 till honom att återkomma till kontoret, så fort han inbärgat grödan på sitt hemman. Afgick samma år.

Andersin Anders, 1699—1709, se nr 1064.

Sund Jonas, 1701, se nr 3184.

Östring Jonas, 1701—03, se nr 2636.

G 71. Edberg Nils. Examen 1704 och extraordinarie landtmätare vid kontoret. Var den äldste sadan, då han 22 Dec. 1709 erhöll kam. koll. fullmakt (hvarpå kungl. konfirmation) som ordinarie landtmätare efter Andersin, hvilken samma dag erhöill dylik fullmakt i Västmanland. Afmätte 1705 Jäders by, samt upprättade kartor vid kontoret. Arbetade i Skaraborgs län 1714, men kvarstod som tjänsteman vid kontoret till sin död 1727, och Nessner erhöill 9 Aug. s. å. fullmakt som hans efterträdare. Gift med **Sara Füllmer** (som annu 1739 uppbar änkehjäl).

Siponius Jakob, se nr 2740.

Kam. koll. resolverade 28 Aug. 1711 på direktörens begäran om landtmätare, "att några extraordinarie landtmätare vid kontoret ej kunde beviljas i dessa medellösa tider".

G 72. Tungelfelt Nils, son till häradsböfving **Nils Marcusson,** adlad **Tungelfelt,** och **Anna Maria Schreickel.** Examen 1711. Landtmätare vid kontoret. Ritare vid antikvitetsarkivet. Död 1721. Gift med **Anna Margareta Örnhielm.**

Sahlström Lars, 1718—20, se nr 1081.

Lindgren Lars, 1720—32, se nr 2274.

Embring Peter, 1721—22, se nr 1367.

Bosell Magnus, 1723—26, se nr 132.

Yckenberg Peter, 1724—26, se nr 830.

G 73. Randt Peter. Examen 1726. Extraordinarie landtmätare vid kontoret troligen s. å. Löjtnant. Död 25 Mars 1734. Gift med **Sara Lenander.**

Faggot Jakob, 1726—36, se G 6.
Nessner Johan, 1727—31, se nr 902.

G 74. Esping Johan. Examen 1721. Extraordinarie landtmätare vid kontoret. Död 1733. Tjänstgjorde sista året för nr 1010 i Gripsholms län. Gift med **Anna Katarina Falck.**

Sahlner Bengt, 1728—34, se G 20.

Faxell Kristofer, 1731—47, se G 21.

Gerdes Olof, 1731—33, se nr 810.

G 75. Höjer Peter, broder till nr 2942. Examen 1730 (?). Hos Spole i Västerorrland. Extraordinarie 11 Febr. 1731 i Nylands län och 19 Maj 1732 i Österbotten. Extraordinarie landtmätare vid kontoret 18 Aug. 1733. Förordnad 1737 till Karelska kommissionen, hvarifrån han 1739 återkom till kontoret, där han året därpå afled.

Henrik Ek tjänstgjorde i några år vid kontoret med skrivande och kartors kopierande för O. Gerdes, samt erhöill afsked 25 Febr. 1738.

Hagman Matias, 1734—55, se nr 135.

Marelius Nils, se G 24.

Enström Konrad Isak, 1735—40, se nr 1794.

Fredrik Jakob Nordenerantz, född 1723, son till major Filip Schultz, adlad Nordenerantz (se G 5), blef 1735 volontär vid fortifikationen, 1737 extraordinarie (= elev?) vid landtm.-kontoret, efter två års öfning därstädes kommenderad 1739 till fästningarne, 1742 underkonduktör, 1744 konduktör, 1750 kapten, 1756 major och öfverste 1764. Förste ingenjör vid gränskommissionen i Finland 1753, samt användes äfven vid geografiska uppmätningar därstädes (se tillägget nr 2605). Huru hans "projekt till allmänna hushållningens förbättrande i Finland" gaf anledning till Finska landtmäteriets upplomstring, se Finsk biografisk handbok.

G 76. Bjurman Georg, född 1700, son till kommunistern i Malung **Petrus Bjurman** (från Bjursås s:n) och **Elisabet Persdotter.** Konduktör vid fortiök, och var på atrikes resa. Examen 1734. Ordinarie ingenjör 1739. Koppargravor och har graverat flera af kontoret utgifna kartor, samt var föreståndare för kontorets tryckeri. Död 24 Febr. 1755. Gift 1744 med **Edvarda Katarina Vellstadius,** född 1718, d. 1804, dotter till kyrkoh. i Kalmar, Uppland, Anders V. och Beata Filippina Sten.

Uty. Vägvisare i Svea och Göta riken samt storfurstendömet Finland, med två vägkartor, Sthm 1743 (omtryckt flera gånger). — Karta öfver Stockholm med dess malmar och förstäder, 1751.

Anthelius Samuel, 1740—46, se nr 2069.

Billschier Petter, 1740—51, se nr 134.

Heusler Samuel Gottlieb, 1743—49, se nr 3174.

Almqvist Olof, 1746—47, se G 35.

Kock Petrus, se nr 1952.

Pontelius Nils Adolf, 1751—59, se nr 2606.

Plantin Zakarias, 1755—64, se nr 2499.

G 77. Faggot Jakob Jakobsson, född 7 Okt. 1733, son till G 6. Examen 1755. E. ord. ingenjör 18 Okt. s. å. efter M. Hagman. Tillika sekreterare vid tabellkommissionen 1760. Död 25 Sept. 1763. Ett ämnelsetal öfver honom finnes i riksbibliotekets biographica. Han

följde med på faderns resor i landsorten 1757—60, då storskiftesdelningarne sattes i gang. År 1762 reste han ensam och afgaf sedan berättelse om sin resa.

G 78. Rosén Jonas, född 12 Sept. 1723, son till kyrkoherden i Sexdråga och Roasjö, Västergöt., **Erik Rosenius** (bondson från Roasjö) och **Anna Vekander**. Examen 1754. Ingeniör 1757 (rikets ständer hade beviljat två nya ingenjörer, Rosén och Arre). Död 1 Febr. 1762 i Sthm. Ogift.

G 79. Årre Olof, född 1732, son till rektorn i Hernösand **Jakob Arre** och **Elisabet Plantin**. Student 1748. Erhöll af rikets ständer ett stipendium af 600 dlr kmt, för att lära måla och gravera. Examen 1754. Extraordinarie landtmätare vid kontoret 1757, och förste sådan 1764. Afsked 10 Sept. 1766. Vetenskapsakademiens ritmästare och modellör till 1784. Död 1809. Bodde på alderdomen i Täby, Husby Lvhundra s:n. Gift med **Anna Gavellius**, f. 1724. Son, se nr 922.

Arre var kopparstickare och graverade många kartor. I Carlander Svenska bibliotek och Ex-libris III, sid. 327 finnes omnämndt, att han afven graverat Ex-libris märken.

Törnsten Jonas Edvard, 1757—68, se nr 578.

G 80. Brander Karl Fredrik, född 1743, son till hofmålaren **Fredrik Brander** och **Charlotta Margareta Sebell**. Examen 1760. Efter någon tids tjänstgöring vid kontoret, befordrades han 1767 till adjutant och konduktör vid fortifikationerna. Adlades 1772 med namnet **Branderhjelm**. Öfverstelöjtnant. R. S. O. Död 1804. Gift 1783 i Sthm med **Anna Kristina Vendelius**, f. 1762, d. 1785.

Holmbrinck Per, 1762—70, se G 22.

G 81. Bergenson Olof (hette först *Bergström*), född 1732 i Sundsvall. Student 1755. Examen 1758. Vikarie 23 Okt. 1759 för O. Arre och 22 Maj 1762 för N. Marelius. Extraordinarie ingenjör 1763 (i 5:te rummet; 1770 i 1:sta rummet). Död 9 Nov. 1797 i Sthm och begrafven på Jakobs kyrkogård.

B. stiftade ett stipendium för studerande från Medelpad vid Uppsala universitet.

Sterner Johan, 1764—66, se nr 3036.

Sahlman Jöns, se nr 268.

G 82. Brolin Jonas, född 1731, bondson från Tvitvelstad, Östergötland. Genomgick Linköpings skola och gymnasium. Student 1754. Examen 1758. Kopierade strandkartor åt amiralitetet. Medhjälpare åt Marelius vid norska gränskommissionen 1760. Vice ingenjör vid kontoret 1762. Ordinarie ingenjör 28 Jan.

1764. Erhöll 2 Maj 1775 tjänstledighet denna och följande sommar, för fullbordande af kartorna öfver Sveriges städer, samt hade ännu 1780 fem manaders tjänstledighet på sommaren för sanua ändamål. Uppgjorde 1776 plan för Gätles tomtreglering efter branden. Mätte Stockholms stad, samt gjorde särskilda kartor för utmärkande af platser för Gustaf Vasas minnesvård på Riddarhustorget och Gustaf II Adolfs på dåvarande Normalhustorg. Vice öfverinspektör 1794. Död 21 Jan. 1804 i Sthm. Ogift.

Utg. Kartor öfver Östgötastäderna 1769, öfver Värmlandsstäderna 1770, öfver Uppsala 1770 och Stockholm 1771.

G 83. Esseen Per, född 1729, son till kyrkoherden i Grytnäs, Dalarne, **Johan Esseen** och **Brita Katarina Könman**. Examen 1757. E. o. ingenjör 3 Nov. 1759. Ordinarie ingenjör 15 Sept. 1766. Afsked för sjuklighet 16 Juni 1770. Död 13 Juni 1795 i Sthm. Gift 1766 i Sthm med **Katarina Fröling**, f. 1750, d. 10 Aug. 1778 i Sthm.

G 84. Rolander Bengt Johan, född 1731, son till kyrkoherden i Brunskog **Anders Rolander** (bondson från Rölunda i Frändefors s:n) och **Kristina Rudeen**. Student 1753. Examen 1758. Extra ingenjör 1763 och samtidigt anställd vid slottskansliet. Gick 1766 i rysk tjänst och blef öfverinspektör vid landtmäteriet i Livland. Död 1785. Bodde i Arensburg på Ösel. Gift med **Anna Regina Schröder**.

Kökeritz Lars Reinhold, 1766—85, se nr 1065.

Meijerhöffer Johan Jakob, 1766—69, se nr 2287.

Alfving Per Johan, 1770—77, se nr 2607.

Lindskog Hans, 1770—74, se nr 2151.

Beckeman Magnus, 1774—86, se nr 2150.

Ekmansson Fredrik, 1775—79, se nr 1388.

Vestrell Karl, 1777—83, se nr 3160.

G 85. Ihn Gottfrid, född 1723 (?), son till handlanden och rådmannen i Nyköping **Mikael Ihn**. Student i Uppsala 1739, i Lund 1744. Antagen 1746 vid fortifikationsstaten i Sthm, där han bevistade dess föreläsningar. Förestod från 1749 i sex år en konduktörsyssla vid fästningsbyggnaderna i Malmö. Kom. landtmätare 18 Dec. 1756 vid nya kommissionen i Finland, där han de första sex åren var sysselsatt med skärgårds- och durchfartsmätningar under Ehrenswards befäl, sedermera med storskiften och andra privata för-

rättningar i Nylands län. E. ord. landtmätare i Östergötland 20 Febr. 1777. Ordinarie ingenjör 22 Juni 1779 genom byte med Ekmansson. Död 9 Febr. 1786 i Sthm, Klara församling, 64 år. Gift 1:o med **Sofia Charlotta von Kempffe**, död 12 Aug. 1775 51 år 7½ m.) i Dönsby, Nyland; 2:o med **Hedvig Ammorin**, död 22 Maj 1794 i Helsingfors (i 67:de året). En dotter i första giftet, se nr 2775.

Berndes Anton Ulrik, 1779—86, se nr 905.

Berggrener Per, se G 44.

G 86. Beckman Karl, född 19 Dec. 1760, son till rådmannen i Örebro **Tomas Beckman** och **Katarina Maria Kock**. Examen 1779. E. ord. ingenjör 1782. Ordinarie ingenjör 26 Maj 1785. Afsked 1794 med landtmäteridirektörs titel. Sekreterare i kommerskollegium 24 Aug. s. a. Död 27 Nov. 1801 i Sthm. Gift i Sthm 1792 med **Anna Maria Ekman**, omgift 21 Jan. 1810 i Sthm med löjtnant Henrik von Bonnecreutz.

Ett akvarellporträtt af Beckman finnes i Uppsala universitets bibliotek. Han har ritat den karta öfver Heinola län, som 1793 utgafs af kontoret.

G 87. Enagrius Karl Erik, född 1764. Student 1783 i Uppsala. Examen 1785. E. ord. ingenjör 15 Dec. 1786. Vice aktuarie 1789. Ordinarie ingenjör 25 Aug. 1794 med 100 rdr i lön. Afsked 10 Dec. 1807. Död 22 Aug. 1825 i Sthm. Gift 1798 på Däderö i Ytter Järna s:n med **Elisabet Eleonora Müller**, död 25 Juni 1825 (i 45:te året), dotter till löjtnant Isak Fredrik M. och Elisabet Ulrika Schultz. *Utg.* Samling af landtmäteriförfattningar. Sthm 1808 och 1816; 2:dra uppl. 1826. — Karta öfver segellederna från Landsort till Stockholm 1807 (tillsammans med N. Kjerner).

G 88. Spongberg Paul Johan, född 1766. Examen 1785. E. ord. ingenjör 1787. Afsked 1788 och slog sig på handel. Blef 1796 kryddkrämare i Sthm och ägde gard vid Regeringsgatan. Död 16 Dec. 1821 i Sthm. Gift 1:o med **Anna Katarina Åberg**, född 1771 (?), död 9 Juli 1804; 2:o 1805 med **Susanna Margareta Köpping**, född 1775. Sonen Johan Spongberg, f. 1800, d. 1888, professor i grekiska språket vid Uppsala universitet.

Blomenberg Birger, 1788—94, se G 53.

G 89. Viblingen Fredrik Adolf, född 1756, son till justitiären vid amiralitetet i Karlskrona **Klas Magnus Vibling** (adlig ätt från Schwaben) och **Katarina Brita Hedersköld**. I Karlskrona kadettskola 1764—68. Volontär 1774, sergeant 1777, valmästare 1780 och vice adjutant 1782 vid fortifikationen. Antagen

1784 vid landtmäteriet. E. ord. ingenjör 1789. Afsked 1790. Fortifikationslöjtnant. Adjutant. Han hade 1792—1805 ett ritkontor för försäljning af geografiska kartor. Erhöll därför patriotiska sällskapets skadepening. Död 1805 i Sthm. Gift 1789 med **Ulrika Charlotta von Gertten** (skilda), f. 1759, d. 1810, dotter till kapten Ulrik Konrad von G. och Katarina Helena Lind.

G 90. Edman Adolf Albert, född 25 Sept. 1770, son till direktören och akademiboktryckaren i Uppsala **Johan Edman** och **Katarina Elisabet Brockman**. Student 1786. Examen 1790. Vikarie 1791 för O. Bergenson. Stadsjusterare i Norrköping 1793 (efter J. Cederblad, som tagit afsked), da han afgick från sin tjänst vid kontoret. Död 15 Febr. 1802 i Norrköping. Gift med **Sofia Katarina von Block**.

Sätterborg Gustaf Elof, se nr 1018.

Kalmberg Georg Fredrik, 1794—96, se nr 2834.

Kjerner Nils, 1795—97, se nr 1370.

G 91. Verming Nils Gustaf, född 1769 i Kongälf, son till stadsfältskären **Nils Gustaf Verming** och **Rutgina Björk**. Examen 1795. Extra ingenjör 20 Nov. 1795. Andre assistent 1797 på ostindiska skeppet Drottningen (som afgick 21 Febr. 1798), med tillstånd att kvarstå vid kontoret utan lön. Aterkom 1799 och tjänstgjorde sedan först som extra, därefter som ordinarie ingenjör till sin död 11 Sept. 1820 i Sthm. Gift med **Katarina Elisabet Personne**, född 6 Okt. 1775, död 17 Okt 1862, dotter till hofkamrer Johan Magnus P. och Beata Elisabet Bjurman (dotter till G 76).

Utg. följande kartor. Öfver belägenheten omkring Sveriges städer, samt kring Helsingfors, Vasa och Abo 51 blad) 1806—19. — Öfver Göta kanal samt trakten mellan Vadstena och Skenninge, 1815. — Öfver Elfdals porfyrvverk, 1818. — 1809 års riksgrens mellan Sverige och Ryssland, jämte special öfver trakten kring Tornea stad. — Vattendragen och landsvägarne kring städerna i Värmland, 1813. — Landsvägarne mellan städerna i Stockholms, Uppsala, Nyköpings, Örebro och Falu län, 1814. — Rudera af Almare stäks, Björkö och Gröneborgs slott i Uppland, 1816. — Specialkarta öfver Trollhättan, dess kanal och slussar samt fallen i Göta älf, 1817. — Landsvägen från Stockholm till norska gränsen, 1818. — Stockholm inom broarne med Riddarholmen, 1819. — Sjöland, 1808. — Svenska Pommern med Rügen, 1810. — Plan öfver slaget vid Enzersdorf (Wagram) den 6 Juli 1809. — Sydvästra delen af Östersjön med Öresund och Bälterna, 1812. — Del af Ryssland kring Petersburg och Moskva, 1812. — Sydöstra delen

af Norge, 1813. — Belägenheten af Leipzig, 1813. — Trakten mellan Bergen och Stavanger, 1814. — Dessutom smärre kartor.

G 92. Breding Per. Examen 1791. E. ord. ingenör 1795. Vice 1796 i Göteborgs, 1806 i Malmöhus och 1809 i Kristianstads län. Öfvergif vid 1809 års slut landtmäteriet och slog sig ner i Uddevalla.

Schalin Johan Georg. se nr 2075.

G 93. Selle Johan Isak. född 26 Nov. 1775 i Sthm. troligen son till kaptenen vid ostindiska kompaniet **Isak Selle** och **Margareta Clason**. E. o. kammarskifvare i kommerskoll. Examen 1796. E. ord. ingenör med lön 15 Sept. 1797. Afsked 1801, da han blef kontors-skrifvare i banken (där han redan 1794 blifvit inskrifven). Bokhållare där 1804, från hvilken tjänst afsked med pension 1823. Död 24 Juni 1839. Bodde vid Hargs bruk. Ogift.

Nordenstedt Abraham. se nr 2608.

G 94. Lagerbjelke Karl Johan. född 5 April 1773 i Kronobergs län, broder till nr 1966. Examen 1795. Extra ingenör 18 Maj 1797, men erhöll 16 Juni s. å. tillstånd att göra tjänst som kom. landtmätare i Kronobergs län med bibehållanda af ingenörstjänsten. Afskedad 1811. Död 28 Juni 1844 på Borsna i Ryssby sm. Kronobergs län. Gift med **Helena Petronella Cronsoe**, död 27 Juli 1843, änka efter sjökapt. Riber.

Holm Erik Daniel. 1799, se nr 1672.

G 95. Engman Sven Johan. född 1743 i Karlskrona, son till tullbetjänten **Johan Engman** och **Maria Elisabet Hellman**. Student 1761 i Lund. Examen 1763. Vikarie 1777 för Angelberg i Sthms län. Kom.-l. 1781 i Kalmar län. Ingenör 16 April 1799 genom byte med E. D. Holm. Afsked 31 Maj s. å. Bodde i Kalmar. Gift med en dotter till kyrkoherden i Edebo, Uppland, Erik Norén.

Bovallius Nils Kristofer. 1801—20, se G 27.

G 96. Gerss Jakob Vilhelm. född 15 Aug. 1784 i Sthm, son till G 37. Examen 1797. Student 1799. Extra ingenör 1805. Afsked 13 Juli 1807 och löjtnant-mekanikus 17 Febr. s. å. Major. Arkitekt i öfverintendentsämbetet. Ständig sekreterare i fria konsternas akademi. Död 1844. Gift 1809 med **Anna Kristina Vinberg**, född 12 Okt. 1782, dotter till handlanden Josef V. och Maria Katarina Stangenberg.

Hoffman Gustaf Adolf. 1807—10, se nr 2500.

Jungström Gustaf. 1809—10, se nr 1002.

G 97. Rosenthal Daniel. född 1787, son till läkaren i Östergötland **Kristian Fredrik Rosenthal** och **Ulrika Ekman**. Examen 1805. Ingeniör 30 Juni 1810. Död 16 Juli 1813 i Sthm.

G 98. Hageman Adolf Fredrik, född 28 April 1787, fadern militiekommissarie. Examen 1806. Ingeniör 29 Juni 1811. Erhöll 18 Dec. 1812 tjänstledighet på obestämd tid, för att sasom proviantmästare tjänstgöra vid armén, samt 1817 i två månader, för att besöka sina släktingar i Finland. Död 26 Nov. 1822 i Sthm. Gift med **Fredrika Lovisa Pehrsson**.

Nordstedt Sven Peter. 1813—25, se nr 1067.

Segerstedt Nils Gustaf. 1815—16, se G 45.

Vesterstrand Sven Peter. 1817—18, se G 54.

Iggberg Abraham Vilhelm. 1818—28, se nr 906.

G 99. Brandenburg Lorens Vilhelm, född 29 Maj 1794, son till provinsialläkaren i Eksjö, assessor **Georg Per Brandenburg** och **Anna Margareta Vahrenberg**. Löjtnant mekanikus vid Göta kanal. Ingeniör 9 Mars 1820 utan examen. Landtmäteridirektörs titel 1828. Afsked 24 Sept. 1836 med tillstånd af öfverdirektören att kvarstå som lönlös ingeniör, hvilket tillstånd upphäfdes af k. m. 12 Mars 1837. Erhöll 1840 tillstånd att tjänstgöra som kom.-l. i Uppsala län. Anyo ingeniör, t. f. 1842, ordinarie 8 Nov. 1844. Afsked 1848. Blef 9 Nov. 1844 stadsingeniör i Göteborg, med hvilken syssla förenades befattningen sasom byggnads- och arbetsdirektör för stadens egna allmänna arbeten, hvilken senare befattning indrogs vid hans död. Död 11 Aug. 1850 i Göteborg. Gift 28 Okt. 1827 i Sthm med **Sofia Magdalena Hollenius**, änka efter Johan Lychou, bagare i Sthm.

Brandenburg lärde John Ericsson rita och kallas af honom Sveriges störste mekaniske ritare.

Utg. Generalkarta öfver Göta kanal, författad 1810 af (bröderna) K. och J. Forsell, tillökt 1823 af L. V. Brandenburg. — Karta öfver landsvägarne i Sverige och Norge, 1843.

Albreik Anders. 1820—36, se G 28.
Lagerstråle Gustaf Rudolf. 1822—32, se G 38.

von Konow Ulrik Gregorius. 1825—35, se G 55.

Virrman Gustaf Vilhelm. 1826—48, se G 47.

Christiernin M. O. V. se nr 2510.

G 100. Yberg Nils Ulrik, född 7 Jan. 1805 i Kalmar, son till en sjökaptän utom äktenskapet. Examen 1825. Vikarie för Brandenburg vid kontoret 1830. T. f. ingenjör 6 Aug. 1832. Afsked 30 April 1834 och reste till Amerika. Död 20 Aug. 1837 i staden New Orleans af gula febern. Ogift.

Ramsten Abraham Gideon, se G 29.

G 101. Sundbaum Johan Adam, född 16 Juli 1802 i Stora Mellösa, Närke, son till fänrik **Klas Sundbom** och **Karolina Kristina Lithell**. Examen 1824. Vice 1826 och kom. l. 1832 i Västmanland. Ingenjör 26 Aug. 1835 efter von Konow. Död 19 Sept. 1839 i Sthm. Ogift.

Utg. Sammandrag af gällande föreskrifter angående justeringen af matt, mål och vikt. Sthm 1837. — Beskrifning om svenska hemman och lägenheter, dess olika natur och benämningar etc., bidrag till kameralvetenskapsens terminologi. Västerås 1839; 2:dra uppl. Sthm 1847. — Stilistiska regler med afseende på beslut, utlåtanden och betänkanden i landtmäterifrågor. Västerås 1839.

G 102. Vahlberg Johan August, född 1810 på Lagklarebäck nära Göteborg, son till grosshandlaren **Nils Fredrik Vahlberg** och **Anna Margareta Ekman**. Student 1829. Skogsinstitutet 1831—33. Examen 1835. Ingenjör 1836 och undervisade eleverna i agronomi m. m. På sin första Afrikaresa 1838—45. Tjänstgjorde som ingenjör 1846—51. Andra Afrikaresan 1853—56. Dödad 1856 vid sjön Ngami af en elefant. L. V. A.; L. L. A.

Vahlberg erhöll 23 Juni 1838 två ars tjänstledighet, för att på uppdrag af vetenskapsakademien insamla djur, växter och mineralier på Goda Hoppsudden; sedan ytterligare tjänstledighet till 1845 års slut. Var lärare vid skogsinstitutet 1846—51. Hade dödat omkring 400 elefanter, innan han gick under vid en elefantjakt. Hans porträtt finnes upphängt i landtmäterifiskalens rum. Se vidare Samzelius Skogs- och jägerstaten.

Södergren Nils, 1839—50, se G 56.

Dahlgren Viktor, 1841—50, se nr 935.

G 103. Kruse Per Oskar, född 5 Febr. 1817 i Arboga, son till handlanden **L. Kruse** och **B. Kristina**. . . . Examen 1836. Vice 1839 i Sörmland. Ingenjör 21 Aug. 1848. Vice stadsingenjör i Sthm 1854. Rymde 1859 från tjänst och familj, utan att man vet, hvart han tog vägen. I efterlämnadt bref till ingenjör Schultz uppgef han skälen till sin afresa. Påstås blifvit sedd i Petersburg. Ägde huset nr 1 i kv. Trappan. Maria förs. Gift med **Julia Augusta Amalia Frodin**, f. 25 Apr. 1830.

Helander Adolf Ferdinand, 1849—58, se nr 1004.

Hogner Per Gustaf, 1850—5; se nr 934.

G 104. Schultz Fredrik August, född 9 Sept. 1817 i Sthm. Student 1835. Examen 1836. Rekognosör 11 April 1850. Ingenjör 1 Juni 1850. Död 12 Nov. 1864 i Sthm. Gift 13 Okt. 1859 med **Fredrika Vilhelmina Bluff** född 16 Juli 1834.

Utg. Beskrifning till kartan öfver sege leden genom Göta kanal, 1838; 2:dra uppl. 1844; kartan 1837. — Karta öfver sjö- och landvägen mellan Stockholm och Uppsala 1841. — Karta öfver segelleden från Stockholm till Västerås och Arboga, 1841. — Merkel öfver landmätare och justerare, 186;

Ljunggren Erik Gustaf, 185—69, se G 30.

Belfrage Johan Gustaf Vilhelm 1857—64, se G 57.

G 105. Anderson Perpetuus Maximus född 18 Nov. 1831 i Sthm. Examen 185; Vice ingenjör 26 Mars 1855 och ordinarie d. 27 Dec. 1858. Afsked 18 Nov. 1897 med 280 kronors pension. Bor i Sthm. Gift med **Ann Josefina Carlson**, f. 1854.

G 106. Schelin Karl Niklas, född 2 Juni 1822. Examen 1847. Vice 1853 i Älfborgs län. Ingenjör 18 Okt. 1860. Död 2 Jan. 1863 i Sthm. Ogift.

Klein Johan Gustaf, 1863—6; se G 49.

G 107. Kruse Henrik Malkolm, Frih. född 26 Jan. 1833 å Dykärr i Habo sm. Väster götland, broder till nr 295, 944 och 1106 Examen 1855. T. f. ingenjör 29 Febr. 1860 Vice 1861 i Gäfleborgs län, men tjänstgjord ej. Ordinarie ingenjör 24 April 1865. Afsked 5 Okt. 1900 med 2,800 kronors pension. F. V. O. Ledamot af ridderskapet och adeln vid riksdagarne 1862—63 och 1865—66. Bor Sthm. Gift 1870 med **Emma Aurora Schlaa** född 1845.

Utg. Tabeller för nya ytmättet och 188 ars landtmäteritaxa. Eskilstuna 1881. — Kart öfver Djursholms villastad. Sthm 1896. — Karta öfver Saltsjöbaden, Sthm 1897.

G 108. Åbergh Johan Oskar, född 1838 son till prostén i Tuna, Sörmland, **Erik Gustaf Åbergh** och **Johanna Maria Linderholm**. Student 1860. T. f. ingenjör 1864—66. Vice på Stockholms län 1866. Afsked 1870, då han utnämndes till adjunkt vid Stockholms folkskollärarinneseminarium. Kyrkoherde i Snöretorp, Halland, 1888. Död 4 Dec. 1892. Gift 1863 med **Hedvid Sofia Magdalena Essen**, f. 183 (syster till nr 910 och 1034). Son, se nr 988

Utg. Tidskrift i landtmäteri, 4 häften, 186 (tillsammans med P. E. Bergstrand).

G 109. Bergstrand Per Emanuel, född 7 Okt. 1834 i Västerås, son till garfvaren **Kar**

Fredrik Bergstrand och **Johanna Kristina Söderberg**. Elev 1849. Examen 1853. Kartograf 1859—63. Vice 1860 i Stockholms län, men tjänstgjorde ej. Biträde 1863 professor Lindhagen i Västergötland och Halland vid den s. k. medeleuropeiska gradmätningen, liksom längre fram lektor Jäderin vid basmätning med stalband. Amanuens i landtm. fiskals-expeditionen 21 Mars 1864 och från s. a. lärare i geodesi för kursen. Kom.-landtmätare 3 Febr. 1865, men erhöll aldrig station. Ordinarie ingenjör 1870. Öfvertalig tjänsteman med tjänstgöringsskyldighet från 1879 ars början. Membro onorario della academia dei ragionieri i Bologna 1873. Korresponderande ledamot af Società Pirotecnica Italiana 1874. Död 2 April 1890 i Sthm. Ogift.

Bergstrand hade stor begåfning äfvensom förmåga att sätta sig in i olika saker. Endast när han skulle undervisa eleverna i matematik, misslyckades han. Hans pennan var fint skuren och flitigt använd. Han uppgjorde en förteckning öfver landtmätare före början af 1800-talet (nu befintlig hos aktuarien), hvaraf han lät trycka utdrag i flera landsortstidningar. Om hans konstsamlingar, se J. Neander i Kapten Gullivers hem, Sthm 1890.

Förf. Himlakropparnes skenbara rörelser. Örebro 1859. — Hjelpreda vid afvägningar, Sthm 1861. — Anteckningar i fältmättningskonst, Sthm 1864. — Anteckningar i höjdmättningskonst. Sthm 1864—65. — Praktisk handledning i landtmäteriet för jordbrukare, förf. af G. L. (= Gammal Landtmätare) 1:a uppl. redigerad af K. A. Nyström 1855, 2:a uppl. re-

digerad af P. E. Bergstrand 1865. — Album för ritning, 1872. — Femstättliga logaritmtabeller 1872, 1875 och 1887. — Resanteckningar från Polen, Tyskland och Schweiz 1874. — Grunderna för verskrifning 1879. — Petersburg—Astrakan, dagboksanteckningar, Sthm 1882. — Stockholm—Konstantinopel, reseuppteckningar, Göteborg 1883. — Om vattenmätningar för afdikningar och sjösänkningar, Sthm 1884. — Exposé élémentaire de la nouvelle méthode de M. Edouard Jäderin pour la mesure des droites géodésiques au moyen de bandes d'acier et de fils métalliques, Sthm 1885. — Stockholms djurgård, Sthm 1886. — Svensk-Norska kriget 1814, Sthm 1886. — Dessutom i kalendrär och tidningar noveller m. m. under pseudonymerna »Bjäs», »Kapten Gulliver» säsom: Magdeburgs hämnare 1867, Odowalsky 1868, Skandinavien och Araber 1869, Fem friarevisor, Tre kämpavisor, Tva sorgvisor 1869, Ebba Stenbock 1870.

Rooth Hugo, 1897—98, se G 42.

G 110. ***Sundberg Anders Gustaf**, född 8 Mars 1851 i Särestads socken, Skaraborgs län, broder till nr 2588. Student 1875. Nivellörselev 1875—76. Examen 1878. Vice 1887 och kom.-l. 1894 på Västernorrlands län. Ingenjör 13 Juli 1898. Gift 1889 med **Inga Charlotta Blomstrand**, f. 1847.

G 111. ***Långström Erik Kristian**, född 20 Jan. 1868 på Frösön, son till kommissarien **Per Långström** och **Eva Lovisa Hilma Aspgren**. Student 1889. Vid statens järnvägar 1889—90. Examen 1893. Vice 1899 i Västmanland. Ingenjör 27 Nov. 1900. Gift 1898 med **Emma Margareta Nilsson**, f. 1872.

Amanuenser,

som ej omnämnts på andra ställen.

G 112. **Odhner Teofil Dynamiel**, född 1816, son till prosten i Horn, Västergötland, **Pehr Henning Odhner** och **Petronella Sofia Fähræus**. Hade varit bolagsinspektör i Värmland, da han 23 Jan. 1860 antogs till amanuens at sekreteraren. Död 1863 i Sthm. Gift 1844 med **Fredrika Sofia Vall**.

G 113. **Eckerström Rudolf Emil**, född 1834 i Eksjö, son till häradshöfding **Klas Emil Eckerström** och **Maria Charlotta Moberg**. Student 1852. Hofrättsexamen 1856. Vice häradshöfding 1860. Var 1864—75 amanuens at landt-

mäterifiskalen amanuensbefattningen med 1,200 rdlrs lön inrättades genom k. brefvet 13 Nov. 1863. Sekreterare i generaltullstyrelsen 1875. Expeditionschef i sjöförsvarsdepartementet 1882. Byråchef i generaltullstyrelsen 1884 tjänsten förrättades af vikarie). Donhafvande i Södra Roslags domsaga 1895. K. N. O.: R. V. O. Död 1902 i Visby (ditrest till sin sons bröllop). Bodde i Sthm, där han var stadsfullmäktig. Gift 1870 med **Ida Vilhelmina Blomqvist**, f. 1843, dotter till stadsfogden Johan B. och Johanna Vilhelmina de Try.

Rättelser

till sid. I—XCIII.

- Sid.
- XXII. Not. 4. *star:* Riksrättens, *läs:* Krigsrättens.
- XXXVI. Spalt 2, r. 15 n. : kastor. : kartor.
- LII. : 2, r. 9 u. : någon. * någon.
- LIX. : 2, r. 23 u. Uppgiften att Jolin uppfostrades af Forsell är efter Falkman, men synes oriktig, emedan Jolins föräldrar sjäfva gafvo honom uppfostran.
- LXII. Not. 4. Andra landtmätarnes löner höjdes 1848 till 900 rdr rmt. eller sammanlagda 21,600 rdr.
- LXVII. Spalt: 2, r. 14 u. *star:* 1901, *läs:* 1891.
- LXXI. Not. 1. Efter tryckningen har taxeringen ändrats af pröfningsnämnden till 13,017 kronor, hvaraf 6,784 som landtmäteridirektör, 2,000 som juridiskt biträde i järnvägsstyrelsen, 1,000 för utgifvande af »Förarbetena» etc., 157 för tjänsteresor, samt 3,076 för annat arbete. Medlem 1904 i en kommitté för omarbetning af skiftesstadgan.
- LXXV. Spalt 1, r. 20 n. *star:* beskef, *läs:* beskref.
- LXXXVIII. G 73. *Randt* föddes 1683(?) i Sthm, blef militär 1706, fangen i Valakiet 1709, var sedan i Tobolsk, Sibirien, till dess han hemkom 23 Nov. 1722, då han, som under kriget varit kornett och adjutant vid öfverste Hjelms värfvade dragonreg., erhöll expektanslön vid Upplands-reg.
-